Аԥҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2010

ВЛАДИМИР АНҚӘАБ

ИҨЫМҬАҚӘА

X-томкны

Иеиқәлыршәеит
Лиуда Хьыбба-Анқәаб

Аԥҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2010

ВЛАДИМИР АНҚӘАБ

ИҨЫМҬАҚӘА

Актәи атом

Ажәеинраалақәа
Абалладақәа
Апоемақәа

Аԥҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2010

ɹɹş 84 (5ɸвꞺ) 6-5
ɸ 59

Ɉȡθнɗȡʒɗȶ ɸȡɣтθв. ʀ ᴗ ʳ ȡʒįθɣтθ 3-ȴȶȡʒʕȡ ʳ .
1-ȴᴅɗ θȴȶȡʒ. ɸ ʞᴅ ȷ ɗȡȶθθȡθɣᴅθ, θвθȡȡθнθɣᴅθ, θʧȶȷȡʒθɣᴅθ.
ɸм″ᴅ ʳ ȡo ʰ ᴅкᴅo ʳ ʞ ɹ ʳ ȶoθ. ɸкᴅθ, 2010. ї 334 н.

Вл. Анқәаб иҩымҭақәа реизга 1-тәи атом еиднакылоит иажәеинраалақәеи, ибалладақәеи, ипоемақәеи. Урҭ ирныԥшуеит апоет иԥсадгьыл ахь имоу абзиабареи, ацқьареи, аиашазы ақәԥареи. Агәрагара ҳамоуп алитература абзиабаҩцәа гәахәа дула ишрыдыркыло.

É çɸм″ᴅ ʳ ȡo ʰ ᴅкᴅo ʳ ʞ ɹ ʳ ȶoθè, 2010

АРҾИАӠЫ ИҬЫНХОИТ АЖӘА

Владимир Анқәаб дыруаӡәкуп 50-тәи ашықәсқәа рзы ҳлитератураҿ ицәыртцыз апоетцәа ҿарацәа. Урҭ ашықәсқәа раан ирацәаӡоуп збаӡхатәра аазырԥшыз, нас еицырдыруа иҟалаз ашәҟәыӡӡоцәа. Сгәаанагарала уи машәырынгьы иҟамлаӡеит, иамоуп ахатәы закәан. Ишдыру еиԥш, ауаажәларратә цәырҵрақәеи аԥсабаратә цәырҵрақәеи диалеқтикала еизааигәоуп. Ҿырԥштәыс иаагозар, аԥсабара азакәанқәа рымчала, амшынқәеи аокеанқәеи рҿы аамҭа-аамҭала иҟалалоит ахьаҵрақәеи ажәыларақәеи - приливы и отливы ҳәа изышьҭоу. Лассы-лассы акәымзаргьы, убри аӡыза ҟалалоит ажәлар рыԥсҭазаараҿы. Ааскьа ҳажәлар рҭоурых аагозар, убас еиԥш иҟалеит, Аԥсны Асовет мчра анышьақәгыла, инарҭбааны ажәлар злахәыз уи ареволиуциатә хҭыс дуи уи иарҿиаз ареволиуциатә еиҭакрақәеи, ҽәҽәалаӡа анырра ҟарҵеит аҳәынҭқарратә мчқәа рыла изиндаз, аха зыӡнуҵҟа адоуҳатә хақәиҭра змаз, зыгәгьы ҭгаз ҳажәлар рхы-ргәаҿы. Уи анырра ҽәҽәа иҟанаҵаз арҿиаратә ҟазара злаз ргәаҵаҿы иарҿыхеит урҭ рбаӡхатәрақәа, еиҳараӡак аамҭа ҿыц иабзоураны аҵарадыррақәа ргәашә ҟьаҟьаӡа ианааты. Ҳәара аҭахума, уи аус аҿы Дырмит Гәлиагьы, уи иааивагылаз Самсон Чанбеи, Миха Лакрбеи рхаҭарагьы рҿырԥшгьы анырра-гьы ҟарҵон ирышьҭанеиуаз абиԥараҿа рҟны. Абарҭқәа ирыбзоуроуп жәаба-жәохә шықәса рыла урҭ ирываҕҕа иаа-рывагылаз абаӡхатәра ссирқәа: Иуа Коҕониа, Ӡаӡ Дарса-лиа, Мушьни Аҳашба, Шьалуа Ҵәыцьба, Иван Ҭарба,Иван Папасқьыр, Баграт Шьынқәба, Леонти Лабахәуа, Владимир Агрба, Леуарса Кәыҵниа, Қьаазым Агәмаа, Оҭар Демырцьиԥа уҳәа ирацәаӡны.

Аԥсабаратә мчра – амшын ахьаҭра иаҩызахеит ҳлитературазы 30-тәи ашықәсқәа рҽанеиҩыршауаз инаркны ҩажәа шықәса инеиԥынкыланы. Аҭыхәтәан, 50-тәи ашықәсқәа рҽанеиҩыршоз, ҳтәылаҿы ареволиуциатә хҭыс дуқәа мҩаԥысуеит еиҭах, еиҳаразак апартиа XX аизара ду ашьҭахь. Урҭ ахҭысқәа ирыбзоураны Аԥсны, ҷыдала аԥсуа жәлар рыԥсҭазаараҿы аиҭакра дуқәа ҟалоит: Аԥсны Асовет мчра ашьақәгылара амшныҳәа азгәарҭо иалагеит, аԥсуа школқәа ҿыц ишьақәдыргылоит, анкьатәи Д.Гәлиа иалфавит еиҭаҳаздырхынҳәит, ҳарҭаҩратә институт аҿы иаадыртуеит аԥсуа бызшәеи алитературеи ркафедра, аԥсуа студентцәа аԥсышәала алекциа рзаԥхьара иалагоит, ҿыц еиҿкаахоит аԥсышәала арадиодырраҭара, ажурналқәа «Алашареи» «Амцабзи» рҭыҵра иалагоит. Лассы-лассы иҭыҵуеит аԥсуа шәҟәыҩҩцәа рҩымҭақәа, илахҿыххеит атеатртә ҟазара, асахьаҭыхҩцәа ҿарацәа разыҟаҵара нап аркхоит, еилахәа-еилапашьа иҟарҵахьаз аҭыԥхьызқәа кыр дырҽееиуеит. Зынӡа ашәҟәы ианыхыз ҳахҭнықалақь аԥсышәала ахьӡ «Аҟәа» еиҭашьақәдыргылоит. Ирацәоуп ас еиқәуԥхьаӡаша. Арҭ аиҭакра дуқәа иҟалаз анырра ҕәҕәа ҟарҵеит здоуҳа хәаҽыз, зыгәгьы ҭашьыз ҳажәлар рыԥсҭазаараҿы. Ишәаԥырҳаԥуа акәзаргьы, маӡа-аргама рҿахәы рҳәауа иалагеит ҳажәлар. Ус шакәызгьы, уи аамҭа аиҭарҿиара аамҭа ҳәа азаҳҳәартә еиԥш иҟалеит: еиҭажәылеит «ихьаҵны» иҟаз ажәлар рдоуҳатә мшын.

Ажәлар рыԥсихикаҿы убри анырра ҕәҕәа иҟалаз иабзоураны, еиҭах арҿиаратә баҩхатәра ҿыцқәа цәырҵуа иалагеит.

Абасала, аҟазаареи аҟамзаареи рхықә иқәгылаз ҳажәлар арыҕьарахь ала иқәгьежьны аиҭарҿиара амҩа иананылоз, раԥхьаӡа ицәырҵыз апоетцәа ҿарацәа дреиуан Вл. Анқәаб. Усҟан уи аԥсҭазаара кыр дыԥнашәахьан, ахаара аҵкыс уи ашара еиҳа инырхьан.

Вл. Анқәаби сареи ҳаиқыҭҭатәқәаан. Уи иқәыԥшра ашықәсқәа иаадыркны ибзиаӡаны дыздыруан. Иҟалеит ус еиԥш, Аҟәа ҳахьынхозгьы ҳаигәылацәахеит. Абасала, уи

иӆсҭазаара нҭкааны издыруаз сыруаӡәкуп. Вл. Анқәаб ибиографиа шәҟәыӡӡык ибиографиа иеиԥшым. Дшысабииз иани иаби еилыҵуеит. Убри иахҟьаны дахьиз Гагрантә ианду лахь Хәаԥҟа ааӡара дааргоит, ус иан наӡаӡа дагьицәыӡуеит, уи ашьҭахь иабгьы ддырӡуеит. Арҭ аӡ-хҭыск ихдырра азхацыԥхьаӡа убас еиԥш анырра ҟарҵон, еиҳараӡак иарԥысра ашықәсқәа раан, иҟалап, уи ибаӡхатәра ацәырҵраҿгьы, иара убас поетк иаҳасабала изхараҿгьы абри иҭаацәаратә трагедиа иабзоуроу рацәазаргьы.

Ауаӡ изеиҕьаумшьаша урҭ аԥсҭазаара мыҟәмабарақәа заԥхьаҟа ишәҟәыӡхараны иҟаз даара акыр зҵазкуаз фақторны иҟалеит: урҭ идырҿыхеит игәаҵаҿ иҭаауаз ипоезиатә баӡхатәра.

Ус акәу, егьыс акәу, еилкааууп акы: Вл. Анқәаб ипоезиатә баӡхатәра знымзар-зны ицәырҵран иҟазаргьы, уи даԥсуа поетны дзыҟаломызт, убри ихәыҷратә трагедиа дацәцаны, Гагра иани иаби рҿы ааӡара иауны дҟалар. Ауаӡы аԥсҭазаара акы имнахуеит, аха акгьы инаҭоит. Аџьма имԥсыша амаҵә азылаҟәуеит ҳәа, ихәыҷратә лахьынҵаҿы ицымныҟәаз анасыԥ, ирҿиаратә ԥсҭазаараҿы насыԥны изыҟалеит.

Вл. Анқәаб ибиографиаҿы иџьашьахәу даҽа хҭыскгьы ҟалеит.

Жәеиза шықәса анихыҵуаз иаб дҭаркхьан, иашьа дугьы дҭаркит. Ҭаацәа гәарҭак ахьыҟаз иара аӡәзаҵәык иакәын ацәмаа зкыртә «хаҵас» иаарылҳәҳәо иҟаз. Ишԥаҟаиҵоз, аԥшьбатәи акласс аҿы дыштәаз ашкол аанижьыр акәхеит. Хышықәса дынхон-дынҵуан, иҭаацәа ныҟәигон, аколнхараҿгьы бригадирс аус иуан. Уигьы акәым, ашкол нижьзаргьы, ашәҟәыԥхьара агәыблра шимац иман. Ари гәалҭеит ашкол адиреқтор Н. М. Бигәаа-ԥҳа. Володиа дааиԥхьан диацәажәеит, агәра лгеит уи аҵара-дырра дшазгәышьуаз. Убри ашьҭахь инижьыз иӡызцәа ахьтәаз абыжьбатәи акласс аҿы днаганы длыртәеит. Абасала, арԥыс қәыԥш анаӡстәи илахьынҵа зыхәшьадаз уаӡы ԥааимбарны дизыҟалеит уи арҵаӡы. Абри ашьҭахь Володиа ашколгьы далгеит, аинститутгьы аспирантурагьы дрылгеит, еицырды-

руа поетынгьы дҟалеит. Ус еиԥш иҟаз ауаҩы диқәымшәар, иԥсҭазаара даҽа хырхарҭак аиур ҟалон, ибаҩхатәрагьы изцәырымгаӡакәа, асаби иԥхыӡ еиԥш, имҩасыргьы ауан. Абарҭқәа неихшьало иахьа Владимир Анқәаб санизхәыцуа илахьынҵа бзиан ҳәа исыԥхьаӡоит.

Ус шакәугьы, Вл. Анқәаб даниуаз лахьынҵас изишеит имариамыз аԥсҭазаара. Уи имш еснагь иҩадаран, мыҟәмабаран, џьамыӷәан. Аха, иџьаушьаша, урҭ иара игәы карыжьӡомызт, избанзар, уи иара иԥсҭазаара акәын, амариа ирмариан дыхнахӡомызт, шәарыцара дцозаргьы, шәарыцаҩык ишьапы ахьаҿеимыргылац ахра цаҩ-цаҩқәа дырҿаланы акәын дшышәарыцоз, Ажәеиԥшьаагьы дизылԥхон уи еснагь. Ус шакәызгьы, агага еиԥш, еснагь иԥышьклаҳәуаз убри ауадаҩра игәы ԥнаҵәахьан, уимоу игәы канажьуа аҿынӡа даннанагозгьы ыҟан. 1970 шықәсазы иҩыз иавтобиографиа Дырмит Гәлиа имемориалтә музеи аҿы иҟоуп. Уаҟа иҩуеит:

«Сара, Анқәаб Владимир Платон-иԥа, сиит Гагра ақалақь аҿы, аха сахьиз исзымҳаит, иахьсызҳаз аҵара ҵарҭа смоуит, аҵара анысҵа иахәҭаз аусурҭа смоуит, аусурҭа ахьсоуз иара атәы ҟаҵатәхеит, сҭагылазаашьа сылшарақәа еиҩнашеит. Абас, адунеи саақәлеижьҭеи сыԥсҭазаара еиқәҟьашароуп излоу».

Абасала, даарак игәы азҭаӡамкәа арҵаҩратә усура дшаднагалазгьы, уи азанааҭ иара иԥсҭазаараҿы даараӡа акыр зҵазкуаз акакәны иҟалеит: аҿар доуҳала аҽрымадара, урҭ рдунеихәаԥшра ашьақәгылараҿы анырра аҟаҵара, ихатәҩымҭақәа раԥҵара еиԥш, рҿиаратә усны, доуҳатә гәазыҳәараны изыҟалеит. Уи даара дырзааигәан астудентцәа, даргьы бзиа дырбон, игәра ргон. Урҭ реизыҟазаашьа шьаҭас иаман аҿар рыжәлари рыԥсадгьыли ирпатриотцәаны рааӡара, рмилаҭ хдырра ашьҭыхра, асхьаркыратә литература агәбылра дыркра. Даҽакала иаҳҳәозар, уи иҭахын ауниверситет иалго аҿар змилаҭ хдырра ҭышәынтәалоу арԥарцәаны, ҭыԥҳацәаны рааӡара.

Вл. Анҟәаб ихаҭа амцабз иаҩызаз патриотын. Ус сҳәеит ҳәа ашәҟәыҩҩы даншәҟәыҩҩха, дпатриотзароуп, мап анакәха дабатәи шәҟәыҩҩу?! Аха, Вл. Анҟәаб афанатизмра иазааигәан уи ипатриотизмра:

«Бзиа ибоит уигьы Аԥсны,
Аха ҳаиҟәшәом ҟазшьала:
Бзиа ибоит аҭыԥ ԥхаҟәа рзы,
Са сгәы еисуеит уи ашьала!» – иҳәоит апоет.

Арҭ ажәаҟәа ҽырбашаҟә иҳәаӡам, уи ус дшыҟаҵәҟьаз агәра угоит. Ижәлари иԥсадгьыли рыхьчараҿы Володиа маӡа имаӡамызт, зегь рыла даргаман, ус еиԥш аргама иара иаамҭаз ишмариамызгьы. Апринципра злаз азҵаараҿ хьаҵра издырӡомызт, уи ахьчараҿы дышзаҵәхо идыруазаргьы. Уи ус шаҟәыз изааигәаз иҩызцәа иаадыруан. Еиҳараӡак уи ицҟьаразы, ижәлари иԥсадгьыли рахь имаз агәбылразы бзиа даабон, гхак ихьуазаргьы, ҳахьиҟәшаҳаҭым акы ыҟазаргьы, урҭҟәа зегьы ианаҳажьуан.

Абас иҟаз ахацәа ракәын ажәытәтәи аибашьраан амбразура рҽаҿажьны ар амҩа рзаазыртуаз. Усҟан Володиа дҟәыԥшын, абџьар кны деибашьыртә дыҟамызт, аха Аԥсны Аџьынџьтәылаз аибашьра дахьӡар, иҟәра шахыԥахьазгьы, агәра ганы сыҟоуп, абџьар аашьҭыхны еибашьра дышцоз, згәы еиҭамԥоз аибашьцәа-фырхацәа дрывагыланы аиааира амш аҿынӡа дшеибашьуаз, ма ихы шаҟәиҵоз, ихы аҵкыс бзиа иибоз иԥсадгьыл. Уи аҩыза агәаҕьра иман, ус иҟан Володиа иҟазшьа.

Вл. Анҟәаб ирҿиаратә ԥсҭазаара амҽхак ҭбаан. Зегь раԥхьаӡагьы уи дпоетын. Поезиоума, наукатә усумҭоума, икалам иҵихуаз иҩымҭаҟәа зегьы, дәахьтәи ҽырбагас акәымкәа, аԥхьаҩ акы ианаҳәандаз ҳәа акәын ихы-игәы иалхны ишиҩуаз. Уи иҭынхеит иҟазшьа, игәҭыха, ицҟьара зныԥшуа, ижәлари иԥсадгьыли ргәыблрала ирԥхоу аҩымҭа шьахәҟәа.

Иахьа даҿа аамҭоуп, даҿа системоуп ҳазҭагылоу. Асовет аамҭаз аидеологиеи апропагандеи рныррала иаԥҵаз асахьаркыратә ҩымҭақәа иахьа даҿа блак ала ҳрыхәаԥшуеит, даҿа хшыҩк ала ҳрызхәыцуеит. Вл. Анқәаб иахьатәи аамҭа дзахьӡазҭгьы, иҩымҭақәа ирҿеиуаз рацәахон, аха уи зыҟамлагәышьеит. Ус шакәугьы, Вл. Анқәаб поетк иаҳасабала ҳлитератураҿы еицакра зқәым ихатәы ҭыԥ ааникылон, ус дагьаанхоит.

Володиа бригадирс даныҟаз инаркны иқыҭа еснагь дадҳәалан, илшоз ала ацхыраара аиҭон. Ақыҭа администрациа уажә изыҩноу ахыбра андыргылоз апроеқт аҟаҵараҿы аума, нас аиҳабыра рыплан иарбаны аԥара аназоурыжьуаз аума, аиҿкааратә усқәа рҿы даара ацхыраара ҟаиҵеит. Уигьы акәым, иҩымҭақәагьы ирныԥшуеит уи иқыҭахь имаз агәыблра.

Иҷыданы хылаԥшра азиуан абжьаратә школ. Убри азакәхап, аҵыхәтәан уи ихьӡ захырҵазгьы.

Володиа ихәыҷреи иқәыԥшреи ахьихигаз иаб игәараҭа акәзар, еснагь игәыблра адын, аԥхын уахь акәын ԥсшьара дахьцалоз. Уа анхараҿыцгьы наԥ аиркхьан, аха дзахьымӡагәышьеит акәымзар. Иашьа Жора дарҕьажәҩан Володиа изы. Аус азы ианаҭахха еивагылан, аӡәи-аӡәи хеибарҭәааауан. Ус иҟан аишьцәа реизыҟазаашьа.

Ауаҩы иԥсҭазаараҿы, еиҳараӡак арҿиаҩ изы, акраҵанакуеит аҭаацәара аԥҵара. Ихьшәаны акәзаргьы аҭаацәара далалеит. Уи ҭышәынтәаларан азаҵәра згәы ԥнаҵәахьаз Володиа изы. Ани аби ргәыблра ззымдыруаз, уажә урҭ зыԥсахуаз аниоу, игәы шьҭнахит. Володиа ауаа хазынахәқәа дрылахәхеит. Иабхәа Хьыбба Арзамеҭ Ешыра ақыҭаҿы ааԥсара ду ҟазҵахьаз, шықәсырацәала ақыҭсовет анапхгара азызухьаз уаҩхатәран. Уи дҭынха дуун Володиа изы.

Володиа иԥшәма Лиуда лакәзар, иҭаацәаратә ԥсҭазаараҿгьы иусураҿгьы дарҕьажәҩаны дивагылан. Иара ишьҭахь ауниверситет аҿы уи иус инацылҵеит. Ирацәоуп апоет ихьӡ акамыршәараз илылшахьоугьы.

Вл. Анқәаб иҭынхеит ҩыџьа аҧҳацәа - Гәындеи Риҵеи. Арҭ ахьыӡ лыҧшаахқәа рыхьӡызтәызгьы иара иоуп.

Зегь рыхшара бзиа ирбоит, Володиагьы бзиа ибон иxшара, аха зегь реиҧш акәмызт - агара иангарҵ инаркны уи ихәыҷқәа иааӡон иаҧсуа ҭыҧҳацәаны ирызҳартәеиҧш. Иааӡон абык иаҳасабалагьы, рҵаҩык иаҳасабалагьы. Урҭ жыцәхаанӡа, ақыҭа иааӡазшәа, аҧсшәада даҿа бызшәак рыздырӡомызт, аха уи азы урҭ хьысҳара рмоуӡеит: Гәында аҧсуа университет далгеит, дҭаацәароуп, дынхоит Ҭырқәтәылан. Риҵагьы аҵара далгеит араӷа, уажәы лҵара иацылҵоит Шотландиа. Аҧсшәа анаҩсан даҿа ҩба-хҧа бызшәа рдыруеит.

Вл. Анқәаб аҧсуа бызшәа зҭагылоу ауадаҩра хьаас иман, хьаас иман рҿиаҩык иаҳасабалагьы, аҧсуак иаҳасабалагьы. Ари жәлары зегьы иаҳзеиҧшу проблемоуп, аха уи арҿеиразы уамак шаҭахымгьы ихатәы ҿырҧшала иаҳирбеит. Иҵабыргыҵәӷьаны, апроблема аӡбара ахаҭыҧан аидышшыларақәа бзиа иаабоит ҳара зны-зынла. Имилаҭ хьааны иӷаҳҵаз уи апроблема ду арҿеира зынӡаск имариазаап: ахарқьиараз амзызқәа реиқәыҧхьаӡара ҳааӷәыҵны, Володиа иеиҧш, имырхьааӡакәа, доус ҳҭаацәараҿы ҳхәыҷқәа ҳнарыдтәаланы аҧсышәала ацәажәара иналаҳаргар, нас ижыцәхаанӡа уи абызшәа мацарала ҳрацәажәалар, иахьа милаҭ проблеманы иаҳҧхьаӡо, иагьарааны аҭыҧ иқәаҳҵахьазаарын. Аха уи азы, ҳабызшәа абзиабараҿы, Вл. Анқәаб иеиҧш, афанатизмра ҳалазароуп. Уи шәарҭаӡам, ишәарҭоу зегь ҳзеиҧшны ҳахьыӷоу ауп. Аҧсуа бызшәа ҳәынҭқарратә бызшәоуп ҳәа инаганы Аконституциа ишанаҳҵазгьы, ирацәаҩуп иахьагьы уи хәшҭаара бызшәаны иахәаҧшуа. Урҭ зусҭоу аурыс школқәа рӷны ҳнеир иаабоит - уаӷа урҭ рхәыҷқәа Џьулетараа, Стеллараа, Роландраа, Денисраа рыманы игылоуп: хатәы бызшәас ирзалырхыз аурыс бызшәа анаҩс, англыз бызшәа, афранцыз бызшәа, аҭырқәшәа уҳәа иахьа имодахаз абызшәақәа ддырҵаларц азы, аҧсуа бызшәаада. Изҭахыда аҧсуа бызшәа, нандуи дадуи ирдыруазар, уи азхоит.

Вл. Анқәаб драҕан зхатәы бызшәа тәамбарыла иазыӄаз ауаа. Уи, ихәыҷқәа ракәым, имаҵуарлагьы ԥсуа хьӡын иахьӡыз – Фыраҷа, уигьы аԥсышәала акәын дшацәажәоз. Ихыхәмарны алаф илзхозгьы ыӄан, аха, узырҷчаша, урҭ алафҳәацәа рыхшара раҵкьысгьы Фыраҷа еиҳа аԥсшәа еилнакаауан.

Абас дыӄан Вл. Анқәаб – апоет, «зыԥсадгьыл ашьала згәы еисуаз» апатриот. Уи игәыхәтәы дзахьымӡакәа, иҿахәы нагӡаны изымҳәакәа иԥсҭазаара далҵит, аха уи иҭынхеит иажәа, ижәлар ирзынижьит идоуҳатә уасиаҭ. Уи рызкуп иахьатәи аҿар, уи рызкуп ес-еиҵагыло абиԥарақәа. Ус анакәха, уи дҳалагылоуп иахьагьы. Апоет ԥсра иқәӡам, уи ижәлар дрыцуп еснагь.

Вл.Анқәаб дшыздыруази,иареи сареи ҳаизааигәазтәуази хыхь исҳәахьеит. Аиҩызара ахаҿы рацәа змоу ауаа рӄазшьақәа иреиуоуп: аибашьраҿы аиҩызара, ашколи аинститути рҿы аиҩызара, аусураҿы, анхара анҵыраҿы – ус еиқәуԥхьаӡаша рацәоуп. Иҽеим аусқәа рҿгьы аиҩызцәа еибаԥшааауеит. Вл. Анқәаб иҿы аиҩызара шәага-загас иалаз гәык ала аизыӄазаашьа акәын: ихы иагижьуазаргьы, иҩыза игижьраны дыӄаӡамызт; ауаажәларратә ус аҿы иԥсадгьыли и-Аԥсуареи ракәын ныхас, нцәахәыс имаз – урҭ ршьала игәы еисуан. Убарҭгьы шьаҭас ирыман аҩызцәа аналихуаз.

Аиашаз, иҵьоушьаратә иӄоуп: лахьынҵала аԥсҭазаара згәы ннырхахьаз Володиа даҽа ӄазшьак шьҭихыр ауан, аха, мап, имаӄәмабараз илахьынҵа иагьа дкыднаӄьазаргьы, моральлагьы, ӄазшьалагьы дшыцқьаз даанхеит. Абри иӄазшьа ҷыда иареи сареи ҳаизааигәанатәуан. Уи зыбзоуроу, иӄалап, ҳзааӡаз ҳқыҭа ахаҭа акәзаргьы. Хәаԥ шьха қыҭоуп, иара аԥсабара ахаҭа ицқьаны, изҩыданы ишыӄаз еиԥш акәын, аамҭа анбзиазгьы, ианбааԥсызгьы ажәлар реизыӄазаашьа шыӄаз. Ақыҭа иахагылаз рнаҩсгьы, ажәлар зхьыԥшыз, зыгәра ргоз аиҳабацәа хатәарақәа ыӄан. Аамҭа анбааԥсыз урҭ рқыҭа еиқәдырхеит изларылшоз ала, уи ажәларгьы ирыбзоуран: реиҳабацәа ирыххәыцны рҽеиладырҭәеит.

Ус иҟан Володиа дзааӡаз иҭаацәарагьы: урҭ раԥхьа дгылан ианду. Иагьараан ианду дигәаладыршәахьан апоет дуӡӡа ицәаҳәақәа:

Подруга днеи моих суровых,
Голубка дряхлая моя.

Уи А.С. Пушкин ианаӡӡеи леиԥш акәын дшылзыҟаз.

Сара абри ашәҟәы аԥхьажәа аҩра ансықәшәа џьыц саԥхьеит уаанӡа изыҩхьаз. Уаҟа исхәеит аиҩызара иҳабжьаз атәы, аха исымҳәаӡеит Вл. Анқәаб дназыдгылоз ҩызак димаӡамкәа, инаидгылогьы аӡәгьы дыҟаӡамкәа, дзаҵәӡа данаанхоз атәы. Уи аус ахьиуаз ауниверситет алоуп иахьалагаз. Уаҟа еилаҭцәаны иҟаз астудентцәеи иареи ракәын, урҭгьы еиҟәыҭхахеит. Убри сазааҭгылар сҭахуп. Ари Валодиа дара ихьааигеит, адауаԥшь иаҩызаз, дыԥсны, иԥштәахәы иагханы, дара илахь еиқәны дыҟан. Ас данызба саргьы даара иааснырит. Иасҳәашаз саазхәыцын, ҭынч сиацәажәарац, хәылԥазык инхарҭаҿ сизцеит. Ҩба-хԥа сааҭ ҳаицәажәон, игәала иҳәеит, саргьы лабжьага ажәақәак сҳәеит, аха алабжьара мацара акәымкәа, аус еицаауларц иабжьызгеит. Усҟан ашәҟәыҩҩцәа Реидгылаҿы иҟан алитература апропоганда иазкыз абиуро, уаҟа аус зуан сара. Дыҟан арежиссиор-аиҿкааҩ, уи араионқәа дрылсны, ашәҟәыҩҩцәеи аԥхьаҩцәеи реиԥыларақәа еиҿикааун. Урҭ рхыԥхьаӡараҿы иҟан аԥсшьарҭа ҩнқәагьы. Володиа дара бзиа ибон ус еиԥш иҟоу ахәылԥазқәа рҿы ажәеинраалақәа рыԥхьара, аԥсышәала еиԥш, урысшәалагьы. Арахь хазы анаплакқәа урҭ ахәылԥазқәа рыхә ршәон, нас ҳашәҟәыҩҩцәа агонораргьы раҳҭон. Абасала Володиа ҳусура дадсыԥхьалеит, уи ҳусеицура иара даара игәы иахәеит, игәалаҟазаара шьҭнахит.. Ҳара усҟан авторк имацара изкны апоезиатә хәылԥазқәа мҩаԥаагалон, Москвантә еицырдыруа апоетцәа ҳрыԥхьон иааганы – Фазил Искандер, Белла Ахмадулина, Александр Иванов, Римма Казакова уҳәа ирацәаҩны.

Ари апрограмма даара аҭакԥхыҟәра зцыз, аха ауаагьы жәпаӡны иадзыԥхьалоз хәылԥазын: уаҟа ажәеинраалаҟәа ҟазарыла рыԥхьара анаӡсгьы ӡыцьа-хӡы автор ихцәажәон, азыӡырӡцәа рахьтә еиуеиԥшым азҵаараҟәа, ӡӡны ирҭон. Урҭ рҭак ҟаҵатәын. Ас еиԥш иҟоу ахәылԥазҟәа рахь ааԥхьагатә билеҭҟәа рахҭон, Аԥсны аиҳабырагьы, араионҟәеи аҟалаҟьҟәеи рнапхгара. Аха иҟан «акылԥшцәагьы». Урҭ уаӡы издыруамызт, ус иҟан рмаҵура аха, «ажәларҟәа реиӡызара» иаԥырхагоу ажәанаак ануҳәа, уалырк акаҷыҷ ӡы зҭоу ҵәыцак агаз алоуҭәеит ауп иаанагоз. Убри аҟынтә ус имӡаԥаҳгоз ахәылԥазҟәа даара аҭакԥхыҟәра рыцын автор изгьы, еиҿызкааз ҳазгьы.

Урҭҟәа здыруаз иакәын апоет Вл. Анҟәаб, ипрограммагьы еиҟәыршәаны, аԥхьарагьы бзианы иҽазыҟаиҵеит. Азҵаараҟәа рҭак акәзар, уагьы агәаҽанызаара иман, аҟьаад днаԥхьаны еразнак аҭак аҟаҵара шиҟәшәозгьы.

Гудоуҭатәи акультуратә Хан аҟны акәын иахьымӡаԥысуаз. Ажәалагала ҳәаны ажәа зысҭаз апоет Борис Гәыргәлиагьы, аинститут ицҭаз Возба Анатолигьы апоет ихцәажәеит, ажәа бзиаҟәа ихырҳәааит. Нас ахәылԥаз мӡаԥызгоз иара автор иакәын. Ахәылԥаз мӡаԥысит иубилеик аиԥш, даара ибзианы. Ари раԥхьаӡатәи хәылԥазын ҳпоетцәа рыла имӡаԥаагаз, убри акәхап даара азҿлымҳара аманы изымӡаԥысыз, авторгьы игәы шьҭнахит: уажәраанӡа изаҵәны зхы зыԥхьаӡоз – «сызҭахугьы ыҟазаап»иҳәартә иҟалеит. Ус шаҟа хәылԥазы мӡаԥызгахьази, аха Вл. Анҟәаб изкыз уи авторртә хәылԥазы сгәалашәараҿы мшаҽны еиԥш иаанхеит. Даҽакгьы сгәаласыршәар сҭахуп.

Вл. Анҟәаб иреиҕьыз иажәеинраалаҟәа аурысшәахь еиҭаганы иман, аԥсшьацәа ҳанырԥыло урҭ ракәын дзыԥхьоз. Зегьы ирыликаауан «Сан, бабаҟоу?» захьӡу ажәеинраала. Ихаҭагьы ус акәын дшыҟаз. Уи данаԥхьоз, иан лҿынӡа ибжьы наӡозар аиԥш иԥхьаӡаны, игәырԥшааганы акәын дшаԥхьоз. Сара еснагь сырзыԥшуан уи изыӡырӡуаз. Урҭгьы ажәеинраала дара ирызкушәа акәын ргәҟәа хыҭхыҭуа ишизыӡырӡуаз. Иҟан аҳәса быргцәа зылаҕырӡҟәа зыз-

нымкылозгьы. Сара сзы уи ишҿыцызгьы еснагь цәаҳәак сгәы иалакьакьон, исгәаԥхомызт. Уи автор ихаҭа итрагедиа зхылҿиааз ажәа акәын:

«… но русская была»

Ҽнак исҳәеит ишсгәамԥхоз уи ацәаҳәа.

– Ари ҳажәлар раҳаҭыр лазырҟәуа цәаҳәоуп, – сҳәеит сара, – еиҕьын иԥсахзар абас: «Но не абхазской была». Уи ала ахҭыс аҵакы аԥсахӡомызт, насгьы сара исаҳахьан уи иан доурысӡамызт, дбырзен ԥҳәызбан, лсахьалагьы дудырратә дыҟан ҳәа, аха уи смырыргамаӡеит.

Валодиа даахәыц-хәыцит, аҭак аҟаҵара дахымыццакыкәа. Иҟан дзызхәыцшазгьы: ганкахьала итрагедиа зхылҿиааз ажәа, егьи аганахь ала – ҳажәлар раҳаҭыр.

– Ус еиҕьзаргьы ҟалап, – иҳәеит аҵыхәтәан, – уаҳа ацымҵакәан. Уи ашьҭахь хәылԥазык аҿы сгәы хыҭхыҭуа сизыԥшуеит – уи ацәаҳәааҿы данлеи, еимга-еимцарак дааҭгылан, инациҵеит – «Но не абхазской была».

Уажәраанӡа ари ажәеинраала здыруазгьы ирызгәамҭартә ауп дшаԥхьаз. Ишааиуаз ихаҭагьы дашьцылан, ус еиҳа еиҕьны ибо далагеит.

Абасала, урҭ ашықәсқәа раан ишызбоз Вл. Анқәаб арыҕьарахь даақәгьежьны, ишьара даақәлеит: агәра игеит дышзаҵәымыз, аҩызцәагьы шимаз, иажәеинраалақәагьы згәаԥхоз шырацәаз. Иахьа уи ауаҩ санизхәыцуа, схы иаџьысшьоит усҟан аҩызара ахьизызуз. Ус иҟоуп арҿиаҩы иҟазшьа, дбаагәароуп, иҩымҭақәа згәаԥхо анылала – уи иара изы игонорaруп.

ƒ ƒƯÀþưþ àþ ƽ Ι г
1998–2010

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

СЫШЬХА ӠИАС

Аҿықә аҿоуми са сахьиз,
Бзиа избоит сышьха ӡиас:

Мап, уажәакәым уи анҿыха,
Хаҳәи шьанҵеи зегь ԥыххаа,
Абахә, ацаҟь наҟ еиҩыхаа,
Илнахижьҭеи амҩа ҭҕәыхаа,
Мап, уажәакәым, акырҵуеит,
Сышьха ӡиас ԥхьа ицауеит.

Ԥаимбар ҭыԥуп са сахьиз,
Цқьа игәашәҭишь сышьха ӡиас:

Иахаҕьаз-ҕьазуеит абахә дуқәа,
Аԥсҭа еиужьқәа иахьҭысуа рыкәа…
Абаҳча хырхуеит ласкьа аҿықәаахь.
Пшак ҿыгәкааӡа ааигәа идәықәуп.
Архақәа аҵашьшь иара ржәуеит,
Нас аҽаҩра уаҟа иԥжәауеит.

Еиҕьу абаҟоу са сахьиз!
Игәзырҳагоуп сышьха ӡиас:

Асаркьа агәеиԥш икәеикәеиуа,
Ацыԥхьқәа амраҿ икәеицеиуа,
Ашьабсҭа ӡыжәра уахь ианлеиуа,
Лӡара еихатыруа дшеишеиуа,
Лыжәҩа иқәыргыла аԥҳал,
Уахь данылбаауа аҭыԥҳа.
Ирзымдырyа ҭыԥым са сахьиз,
Баша имҩасуам сышьха ӡиас:

Ақыдқәа кылнагоит еижәцала.
Аҵьықәреи иалнахуеит ашыла.
Илашоит сгәараҿ иҭашыла.
Анкьа сныҟәалон са ҽыла,
Уажә сахьцаша сагауеит,
Уи аҽаҵкьыс иццакуеит.

Агәыжәлара цәгьоуп са сахьиз,
Амшцәгьа ацәымӷуп сышьха ӡиас:

Амш анцәгьоу, анаатә анасуа,
Игәрымуа, ииуа, игҿыҧа-гҿасуа,
Аҵьқәаҵәҟьа ыҵҳәаны ирыгәҭасуа,
Ирбылгьо, икыдҟьо ауп ишымҩасуа.
Усҟан қәыцьмоуп, имлашьуп,
Алакҭаҵәҟьагь хәашьуп.

Амра атәылоуп са сахьиз!
Ҭынч имҩасуеит сышьха ӡиас:

Аҭынчра анықәу аҧсабара,
Ахәыҷқәаҵәҟьа амра ацара
Иацәыхьчо, иархьшәашәоит аӷӷараҿ.
Иаҩызаха ахҭҟьара
Иҭрыс ицозаргьы, закәи?!
Агәкыра аҿықәуп ишеибакәу.

Малла ибеиоуп са сахьиз,
Иҵаулоуп сышьха ӡиас:

Хыхь-хыхь иқәланы имҩасуам.
Анышә ыҵжааауа, иҧхьацо,
Ахаҳә ыҵҳәо, ирбылгьо иаҵоуп.
Есааира иласкьоит адгьыл аҵахь,
Уаҟа иҵәаху еилнакаарц,
Жәлары ицәыргаыны иднарбарц.

Аԥсынҵры дууп са сахьиз,
Акы иннакылом сышьха ӡиас:
Ашоура цәгьа иазҭарбашам,
Иҳәынҷа аҵаа захатәаашам,
Џьара икыдхалан ҟалашам,
Џьара иныҵабангьы ицашам,
Амшын ду аилашраҿ џьара,
Хәҭакны иалалоит иара.

ИУАСҲӘОИТ ИҬАБУП

Аԥсҭазаара иалоу ԥышәо,
акырқәа сеимдахьеит:
Аколнхараҿ зны абна хыцҟьаа,
аужәрагь сырбгахьеит.
Сбаҳа аҽыѡҳәа арацәа иаҵҳәо,
ашахта сҭан зны.
Ашьҭахь салалеит атеатр,
асцена сгәаԥханы.
Зны сшәарацон, ашьха сыҟан,
усҟан са сыхьчан,
Даҽазныхгьы ҳтәыла гәаҭо,
ныҟәара сцахьан.
Умгәырҕьар ауам уахьнеилакь,
аԥсҭаазара аншуа,
Саргьы самаӡан схагала
ахаҿы лашауа.
Ашәа сҳәон енагь сангәырҕьоз,
Сшәаҳәоит иахьагьы.
Ҽазны еиԥшым иахьа сгәырҕьа,
иаухеит сцәаҳәагьы.
Аԥсҭазаара сналс-аалс
иангәасҭақәа абас,
Салашәарац ҭоурыхк аира
исыман лахьынҵас:

«Убри ашықәсан, аа убриаахыс
Аҟәа аинститут,
Факультеткаҿ аԥсуа сектор
ҿыц дырԥегь иаартуп,
Насыԥ сымоуп, саргьы срылоуп
астудентцәа сыччо,
Сыԥнагылоуп аудиториа
амырхәаг ԥнаҷҷо.
Азачот ашәҟәами иску,
аа, абар ижәба!
Са сызгәырӷьо исоут азакәым
аԥышәараҿ хәба:
Сыԥсҭазаараҿ зегьы раԥхьаӡа
асессиаҿы саннеи,
Иахьа исҭиит аԥышәара,
схатәы бызшәа, аиеи!
Схатәы бызшәа,
избоит ушҿиауа иахьа,
Аинститут аҿгьы иаламгеи
уара уҵара!
Ҳара ҳпартиа, уара уҿаԥхьа
суалаз сықәԥаԥуп.
Ҳастудентцәа зегь рыхьӡала,
иуасҳәоит иҭабуп.

СЫԤСА-ҬЛА

Схәыҷын. Сара усҟан сҵаԥын,
Сышкол аԥхьа еиҭасҳан ԥса-ҭла хәыҷык,
Савагьежьуа исрашәон иахьа ԥынтә,
Иҟалозма ихҵәар ма махәык?!

Зны ашколахь санааиуа шарԥазы,
Арҵәыга азаазгон иԥшааны.

Зны аншоуроу, аԥхын хәылԥазы,
Аӡы аҵастәон лбаантәи иааганы.
Сара исызҳауан, сгәырҕьо аҵара сҵауан,
Ашкол саналга сеиҭбы игеит сҭыԥ.
Усҟан сыԥса-ҵла иҟат-ҟато зызҳауаз,
Ꙩахысхьан инсыжьыз сышкол ахыб.

Абар, ицеит уи аахыс кыр шықәса,
Избоит сқыҭа зынӡаск иԥшӡахеит.
Сҵара салган саауан, исгәалашәт сыԥса:
Сгәы иаанагон: «ашкол аҵкьыс усгьы
еиҳахеит».
Избап!
Сынҭалеит, нас ашкол агәар,
Арҵаꙩцәа аџьџьаҳәа ихәмаруа еилан.
Иабаҟоу сыԥса-ҵла?..
Ари аума?..
Абар!
Ҵла духеит иашоуп!.. Аха ашкол изеиҳам.

Иахадыргылан ашкол даҿа етажк, иубар,
Сыҵла иахысны аꙩада ицауеит.
Сгәы хыҭхыҭуан сахьԥшуаз, исҭахын исҳәар:
Сыҵла иацлабны ашколгьы иазҳауеит.

АԤХЬАРЦА АИРҲӘОН АХӘЫЧҚЫ

Иаха ссасын уа, санҿыха,
Сгылан сҿеиласҳәеит сара.
Слымҳа инҭасит амузика бжьыхаа,
Сналбааит исаҳаларцаз сызхара.
Уажә ҳәарада, аԥшәма араҟа дызбо
џьысшьоит,
Икны дыштәоу аԥхьарца.
Аха, дангәасҭа Антипа хәыҷы, кыр
иџьасшьеит,

Иику иара даҟаразам.
Абжь агәкыра ихы-игәы аиҭазан, ибом уи
Сшихагылоу сааигәаны.
– Уԥсынҵры духааит, – иашәа дызҿыз
анынҵәоуми,
Илахь снагәзит слаҟәны.
Арԥыс назак иеиԥш, дꙩагылт ашырхәа
саниба,
Дынсыхәаԥшит дыԥхашьауа,
– Утәа, уԥхамшьан, иарҳәала, – сҳәан,
нас Антипа
Днасыртәеит, ихы шьышьуа.

Инеиҿишьуа уа арахәыцқәа, иꙩбамтәкәа
сажәа,
Дналагт аԥхьарца арҳәара.
– Саб исирҵеит ари…
Са изҙбит ари ашәа,
Ибзиоума?.. —
Дҵаауан иара.
Имасырҿхәауан. Уеизгьы ибзиан, ҳәарақәым.
Инышәшьалон дыжәбар шәаргьы.
Сгәы архыҭхыҭуан уи ашәа… Ахәыц иакәым,
Изыҙбрым аҟаза назагьы.

Сгәы ааҭгәырӷьааит, гәалашәарак араҟа
иснылан:
Антипа иеиԥш анкьаза абас,
Зыжәлар рмузыка ашьаҭа шьҭазҵаз
Урыстәылан,
Глинкагьы дхәыцымзи нас…
Глинка имꙩа… Ус иҭшәоума?!. Умꙩа
ҟьаҟьоуп,
Антипа, уара иузҳа!
Уанылартәы ужәлар хәыцы рҭоурых
адаҟьа,
Рмузыка ашьаҭа иазырҳа!

АВТОБУС АҼЫ

Автобус неиуеит ишьҭхысааны,
Иргәылҟьаны адәқәа.
Иҟам амҩа џьа инхьысҳаны,
Иааигәахоит Москва.

Иргәылҳәҳәо Аԥсны ашьхара,
Ерцахә ҳарак ду
Иаҩызаха, уахьԥшуа ахара
Иубоит МГУ.

Аха иахьцо уи ахь акәым
Автобус ҳазҭоу.
Ара астудентцәа рхаҿсахьақәа
Збоит изеиԥшроу:

Рхақәырԥс иаҿуп џьоук аԥхьара,
Џьоук рмуза ԥытлеит.
Ианиҭцазаап игәамԥхара,
Ана аӡә акы иҵәаӷәеит.

Анапҩыра жәеинраалақәа
Ишрыхәаԥшуаз џьоукы,
Аӡәы акритика дналаган,
Инықәиҵеит икәыкәы.

Абан гәыԥҩык рхы еидкыланы
Ирҭцауеит ҭцатәык.
Џьоукгьы анаҟа еидшыланы
Ирымоуп еимактәык.

Колиа урҭқәа акы игәалашәом
Автобус ахьҭцысуа,
Иан лгараҿ дгароушәа
Илацә еиқәыԥсоит.

Иҟалап, дшыҩуаз дмыцәакәа
Иршазар иаха?..
Анахь аӡә ицәцәоит инхәыҭҵакуа
Аҭаҭын ацбылха.

Схәыцуеит, схәыцуеит сахьрылаԥшуа:
Абарҭ зегь сҩызцәа роуп:
Адунеи рыӡбахә ахалашауа,
Зызҳаша рацәоуп.

Автобус неиуеит ишьҭхысааны,
Иааныжь ҳанхарҭа агәар.
Игылоуп зынӡа аҽеиҭҳәаны
Ҳаинститут, абар!

Сгәырҕьоит, сгәырҕьоит гәыкала,
Есымшагьы абра,
Ацәажәабжьҟәа гоит аԥсышәала,
Аԥсуаагьы ҭоуп ара!

* * *

Ахышә аасыртын сҩаԥшызар,
Аиаҵәа џьоуџьоуа иаасҿаҷҷеит.
Саашанхеит. Избо закәызеи?
Уаха аиаҵә рыԥхашьа ҽакхеит.

Аха сындәылҵны снаԥшызар,
Аиаҵә шыԥхац иԥхоит.
Ахәаҿ афымца адыркызаап,
Уи ауп сызжьа. Уажә избоит.

АКОМБАИН «ДОНБАСС»

Адгьыл аҵаҿ акомбаин
Џшьаала иҳәазоит,

Сынхәыҵс-аахәыҵсуа саргьы сааин,
Слампа ансырҷҷоит.

Асаба хылоит еилаҩынтуа,
Арацәа еиҟәыпҧоит.
Агәалқәа еилыҵьҵьа-цырцыруа,
Иҧыххаа ицоит.

Амҳапҵәқәа ашыҩ-сыҩ ҳәа,
Аиҳәа мҩа дырҭәуеит.
Уантәи еизыҳәҳәа аҩҩыҳәа,
Адаҷ цқәа иргауеит.

Сыжәҩахыр надысҵан ҵагылак,
Гәдула сазыҧшуеит «Донбасс».
Иаразнак хәыцрақәак сыргәыларкт,
Сгәы иаҳәоит абас:

Ашьха шлақәа рыҵаҟа,
Ашахтиорцәа ҳусура мариахеит,
Иҭабуп донбасстәи ашахтиорцәа,
Иаҳзаазҭиз акомбаин — адомбеи.

АШАХТА КЫЛҴӘАҨ

Иаҧхьа ацаҟь иҿагылоуп,
Аха акы дааннакылом:
Дыргәылала ахаҳә, ашьанҵа,
Икылҵәо днеиуеит адгьыл аҵа.

Шьаҿак иаҧхьа иҧиҿуеит ацаҟь,
Аелектровоз уи ҭнагоит иаҵақь.
Ашьҭахь уаҟа уи дааҭгыла,
Ирҕәҕәоит иаҵаргәо аҵагыла.

Шьаҿа-шьаҿа абас ҧхьа днеиуеит,
Илампа иааигәаара ишеишеиуеит.

Иаҧхьа аҽрыцәгьа игылоуп ацаҟь,
Аха шьҭахь дгьежьуам ахаҵа!

Шьаҿа-шьаҿа ҧхьаҟа днеиуеит,
Илампа иааигәара ишеишеиуеит.
Аҧсны ашьхара уи дызгәылоу,
Ахра рҽеҭыга изхагылоу,

Иҵәахны иамоуп амал беиа:
Аразны, ахьы кәеицеиуа,
Аха раҧхьа Аҧсны ахацәа,
Игәарҭан иҵырхʼуеит арацәа.

Арацәа ахьыҵоу адгьыл аҵа,
Амҩа неигоит афырхаҵа.
Уи изеиҧшроу ала ицашьа,
Ахьгьы дазнеиуеит уаҵәашьҭахь.

АБЏЬАР ПАЛАТА

Москва. Кремль. Абџьар палата.
Лакәны иумаҳацзар аиҧш збахьада!
Алакәаҿгьы изеиҿкаахом амал ариаҟара:
Ахьтәы ҽуардынқәа ахьгылоу араҟа,
Унавсуеит ианшьала иалху алтәык,
Аҟаза инапымҭазы унахәаҧшны знык
Ахаҵа, ашәҵа,
Аҳәачаҧа, аҟама…
Алмасла иқәҵа,
Иахәу ҿаҟәамам!
Араҟа мацәазк раион дук иаҧсоуп.
Библиак ацәа миллион хаҳә ҭаҧсоуп…
Шәҟәы заҵәык асахьаркра ахә иамам
ҧхьаӡара,
Нас шаҟа маҭәаҟоу араҟа?
Исызҳәом.

Саадәылҵит. Ахәыцра саман сҭагала.
Сыхҭеикыхт зҵаарала сдырк уа дысҧылан:
– Уара, ани убоу?.. Игәоуҭоу асаан?..
– Ишҧаҟаҵоу умҳәауеи ма ани асааҭ!..
– Идумзи анкьагьы аурыс напҟазара?...
– Ишҧа нас! Идумкәа!.. Сиршәа иҟаҵами!..
Исҳәеит амц. Мамзар схы аҟазара иазцама,
Иаагашьоу сшазхәыцуаз ари аҟара амазара:
Ари жәлар ршьоуми? Жәлар ирылцәцәааау
ршьоуп.
Алаҕырӡ ахьыкәкәа, агәаҟ ҧхӡы ахьшоуп
Ишыҟоу. Анхаҩы ибҕа хәаны
Иааирыхыз ауми игәаҟра еилашуа.
Миллион хаҳә анҭеиҧсо аҟаза дтәаны,
Миллионҩыла инымҵәози аҵьажәлар млашьуа.

АШӘА «ҨЫЗАК» ИЗЫН

«Ҩызак» дсымоуп иахьа сара,
Иҧсы сыхҭниҵоит, ҳәарада.
Ибла сазбом изхара
Сҵьыба акы анҭоу, уарада!

Иаҳфо иаҳжәуа ҳаилахәуп,
Иахьа исымоуп, ҳәарада.
Иара итәы макьана иҵәахуп,
Ҳаиҩызцәами, уарада!

Анамыс азын иара
Иуҭахуазеи, ҳәарада.
Астол узырхиар уара,
Мҩас диаиҩижьуам, уарад!

Уи дансыцу сшәом сара,
Дуаҩы ҵьбароуп, ҳәарада.

Уадаҩрак ҳҭашәан иац ҳара
Ахҭҟьара дацбналт, уарада.

Аизараҿы жәаха сара
Исаӡбон. Гәаҕлоуп ҳәарада.
«Дысҩыза» бзиами иара
Ҿымҭкәа ичҳаит, уарада!

Аиаша азыҳәан иара
Ихы ишаҭом, ҳәарада.
Дидгылоит амаҵура
Еиҳау змоу, уарада!

«Сҩыза бзиа» сгәазҳара
Дсызҿлымҳауп, ҳәарада.
Иахьа иаун маҵурак
Сыԥшра ихашҭит, уарада!

Аҩызцәа, уи шьҭа шәара
Цқьа дыжәдыруеит, ҳәарада.
Џьара дыжәбозар иара
Шәихамҵгылан, уарада!

Ма уаҵәаашьҭахь шәиҭиуеит,
Ихы азыҳәан деиҵамха,
Дшәыҕрагыла хыхь дыхәноит,
Иажәа гәыбзыҕ шәыхнамхын.

* * *

Са банызба уи уажәакәым,
Ҳаицаҿын аҵара.
Баша аԥсуа ӡҕабк бакәын,
Баҿын азҳара.

Ибҵауан аҵара бхы аҭа,
Блахҿыхын есымша.

Ус зегь ыҟан. Лымкаа бгәаҭа,
Бсымамызт сара.

Ааигәа бқыҭала сымҩасуан,
Чаирҭак сынхылт.
Сыццакуан, аха бангәасҭа,
Ҳамҭакы сааҭгылт.

Быласышьа еигәырҕьошәа,
Ачаи қыцә шәыршәыруан.
Акьыпхьга машьына баҿатәоушәа,
Бнацәақәа ҧырҧыруан.

Уи уажәакәым са банызба,
Аха ари ҟалеит.
Иахьа абраҟа, бара аҧҳәызба,
Сгәы ба бахь ицеит.

* * *

Бхы-бҿы агәылҧхааууа бхахәеиларҳә,
Гәилшәа игәыкуп.
Шьабысҭашәа беилыхха-еилыхха,
Бныҟәашәа хыркуп.

Бӡара ҭхәаа, аха беиларҭәоушәа,
Быҟоуп беиқәҟаца.
Зегь еицеиҧшны бгәы рызҭоушәа,
Бҿабызшәа хааӡа.

Ҳалалрала ма блеицәоума,
Быкәлак пату зқәу?!
Нас иҟалеи, бнаҧхы цәгьоума,
Изысцәыбӡазеи сгәы?

* * *

Иҟәандашьшьыраӡа сыкәа иҭалоз,
Аҳауа сгәдыҳәҳәало схала,
Снеиaаиуа абаҳчара сышҭаз,
Сынрыдгылт гәилшәҭқәак ахьрызҳауаз.

Цас иауашәа сахь ихырхәо,
Аԥшӡарала сара схыхуа,
Игәылҭәаа шәҭык ипытхьаз,
Сылаԥш надхалеит иахьҿаз.

Сааилаҳаит, исҭахуп иҿысхыр…
Аха саҟәыҵт — ашәҭ ирылсхыр,
Сымҩасҩуп, џьа инкаршәны сцоит,
Нас уи башаӡа иканӡоит.

* * *

Ашҳам сылоуп, ашҳам,
Сгәаҵа иҭалт сбылуеит.
Хәшәыда са сеиқәхашам,
Сцәа сжьы шуеит, ишуеит.

Са сгәаҭеиуа сықәуп.
Ҭынч сызтәом џьара.
Сыхаара, ашҳам сыбҭеит,
Ахәшәгьы сыҭ бара.

* * *

Ихарамызт – астол амгәаҿ иҵәахын
Уи лпатреҭ, иазыбымуит гәбылра,
Иԥыжәжәа икабԥсеит. Баҵашьыцуеит,
ибҭахым,

Аха лхаҭа сгәаҿы дынхеит, нас бара
Ибылшарушь уанӡа бнеины лыҭцара?

«МАП»

Банаазба амца сыцралан,
Ҭынч самырцәо самыртәауа,
Аццакрагьы схы инҭалан,
Шәҟәык набзызҩит еиҿартәуа.

Исоуз уи аҭак анмапха,
Еиҳагьы сгәы амца еибанаркит.
Быхьӡ ма уи ала исҳәап — ҳәа,
Ажәеинраалақәа крызҩит.

Аамҭа цон уи имҵшӡакәа,
Ара игәасҭеит аҽакы:
Быҵшра иаҵаз сымбаӡакәа,
Сышбеилаҳаз сыццакы.

Ажәеинраала быхьӡ зынҩылоу,
Ари усгьы ҵыхәтәантәуп.
Сымҩахҟьон, сеиқәхеит, ба былоуп.
«Мап» ахьыбҳәаз иҭабуп.

АЗСАРА ЛСЫРҴОН

Ӡыхьушәа икәеикәеиуа
Иаҿаччоз аҟәара,
Гәышҧахьы иахьҩеиуаз
Ҳаннеилак ҳара,
Дҩышьҭысхуан ҧшьшьаала
Илыкәырша снапқәа.

Нас дынхыриаала
Дысгәыдкыла уа,
Длага-ҩаго аҕҕараҿ
Аӡсара лсырҵон.
Иҟәымшәышәӡа лцәа-лжьы
Саԥшәмоушәа искын.
Еилыԥхаауа ицәҩажьын –
Мра шәахәала ишәын.
Аха иахьа,
Дабаҟоу?..
Уи аамҭа цеит.
Дыӡсоит дымшәаӡакәа,
Ибзианы илҵеит.
Амшын ацәқәырԥа дырхысуеит,
Дааԥсауам џьара,
Акалмаҳа даҩызоуп
Далҵәраауа лара.
Ԥыхьеиԥш шьҭа уаҳа,
Сыхәда дахаԥом.
Дыхьҩажь ҟәырҷалаххa,
Снапаҿы дызбом.
Даҩызаха ажәҵыс,
Амҵәыжәҩа зауз,
Дцеит сгәы амца ажәҵа
Имырцәа, ишакыз.

АКӘЫКӘУ АШӘА

Кәыкәу, кәыкәу!
Умтәаан умлаҵа.
Иахьа баша идәықәу
Иҭацәуеит уца.

Кәыкәу сҳәазар, сашәа
Удыруеит унхаҩуп,

Аамҭа умышьҭыроуп баша,
Лаҵара иазкуп.

Адгьыл чашә икажьу,
Ажәла иахьа иазӄьа,
Иҿалап нас ихьԥажьу,
Еихышь алапӄьа!

Кәыкәу, кәыкәу!
Илоумҵои ана?
Анхара анбыкәу
Уажәакәым ианаа!

«Илоуҵаз ааурыхуеит»
Ажәапӷӄа иаҳәоит.
Ҭагалан уҿыхоит,
Аха ихьшәаахоит.

Кәыкәу, кәыкәу!
Умтәан уццакы.
Уҕаза бжьых ушықәу,
Уахагыл аҽакы.

Акырзуз изыҳәан
Сынтәа аҽаԥра
Ибарақьаҭха, иныҳәан
Иӄалоит ара.

Кәыкәу, кәыкәуу!
Умтәан умлаҵа.
Иахьа баша идәықәу,
Иҭацәуеит уца.

АЏЬИ АЛИ

Аџь аaӄәымҵуа ал иахыччон:
«Акы уаԥсам уара, ал,

Аҧшаҵәӄьа ма иуххәыцуам,
Умахә хыжәжәо иац иухан.

Амца амҿраҵәӄьара уанаалом,
Аӡы улҵуеит уеихәлачы.
«–Сара исҳәом ҽхәарак алан –
Саӄара злоу ӄалом мчы?

Ахыбра дуқәа шьаӄас срымоуп,
Ма суасхыруп ҽаҵьара.
 Са сызларсу, сара исылхә,
Иагхом нҵыра нас ҕәҕәара».

Аха ҽенак зны аӡлагара
Ачархь ӄарҵеит еилаҧса,
Алтәи аҵьтәи рымацара
Ирылхыз амҳаҧҵәқәа нҭаҧса.

Алтә аӡаҿ алшара еиҳазаап,
Икыцӡа иӄалеит еилаҵәын,
Аҵьтә хәарҽхан, аӡы ихнажәазаап…
Алтә ҧышәарччеит инаҧшын…

* * *

Иахьа сыҕәҕәоуп ҳәа унагыла,
Уқьышә дықәумҵан угәыла.
Мамзар ускаҿ, ҵьа шәеиқәшәап,
Уеиҳа илшар уҧхашьап.

* * *

«Сыжәбома, снеиуеит аидара ду саҵала» –
Иҿыжуан ауардын абжьы хацала.
Иашаҵәӄьаны уи аидара хьанҭ ақәын.
Аха, уи аидарагьы, иара ахаҭагьы

Ирыхо иназгоз акамбашьқәа ракәын.
Урҭ ҿырҭуамызт, ирҳәомызт акгьы.

АКӘЫТРЫХЬШЬИ АЖӘҴЫСИ

Ажәҵыс иазҵаауан акәытрыхьшь:
– Слашәым, сцыркьым, нас ауаа,
Сызхдырҟьоузеи умҳәауа?
Сшаарбаз иасуеит атрышә.
Уаҵкьыс сеицәоума сара?
Уеицәа спҵыруам,
Уеицәа сласуам,
Исыгым ҵырра.
Уаргьы уҧсаатәуп,
Уаргьы убнатәуп,
Аха уҧхарҵом, унарышьҭуеит рыԥны.
Сара агәарҵәҟьа ируам снахҧрааны.
Нас ируеи, сызхдырҟьои?..
– Сыхаара, иҟоу умбои, –
Ажәҵыс иаҳәеит уаҟа аҭак,
– Сара сынхоит са схатә ҷьала,
Схәыҷқәа сааӡоит хәаҷа-маҷала.
Саҧырхагам ԥнаҭак.
Уара иумоуп грак:
Кәҷышь хыхны иуааӡаӡом,
Арахь кәтыжьда акруфаӡом.
Аҧшәма лыкәҷарақәа нурҵәаахьеит,
Лкәытқәа уара инужьуам,
Нас ишҧыкәу ишуанарыжьуа?
Рыԥны унеиргьы уҭаххеит!?.

ИАҲХЬЫМӠАР ОҚТИАБР

Сара издыруеит Аҧсынтәыла,
Иҟан анкьагьы еинҭәыла.

Енагь ибеиан аԥсабара,
Сыжәлар ашьҭаӡан анхара.
Ируан, ирфон, итәаӡомызт.
Сас изыҳәа ргәашә аартын,
Дымҩахымга мҩас дрышьҭуамызт,
Рнап рчеицьыка ықәҵа иркын.
Ауаа зегь еиԥшым ҟазшьала,
Еизааигәаӡазаргьы шьала.
Џьоук ирымоуп ҽак ҟазшьас;
Арҳәра, ақәылара, аҕычра,
Ажәлар ҭынчқәа рхырҵәаара
Шьоук ашьҭаӡан. Урҭ рчычан
Ҳабацәагь – инхаз ара.
О, ҳабацәа идуун рышьҭа,
Шәачагьы зны урҭ рыла
итәын.
Ҟрым уҳәа, нас Дон аӡышьҭра
Аҿынӡа дара рцәажәабжь хын.
Зынгьы Қәҭешь ргәашә артын,
Уа аԥсуа ҳәынҭқарра иаҳҭнын!
Нас иумҳәауеи урҭ абаҟоу
Измаҷхазеи аԥсуаа ара?
Ма рымч мырха зегь рҟәаҟәоу
Иабаныққәба нас дара?
Гьангьашрыла еиҵаҭәы
Иқәын адунеи шьоукы:
Ҳгәашә иҭала урҭ сасҵас,
Аԥсуара, аламыс, аҵас
Рхы иархәа еимҵәа ицаз
Шаҟаҩузеи?
Шаҟантәузеи?
Знызынлагь убас иржьон,
Рхала рыԥсадгьыл ныжь ицон,
Дара-дара аҽазных
Еиҿадыргылон аҟама ҭых…
О, нас иҳәатәыми аиаша

Ҳашьаҭа аӡра мааигәахахьази!
Иаҳхьымӡар Оҡтиабр, баша
Адунеи ҳналаӡ ҳамцахьази…
Шәымбои аԥсуаа ҳабиԥара
Еиҟәыга иқәыԥсоу аԥсабара:
Ԥыҭѡык ыҟахуп Ҭырқәтәыла,
Сириа, Мсыра, Бырзентәыла.
Урҭ иахьагьы ахәура иҭами,
Есааира иӡуеит рбызшәа!
Ҳара Оҡтиабр аԥацәа
Ҳаҿуп азҳара мацара,
Хатә бызшәала иаҳҵоит аҵара.
Ҳаҳтәы ҳамоуп акультура:
Иазҳауеит ҳлитература,
Ҳтеатрқәа ыҟоуп иаҳхатәу.
Ҳасас гәашә шаартыц иаартуп!
Дҟалар анкьеиԥшқәа ҳазжьо,
Ҳаҟам иҿаԥхьа ҳаԥхашьо.
Амилаҭ рацәа иашьара
Ҳара иаҳзыруеит – ҳаиҭаацәоуп,
Аурыс дуӡӡагь ҳа дҳашьоуп!
Оҡтиабр уиижьҭеи уара,
Изҳәода иҳамоу азҳара!
О, Оҡтиабр, угәы аԥхара
Нырцәаа ҳашьцәагь ирзырԥха,
Урҭгьы ҳа ҳаиԥш еиқәырха!

АХЬЧА АМЗАҾЫ

Шьхаԥшӡа — иахьак сырахә ахьҳәуаз,
Зқьы шықәса раԥхьагь икәазан.
Уахеиԥш, усҟангьы амза зҿаҷҷоз,
Сыцҵаҟа ихшьу абахәқәа ҕьазҕьазуан.
Ирҳәоит анкьаӡа ҳашьхарахьтә деимҵәа

Уасахьчак ажәҩан ахь дигазшәа анцәа,
Уи нахыс амзаҿ дырбоит есымза
Уи ахьча ишхәыцуаз иҟәашхаз…
Дгылоуп дыԥшуа, адгьыл ахь аашьа
изҕбразы
Игәхьааигоит убраҟа абри ашьха.
Уахеиԥш амза шеишеиуа иҭҭәаа
Зқьы шықәса раԥхьагьы иҩагылон.
Уаха са сеиԥш убасҟангьы ибла ҭраа
Араатәи ахьчагьы даԥылон.
Дрыцҳаишьон амзаҿ илабашьа кны.
Иадибалоз ахьча арантәи
Зны-зынла гәаныла амзаҿ дцаны,
Диацәажәон уи ахьча иаԥхьа дтәаны,
Адгьыл ахь дыԥшуа харантәи.
Зқьышықәса раԥхьеиԥш амзаҿ уаха
Дгылоуп уи ахьча, аха дгылоуп дшанха,
Адгьылахьтә иацрыҳәҳәо амцабз ҵыхуа,
Иаҩызаха Сасрыҟәа ихҿа, иумаха
Иҩеин, ашьхара, амшын ирыбжьыҳәҳәа
Иахьыҟаз уаҟа хәык инхыҳәҳәан
Иныҵаст, амза зегь рҿыха.
О, ахьча, узыршәеи уԥштәы ухыгга?
Ауаҩы ишнаишьҭыз узгәамҭеи?
Ауаҩы иҟьаҟьаҕа ацҳа нбыжьга
Амҩа ылихт амзаҿы арантәи…
Зқьы шықәса раԥхьа абра ахьча днатәа
Духәаԥшуа гәанылоуп дшузҩеиуаз.
Иубахра уҟоуп уаҵәы ашьыжь схаҭа
Сышәеыжәҵуа уа сеыхәа ԥаџьԥаџьуа.
Уаргьы, нас, амзаҿ зны «иршьҭыз»
жәлара
Ухәыцра, угәырҩақәа унарымҵны
Уаап арахь, санаауа амзахьтә сара
Игәхьаауго адгьыл ахь усыцны!

АԤСҬАЗААРА ҬЫХӘАԤҴӘАРА АМАМ

Ашьха ҳаныѡхәна
пҵсызханы игәастҭаз,
Ихааӡа цәаныррак
сгәалашәара иназҭаз,
Ѡ- ԥсаатәк е иқәҿыҭуа
еихәмаруа рхала,
Инеиуан иԥыруа
ҳа ҳшыҟаз ихала.
Шәарахк уа иаҿазар –
амра аҭашәамҭаз
Бахәык сынхықәгылеит,
аха убри аамҭаз
«Кьиу, кьиу» — ҳәа
бжьык алѡит ажәѡан,
Сылаԥшгьы нақәшәеит
иагәыҵаԥса ажәѡа,
Аѡызагь шацыз
илеиуан хагәҵәы,
Иааҿаҵәит сыҵаҟа
ахра агәаҿы.
Аѡ-ԥсаатәык избаз роуп
иахьа ашьха ҳаныхәна,
Уажә араҟа иԥхьозаап
аѡбагьы аныхәла.
Иҟәандаӡа шьыцрак
иснаҭон адырра;
Иааицрымшәо ишԥеицу,
ишԥаҕәҕәоу рцәанырра!
Иџьаҳшьауан шәарахк уа
хымԥада иаҳбахра,
Ҳѡагылан ашарԥаз
хаиҭацахт уи ахраҿ.
Иѡаҵхахеит амрагь
ҳшаҿатәаз мѡакырак.

«Кьиу» – рыбжьы аагахт
сзырхәыцхьаз акырқәа.
Аҩ-ԥсаатәк избац роуп,
амрахь ицәыртц
Иныҟәтәеит хаҳә дук
ашәахәа рыншырц.
Еибаргәыбзыӷуа,
акы рҳәоушәа иҟәынд-ҟәындуан.
Еибагәӡуашәа
рыхқәа неидкыланы иҟәыртәуан.
Иаатәгеит убасҟан
сывараҿ аҵыҟь.
Сгәыла иоуп,
дтәан дыччо
Ишәаҟь инацәа аҵак.
Илтәалазшәоуп ахаҳә
абахә илалшәа,
Сыбла ҩеихысхаанӡа
Аҩыза ишлавшәа.
Иугәыӷьзеи, о, уара,
сгәыла гәаҵәажәпа!
Шәизыԥшишь, иеиԥш џьара
гәымбыл дабажәба?
Аҩызагь уа инхозма,
иныҟәԥрааит иаразнак
Иҟалазшәа адунеи
хырзаман еиласрак,
Игәы иалсрым арысҟак
изыхьыз дуаҩызар?!.
Қаметә аҿыҵхәацәо
илашьтәалт аҩыза.
Икьиуа, иуазыруа,
иаацрымшәакәа уаҳа,
Иахаԥыруа, иахагьежьуа
инадтәаалт иахькаҳаз
– «Уааԥшы сыхаара
ҳаԥрып уааԥшы!

Иухьи, уа узкажьуи
ашьаӡа ухьшы!»
Иаҳәоз абас акәзар
здырхуада уаҟа.
Иԥыруан, еиҭатәон
иҵәуан игәаҟуа.
Саргьы исызнымкылазт
сылаҕырӡ аасҿыкәылт,
Сҩагылан уаҳа
сынхьамԥшӡакәа сдәықәылт.
«Аҩыза шаҵьабо
ицашт инкаԥсы...»
Сахьцоз икылахон
сҟарҟы сыԥсы.

* * *

Шьыбжьышьҭахь уи абахә
саҿысны сеиҭацон,
Иагьгәасҭеит ҩ-ԥсаатәк уа
иныҟәтәо, инеиҭаҵуа.
Саагәырҕьеит: дзеихсыз
ахаҭа, ибзахама?
«Мамзаргьы, – саахәыцит, –
ацынхәра ԥшаахама?»
Нахьхьи икажьын,
ишьыз ахь слаԥшызар,
Анҭ ҩахьхьи еидтәалан,
еиҽырбо уҭахызар...
Аԥсҭазаара шԥаҟаҟәоушь,
схәыцуан сгәы ԥжәо...
Аха, мшәан агәырҩацәгьа
амаа ҿахжәо,
Амра ҵьа имгылои
ҵьара ианҭашәо!

Аӡыблара ргәаҟрақәа
умҩаҿы итәап.
Аха аԥсҭазаара
иамам ҵыхәтәа!

СЫМХЫ

I

Аҟәынџь хыцҟьаауа сынхылеит
ааԥынра анаа.
Иҟәшәо, иҟәшәо инеиқәсырчаҟәеит
нас ара-ана.
Амцабз хәмаруа инырхылҵит,
аццышә еилаҩҩуа.
Ашьҭахь алҩаҵә инхчылаз
налаӡт аҳауа.
Сгәы нсыҵԥрааит, аԥхӡы ԥхьаҳәа
санҩаха уа схы:
Ушԥаԥшӡаха са сукәыхшоуп
сыдгьыл – са сымхы.

II

Аҿа анҵысы ижәырҭрахеит,
ацгәыхш ахаԥа
Ӷаза – ӷаза иныбжьакуа
адгьыл цәырқшаԥа,
Инеиваԥсо агәал ҟьаҟьа
ахаҭагьы хырҷа,
Ицәаӷәаны снахысит уа
амхы ҭырффаҷа.
Сгәы нсыҵԥрааит аԥхӡы ԥхьаҳәа
санҩаха, уа схы
Ушԥаԥшӡаха са сукәыхшоуп
сыдгьыл — са сымхы.

III

Аҳәиҵә, аҳәиҵәҳәа ажәла аҟәыԥса,
дырҩегьх ицәаҕәа,
Ачалт — ҳәҳәага нхыршәланы
иаанмыжькәа цәаҳәа,
Агәал ԥыххаа, иҟәымшәышәӡа
иагымкәа гәӡара,
Еиқәырҩызаа амхы зегьы
снахысит сара.
Сгәы нсыҵԥрааит аԥхӡы ԥхьаҳәа
санҩаха уа схы,
Ушԥаԥшӡаха са сукәыхшоуп,
сыдгьыл — са сымхы.

IV

Аҿага иамгакәа ҟалома
џьа ҳаскьынк нхар:
Аҿыҩ-аҿыҩҳәа инаҵшьуа
еилыхны смахәар,
Имраҕакәа, самеигӡакәа
ажәпара ԥҟаны,
Снахысит уа иадҳәҳәала
амхы рашәаны.
Сгәы нсыҵԥрааит аԥхӡы ԥхьаҳәа
санҩаха уа схы,
Ушԥаԥшӡаха сукәыхшоуп
сыдгьыл — са сымхы.

V

Амхы аншәы – ианыҟала
иҿыхны аџьықәреи,
Инымҩанҵо смагана ҵар
аԥҳә бырфын архреи,

Иҿаҳәа-ҿаҳәа анымҩақәа
реизгареи ҷьара,
Аҵла амахә аҿы анеиқәҵареи
саалгеит нас сара.
Сгәы нсыҵҧраает аҧхӡы ҧхьаҳәа
санҩаха уа схы,
Ушҧаҧшӡаха сукәыхшоуп
сыдгьыл — са сымхы.

VI

Ауардынала, – машьынала
аҽаҩра аазган,
Ихьҩежьӡаха еиҵарпапа
аца ҭәит абан.
Анхаҩ ца ду зегь зааӡауа:
дҵаҩыз, дырҵаҩыз,
Дусуҩызааит, дхантәаҩызааит,
аҭахыз дышәҟәыҩҩыз!
Зегь ааӡоит,
Сгәы аздуун
Санҩаха уа схы.
Са сукәыхшоуп, са сукәыхшоуп
сыдгьыл — са сымхы.
Са сукәыхшоуп уа иаарыхуа
уныҳәаз анхаҩы!
Угәараҭа барақьаҭыз
ҵеила уеиҵаҩҩы!

СҚЫҬА ҬАГАЛАН

(I. Ɗƶʅ ƲfƲ fÔ I Ƶɐ 5 5Ȧɓ)

Амҩаду санылa ахәызқәаала снеиуеит,
Зны-зынла сааҭгыла игәасҭауеит
снаҧшын:

Аԥада асы леихьеит, ашьхара цеицеиуеит,
Алада иҵьоуҵьоууеит ахара амшын.

Абаҳча еижәхнышьшьыла, иалшәшәо абӷь
ԥежьқәа,
Цьара амахә архәан иуҿапҳоит аҭәа.
Еиқәҿырҭуеит аҭлаҿ иахьырҭаауа
ажьқәа,
Ана аҵьықәреи ҿырхʼуеит аҵьҵьаҳәа
анхацәа,

Снымԥахыҵит амԥа, иарбану сзеилаҳа;
Атама, ахәырма, мамзаргьы алаҳа?!
Сыԥсы цәгьахацәазаап, аха исылшом
уаҳа,
Сгәы иалоуп исзыфом иҿысхыз аҳа.

Ажьҭааԥ сыниҵалеит: – Уа бзиала
илбааша!
Ҭагалан даԥызоуп, игәы артуп анхаԥы:
– Уа бзиара збаша! Уа бзиара збаша!
– Жьымжәак ыф, дсыдххылеит
исиржәуашәа аԥы.

Даҿаӡәы уикыхуеит: – Имфакәа
ушԥавсуеи?
Исҭаауа каҷыҷуп, Маница бласы!
Жьымжәақәак изалхи!..– иабазго,
сагьышԥавсуеи,
Иумфо аума ақарбыҷ еиԥш ахаа-цәа
аҟәныссы!

Снеиуеит ус ԥшьшьала, ашлиапагьы
схахуп,
Аурысеиқәагь сышьоуп иҭбааӡа
анапқәа.

Ҵьоукгьы, исымдыруеи, дԥагьахеит
шыргәаахәуа,
Изиҳәагь уи акәхап абригадир уа:

– Амыркыҵьы уацәшәозаап уеиқәа
ҭыркәаакәа,
Ажьҭаара уаҳзааит ҳәа ҳаҟахын ҳара…
– Уи азыҳәа смаазаргьы ишԥа ажь
сымҭаакәа,
Иаажәг ашахеи, амҭәышәи сеиҭахом
сара.

Ажьҭаара, аҽагакра, – изымбацкәа
анхара,
Ишԥыкәу ақыҭаҿ ишԥасызҳаи нас.
Иаажәг ашахеи амҭәышәи, сыхиоуп.
Еиҭахара
Амҭәышәымхәы ибмыхьын, ишлеилак
бымҭас.

Амахә сахьынҳала иахьа скыдылт аҭла,
Сымҭәышә аркуп сыбҕа ашаха
ацырҳәҳәа,
Сшазыласу жәбома, смахәҿа акәзар
ишԥацлеи
Уааи, ҳаицлабып Кәасҭа, изҭаауа ҳаиҳа.

Мап, мап! Усцәымшәан махәыкгьы
сцәыхҭәашам,
Мамзаргьы иубашам ажьыргәыц каппы.
Амахә аҿы ма сзымнеи жьымжәак ҵьа
инхашам,
Уааи, хаицлабып Кәасҭа, иусҭоит снапы.
Ауаа ҕьацоит анхараҿ, аҭла гылоуп
дацла,
Дарбан изҭахымда бзиа дчарцы?

Амахә сахьынҳала иахьа сыхәнеит аҵла,
Уаҵә ꙩыла ипхеипхеиуа астол хиарацы.

АФИДАҬРАҾЫ

Аҽыларҟә имꙩасуаз
иԥхашьа-ԥхаҵо амра,
Ицашам шьҭа ҽнакгьы
иац аҵкыс ихамла.
Ашьха асы ихыҵыз
леин аԥсҭа абжара,
Иҿаҟәа иаҿыгоуп,
иаархоушәа алар...
Ихьшәашәаӡа ицәылашьшь
иҟалеит аамҭала,
Аԥсабара еилнахит
аӡынра ианҭала.
Ихаххала аҵла
махәык иҿам бҕьык.
Рдәынак џьа иҿықә-ҿықәуа,
иахыкәласуеит маҕык.
«Даҳәыҟә иӡы» агәаꙩа
убасҟан ашьшьыҳәа,
Сынхыкәгылт избарцаз
зыбжьы гоз аџьџьаҳәа.
Аԥсабара цәылашьшь
алзцода ацәа?
Анхацәа ракәзаап
иҭан уа аҳәса, ахацәа.
Ауааҳәцәа ачараз
иааргошәа амҿы,
Иꙩарҵәха инеиқәрыжьит
аказарма ахаҿы.
Аҟәабқәа ирҭажь,
нас иржәуашәа акәац,

Иаҵырдды амца
ирбылуан ҵьоук ауац.
Ирхәуашәа ашыла
ҵьоук уаҟа афрыназ,
Ианрыжьлон алыхәҭа
арҵәыга хазына.
Ацәаҳәақәа ргәылгауа
ҵьоук ҽагала иркәакәан,
Абаашьапы ркуашәа
икәдыршон урҭ уаҟа…
Аҩн ҿыц идыргылаз
иадыркуашәа ахышәқәа,
Аԥенҵьырқәа рхырҩон
ацәаҳәа ҟәымшәышәқәа…
Бзиа жәуааит, иахьа
абас зус ҟазҵо еиԥмыжьла,
Ааԥынраз аиҭаҳатә
иашьҭамларц инҽыжәла.

АРҴАҨЫ

ƀǯȦƥȜȦƭ ƥȂȦǀƱǼǪƥƵƵƥȜȦ ƵȅƥǸƵƥȜȦ ƭƱƶȜƭȜƸȜ ƀ.Ƒ. ƈƳƵƲƭ ƭƺǁȯ ƬƺǀƬ ƥƸ ƭưƳưƳɀƭƥȜȦ ƹƥƲƸưǁȜȴȜ ƥɇƶƸƥ ǯȦƽƥ ƵƥɇƺǁƥȜȦƭ ƥƸƽǁǼǀƱǼƥƻȦƥ ƵȅƥƵƥ ƺǀƵƲȦƽƥƱ 1959 ƽ ǀǪȦƶƥƬǀ.

Зан илԥа гәакьаҵәҟьоу ҳәа ззырҳәаша
шәакәзааит,
Шәаԥхьа агәашә аатит, шәымҩа хир
аҟәзааит.
Шәара ан лԥа еиҳабы иахьа ацә шьхәа
зкуа,
Шәаб иуҭра аҭаххаргь иеилаҕьаз
маҟьазааит,
Ишьҭышәх адәаӡа кәакь аанмыжь ԥхьа
игауа.

Шәаб иуҭра – шәыԥсадгьыл – Аԥсны
гәзырҳага,
Амшыни ашьхареи ирыбжьаччо амырхәага,
Уи еиҕьу тәылаҿацә абаҟоу џьара!
Ауаа ракәу иамоу уи аԥшӡара шәагас,
Абаҳча акәу, аҳауа акәу сыздыруам сара.

Иахьа агәашә шәынҭыҵуеит дыррала
шәеибыҭа,
Ажәлар ишәыздмырхәар шәдырра
зҭахыда?!
Шәавымсын ауаҩ ицрыхуа агыгшәыг!
Арҵаҩы дықәԥаҩым ҳәа згәахәуа ахыда
Ажьа даҩызоуп уи ашәаргәында-арныг.

Арҵаҩы дааӡаҩуп, арҵаҩы дҟажахроуп,
Арҵаҩы даӡӡеиуп – анҵәҟьагьы
диԥсахроуп.
Зегь илоуп, имоуп уи аблақәа жәаба
Ахәыҷы даниуа кәицк џьара иҕрахуп,
Иҟалома уи ҿыцәаар арҵаҩы имба!

Уи акәиц мырцәакәа еиҿеикуеит амца,
Уи амца еибакуам ҳәа аӡәы иҳәаргьы
ихамҵа,
Иалихуеит ар рымца жәларык арԥхауа.
Ҳәаа амам ҳашьхауаа ргәырҵҟәыл, ашьанҵа
Акәиц реиԥш аҿыԥҳәа ихәыҵҟьа
икаддуа.

Са игәасҭоит ашықәсқәа срылԥшны,
иубома,
Иуцәмыцәаз еибакыз акәиц шьҭа
иԥсуама,
Адунеи ихьӡ ахыҵәеит уара уҵаҩы.
Сузшьыцуеит аҩыза, сымшьыцыр ауама

Са зсакәми уи имҩа зҧшааз арҵаҩы.

Саргьы зны уара уеиҧш арҵаҩра схы
азыскын,
Ҩышықәса ҳаилан, ҳнапы злакыз ускын.
Аха са исзынамгӡеит, сцеит ҿаџьара,
Уеизгьы, мап, сшәыцуп, изҳәада ҳус
ускым,
Ҳаргь шәа шәеиҧш ҳашьҭазар Аҧсны
арккара.

Абызкаҭаҳара зыбла иху, ҳқыҭаҿ
Џьоук ыҟоуп иахьагьы аҵас хәымга
зхьынҳалоу,
Урҭ рақәаҧара шәуалуп, аҩызцәа,
ижәдыр!
Иахьа агәашә шәынҭыҵуеит дыррала
шәеибыҭа,
Аҩызцәа гәакьақәа, иақәзааит шәымҩа
хаир!

АҞӘА АЗЫ АШӘА

Ухьышьаргәыҵ ҿызәӡәааауа амшын
уаҧхьа иччоит,
Алмасшәа уџьоу-џьоуа уахь уҭыҷҷоит …
Амра иахылҵыз ашьха аҭыҧҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаҧха.

Уҧшӡара ихнахын аҧсызқәаҵәҟьа ара
Аӡеишьылра иалҧо — урызбом рызхара.
Амра иахылҵыз ашьха аҭыҧҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаҧха.

Аҧҳәызба напҟаза илсызшәа ауарҳал
Аӡынгьы ааҧын ҧштә амоуп ухсаал.

Амра иахылҵыз ашьха аҭыԥҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаԥха.

Убаҳчара сыҵашьшь саннеиуа сара,
Амҵәыжәҩақәа саузшәа сҟалоит
сышԥырра.
Амра иахылҵыз ашьха аҭыԥҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаԥха.

Аԥшалас ҟәанда – (саныхәанало ухәы) –
Сан лнап акушәа иашьшьуеит схахәы.
Амра иахылҵыз ашьха аҭыԥҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаԥха.

Аԥааимбар тәыла ҳәа узырҳәон
ԥхьанатә,
Шьҭа зынӡа уеиԥшхеит аргама џьанаҭ.
Амра иахылҵыз ашьха аҭыԥҳа
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаԥха.

Аԥсуара мырӡуа асас дбала,
Аԥагьара шьҭымхкәа уҽырбала.
Амра иахылҵыз ашьха аҭыԥха
Сукәыхшоуп, Аҟәа, са сгәацаԥха.

СФОНАР

Иахьа уџьыба ак ҭазар,
Укәлак игәаԥхазар,
Иумҭар ԥхашьароуп.
Санаа жәаха Аҟәа,
Сҩызак дыԥхамшьакәа,
Сџьыбахь инапы ироут.

Сарах скаҷбеиха,
Имҭа абарҵа анеиха,

Ицәызгеит сфонар.
Сымцозар ақытахь,
Афонар зтахыда?
Ак збом аалашьцар.

Ҵыпх тышак стаҳан,
Зынгьы амаӷ сахаҳан,
Исхаштҙом уи ауаз.
Сынтәа убри азыноуп
Афонар «хазына»
Заазга санааауаз.

Хәлеит, аха ццакрыда,
Ус сналалеит сқыта,
Сгәы тгәырӷьаа сычҷоит:
Аиаҵәақәа лакәҵас
Илбаазшәа, қалақьҵас
Афымца еилаҵьҵьоит.

Сқыта пхоит икаххаа,
Еимактәыс шьта уаҳа
Иҟасҵом абар!
Уара иугәапхазар,
Сангьежьуанҙа сҳәазаргь,
Аа, устеит сфонар.

АГИОЛОГ ИЗЫ АШӘА

ȁþŏǁþƵþÆ ƈȦþ ţ ȦȐþ (1905–1956) ƭɐƶǼþƬþþƵþ Ƭʅɛǁ Ι þΣɛǁ Ι ư ƭʓȦ Ι ȄþȄȦþʓƸ þƱþư þɐƽþþƵþ ƭþʓǼʊƭȄʅƭƷ...

Иеипш ахатҵа шәа дабажәба,
Агиолог-нҵьныр Гәажәба!

Иашоуп, даламызт дпыруа ажәҩан,
Мамзаргьы дцомызт ацәқәырп дажәлан.

Адгьыл акәын имаз хәыцрас,
Адгьыл дықәын, адгьыл дхәыҵан.
Адгьыл амал ду ихәыҵаз,
Дашьҭан, иҧшаа ириҭон ажәлар,
Ҳаԥьараҭ фырхаҵа, Гәажәба!

Ҭынч ихәы ыфо аҩны данбажәба,
Агиолог-нцьныр Гәажәба!

Мышцәгьак азын ма даутәахра,
Енагь даҿан: абахә, ахра,
Ашьха дықәын, — ашьха цәҳәыра,
Даван ма аӡышьҭра ҟьаҵәыра,
Мамзаргь дылан аҧслымӡ шыра,
Акы мҧшаакәа шаҟа дмаахра,
Ҳаԥьараҭ фырхаҵа, Гәажәба!

Акы даҵамкәа данбажәба
Агиолог-нцьныр Гәажәба!

Акьырка даҵан, алом даҵан,
Ахаҳә даҵан, анышә даҵан,
Априбор амаден ҧшаага
Уигьы даҵан, уигьы нага
Цьа икылиҵәон ацаҟь ҧагьа,
Уа акы иҧшаахуан, нас деиҭаҵуан,
Ҳаԥьараҭ фырхаҵа, Гәажәба!

Дзышьҭаз, иимҧшааз ак абажәба,
Агиолог-нцьныр Гәажәба!

Амшын еимгәҳәо аҕба хызар,
Адгьыл иакәшоит амҩаныза,
Амашьына га уҭахызар,
Аҳаирпланқәа ажәҩан иалоу…
Зегь агиолог ибзоуралоуп,
Излеибаркӡоу иипшааз алоуп!

Ҳаџьаратҭгьы иџьа уи иалоуп,
Ҳаџьаратҭ фырхаҵа, Гәажәба!

ХАРА ДЫԤАМ АҨЫЗА

Иахьа ныҳәоуп, ҳзеиԥш нхарҭа
еилашуеит,
Иуҳәап аԥсҭазаара ахала икәашауеит.
Ишәаҳәуеит, ихәмаруеит, илахҿыхуп
ажәлар,
Аҵәыцак дарбан излымшо иахьа ажәра!
Сара аӡәк ара аҩызцәа смырҳац.
ЗыԤны снеирыда исыхьыз засҳәарц?..
Сгәылара ауадаҿ ура бжьы гоит.
Рыстол фатәыла ихыбуп, еимаркуеит
аҩы.
ИԤоушь урҭ џьа млакы, дакуеит ҳәа
уаҩы?
Еҳ, шәабаԤоу аҟәлацәа уажә ааигәааӡа
Ҵаракаҿ еицыԤаз – зхәыцра акыз?
ШәабаԤоу аҭыԥҳацәа шәыбла хааӡа,
Ажәак «амаԤәыҭ» ҳәа зҿаԥхьа
иаҳҿакыз?
Шәабаԥоу сҩызцәа Толиа, Шьурбеи…
Шәзыԥсаз араԤа аргама исымбеи!
Еҳ, шәааигәаара сыԤанда иахьа сара,
Башоуп, аҩыза даныԤоу хара!
Аха сишь!? Аԥошьҭа ныԤәгаҩ абан,
Сыхьыӡ ҳәо са сышԤа даауеит сылбан,
АԤәантә исзаазаап аԥара еикәарҽы.
Абџьыц хәыҷы иацу иаҳәоит ахаҿы:
– «Уҩызцәа, уҟәлацәа узлыҵыз акурс
Аныҳәаз ҳахьӡала аҵәыцак укырц!»
Иаразнак амҵәыжәҩаҟәа саузшәа збеит,
«ДыԤам аҩыза хара» ҳәагь сыӡбеит.

БЗЫԤ

О, Бзыԥ, Бзыԥ! Сыхаара Бзыԥ!
Уӄазшьа ажәала иазҳәома бзык:
Ахымца уаҩызоуп инҭӄьаз ашәақь,
Уахьлеиуа арашьеиԥш иуҿыҵӄьоит афақь.
Бахәгьы уазнымкыло, ашьхара еҩӄьа,
Укылсуеит адәы ашӄа ахра урыбжьӄьа.
Аха аанҿасрак арагь иӄамҵа,
Уцоит уҭрысны, уцоит уҽекынҵа.
Исаҳә Бзыԥ, уӄазҵеи абас уццакуа,
Уабацои уҽекыдӄьо, угәаахы еибакуа?
Ма уара уҿы акәзар иахьыӄала абас:
Акәа иҭаршә иааӡаз ушьха аҭыԥҳа,
Медеиа лыжәлар ԥсах иныжьны деиха,
Аимҵәаҩ имаҵ уа дицны дахьцаз?
О, аԥсахҩы!.. Зыԥсадгьыл агәаӄра
злаӡауа,
Аимҵәаҩ иҿаԥхьа адгьыл иагәӡуа,
Ишихьыз еиԥш анкьа Лызфа ҳәа аҳак,
Ихы ланырхааит ажәлар рҳақ.
Бзыԥ, иумдыруеи, нас ларгьы дшахьхәыз,
Аӡәаӡәала ишылшьыз лхала лԥацәа?..
Узгәрымуеи уажәыгь, нас имҕьаци угәы
ихәыз?
Иургьежьырц уашьҭоу мамзар
«ахьуасцәа»,
Аԥсахҩы ирылҭаз зны уаҕацәа?
Ма иуҭахызар анкьа еизца,
Аҭырқәцәа иргаз зыԥсадгьыл иахца,
Уаажәлар рыргьежьра унапы дыркы?
Ус акәзар сыхаара, Бзыԥ, уццакы!

БЗЫԤ АЦҲАҾ

Сықәланы сышнеиуаз ԥшьшьала,
Ишыӄаз ах ҭыԥ анпыӄӄала

Иаагәастеит ацҳа – абагьыр.
«Арсҟак иҳараку цҳа абауба,
Абрантәи дыԥеит ҳәа Лакоба»
Зны исаҳаз саархәыцит акыр.

Аҩада абахә еиҩыххаа,
Ацаҟьа ҟәыбаса иԥыххаа,
Иқәжьуп иҟәашӡа аҟәара.
 Ажывҳәа атрышә иасуа,
Ирхасуа, ирыгәҭасуа, имҩасуа,
«Аԥшатлакә» ықәын ара.

Урыстәылаҟа ихан уи имҩа,
Дныкәылт абҕьыц маӡа има,
Аԥснытәи аревком адԥа.
Ақырҭ меншевик уи раҳазаап,
Ацҳаҿ амҩа ршәаҳазаап,
Иҩыза дицәагеит ах-ца.

Иаԥхьаҟа амҩа куп ихысуеит,
Ишьҭахьҟа амҩа куп ихысуеит,
Аҿыв-сывҳәа ахымца еивысуеит,
Ацҳаҿ абагьырқәа ирысуеит.

Ишԥеиуа, итапанча иҭам уаҳа,
Иуаҭәагь ашьа алԥуеит аԥәԥәаҳәа,.
Ихәуп уи иақәшәан ахы.
Абар дыркуеит шьҭа хәшәамаӡам,
Дчарҳәаҩымхои ицәыргар амаӡа,
Иреиҕьишьоу ижәлар ихы?

Ихәра, ихьаа имхәыцит,
Ацҳа – абагьыр дынхыԥит,
Дынҭалт аӡахьы дкаууа.
Абас иҳараку цҳа абоуба,
Иигәаҕызеи Уасил Лакоба?!
Аҩыза, алада умԥшуа.

Дхәымкәа дҭаларгь уаҩ дыруама,
Бзыԥ ахьцхырааша адыруама,
Агәы џьбара еилаххы.
Ҽыбҕашәа иаразнак дышьҭкәыцәаа уа,
Ҳақьымшәа ихәра ҿызәзәааауа,
Далԥаа дагеит аҕа ихы!

АМЫШҬЫҚӘ

Сныҵалеит иҭынчӡаз аԥсҭа еихашьшьы,
Игылоуп аԥса дуқәа рыжәҩақәа
хьшьшьы.
Иҟьантазӡа ашә-ҭлақәа, шыцрахуп
џьара,
Арирахьҟа Бзыԥ аӡы троԥуеит азхара.
Иаадыдын ус иналагт икыдҵәа
ақәаршҩы,
Аԥса ҭла ду ақәа алсӡом уахь ауп
сагьахьыҩ.
Аҩарқәа иара уаҵәҟьа еизырҳәаҳәон
абҕыжә,
Сбахҵәааӡа сара аԥса аҵаҟа, слаба,
ыҵакшо анышә
Сышгылаз сылаԥш нақәшәеит саԥхьа
амышҭықә,
Иқәыршәыз аԥсашьапы адашәпара ахықә,
Изтәыда, иабаанагеи, изцәынхада ара?
Ахәыцрақәа сааргәыларкит иаразнак сара:
Ааигәоума, акырҵуама, иахыҵуа заҟароуи?
Дхырҵәааҩума, иашьҭаз иоума аҕычреи
арҳәреи?
Дааӡаҩума — ахьча арахә гәаарзхуа
аԥсҭа,
Ашәарацаҩ шәарах жьыла изырчо
зҭаацәа?
Мамзаргьы уи итәызар Инаԥҳа ихаҭа,

Кьагәа хаҵа изырӡызауаз Аԥсуаа
раҕацәа?
Инарҳәы аарҳәуа искын, нас сгәырҕьара
заҟараз
Санынаԥхьа уа иахьаныз аҩыра
«Кьараз»?!
Абраҟа акәхап афырхацәа, Аԥсны
алахьынҵа
Ачаԥара рҿазыҟаҵо, иахьеизыргоз ар.
Арантә акәхап ажәылара акоманда
ҟаҵо,
Иахьынтәҵысыз драԥгыланы Лакобагьы
ар.
Издыруада итәызаргьы Нестор ихаҭа,
Ахаҟәиҭразы дышхәыцуаз ихашҭзар иара?
Изтәызаалак, изтәызаалак издырт
уажәшьҭа,
Дхырҵәаҩымызт, уи дфырхаҵан,
дкьаразуан ара.

ИАСУАН АЦӘҞӘЫРԤА АЧАԤАРА

Мышцәгьак ашьҭахь ҭынч, ԥшьшьала,
Абаҳча шәҭышра са сынҭалан,
Сынрылс-аарылсуа зыԥсы зшьаҟәоз,
Сынхыҟәгылт амшын ицәҟәырԥоз.

Ибылгьа-былгьо еишьҭагыла,
Игәрымуа, ацыԥхь рыхгыла,
Аҿыҩ-аҿыҩҳәа ацәҟәырԥа
Асуан ацаҟь ичаԥаз.

Нас еилашуа уи аччаҳәа,
Шьҭахь инагьежьуан ашьшьыҳәа,
Аҿеизгауа, дырҩагь икшон,
Ацаҟь кәабо иааилаҿеон.

Амца уҵаны уаршыма?
Иухьи амшын? Ма иуҭахума
Абаҳча шәҭышрахь уааины ара,
Уаргьы ҳа ҳаиҧш аҧсшьара?

* * *

Уааи, аҩыза, усыцхраа,
Умахәар еилых.
Икәеикәеиуа иҵхәраа
Иааироуп ара аӡыхь.

Абжьынҵ гәымха аҟәартәра,
Ашәпара ҿаҧҟа,
Иахаҧаз абардра
Ахаҳҳәап ицҟьа!

Ихы ицҳарыжәуа
Уеигәышә, уеиха.
Иҟьа акы нмыжьуа,
Амаӷра еилырхаа!

Аҵәаҳә иаркы, уаха
Агәам, афаса…
Имӷьацарцаз уаҳа
Атышахь ирҳәаза.

Уааи, аҩыза, усыцхраа
Ус дук наҳагӡап.
Аӡыхь ахьааиц иҵхәраа
Иааиртә иҟахҵап.

Умбои ацәаакыра
Амамбац макьа!
Абаара еилаҟьҵәыра
Ишалхәхәо ашәаҟьа.

Иааг араӷа ажыга!
Ахытҵцыртә ҳаԥшаап.
Аӡышьтрагь нҭыга
Амҩа наҳарбап.

Еиҵаҳхып, иаҳрыцҟьап
Икәеикәеиуа аӡы.
Иҭачаԥа ихаҳкаап
Имхәашьуа бзанҵы!

Уааи, аҩыза, усыцхраа
Ус дук наҳагӡап.
Аӡыхь ахьааиц иҵхәраа
Иааиратә иӷаҳҵап.

* * *

– Хырзаман, каамеҭ ӷалоит адунеи!
Уи зыбла иамбо иоуп џьанаҭ инеи!
Абас зны ажәабжьны иаарылаҩит сҳабла,
Инаӡеит уи ахәацаԥшь аҿынӡагь.
Уи акәхеит: инҭасын иааҭнахит абла.
Ма имааԥшит каамеҭ аҽынынӡагь.
«Иӷало сыбла иасмырбар,
Сынҭалап агәахәт џьанаҭ агәарԥ.»
Аха мцын ирҳәоз, каамеҭ ҳәа акгьы
ӷамлеит,
Ахәацаԥшь наӡаӡа блада иаанхеит.

САН, БАБАӶОУ?

I

Адунеиаҿ зегь реиҳа исцәымӷуп азҵаара
Иансарҳәо: «арԥыс, узҷкәында уара?»

Схы ахьызгара смоуа, имцаха ацара
Сыҕрала исылнахуеит аԥхӡы сара.

Издыруеит сыштҵымиааз сара аҵла
агәаҩа,
Аха сани саби абарҭ роуп ҳәа изымбеит.
Санҵаалак исарҳәон: — дад, уаб
дуаҩгәбеиан…
Иматҵура дуун уи, ҵарала игеит…
Уану? Уан дыбзиан… Зынӡа даҳкәаажәын,
Милаҭла доурысын лара.
Иҭынхацәа ирҭахымызт, убри азы уан
дынкажьны,
Иӡбит уаб имилаҭынтә ԥҳәыс лаагара.
Уара, дад, уеимактәха уа
ушрыбжьагылаз,
Уаб, уан улцәиган уаарышьҭит арахь.
Ашьҭахьгьы уан дуцрымҵуа даалон
лассы-ласс,
Аха уанаҳҵәахлак шьҭахь дцахуан
еиҭах».

II

Издыруеит сыштҵымиааз сара аҵла
гәаҩа,
Аха иќам, иќам сан лхабар.
О, аҩыза, сҭиаангьы сыќандаз агәаҩа,
Аха исылшартә аҳәара сызхылҵыз абар!
Сгәы арԥшааит жәаха уҩымҭа санаԥхьа.
Уан лгәабзыҕ нап умбакәа узҳан.
Алаҕырӡ кауҭәоит лнышәынҭра аҿаԥхьа
Уҭынчым илнышәнапу шудыруагь уан.

Сара сан? Исыздыруам зынӡакгьы лхабар,
Исзынхаз лсахьа заҵәык ауп иажәхьоу.

Сылхашҭма илоуны аҭаацәара, ахшара?
Мамзар аԥсҭазара далҵны дцахьоу?
Срыхәацшуеит аҳәсақәа исзымдыруа
ансԥыло
Схы еилагазшәа сыблақәа ҭраа.
Сан длеиԥшуп зынӡа! Иҕроуп, аа лыла
Слыхьӡахуеит, аха исзыгәаҕьуам уи
лызҵаара.
Аочеред сықәгыла акассаҿы снеит
Жәаха. Снеилуувааит: акассир сан лоума?
Сан длеиԥшуп! Ицәырзгеит сан лпатреҭ…
– Ушьаҳаиҭхама?! – Сышьҭахьҟа
исыхьыз рбоума
Исыгәҭасуеит. Ишԥазури сан цқьа
дзымбеит,
Аочеред сгылахт исҭахушәа абилеҭ.

Абасоуп сахьнеилакь, сыбла
даахыҵуам
Ишԥазури? Дабазбои?.. Бабаҟоу, сан
Бабаҟоу? Быҟам ҳәа… о, мап ус,
сызхәыцуам,
Бхы цәырга, саб игәаҕ са сабмырган,
Сахьыҟоу бдыруаны бсывсны бымцан.

III

Ҭынчран аԥсыжырҭаҿ. Рымахә хьышьшьы,
Аҵла ҵьабошәа ирхагылан.
Аҳаҭгәынқәа иҟаз уаҟа еиқәышьшьы,
Схәыцуа ус уажәааигәа срылан:
Сылаԥш надхалт ԥҳәыск лпатреҭ,
Аҳаҭгәын ҿыц ашьаҟа иаласаз,
Саашанхеит. Иабазбахьоу? ааигәара
снеит:
Сан лпатреҭ!.. Салазар ма сара аԥхыӡ?..
Мап лабҿабоуп! Сан лпатреҭ ахаҭаҵәҟьа!

Сан, сгәы иҭаз еснагь ба боуп,
Нас сныжь сымбакәа бышԥацеи?
Сан бабаҟаз?.. баазцазеи ара,
Москва амҵа жырҭас ибоума?
Москва – бшьамдгьыл базаазма бара
Иашан, ара ижу ба боума?..
Сылаӷырз аасрыцқьан уаҟа сара,
Снаԥшы-ааԥшит мҩасҩык сибома?
Нас сцьыба иааҭысхын сан лпатреҭ,
Еидкыло акыраамҭа сахәаԥшуан.
Еиԥшуп асахьақәа, схы неилууеит,
Аха иаасгәалашәт сыгә иахәаша
Сан лпатреҭи, енагь сцьыба иҭоу
Избази сахьала еиԥшын, аха
Ҩажәихәба рыцқьа шықәсыла
ирыбжьоуп,
Сан уажә ас дыҟамызт дыцқәынаха.
Сан лакәым, мап! Схы зжьеит сшәан,
Сгәы иахәоит: – «уан, иалшом
шәмеиқәшәакәа!»
Сан дыҟоуп! Лыԥсы ҭоуп. Насгьу мшәан
Дышԥаԥсуеи ан лыцқәын дымбакәа!

САНДУ БАХЬ

Сан сылкәаабомызт аҿыҟә санызтәала,
Дысмахәмарит сгәыдкыло саб сгәы мырҿыӷь.
Сызҳаит, схы здыруа сҟалеит
Аԥсынтәыла,
Ба боуми санду исҿазҵоз ачаӷьа.
Жәааҩык ахшара бааӡахьан ибхылҵын,
Рыжәааҩык быжь иалҵыз среиӷьабшьон
сара.
Сызҳашьа капануа ибылшо ала бсыцын,
Бсабжьон, исылҵыр бҭахын ауаҩра.

Сбааӡеит еиҵабаа-ҳарамрак сыламкәа,
Схы ҭызгарц ҩызак снигәҭас дсымҭиуа.
Сгәы иҭаскыз аргама аҿаԥхьа сгыламкәа,
Шьҭахьык сҟәынд-ҟәындуам цәгьак кәаҳауа.

Шьоукы-шьоук рыԥсҭазараҿ уамашәа
иубара,
Уасны иурҽхәозар енагь ургәаԥхоит.
Аӡә имҩахҟьо, аргама иубаз, иудыруа,
Унидгылан иауҳәар цәымҭыс уикуеит.
Уи инап уск анану, шамахамзар,
Ихы ушьшьлароуп, уагәӡыроуп икалҭ.
Аҵәыцакгьы ахә ма уџьыба иҭамзар,
Бзиала, узызнеиз, наҟ ихыбгалт.

Аӡәых астол дызхатәоу абшьҭрала
итәушәа,
Хырхәагас имоуп, иҟаиҵоит игәаҵхаз.
Дихаҵгылом зыбҕа кәадоу, дыԥстәушәа
Ҽаӡә ана ишьыргәыҵа ирбзахуеит дас.
Санду сыхаара, бара ибымдыруази,
Џьоук ас ишыҟоу, уи бдыруан бара,
Ибҭахызма енагь сара суазыруазарц,
Исбырҵарауаз гызмалрыла саргьы
ԥхьацара

Аха маԥ! Исҭахым!
Исымам гәынхара
Ба бзыҳәан, Шьамсиа.
Ба бҿаԥхьа исыду
Рацәоуми сара.
Ахәац агәылалоит арыц аԥхара,
Аха ауац афҩы ахыҵуам.
Уи аҵкьыс хара
Иуадаҩзаргьы,еиҕьуп енагь ауаҩра,
Санду, иҭабуп ҳәа басҳәоит бара!

* * *

Иабаҟоу, сҭыԥ иабаҟоу?
Исашәҳәаеи абра са сзиӡеи?
Еснагь абас сгәаҟларц азы акәу,
Ма сшаны сзықәу адунеи.

Ишсымаз мацара агәыӷра,
Ишьақәгылап ҳәа сыԥсҭазаара зны.
Иҟалеит схахәы еилыӷраа,
Схагәҭагьы ҟьашӡа ицәҳәны.

АШЬХА ЗЫХЬ АХЫҚӘАН АԤХЫН

Уаҩытәыҩса дыҟамызт мызк аԥхьа,
Бжьык ықәыҩуамызт ашьха иуаҳартә.
Иҵхәраа иааиуа аӡыхь са саԥхьа,
Ԥсаатәк иаахылҩуеи аҭынчра еиларгт
умҳәар.

Уажә қалақьуп иубар, уаҳа хҳәаа амам,
Аҟәа аҵкьыс ара жәлар еизеит.
Иашоуп, аҩнқәа игылоу қалақь-ханым,
Унеи џьушьап аҵан рдунеи.

Аха аҵан ракәым ара иубауа
Ауаа: аԥсуа, аурыс, аерман…
Џьаргьы хыбрас ирымоуп аԥса дуқәа,
Рыҵа ахәышҭаара ашәымкьаҭ ҟарҵан.

Ацәҳәыраҿ џьа дгьыл ҭацә убарыма
Апалаткақәа, ақьалақәа рыла иҭәуп.
Ахацәа, аҳәса ахәыҷқәагь рыма
Ихәнеит, сышьха ауаа агәы рзаатуп.

Аӡыхь енагь жәпаҩык ахагылоуп
Аҳауа аҵкыс уи угәы азнарҳауеит.
Шампан ҩушәа итроҧуа акакаҷ хылоит,
Маҷарушәа агьама цаҳә-цаҳәуеит.

Ҳа ҳахьынхо амшын ахықәан,
Аҳәаанырцәаагьы ҧсшьара иаауеит.
Саб еиҕьуп ҳәа енагь ашьха дықәын,
Есышықәса саргьы ара сыхәнауеит.

Бзиа узбоит сышьха улеишәа цәгьазаргь,
Усзычҳауам шықәсыкгьы сара.
Есышықәса ҳашҭаацәоу ҳауҭазаргь,
Иуеиҕьу ҧсшьарҭа ыҟамзаап џьара.

* * *

Суазыруеит, снаҳәы-ааҳәуеит
сызҭалом ацәа.
Исыҵшьқьраиат ашьыршьаф,
исықәыҩрит ахыза.
Аҵх узаҟароузеи
ашықәс уаҩызахт,
Амра, ашырҧиаҵә
шәмааиуеи шәабацеи?!
Суазыруеит, снеиҩеиуеит
сааҭынчхан сызтәашам.
О, амш, узаҟароузеи
уаҩызахт шықәс иашак.
Амра иухьи,
уааццакыр иауазеи?
Шәарҭ аминуҭқәагь,
шәтаатиуа шәызцозеи?
Уаа шәласы аминуҭқәа
иҟашәҵа асааҭқәа.

Уаа шәласы асаатқәа
шьыбжьышьҭахь ааскьажәга…
Амала ҳаиниараз исылҭаз
аҽҳәара сшатҟәаз
Сшәыҳәоит, иҟамлааит
ллымҳаҿ инажәган.

БААНГЫЛШЬ, УАҴӘЫ ИБЫМБАРИ!

Ашәа ацылҳәон абалалаика:
– «Ажәаԥан иалоуп ала Лаика
Уара адгьыл узаҟәымҵит
Аҽырбара ма уаҟәымҵит»…

«Баангылшь, уаҵәы ибымбари
Снақәтәа сцаны аракьета
Аиаҵәақәа ԥба мыркьаҭа
Ишбызрылсхуа алымҳарыԥ!

* * *

Шаҟа исылымшаз сымҳәахра:
Сахьынԥаша Ерцахә ажәԥа
Быхьӡала саҿамлеит ахра,
Икыдсымхит аеҵә ажәԥан.
Ахьтәы ԥсыӡ бзаасцарц иԥхьаца,
Схәыҵамлеит амшынгә аҵа…
Аха исҭоубоуп санбгәаԥха
Исылымшара ыҟам – сымцахап!

* * *

Ахаҭа хәыҷны абжьы ҫламха,
Ма ахкы анаԥсахуа инеихәламха,

Иҷырҷыруа ԥсеивгарак ҟамҵа,
Аҟармаҭыс ашәа анаҳәоз ихааӡа,
Быбжьы акәушәа сгәы иабон, баҿамха,
Аурок аныбҳәоз беиҵамха…
Сабацәаз усҟан о, неиҭамҳәа?!

* * *

Саҭабымҵан, сбыҳәоит саҭабымҵан,
Иҟәандаӡаз сажәақәа хабымҵан…
Ишсыхь ҳәа сыздыруам усҟан,
Сгәы ԥшқахеит бансыхәаԥш бара.
Аха шьҭа рҽырԥсахт аусқәа,
Уаҳа саргәаҟуам ббара.
Саҭабымҵан, сбыҳәоит саҭабымҵан,
Ибасҳәаз ажәакгьы хабымҵан.

* * *

Ажәҩан ахь сара сцарыма,
Марс, Венера рҿы сыԥшаарыма,
Иабаҟоу бхабар?
Адгьыл, адгьыл еснагь сықәуп,
Аха сымацара сдәықәуп,
Шьҭа исҭахын бызбар!

АШЬХАҞА

Ахаҳәырддыра, амарда иаҿала,
Ашә ҟьантазқәа ирыҵашьшь аԥсҭа,
Џьара ацаҟь, џьара аҩԥа ибжьала
Арахә ҩеиуеит ҵҩа змам еиԥхьтта.

Ажәҩан акәым ирхагылоу аҳаргьеиԥш,
Абӷьы еилачыра ирылԥха мра убаӡом.
Раԥхьа инеиуа ахьча дхыс дыҳәҳәаргьы
Ибжь ашьҭахьӡа инеиуеиҿ инаӡом.

Ан иацрыхоит аҳәыс зықәра маҷу,
«Ҳаи, иуӷроузеи, уца абас уцеи!»
– Ооит, уа хьи, ԥшьшьи, ԥшьшьи, ачу, –
Аԥсҭа иҭыҩуеит абыжькәа, – рреит цеи!

Ашьха-мҩа, иабаҟоу еиԥш ҩадара,
Ацә изгыҵәҟьоугь ҭрыс ихәноит иҿкын.
Иашоуп, иаҵаӡам уажә уи еидара
Насгьы изҩыхәнар иамԥыԥшеи аҳаскьын.

Аха ани аӷааҵс имааӡац уажәада,
Закәытә џьабааузеи ахьча инарба.
Дахьӡеит иасны ишцоз аиқәара еизада
Ихьышьырххоит уажә ишақәыԥҵәогь
алаба.

Рхәырџьын иаҵа, бџьарла еибыҭа,
Џьоукгьы иразқәынҵа баша хьаҭрак.
Иааԥса-икара аферма хьшьцәа рыдагь,
Аҩада инкыдлауеит рыԥсы нашьо
ԥыҭрак.

Аџьа рбазаргьы, абар, шьҭа ашьха
Ашәаԥыцџьаԥ ара рыхқәа шьҭых,
Ацәҳәыра иқәыԥшуеит рҿаанкыла аасхы,
Азин рымамшәа аҩыхәнара хыхь.

Уа мшыбзиа ашьха! Ҳааит аамҭала,
Убааԥсымхан сынтәа ҳара ҳзын.
Уаҳхылаԥш, ҳуқәгәыӷ ҳануҭаа,
Агыгшәыги амшцәгьеи ҳдумыркын.

АМЧЫМХАРА ИАНАНИА

Иҕьазҕьазуеит абахәқәа ргәышԥы ҭыга,
«Агәыԥ зырчо шәарах жьыла —
Ахра ахаҵа абчарах̧!» –
Абас сзырх̧әаргьы сагәҭасуам.
Скылԥш-кылӡырҩуа, сланырԥшыга
Сыбла инадкыло сааҭгыла,
Саҿоуп ахра, сҭаҟьа-ҭасуам.
Аха зынӡа џьа шәарахк
Хымшуп иныҵамшәац сыбла.
Санымиаӡац ас гәыԥжәара.
Амла сакы, сааԥса-скара,
Иҩычаз ахра наҟә хыбла
Напышьашәала санаҿыс,
Уах̧а наҟ џьаргьы сымцакәа
Сгьежьит шәарах сымбаӡакәа.
Сылаԥш нақәшәеит ус, иҭрыс,
Аха азшьапык амыхәо
Ахы сықәк ишааиуаз бҕабк.
Снаԥан, сшәақь сыхәда иахыхуа
Сыҽнадсҵеит уаҟа ацаҟьа.
Ԥшьшьала сызблак неиқәырҷаб,
Ашәақь архәа снацәа наҵаскт.
Сылаԥш нақәшәеит сара убасҟан,
Мышә-дук, иҟьаҟьаӡа азқәа
Иқарымҽо уи ишашьҭаз.
Абар, абар иахьахьӡо!..
Аха ашәақь заа ихысит.
Амшә нцәыҵаххит, аха ашьҭахь
Иааҭгылт иџьыџьӡа имқәацо.
Абҕаб ах̧архьал иаахысын,
Иаанҿас инаԥшыхит амшәахь,
Иҭҟьеит ашәақь адырҩегь.
Амшә уаҟа ишьҭҟьан икаҳаит.
Омашәа иубара, ишԥамшәеи?..
Абҕаб ахысбжьы агәырҩак

Амкызшәа инеиҭамԥеит уаҳа,
Ахы нарҳәы амшәахь иԥшуеит.
Амшә шбылгьоз иҩагылан,
Инырхьсаашәа лада идәықәылт.
Ҵаҟа арҩаш еилашуеит.
Ицәажәахт ахра иԥымҵәоз бжьыла,
Еиқәҿыртуазшәа ҿаҩеи хықәи.
Амшә иналҟьахт даҽа ҩ-хык,
Нас изеиҭамҵуа уи былгьан,
Абахә кнаҳа, арҩаш хықә
Илхыҩрит аӡы еилашырахь...
Абҕаб ҩаскьан агәышԥы ылга,
Иҟьаҟьаӡа исыҭа аган,
Иаҿагылан ааигәа ахшьыра.
Еихаҿаҟәа атәыҩақәа ырхәа
Ԥаҭхь хазынақәак ахан.
Чуан дук азна агәықәшша хырхуеит
Ари аҩыза абҕаб зшьыз.
Абар уажә са саԥхьа игылоуп
Хымш аԥхӡы ззысҿашыз,
Ԥсыс иахоу сшәақь аҭҟьароуп,
Аха... сшәақь агәҵәы аанкыла
Снадҵит ацаҟьа ҿаҟьара...
Исзымгәаҕьит сара ахысра.
– «Абҕаб рыцҳарак ианиеит...»
Схы ишҭаз абас ахәыцра
Слаcкәантраӡа сҭыԥаҿ снеит.

* * *

Саб сахьымҵәыжәҩадоу ихараӡам.
Сиабашьуам исиҭаз ҟәыншьа.
Уи игәҭакы ахьӡаха иамраӡа,
Аԥсцәаҳа ижәит илаз ишьа.

Исылымшац сҭынчроуп изҽыҵызго.
Ахала ак узааиуам умқәԥар.

Ауарбажә ҧшагаражәҵәҟьа
шьыцызгоит,
Ажәҩан ишалоу избар.

Иблахкыгоуп ажәҩан хазынаха.
Сгәы иауам уахь имеихар.
Адгьыл сҩаҟәыҵыр сҭахын аха,
Амҵәыжәҩақәа ахиаам смахәар.

Жәҩан исзаҟәымкәкәаауа сылақәа,
Сгәы аҩада исыхоит хара.
Тәашьас исымеи, сымгылакәа,
Ажәлар сырҧазар сара.

Уи иагаӡаргьы сыҧсҭазаара,
Ажәҩан ахь сеыҳарак снаҧшыртә.
Абшьҭрала исмоузаргь уи аҟазара,
Амҵәыжәҩа счаҧароуп сыҧрыртә.

Сгәы шаҧ-шаҧ сыма уа сҩагахар,
Сыжәлар уи саха ирызҭых,
Имыцәо, мчы змоу лашарбагаха,
Ирзыҳарк искып уаҟа ишьҭых.

АМРЕИ КРЕМЛЬТӘИ АИАҴӘЕИ

Ааҧынра иҟанаҵоит
Аҧсабара еинҭәыла.
Са игәасҭоит есышьажь
Абри ҳамра ангыло.

Кремльтәи аеҵәоуп
Раҧхьа уи зынҷҷало,
Нас адәы иныҟәыҧсоит
Ршәахәақәа неилала.

Аха уи акәым, игәашәҭи,
Нахьхьи амра ахьавоу,
Лассаамҭа ишзавымҵуа,
Ушазыҧшу угәы еибафап.

Усҟан гәыҕрак ума
Адә улаҧш нахыга,
Уназыҧшы уи Кремльтәи
Аеҵәа блахкыга.

Уи аеҵәа ашәахәа
Ухы шьшьуа инухысны,
Адунеи аҽахьнагӡоит
Ибырфын рахәыцны.

Абар уажәгьы ишубоз
Ахә ду инахысит.
Амра, ахәы изавымҵуаз,
Ашәахәа инахьысит.

Хьтәы цҳаха ииашаӡа
Ашәахәа хьӡажь ныpбжьала,
Ахи агәи реиҧш урҭ
Рҽааимырдеит ҧшьшьала.

Амра ашәахәа ахьанҷҷо
Аеҵәа хьӡыркыра,
Миллионбла гәыразха
Иҧхоит цәымзаркыран.

Амрагьы, ахәы ишзавҵымҵуаз,
Иаразнак амч иацла,
Аеҵәа ашәахәа анахьыс
Аҿыӡанахт жәӡан иацлаб.

АԮАҲМАДА ГЫД ИАБЖЬАГАЖӘА

Аԥсҭазаара аанҿасрада,
Ахатәымҩа иқәышьшь инеиуеит.
Уанзахьымӡа, аҽынадиеиԥш
Ашьҭахьҟа џьа угандалеиуеит.
Усҟан заԥхьа адунеи уқәлаз,
Аԥсҭазаара иахьӡа идәықәлаз,
Уара рымҩа уаԥырахоит,
Уара иувымсыкәа изцашам.
Иауам урҭ ҽыхәҵәыла иумысыр,
Уаргьы укамҳартә узыԍәԍәаахашам...
Аԥсҭазаара — мшын дуӡӡоуп,
Ацәқәырԥ еилагьежьуа ихалоит.
Аԥсабара ус иаԥҟароуп,
Ацәқәырԥ ашхәа хәарҿ иахалоит...
Иалшом уамкәаҳар аҽышьхәа,
Уаҟа уаԮаҳар ухала.
Укаҳар ҳәа ушәо уцәышхо,
Укәадыр ахаҩруа уҟамларцаз,
Урыцны иреиԍьу ууа-уқәла,
Аԥсҭазаара уахьӡа, удәықәла.

АМҨА СЫԮ

«ӓуƥƵӠƒƥ Ƭƪƨǁǀ, Ậƥ ƫ ȦưƥƵ ƬƪƨǁǀƪƒƻÔƥƯƱǀ ƒƵÔƥƩǀƵƺǁƒӠ ƸƵǼ ƬȌƥẬӡȦǀƬӡǁƥϘȦƥƬ, ƥÔǀƻ ƻȦǀƵȄƵƥϘȦƥ Ƭƪƨǁ ƒƵÔƥƨǀưƥ, ƥƺƥǼƥƵƥӠȦ ƯƸưǁӠ ƥƥƱӠȦƒ ƥƱƪӠƳƩ ӡȦǀƱƨƥϘȦƥ ƵƪƒǼƥƽǁƥ϶Ȧǀƶƨǀưƥƶ ƬȌƥ-ƬǀƬƯǀƬ»
ƒ. ƚƵƸƽǁƼƳƨ (XXII з ƥƒƬƥƵƥ ƩƸ,27 ƳϘӠƒƥɌƵ 1961)

Амхы шаҟа имԍьацахра
ИанаԮала ацәхәда, амиа...
Амҩа сыԮ, амҩа, амҩа,
Наҟ иоужь уахьнымҳалан сҽаԍәра.
Сара абнахьхьи сыхәнароуп,
Сырҿысроуп абахә, ахра.

Сшьацәхнымслароуп, сымблаќьароуп
Уԥши, шаќа иҳараку.
Ерцахә ду уи аастҭа илаќәуп.
Ерцахәмоу, игәаҭ Гималаи,
Уԥшы, уԥшы ара уааи.
Уаҩытәҩса адунеи,
Уанӡа макьана дымнеиц.
Сара соуп уахь раԥхьа идәықәала.
Иќоуп сҭынха, суа, сықәла.
Саб ихы уа ахәнара иахҭниҵеит..
Ауаҩытәҩса уахьаз дҭыҵит.
Знык уҩыхәнар уа игәзырҳагоуп.
Енагь иԥхо ааԥын мрахәагоуп.
Ҭагалан еиԥш аԥсабара,
Ӡынгьы ԥхынгьы ибрақьаҭуп.
Уа аԥсҭазаара зынӡа икьаҭом.
Са саргәаќәеит уаќа анхара.
Амҩа сыҭ, амҩа, амҩа,
Урҩызамхан ацәхәда, амиа.
Зегь акоуп са сузынкылом,
Иоужь наќ, уахьнымҳалан сҿаҕәра
О, исҭоубоуп сшуҕрагыло,
Шаќантә ианутцахьеи сгәахәра.
Уара зхатә хәыцра змаӡам,
Уара ашьыцрада ак злаӡам…
Абахә ахәнара уара иулам,
Ихәно думкын уиҿагыла.
«Саргьы уахь сыхәноит», –
уҳәахуеит.
Нас уԥшыхыр шьҭахь уҳахоит.
Уара уакәымзар уажәшьҭа,
Сҩеихьазаарын иҵегь даара.
Сылсит абна, сҭыст аԥсҭа,
Кыр сырҿысит кызҕра, наара…
Амҩа сыҭ, амҩа, амҩа.
Икылпыԥӡа уаќа уӡамҩа,

Шаҟантә ианыҵахьеи сгәахәра,
Наҟ иоужь, уахьнымҳалан сҿаӷәра.
Зегь акоуп са сузынкылом,
Мчыҟам ззыҳәа са саангыло.
Сара ахы сагаӡом,
Исылалом аҳәа, аҟама.
Са сзын ашҳам уԥсаҟьама,
Сара убригьы сацәшәаӡом.
Шьҭахьҟа аказы сгьежьӡом.
Сара абнахьхьи сыхәнароуп.
Иҭакнаҳауп, абахә наароуп,
Аха амҩа, амҩа збоит,
Ленин илихт агәра згоит.

КОНГО АПАТРИОТ ИБЖЬЫ

Избан Белгиа жәлар зегь сцәымӷуп
зугәахәуа?
Урҭ рахьтә аҩызцәагьы сымоуп сара.
Ианҳажәла зны ацәқәырԥа амшын аҵахь
иҳахо,
Жәҩахыркны иҳацқәԥон аӷбаҿы дара.

Рыламыс сгәы иҭҵәома Белгиа
анхаҩыжәлар.
Зныкымкәа рқыҭақәарҿ снеихьеит сасра.
Деиқәаҵәоуп ҳәа, шьоук реиԥш,
схәымгашьа иаусыжәла,
Рчеиџьыка сымҵаҵа исыдтәалон дара.

Нас ажәлақәа еилысхуеит зугәахәуеи
аҩыза?
Иаахжәашәа сцәажәозар уи са
сҟазшьоуп.
Агәы цқьа иманы ихаҭа дуаҩызар,
Милаҭс дзеиуазаалак дҩызоуп,
дсашьоуп.

Исфом са сҿаҵа мша иара амла
дакуазар,
Арыцҳараҿ дҿыхтәызар сеигӡом сыԥсы.
Аха дыҟоуп даҽаӡәы…
О, исоумҳәан.
Дсымбозар
Даҽа саҟра сыцлон,
Гәызҳаран са сзы.
Уи иԝызцәа с-Конго адгьыл ачашәра
иахапапа,
Ирхәаҽӡарц иаҿыми имаӡоума уи.
Ҳбызшәаҵәҟьагьы ҳҿыхны иахами ирапо,
Ҳмилаҭ арӡра иашьҭоуп, уаҳа закәи.
Стәыла зегь неидкыла аҳра-тәра иҭами,
Анбанк аԝышьа аӡәы иҵар ҳәа имшәои.
Зҿы ааихызхуа аӡә сыжәлар дрызгылар
руама,
Акартоҕа даҭа цәгьала дҭадмырхои.
Архәцәа роуми с-Конго аԥшәмара
згаӡазгьы.
«Аҽыԥхҭи аҽыԥхҭи еибабгуеит» рҳәоит.
Архәԝы дыԥхеиҵоит аиаша мԝаԥазго,
Нас иҭыԥаҿ уа иԝыза аҕьыч днаиртәоит.
Еиԥхаҟәҟәа имаауеи ачамадан ҭацәқәа
рыма,
Урҭ стәылаҿ ахныҟәгара мариоуп ҳәа
еиҳа.

Урҭ стәыла шдырҳәауа ишшьалырцәцәо
рызӡарыма,
Адунеи зегьы ҳа ҳгәаҟра иахьа ианаҳа.
Избан, Белгиа жәлар зегь сцәымгуп
зугәаахәуа,
Урҭ зегьы ирхареи сҟәаҟәа иқәтәаазар
џьоукы?
Дыҟоуп ҳажәлантәгьы аџьырмыкьахь
иҳахо,

Уажәыгьы аҟәрышьаз ҳазҭиуа ҳнеизакы.

Ҳаиҭиуеит иаҳхапапаз бзиа данумба,
Ҭыԥказы дуҕрагыла дтәоит ҽырԥхара.
Дабаҟоу ҳхаҟәиҭра афырхаҵа ҳ-Лумумба,
Дхәыҵагәа, иааисуа, изхарада ишьра?

Изцрам зыԥсадгьыл абзиабара амца,
Хаҳәхьанҭоуп иҭажьу уи игәаҿы.
Хыԥхьакра ҭыԥказ даԝызоуп
аламҵажә,
Аҳаиуан ҵыхәа иаҵатәа ахныҟәгара
иаҿу.

Дсыжәлантәуп ҳәа уи са сидгылоит
угәамхәын.
Амца икы дбылуазаргь сԝахом снапы.
Уи ахәаԥса диԝызоуп с-Конго азын
ишҳамха,
Аԥацәа инрыгәҭасуа иҳалоу аҿкы.
 Сара ажәлаҟәа еилысхуам, иудыруаз
аԝыза.
Иаахжәашәа сцәажәозар, уи са
сҟазшьоуп.
Агәы цқьа иманы, ихаҭа дуаԝызар,
Милаҭс дзеиуазаалак дԝызоуп, дсашьоуп.

Мамзар усыҟәтәозар, иахьа убҕа ухы
иархәо,
О, исзычҳауам, иалсыршом ус уцаӡарц.
Са исычҳаргьы, аиаша уа уҿаԥхьа
иаухырхәо.
Иуабжьызгоит заанаҵ ушеибгоу ухы
угарц.

ЛЗААТӘИ АԤСА

Ахьча ибжьы рҿыԥуан,
Бзыԥ ахҭа ашьхақәа.
Алуқәа ираҟран
Еилеиҵоз ашәхақәа.

Бзыԥ аԥшаҳәа ықәырҭәаа,
Игылан ашьхымӡақәа.
Ихыжжуан ацҳа уа
Аԥшыха ауаа ахьымӡакәа.

Абазгаа – аԥсуаа
Нхон ара иқәырҭәаа.
Аха иааргон аӷбақәа,
Ақәылацәа рықәыртәа.

Алԥеиқәа, амцаԥшь
Ԥагылон еилаҵәиуа.
Ауаԥ игәы аҟамеи
Аԥсеи ирхаҵәиуан.

Ашьа икаҭәоз акуамызт
Бзыԥҵәҟьа аӡышьҭрагьы.
Иаӷахон есааира
Ҳабдуцәа рышьҭрагьы.

Иргон ақәылацәа,
Ирԥыҵрак ашәхақәа.
Ацха рзынхомызт
Ашьхымӡаҿы ашьхақәа.

Ихыршьаауан ашыцра,
Инырхуан аԥсаҵлара.
Шаҭара ҟарҵомызт
Рҿаҵа иахьацлара.

Уара ухаҭагьы иубон
Ари адгьыл иаақәлахьаз.
Угылоуп иахьагьы
Адунеи уақәлаха.

Угылоуп, аха уҟаӡам
Зынӡа угәы акалашәа.
Са сцәа аасхыӡыӡааит
Уҭаарых ансгәалашәа.

Шаҟантә уеилыршьаахьаз,
Шаҟантә угәарҭахьаз,
Шаҟантә ҳабдуцәа
Ашьа узкарҭәаахьаз...

Ашьа газго иуҵалоз
Умахәқәа иҩрықәыжжуан.
Нас анышә иналала
Ушьаҭаҿ иҵыжжуан.

Аха угылоуп гәаҟрак
Уазмырхәа ухымжәаӡо.
Угылоуп фырҭынк,
Аарҩарак уацәымшәаӡо.

Угылоуп, иац уины
Иахьакәушәа уқәыпҵшӡара.
Угылоуп угә аздуха
Иҿыцхаз упҵшӡара.

Угылоуп, ишыҟамгьы
Гәаҟра-цәгьас илоумбац...
Избанзар ҳабдуцәа ршьа
Ушьаҭаҿ иламбац.

Д. ГӘЛИА ИГӘАЛАШӘАРА ИАЗКНЫ

Ҷанбак дыҟан Ҟәшәан ҳәа,
Ҭаҳмадак, ҳгәылара,
Иҩны дҭынчӡа днатәо
Иалшомызт инкылара.
Бнаран амҕ еилаԥа
Рааҩсан агәааҩара.
Уа снеилон сшәақь сыма
Абгақәа рхаҩара.
Избон уа аҳаҷҷақәа,
Аҵәассақәа еихаҳаны.
Ҵьарах абна ылырхаа
Аихаҳа еиҭаҳаны...
Дҵәылызхуаз маҷмызт
Усҟан аргамагьы.
Аха Ҟәшәан даҟәымҵит.
Абнара иамакы,
Амҕрақәа еилырхаауа
Абнара рыцқьаны,
Дмыцәа-дымтәа даҿӡан
Ааӡара, ахьчара.
Иара дыԥсхьеит, аха
Иахьа уа абаҳчара
Шәырла ибеиаӡоуп.
Ирҭааиуеит, иҿалахуеит.
Ашәыр рыфҩыхаа
Харантә иуҿалаҳауеит.
Ууанӡа Ҟәшәан ихыччоз
Уажә уа иҭоу мачхума.
Абаҳҷа узыҟаҵар
Ашәыр зфо мачхәума.
Ибҕаԥҵәагоуп даныҟам
Аидараҿы иуцхраара.
Узҵоу зыхәогьы дыҟамзар
Уи акәӡоуп арыцҳара.

Уӷьа ишалҵуа анудыруа
Алҵшәа, лашарақәа,
Иззыҟоуҵо даныҟоу,
Рызҳауеит улшарақәа.
Аха ҳ-Дырмит уара
Абнара тоураҿы,
Абаҳчагьы уааӡар акәын
Умыӷра анхьоурҽы,
Иааӡатәын уи ашәыр
Иҿало зфашагьы.
Нарҭаа фырхацәа ран
Саҭанеи-Гәашьагьы,
Сасрыҟәа диаанӡа
Уи дзаҟарахашази,
Илшози гәаҭаны
Насгьы дзакәхашази,
Игарагьы лырхиахьан, –
Иҽы дызқәтәашагьы.
Аха уи легьендоуп
Уара аргама иаԥхьаша
Дмиӡацкуа, ашәҟәы аԥҵо,
Идурҵон аԥхьашьа.
Ужәлар ируҭон
Уара акрудыруазар.
Алым еиԥш угылан
Ҳаԥсуа культуразы.
Аха мап! Алым?
Алым усзадкылом.
Алым имшәа-имырҳа
Ӷыгшәыгкгьы задгылом.
Уара ажәҵыс уаҩызан:
Мазеи ахьыҟаӡам,
Аҭәыцқәа еидыҟәшәало,
Аҭра еиларҭәа иныҟаҵа,
Аԥацәа ирхатәа ирԥхо,
Иҟәбыҟәшәо, ирхаԥыруа,

Рқьышә хәыҷқәа анааихырхлак.
Фатәык нҭаркәыруа,
Нас даргьы ҳаҧхьаҟа
Рҧацәагьы хырхратәы,
Иааӡоит, даргьы
Рымҵәыжәҩақәа еиҵырхратәы,
Ажәҵ уҧашәыл гәыраз…
Аха уигьы усзадкылом.
Иаахьҭахар ҧхарак ахь
Идәықәлоит, уи сзадгылом.
Уара абарҭ игылоу
Ҳашьхақәа еиҭаҵраҳа,
Иҟоуҵомызт ӡнызаргьы
Ҧхнызаргьы хьаҵраҳәа.
Ломоносов ду иеиҧш
Унап зегьы ирыдкылан.
Зегь уара уҿырхьугӡон,
Зегь уара урыдгылан.
Ҳаҧсуа культура зегь
Умахәҿа азеилыхын,
Уи еиҵазҟьо рзы
Угәыжәла — цәгьа гәеилаххын.
Аҕбеиҧш уаҵала,
Ацәқәырҧ урхууааӡа,
Амшын ду ахь икылга
Аҧсҟы дуркит иуааӡаз…
Прометеи имца шьҭан
Жәлар ркультуразы.
Уаргьы у-Абрыскьылын
Ҳаҧсуа культуразы.

АПОЕТИ АПРОЗАИКИ

ꝾϘ. ƔƀƴƁƶϘǁ I Ƶ ƒƷǁȮ I ƱǸ I ƍƳƩƳ

Акалам ркуп, аха рҩыцьагьы
Еиҧшым рҟазшьагьы рҩышьагьы.

Апрозаик џьа дымццакӡакәаны,
Еиԥкаауа днеиуеит икәакәаны.
Апоет ицәаҩахуп аласра —
Харантә дазкылԥшуеит дахьналасра.
Архантәи ахра даҿаԥалоит,
Ашьхантәи амшын дҭаԥалоит,
Аҵаа ахашәызаргьы ихьшәашәаӡа,
Иршуеит иҭабома уҳәо башаӡа.
Абахәқәа цәылаԥсӡа иқазар,
Аԥсы рхалоит уирахьқа дныҟәозар.
Аҟәараш иқәихуеит ашәаӡа.
Иааигәаԥхаз илымшо акыҟаӡам:
Ашәҭқәа дырхашәаҳәо игәыдкыла,
Ажәҩан ахь дхалоит минуҭк ала.
Апоет ицәаҩоуп аласра,
Илшоит хадак азы аналасра.
Апрозаик зынӡа дымццакӡакәаны
Еиԥкаауа дцароуп икәакәаны.
Зегь ртәы иҳәароуп акакала.
Хаҳәызар ибла инамҵакуа,
Иахьаҟәшәаз шыҟоугьы цқьа
игәамҭакәа,
Абахә дызхалом днаҿаԥала.
Амшынгьы иршуам дынҭаԥала.
Ма иҭаирбом игәацарала.
Аха иус кьасам, еицаҟьаӡам.
Ачҳара имоуп уи здаҟаӡам.
Итар илшоит кәапеи мацарала.
Игәы адԥҵәала аказы дыхьшәашәашам,
Ашәҭқәа ааидкыла дырхашәаҳәом,
Ахышәҭ-цраҟәа неихыршәшәа
ишьҭамҵакәа,
Абӷьыцқәа нарҳәы-аарҳәы игәамҭакәа,
Фҩыс иамоугь цқьа агәра хамҵакәа,
Аӡӷабцәа ирызнеигом аҳамҭаҟәа.
Апрозаик, абас дымццакуазароуп,

Ишыҟаҵәаҟьоу зегь нҭкаа иҳәозароуп.
Апоет ицәаҩахуп аласра,
Илшоит хадак азы аналасра.
Аха ажьа иахьӡоит иагьаԥанагоит,
Ауардын цозаргьы ԥшьшьалашәа,
Даԥысуа ҷьушьап доуҳалашәа
Ҳагәлымҵәах ҳара ҳ-Иуанагьы.
Дҭынчуп дшеиҭаҵуа узгәаҭаӡом,
Дҭынчуп иԥсҭазаара узгәаҭаӡом,
Дҟәиҭӡа дыҟоуп дузгәаҭаӡом…
Иҟәиҭӡа игылоуп абарҭ ҳашьхақәа,
Аха адунеи аԥшӡара амаӡа
Да иргазшәа рыԥшӡара ҳәаамаӡам.
Иҟәиҭӡа игылоуп, аха ҳашьхақәа
Ирыцрыҵуеит амшын ду ахь инеилаша
Кәыдри, нас Бзыԥи реиԥш еилашуа,
Дҟәиҭӡа дыҟоуп дузгәаҭаӡом,
Дҭынчуп, дшеиҭаҵуа узгәаҭаӡом,
Волгагьы шеиҭаҵуа узгәаҭаӡом,
Аха аӷбақәа хаӡсылоит.
Иааӡаз аԥсыӡқәа аԥаҩ иаадсылоит.
Волгагьы шеиҭаҵуа узгәаҭаӡом,
Аха афымца ду алнаршоит —
Урыстәыла азбжак арлашоит.
Ҳагәлымҵәах, уара аԥсуа ҳ-Шолохов
Ароман ҿыцқәа аԥҵо: ушеилахоу,
Уԥсҭазаара шәышықәса иноугаша,
Ҭәызааит уи аурысқәа р-Волгашәа.

АПОЕТ ИАЖӘА

Диҩызаха аибашьҩы
Ирашь аӷәра даахо,
Даацәырҟьеит Аԥснашҭа
Леонти Лабахәуа.

Иаҿаддуан ацԥыхьҟәа,
Иаҳәа франгь цырцыруа.
Иҭнахуан амзаҿа,
Аҳауаҿы иҵырҵыруа.

Иарҕьарахь ианиҟьо
Деиԝисон агьангьаш.
Иармарахь ианиҟьо
Деихисон ахәымга.

Згәы цқьамыз уа дӡыӡауан,
Иҿаԥхьа дышьҭалон,
Аҳаскьын даҵаиауан,
Адацқәа дырбжьалон.

Дидыскылт аибашьԝы,
Аха имаҷцәоуп. Лабахәуа
Икалам-ҵыр амч алша
Аибашьԝы дабахәо.

Амшын — цәқәырԥа даԝызан
Жәаԝа бал ианхало.
Иҵоушәа адау имца,
Деилашуан ихала.

Деилашуан, деибафон
Игәы еицҳауан аҟәҿыҳәа.
Амца ицран, дымцабзын,
Аргама иҳәон игәҭыха.

Дхаҵаназ, диашаназ,
Ахәымга уи дшьыцга,
Дцәыҵатәа еидиргәагәлон,
Дишьырцаз, аҽыҵга.

Адгьыл иҵәах иамоу
Амаден — ашьанҵа

Амцоуп изыртсо,
Иарӡыҭуеит амца.

Амцаҿы ирҭәаноуп
Амаден шҵырхо.
Амцаҿы иӡрыжәым
Ажәагьы хьырвырхоит.

Амцаҿы иӡрыжәу
Еиларҭәоу ажәа,
Ахаҭа шаԥшаԥуеит
Бзанҵык имхьшәашәо.

Ажьырҵа амца ыцәаргь
Аҳәа франгь цагәра аҟәым.
Гәыла иршны ирҭәазар
Ажәагьы ԥсраҟәым.

Иажәа арҭәон иҵырха
Леонти игәамца.
Ицәаҳәаҟәа нагылон
Абаагәара иаҭӡамцха.

Абаагәара зҟьыбжьыла
Абзарбзан-мца ахылҵуеит,
Аҕа ибла ашьа хшәылоит,
Иахьибо аԥхӡы илҵуеит.

Абаагәара дадскылт,
Аха имаҷцәоуп. Лабахәуа
Икалам-ҵыр иаҿыҵҵыз
Абаагәара абахәо.

Абаагәара... иҟалоит
Улаха ашә лҿужәаргь.

Иҟалоит ахәшә латҵажь
Зынӡа иԥужәаргь.

Апоет иажәартҭәа
Ҟамала иузеиҩсом.
Баагәарашәа ахәшә натҵажь
Ирбга илкажь узаҩсуам.

Апоет ицәахҳәа
Бахәаԥшьуп иахьгылоу.
Ирифма бзарбзануп.
Абзарбзан ахы узҭагылом

Ауаҩытәҩса игәеисра,
Иԥсҭазаара наӡаӡам.
Леонти Лабахәуа
Дцеит убрыгь имаӡа.

Иашьҭахь ала агьангьаш
Иҟьеит аҟама хьшәашәа.
Аха амра изкыдх еиҳа
Изырцәом, инхеит иажәа.

АУАҨЫ ДЫԤСИТ АХА…

Агәарԥ иашәуп ашәеиқәатҵәа,
Агәарԥ иазкуам аҵәуацәа,
Иқьызқьызуеит иашәақәлацәа,
Иқьызқьызуеит уа иуацәа,
Рылахь еиқәуп агәылацәа,
Ргәыла дахьышьҭоу дгылаӡом.
Анышә аӡа днагәылатца,
Еимпуеит уаҳа дырԥылаӡом.
Ааира иаҿуп аҵәуацәа,
Идыр, иқәла уҳәа иуацәа.

Иажәыз аҵасқәа рҽеырхызгаӡаз,
Аԥсҭазаара еилкка зҽеахьызыгӡаз,
Еиқәышьшьы аԥсы инихагылаӡы,
Ргәы далырхуеит рҽынкылаӡы.
Уртҭ ҟаауам, рыбжьы ҭыргаӡом,
Иаушьҭуп, рнапгьы ак адырҟаҵом.
Аха ргәалаҟырӡ рҿыкьасоит.
Шьоукых уамашәа рҽыҟарҵоит.
Ирцәаԥоуп цәала аҵәуара,
Ауаа иахьырбозы агәблара.
Игәашәҭи агәарԥ ианааҭало.
Иҟоума аԥсы дыргәалашәо,
Рыбжьы еиқәдыршәоит «камандала»,
Иҽеырбоит шьоукы акалашәа,
Ргәы иамҳәо рхы иадырҟаҵоит.
Рыҽешьуа ргәы адыжә нкыддыргоит,
Абгыӡ еиԥш рыбжьы ҭыргаӡоит,
Рыӡҟы ԥыржәоит, рхы кыдырҟьоит,
Шәыԥшишь зымԥак шәнагылаӡы,
Дзырххо зықәшәеи ақәашьдақәа,
Лнапқәа лымҭо иаанкылаӡы
Иаарго дшыҟоу цкьа игәашәҭақәа.
Дыҳәҳәоит, арахь лгәы ҵәуаӡом,
Лылаҟырӡи лгәы алаҟырӡи еицылаӡом.
Дызбо рзоуми зегь зыҟалҵо.
Лгәы былуеит рҳәарцоуп, «лхы
зиқәылҵо».
Лхы анылҟьарц дазыҭрысын
Агәашә агәашь, аха давыргеит.
Аԥны ашәваз дазыҭрысын,
Ирулакгьы уигь давыргеит.
Ланхәа дышлеисуаз иааимырхызшәа;
Лылахь цәыжәжәа ашьалкьасоит.
Лҭаца лнапхыц даахырхызшәа
Лыӡҟы цәыжәжәа ашьалкьасоит.
Илархалхи, ишԥалыргәаҟ…

Лыҽрымжәа аҽшьра лҭахыҵәҟьазар,
Аԥсы дахькҿоу дышԥанарго,
Лгәы ԥжәаны дыԥсыҵәҟьаӡар?..
Ҳаи, уажә уи лнапқәа лыҭазар,
Ишәымбози аҽшьраҵәҟьа
лгәиҭазар…
Иԥсы анҭаз ихәҭаны иныҟәлымгаз,
Хҩашьак азҭо ак неидгәалахарц,
Лылаӷырӡ иацӡамкәа лгәалаӷырӡ
Дҟашамашахт ишлықәнамгоз…
Исымҳәази. Абан. Зыбжьы иаҵханы
Алымҳа-ду аҟара ихазгалоз
Лоуми, шәыԥшишь, аҟәыд иаҵҳәаны
Аҳаԥыҳәа уажә ача «ҭазгало».
Ауаа иахьырбозы аҽкыдҟьара,
Ауаа иахьырбозы аҵәуара,
Ауаа иахьырбозы аҽыԥҟара.
Ауаа иахьырбозы агәыблара…
Еицәоу убом ҵьа гәымхара.
Адунеи еснагь дшазнымхара,
Зхы еибгоу иззымдыруа дыҟаӡам.
Адунеи иацәымӷу зыҟеиҵои?
Ауаҩы дыԥсит уи рыцҳароуп,
Аха иаанхазгьы рҽыршьроума?
Рнапхыц, рызӷы изадырцҳари,
Рызӷы ҭызжәаша рҿыршьроума?
Аԥсабара илнаҭт аҭыԥҳа аԥшӡара,
Лнапы уи ԥылжәжәарц дҩахароуп.
Угәы жәпамзар умхьаԥшӡароуп,
Убла иахьабаҵәҟьогьы гәнаҳароуп.
Абӷажә нақәтәоит ишәытаха.
Ауаҩ абзамыҟәра шԥаихо.
Лхы-лҿы ныҟалт иԥштәыдаха,
Ишәҳәеи, аԥс уи абаихәо?..
Драҳаҭӡа ауаҩы дызнымхарац
Акәушәа иҟоуп ҽа гәымхарак:

Иҧсыз анышә днагәылаҵа,
Иқәҵит ауацәа агәылацәа.
Аҳаблаа ргәала еиқәтәагәышьахьеит.
Аҭаацәа зықәшәаз ианышәахьеит.
Агәқәа рҭыҧ ахь еиҭагьежьит.
Аха аҧсҭазаара аӡә дабашьит.
Аҧсыжраҿ дыҟамызт, дақәымшәазт,
Аҳаблаа рҭынчхара далаҟааит.
Мызк зҽымшь изчҳаз лакәымшәа,
Иахьа уи аҽешьра далагеит.
Аҭаацәа ргәыҧжәаара еиҭалырҿыцт.
Аҳаблаагьы ргәы лхьалыршьшьыхт…
Дықәу адунеи изҭахымхара
Иҟамзар абри агәымхара?
Аҳ дыҧсыр зҿы аԥәа ахызымхыз,
Абгыӡ аҟара зҿы еихызымхыз,
Уажәшьҭан дыркуаназ чычахәыс,
Рыҽдырҵәуан аҳ ишиҭахыз.
Уи аамҭа цеит, уи анкьакәын.
Уи аҧсҭазаара иажьымдырын.
Иахьа ирҧхашьагаха ишалкьыкьу
Агәнымҩ иоуп иззымдырыз.

* * *

(Ƒ. Ɛȴ ƵƱƳƲƷƳƨ ƒÔǀƵɐƽ ƽȦƥ)

Бымҵәуан сыҧшӡа-хәыч, бымҵәуан,
Баасзыӡҩр, даҧсам уи былаӷырӡ.
Ицәа-ижьы еилашуаназ дыбҧылон,
Дгәыбзыӷын аамҭа былеигарц.
Бзанҵы бимҧсахрашәа дқәуан
каамеҭӡа.
Быгәбзыӷра ахә ишәарц акы дамеигӡа,
Аҳамҭақәа биҭон бгәы дҭалахырц.
Аха уи гәҿыӷьшақә дыбҧылон.

Бымҵәуан сыԥшӡа-хәыҷ, бымҵәуан —
Ахә изшьом икабҭәо алаӷырӡ.

* * *

Сыблақәа лӡара-па ишԥадхала?
Ихәыҭ-хәыҭуа, изакәи сгәы исанаҳәо?..
Оҳ, шьыри, лқьышә сыҽнадкыла,
Иҟанда дсыгәӡыр исанахо.

* * *

Бааи ара ашьшьыҳәа бсыватәа,
Быблақәа цқьа сынҭарԥшы,
Изӡеит ҳәа акы исымаҭәам,
Сцәанырра цоит ихыжжы.

Бкәеитметуа ахара бгылара,
Бсабиим шьҭа иазырха!
Бымбои анаҟа ҳгәылара,
Дышилаҵәо арԥыск аҭыԥҳа.

Бхы надҵеи ара сгәы акьакьара,
Сгәеисра иаҳәо бмаҳари.
О, сыбмыргәаҟын уи аҟара,
Саргьы нас сзакәхо бымбари.

Сызқәшәалак ас расҳәо џьыбшьома,
Исылшом ауп уаҳа, сымцашт.
Сыхьшәашәаӡа сбывслар сџьыбшьома,
Усҟан снеилаццышә сбылӡашт.

Бцәанырра гәыбзыӷӡа исыкәаршәа,
Бнапы ҟәымшәышәқәа сыкәарша.

Сгәыдкыл, о сгәыдкыл сырҕәҕәа,
Еиласахааит ҳагәқәа.

* * *

О, сбыҳәоит сабмырган аҽԥныҳәа,
Ажәа гәынҷыхьла сгәы быҵамслан.
Мамзаргьы бгәы нырха са сзыҳәа,
Сбымбазшәа бхы нарҳәы бсывымслан.

Ианбыкәыз ҳаицәтәымуа ҳанықәыз?
Имҩаԥаҳгон амшқәа игәырҕьахәыз.
Лахьеиқәрак блакыҵаҿ, ианбыкәыз
Усҟан ма машәырны ианцәырбгахьаз?

Ибҵәуеит уажә быӡҕабра бгәы иалоуп.
Быҽԥныҳәа ҭахак ааснаҭаӡом.
Аха мшәан ибцәымҕымыз аԥшралоуп,
Ишаҳкәаҳауаз ашьац итатаӡаз.

Адунеигьы аҽыԥсахрақәа ирҭамлои,
Ибзиоуп, нас, иҳабжьыст ацгәеиқәаҵәа,
Аҽеиҟәнашеит ҳаԥсҭазаара амҩа,
Аха, избан ҳзеицәгәыршри аиқәлацәа?

Ҭынч бнатәа бхала базхәыци,
Иахьанӡагьы сшызаҵәу бхарала.
Иансаамҭаз сынасыԥ сымхәыцит,
Сыбла хҩан бара бгәы аԥхарала.

Сыԥсҭазаара ашықәсқәа иреиҕьӡаз,
Бара боуп, ибысҭеит гәыкала.
Аха сара сҵәуам исаҩхуаз,
Сарԥхоит иахьсымоу игәыдкыла.

* * *

Ҧхыӡҭас иниас ишҧаца
Сыҷкәынра, аабыкьа зыкәа сҭаз.
Ашықәсқәа сызхысхьоу сраҧца
Сажәрахь сыргоит исыгәҭас.

Сыҷкәынра гәамца-цәанырра
Дегьызмаха ирысҭон сымхәыц.
Сгәы-сыҧсы зысҭаша бдырра,
Усҟан аамҭала саҟәыҵт.

Уажә ибҳәоит сцәанырра бшабылуа,
Ишазнарҳауа уи бгәыбылра…
Сыҷкәынра гәамца аншаҧшаҧуаз,
Еҳ, бсықәшәар иауазишь бара.

* * *

Аӡӷабцәа арахь иҧшуан, сханагалт,
Иахьак аҧенҵьыр аҿы садгылоуп.
Зны саадҵын, аха сеиҭанагылт,
Уаҳа сус напы нысзадкылом.
Абри сгәы мыжда анбеиқәтәара?
Исцәымӷуп саамҭа ацашьақәа.
Иалиаан са сыҭӡамц аиҟәаҧара,
Сҧенҵьыр аҿы иқәгылоуп ҵәашьапык.
Уи сыҵлоуп ихьазырҧшуа аӡӷабцәа,
Сара сгәы сажьоит са сзакәушәа…
Аха иԥар, инҭаҳап сгәы аҵӷа ҧҵәа…
Улахьынҵа еснагь аҿара ақәушәа
Уҵарҵарла сыҵла, уҵарҵарла,
Издыруада иухҟьаны аӡә дсызгәаарлар.

* * *

Ӡыхьушәа икәеикәеиуа,
Иаҿаччоз аҟәара,
Гәышԥахьы иахьԥеиуа
Ҳаннеилак ҳара,
Дԥышьҭысхуан, ԥшьшьаала,
Илыкәырша снапқәа.
Нас дынхыриаала,
Дысгәыдкыла уа,
Длагаԥаго аӷӷараҿ
Аӡсара лсырҵон.
Иҟәымшәышәӡа лцәа-лжьы,
Саԥшәмоушәа искын.
Еилыԥхаауа ицәԥажьын,
Мрашәахәала ишәын,
Иахьсыдыз лцәаԥхара
Сгәы ҟанаҵон.
Мхалдызушәа дсыхон,
Исызлыдхуамызт снапқәа.
Фымцоушәа ичыхә-чыхәуа,
Ак рҭалон сдақәа.
Сгәы еисуан иццакны.
Даасгәыдсырӷәӷәалар уаҟа,
Исҭахыз шаҟа.
Аха ажәак мҳәакәа
Дгәаар ҳәа сшәаны,
Сԥысҟажон ичҳа.
Зны-зынла ианылҿаҵәоз
Амшын аӡ-ҵаа,
Са слымкыр дабацоз,
Дысцәнымхо зынӡа.
Лыԥсыкәырша дсылаԥс,
Сыхәда даахаԥон.
Гәырӷьаран сызгәылаз
Усҟан са сԥыруан.

Аха иахьа иабаҟоу?
Уи аамҭа цеит.
Дыӡсауеит дымшәаӡакәа,
Ибзианы илҵеит.
Амшын ду дхысуеит
Дааԥсауам џьара.
Акалмаҳ даҩызоуп
Далҵәраауа лара.
Ԥыхьеиԥш шьҭа уаҳа,
Сыхәда даахаԥом.
Дыхьҩажь ҟәырҷалахха
Снапаҿы дызбом.
Даҩызаха ажәҵыс
Амҵәыжәҩа зауз,
Дцеит сгәы амца ажәҵа
Имырцәа ишакыз.

* * *

Бзиа избоит уаха санышьҭалаша,
Амшын сҽынҭшь саалар.
Уахынла ианеиҕьу уанҭалаша,
Иҟам аамҭак ҳәа ҟаларц.

Ашьхаӡы быбыцк аазҭамгыло
Еиԥшха икәеикәеиуеит зынӡа.
Уан уанхәҷыз илырҟәандалоз,
Аӡы акәшәоуп ишҭоу иԥхаӡа.

Ухаара лнап уа иухьысуашәа,
Уцәа-ужьы ианыруеит иара.
Аӡын иукәыршоу хызоушәа,
Уналҵ иуҭаххом ацара.

Сара уи уахагьы сҭалахит,
Сышӡыфо снырyа аҟара ҵхьеит.

Аха сызҭымҵуа салахит,
Аӄәарашӄа снеира цәгьахеит.

Ассир, ассирҵәӄьа шԥасыхьи,
Сҿеилыхӡан сҭаларц сгәы шԥасыхеи…
Сызнеиуам иахьышьҭоу сымаҭәа.
Сҭыҵшан, уа иааиз сырбоит.

Ан мыжда дгылом дахьынатәааз.
Рыԥҳагьы лҿеилых дҿырбоит.
Уи сара сгәы зызку лакәушәа,
Ихыҭ-хыҭуеит арахь даанагарц.

Аҭыҵра сҭахымкәа слакҩакуашәа
Аӄәарашӄа снаскьахуеит сылбарц.
Сцәажәаахуеит сшыӄаҟәоу
ԥхамшьаӡо…
Дгылоуп ла лцәа-лжьы еилԥхаауа.
Ус лан лҳәатәы аахамҵаӡо
Абар сара сахь дахьаауа…

Аҟалаҟь лампаҟәа ахьҭалашо,
Ихәмаруеит аӡы кәалкәаҵьо.
Еиларҿеҿо ахьӡы-цҟьа ҳалоушәа,
Ацԥхь ааҳҿаҭәоит еилаҵьҵьо.

Дҭалеит, нас лабгьы, уа изымчҳакәа,
Агьырҭгьы ҳа ҳашӄа иааскьеит.
Ҳҭагәышьоуп амшын зегьы ҳамҿехакуа,
Апрожекторгьы ҳҿаҷҷан инҳахӃьеит.

Сӡыфаӡеит сара, аха сымаҭәа,
Ахьышьҭоу ахь снеир сырбоит.
Ан мыжда дгылом дахьынатәааз.
Лыԥҳагьы сҿаԥхьа дҿырбоит!

Ассир, ассирҵәҟьа шԥасыхьи,
Сҽеилыхӡан сҭаларц сгәы шԥасыхеи?

Да ирызбом исыхьҟәаз, «сшеилахоу»,
Сахьцәажәо иҵьыршьауеит сыбзоу...
Шьҭа аҽазны?.. сҭамлашеи,
сшеилаҳәоу,
Уахак сызҭыҵыр сшеибгоу!

* * *

Ү. Є.

Иаазыхәхәашәа бхы бҿы асахьа,
Шаҟа агәылҭәаашьа еизакузеи!
Быхцәы бырфын рҽы банҩаха,
Нас ибнымаало закәызеи!
Быбла ҭшаша хаа-ҟәымшәышәӡа,
Шаҟа агәеилгара иазкузеи.
Ача еиԥш иқәтәоуп бԥынҵа кәрышәӡа,
Бԥышәырччара шаҟа игәкузеи!
Былахь, быцьымшь зегь еинаала...
Беиҿартәашьа атәгьы зҳәатәузеи?!.
Аха иарбан, нас лымкаала,
Сара сыҭҟәаны сызкузеи?

* * *

Ү. Є.

Бԥышәырччара шаҟа игәкузеи!
Былахь зеиқәыбҵо закәызеи?
Аԥҭа аҿаҳар амза шаша,
Уи аԥшӡара иамам башьа.
Аӡыхь агәам анахаҳа,
Уаҩ, дазнеиуам ажәра игәаҳәа.

Ах иарҩынтыр аҩы бжьеихоит.
Ауаҩ игәы ауаҩы ибжьихуеит.
Абла гәытҭбаа агәырҩа ацәцашьа!
Ианақәымшәа идыр ишҩашьа!
Былахь зеиқәыбҵо закәызеи?
Бԥышәырччара шаҟа игәкузеи!

* * *

Ү. Е.

Ибдыруазар исыхь, Лиалиа,
Закә шәаӡыӡароузеи сгәы иалиаа.
Кыр сныҟәаахьеит ага ашьха,
Сҟамлацызт гәыҭрысрак сқәашьха.
Сымшәаӡыӡеит абахә кнаҳа
Саҿахан, саҿыст ансықәша.
Смыҩит амшә-хә гәамҵ ансҿаҳа,
Сгәы мҭрыст ақәыцьмақәа ансыкәша…
Нас бара банызбо Лиалиа
Изырҭрысуеи, изакәи сгәы иалиаа?
Жәаха шьабсҭашәа былсывҟьеит,
Амардуанаҿ быҩуа блеиуан.
Сгәы ахҿа нақәшәазшәа илсымҟьеит,
Снеилууеит. Акыр сгәаҭеиуан.
(Ба банызбо, исҳәо ансҿамшәо,
Сҽыҟасҵауеит сгәы бызҭамшәа).
Исыхьыз хызҩарц џьа смақаруан,
Арахь сшьамхқәаҵәҟьа ҟәарҟәаруан…
Закә шәаӡызроузеи сгәы иалиаа,
Исаҳәа изурызеи Лиалиа?

* * *

Ү. Е.

Шьыри суада иҩнаҷҷонда!
Шьыри суадахь исзаагонда…

Ашьхарԥ иҩавшәа ишеи-шеиуа,
Ашырԥиеҵә ԥшьшьала иҩеиуа,
Шарԥазыла са сҩагыла,
Сазԥшлон ахышә аанкыла.
Амшын ашҟа илбаазшәа ӡыжәра,
Саԥхьа еишьылӡа ишьҭоу аӡыжьра,
Иагәылҷҷалон ҿа еҵәаԥшӡак,
Рыҩбагь еиԥшын, рыҩбагь хьаԥшьӡан.
Аԥсабара аԥшӡара иакын,
Сызреилаҳауазгы убри азакәын.
«Урҭ нага иҩнаҷҷо зуада,
Иеиҳа насыԥ џьа изауада?..
Шьыри суада иҩнакында,
Шьыри снаӡаны исызкында!..»
Абас сгыланы сышхәыцуа,
Аашон — аеҵәақәа сцәыӡуан.
«Дарбан рбараҵәҟьа сахызбаа?»
Шысҳәалоз абар иахьызба!
Жәҩанаҿ акәым, аӡаҿгьы акәым,
(Дара шракәу уи ҳәаракәым).
Адгьыл аҿоуп, адгьыл иаша
Снырхыԥшылеит ҩ-бла ҭшашак!
Лиалиа боуми, Лиалиа быбла!..
Ажәҩан, аҿ ус сгәы шырхьыблуаз,
Уажә араҟа имцаны исцралеит.
Уи басҳәарац башҭа сҭалеит...
Шьыри суадахь исзааганда,
Шьыри суада иҩнаҷҷанда!

* * *

Еҳ, бара аҭыԥҳа бышԥагаӡоу,
Игәастон мыцхә бышԥагьаӡоу.
Шәҟәык бкыхын ахьӡала ибгәыдкыла,
Дхәымгабшьон бқьышә дықәҵо
ибыдгылаз.
Уаҵәгьы ихьӡ ҳәо быбз баахаслашт...

Аха ибдыруоу уи дзакә хаҵоу?
Дшеиларҭәоу иԥымҽуа алмасла.
Иҵырхоит изрыжәу аихаӡа,
Аха, иԥҽуеит ашьанҵа наҿаслакь,
Афрангь даҩызоуп уи имцагәуа.
Шандор иҵь даҩызоуп имхәаӡо,
Уаҩытәҩса ихы ларҟәы имҵеикуам.
Иара иитәым амаҟа имҕеиҵом,
Бҭыгатәхар аӡыршы дҭаԥалоит.
Ауаҩ изы амца дақәԥалоит…
Ных, ба бакәым ахаҵа дыздырра,
Имшәыцт уаанӡа ба беилкаара,
Ишәхьазаргьы иацым агәеилгара,
Илашәуп быбзамыҟә цәаныррa.
Псҭазаарак уи анаҩс иҟамшәа,
Заб иҵьыба зылаԥш нахымшәаӡац,
Еилԥхаауа зхы-зҿы цәыҟәамшәышә,
Знапхыц уск аҿы инхымшәаӡац,
Аҵыхәтәантәи модала иҽеилаҳәа,
Хшыҩ зҵаӡам цәажәаҩ ҿеихамлак
Агәра згоит дыббар бышиеилаҳауа.
Аха ибдыруоу агәыблра амҩа
Уи игәаҵа цәаҳәакгьы шаныгам.
Иашоуп уи ахшыҩ азы, дарныгым.
Илам ҳәа иҟоузеи ауаҩрада,
Иагьбаҭәаҵәҟьоу уи иакәхап ҳәарада.

* * *

Умгәырҩан сҩыза, умгәырҩан.
Уи иахьа уҩымҭа имырҽхәазар,
Иреиҕьушьоз акьыԥхь аҿы имцазар,
Аамҭалоуп, хәыцрала угәы умырҩан.

Умгәырҩан сҩыза, умгәырҩан.
Уцәаҳәақәа иреиҕьу ирҵьазар,

Уи ҭцәаӷәа акьыԥхь аимырбазар,
Аамҭалоуп, хәыцрала угәы умырҩан.

Иарбан шәышықәсоу, исаҳәеи
Ахатәы гәаҭцәажәпа данымиз?
Иарбан дгьылҿацәу исаҳәеи,
Ахатәы еилымга дызнымыз?

Умгәырҩан сҩыза, умгәырҩан.
Иахьагьы ус аӡә дҟалазар,
Акьыԥхь аҿ ҭыԥ бзиак игазар,
Машәыруп, хәыцрала угәы умырҩан.

Уԥсадгьыл бзиа ишубо здыруеит,
Уԥсадгьыл ашәа азуҳәоит.
Уааӡәлар рышьҭхра угәы азыҳәоит,
Иуҳәаша ухала иудыруеит.

Умгәырҩан сҩыза, умгәырҩан,
Уаҭцәынӡа иҭцәаххаргьы уҩымҭа,
Ииаанхаӡом уи ажәлар ирымҭа.
Уаамццакын, хәыцрала угәы умырҩан.

* * *

Абри, уареи сареи бызшәак ауп иаҳҳәо,
Сара, убри азы мацарагьы, уаҳаҭыр збар
сҭахуп.
Арахь, уара, уҟахуп угәы сара сзын
ихаҳәха,
Бгаҭцыхәакгьы ҿаԥагәаӡа утәарҭаҿы
иҭцәахуп.
Убла ччахуеит уансацәажәо, уҭалахуеит
сыкәа,
Уҽыҟауҭцоит са схәыцраҟәа иреиԥшушәа
угәы иҭоу.

Арахь хәыбз уманы, ҽакызаап
уҽыззукуа, –
Сгәы аԥсыҽырҭак убозар ҳәа акәзаап
узышьҭоу.
Нас убри сгәаԥсыҽырҭа ахҿаҵыр
аагәыдҵо,
Усымбо ҵьышьа калҭк ухы ныҵоукт
ихьчахарц.
Мыцхә унычҳа, сара сааиуеит уара уахь
сыҽкыдҵа,
Ҳара ҳаибарфара зҭаху
имаҳарц.
Иашоуп, ус уадаҩк ќалар усќан са
сухашҭуам,
Зегь раԥхьагьы ацхыраараз уааиуеит
сара сҿы.
Аха амшцәгьа — адыд шыныхгаз уаҳа
сдырра уашьҭам,
Уҵьыбажәоуп уа иудыруа ак ҭаларц
еиқәырҿы.
Зҵьыбеи зхи рзы аӡә игәҭасуа игәы
баауеит, аҩыза,
Згәы бааз иԥсыԥ афҩы шцәырҵуа ааг
ҵьым ухаҿы.
Сара ,суаҩуп усыгәҭамсын, сгәаҭ уаргьы
ууаҩызар,
Акамбашь ауп ахәыл иазнеиуа аанда
еизырќәыҿы.
Уара сымҩақәа еимашәаҳауа уқәуп маӡа
аргама,
Сара са сакәны сҽыҩеиҵых иуҭахым
сырбар.
Еларҩынтуа аҳәынҵәа аҵаужьт ҳәа
аӡыхь хәашьӡама?
Икәеикәеиуа ҵьа иҩхәыҵҵуеит, изӡом
ахабар.

«Агəыр аатцəа иузҭатцəахуам», иулалоит
игəоумҭар,
Аб-хьақəла уаҧырагылар атəыҩа
уаханакшоит.
Ауаҩ алымгьы напиршьцылоит, уафоит
уигьы ахəоумҭар,
Уҽырдагəашəа сахьуҭцəахуа сгəеилахх
ианыҧшуеит..
Нас, абааҧс, уара иухьзеи? Уаҟəыҭц шьҭа
сыгəҭасра,
Ақəыцьматцəҟьа аҩыза аҳəынтцəа
аҿанаҟьом..
Иҟалап, саргьы исцəаҩзар маҷк
аҭаҟьаҭасра
Аха идыр ҳа ҳаиндаҭлар ҳҩыцьагь қьар
ҳазгом.

* * *

Исклак ҳəа иқəушəа иҟьалаха,
Сара абри адерд сышҧалаха.
Сҭашəазшəа аҩсҭаацəа ргəаҩара,
Ҩҭыҭцшьак уаҳа ишҧаҟамла.
Цасҳəа иаҿушəа шьоук схаҩара,
Сшьапқəа иагьа игəаҭа акакала
Еихызгаргь «ҟəараҕк» нрықəҭцəашоит...
Изулак иаамсхын уи снахашəа,
Сааҭынчхеит шысҳəо сдерд нықəҭцашəа,
Ҽак налаҧс сшьацəкьыс еиҭахашəоит...
Убрыгьы шьҭа иҧысҭцəҭцəеит ҳəа
сшыҟаху,
Аҳы, еиҭа ишакəымз сныҟəаху?..
Ауаҩы дсымшьит, ма иҿатца
иҿысымхит,
Аӡə ишəтца амҩан ишəысымхит,
Гьангьашрала малк сара ишьҭысымхит.

Нас сҵьа, сылша сахыбааны,
Изҭаххада стәарц аҵан слыбааны?

* * *

Ҳаи шьыри абри сгәы ацәа,
Маҿак ижәпаны иаханда.
Насгьы, абри сгәаҵәа,
Аршьын-бжак аҟара ижәпанда!

Мамзаргьы иара сгәы ахаҭа,
Сыґранда абни ахаҳә иаԥызан,
Аҵыҭәа ақәларгьы ҳаґеиҭа
Иамныруа, ихьшәашәа-шҳаԥызаа.

Усҟан аҽакхон сҟазшьа.
Ашыц лаба схы иланубаргь,
Сгәажәпара иалсны сшьа
Узеиларшуамызт, иагьа иурныҟәаргь.

Усҟан дкасцомызт еилых,
Ани ақьымсаҳаҭа иаҵа,
Ибґадоу иҿаҵа неиҿых,
Аргама изфо «афырхаҵа»,

Нас ани агәырґьара зцәыӡ,
Бзабаак зымбаӡо имԥасуа,
Зҵьыба ак зызҭымх’уа иҭацәыз,
Ани абґа змоу дзыгәҭасуа...

Исзеиԥшны сҟамлози сара
Урҭ зегь аргама ианызбо.
Уимоу еинсыршәарц дара
Снас-насрын уа рԥыцьагьы рызқәа,

Усҟан сҟамлози сара,
Сыԥсадгьыл, ахьаа сымдыруа.

Сыԥсадгьыл агәы нҭжәа изфара,
Пекәынс дышьҭысхыргь сымныруа…

Еҳ, шьыри абри сгәы ацәа,
Маҿак ижәпаны иаханда.
Насгьы абри сгәатәа
Аршьынбжак аҟара ижәпанда!

АМАҬ

Ажәѡан зырхәашьуа пҭак аҵам,
Ашьхантә иааиуеит ԥшахаа хьшәашәак.
Сылатәоуп абаҳча ашьацаҿ,
Сыбжьы ныҵак исҳәоит ашәа.
Убри аамҭазыҵәҟьа уаҟа,
Ашьац илашьшь сышьҭахь хәдаҟа,
Маҭык ҳәазо, иҳәазо иааин,
Инсыҵалазаап сара ԥшьшьала.
Иусырбап шьҭа ҳауа ииааиуа
Аҳәозшәа, аҽӡа сѡыҵра инбжьала
Сыбҕа иаакәшахьан иангәасҭа,
Сгәы акәзаап иацҳарац иахьашьҭаз.
Иҟьаҟьаӡа иахьартыз,
Ахы аршаҟьон сгәы аҵаҕарахь.
Аха ахыҵәҟьа ахьҿакыз,
Исԥыхьашәеит, ахәцә апара.
Ԥхыӡым, исыхьыз ауп аргама.
Ахәцә скуп абар амаҭ.
Амаҭ, ихшьыхааy згәы шҳамла,
Изиамсит сыкәа иҭамла.
Аҽаҟьоит уажәыгьы сгәашҟа,
Аҽырҳәа иаҿыҵҟьеит ашҳам.
Нас иԥнаҵәахрашәа сӡара,
Сеиланарҕәҕәахуеит иахьсыкәшаз…
Машәырзаргьы иара ахьсыҟәшәаз,

Иманшәалахт снаршә ахиара.
Аԥырҳәа ианысҟьа сҟама,
Икашәеит ахы нахҟьан аматә.
Адунеи ианыз зыцқәа шҳамха,
Сыбӷаӡара ахьакыз иаамхы,
Аԥыр аԥырҳәа иҟьо аҟама,
Еиҩҵәҵәа-еихҵәҵәа иныҟәсҵеит аматә.

АШӘА

(Ð. ƈÀưƒþ ƒþ ţ ÀþŖ ţ ǁ «ƅƷÀ Ι Ʊ ţ ÀÑþƱ þȄþǯþ» ƒþȝÂÀþþƩУ)

Агәырҩа дахәаҽт атәым жәҩан аҵаҟа,
Аԥсра ааидгылт изԥхьамцо днаҵаҟьа.
Деиқәызкуагьы димамкәа иара,
«Сан» шиҳәоз иаааиит аԥсра.

Иан – ахәаша, даҵаԥшуа Аԥсны
ашьхара,
Анцәа диҳәоит лыҷкәын ахынҳәра
иқәашьхараз.
Дылбо џьышьа, агәаҟцәгьа лара,
Дзаҟәыҵуам агәашә ахь аԥшра.

АНХАМҨА АРАЗҞЫ

Аԥҳәысеиба, аџьамыӷәа ықәызххьоу
зҟәаҟәа,
Ацә-шьхәа икуа данбаҟало ҳәа
дгәаҟуа,
Ла илхылҵыз лԥа дизԥшуеит лыблақәа
ҭраа.
Уи лԥаԥса иҟаиҵо еилаҟәаҟәа,
Гәыкала дылзашьҭам акрура.

Ауаа иахьырбо аҟнытә дгьылк
аалызцәижәжәар,
Изхом уи ахьӡала аҭәыцак лцәижәыргь,
Ҿыҵгас иеиҭалакь илцәигоит џьара акы.
Ихьаауам ихазын лынхара амаа
лҿижәаргь.
Агәакьа даҭахуп анхара аразҟы.

РАСИМ АЖЬИБА ИГӘАЛАШӘАРА ИАЗКНЫ

Шарԥыеҵәеиԥш уҩаҵхаха,
Шьыжьхьаҵәҟа цқьа анацҳаха
Уахьымӡакәа, угәахәтәы нкацәа,
Адамра хьшәашәашҟа ушԥаца.

Уӡыхьхәы ҩыҵҵаанӡа ишԥанҭаба.
Ашәақь лҩеиԥш ушԥанкаба.
Адәы иныҟәмҩҩуану убжьыхаа,
Ахапа умҳәону уаҳа уҿыха?..

Убжьы ҭырӡа жәҩан иаҵыҩҩуа,
Укәашон вырвыршәа ухаҵәиуа.
Улафуа, улахҿыхӡа уҳацын…
Расим енагь уҟоуп ҳгәаҵан.

МАИТӘИ АДЕМОНСТРАЦИАХЬ

Акы, ҩба, хԥа,
Акы, ҩба, хԥа!
Арма, арма, арма,
Ушьаҿа ҳақәыршәа Џьарма.

Акы, ҩба, хԥа,
Акы, ҩба, хԥа.
Хьыц ицәырга ахапа.

Ааҧын иама имааи,
Аныҳәа дуӡӡа маи!
Иахьа иҩычоуп шәҭыла
Ашәа азаҳҳәоит ҳтәыла.

Акы, ҩба, хҧа,
Акы, ҩба, хҧа…
Ажәларқәа дырҧыло,
Уа ашҭаҿ дахьгыло,
Ҳаиварыҧхаа ҳнеины,
Салам иаҳҭап Ленин!

Акы, ҩба, хҧа,
Акы, ҩба, хҧа.
Арма, арма, арма,
Ушьаҿа ҳақәыршәа Џьарма!

ҾААНЫБЗИАЛА ШӘГӘЫРҔЬО ШӘНЕИЛААИТ

Ҳамшын ҟәанда иацәшәа иҧхьаҵын
Ҳашьхақәа рахь ицеит аӡын.
Урҭ гылоуп иҭаҳәҳәа сыла,
Аҵаа иҭаӡны ишьхынҧсыла.
Убрантә ҳашықәс ҿыц абарцаз,
Иахьа ҳгәырҕьара агәра агарцаз,
Аӡын харантә ианҵаркьакьа,
Асы ацыршәашәеит ҧаҟьа-ҧаҟьа…
Ҿааныбзиала сҳәарц, асрапа
Шьҭысхырц агәарҧ ашҟа снаҧан,
Аха, саақәхеит уа сбыбышӡа –
Инсымҟәыцаӡҭит ицәышӡа…
Асрапа акәым, исышәҭ аҵәца,
Астол снахагылеит сқәацәӡа.
Аха, ҳаи… Санду бтәами,

Бӡышӡа шәышықәса бнырхысуеит.
Бажәа ҟәышуп, бажәа хысуеит,
Аҵәца – рапхьа ба ибыхәҭами.
Быхҭыс ҭоурыхуп Аҧсны аҟара,
Ианызбаалоит Аҧсны агәаҟра…
Санду, аҵәца шьҭых ибаҭәоуп
Баахақәныхә…
Лықәра ишаурыз лыбӷа еиҵыхны,
Санду дԥагылт аҵәца шьҭыхны.
– Ишәасҳәари, шәара, нанраа,
Шәалиааит алахтра, иҧхеит амра…
Сара сира Лыхнашҭа ацхыст –
Саб иашьа дааԥнаргалт дҟәаҟәа…
Сыӡӷабра еицәан уи аҵкьыс,
Амҳаџьырра лықәҳаит сҟәаҟәа…
Еҳ, нанраа, шәара ижәдыруоу
Атәымраҿ закә гәрԥоу иуныруа…
Ҭырқәтәылантәи ҳа ҳабналеит,
Ҳгәаҟуа маӡала аӷба ҳҭалеит,
Амшын ҳхылт фатәы-жәтәыда.
Еҳ, сашьа хәыҷы разҟыда…
Аӡыҵәҟьа имоу иҧсы неихымшәеи,
Сан лыкәа дҭан ԥаха-ԥмши…
Ҳаадгылт Аҟәа, Аҧсны – ҳаҧсадгьыл!
Аха ҳазқәымгәыӷуаз ааҳадгылт.
«Шәгьежьы, – рҳәеит, ируам
ҳаӡхыҵыр,
«Шәахьааз шәца» – рҳәеит, ох,
уаазхәыцыр,
Ҳгәы злаҧымжәеи, ҳаҧсадгьыл гәакьа,
Ҳтәымқәоушәа, иаҳҧылт аҽыркьакьа…
Уи ашьҭахь сашьцәа, ма сыхшара,
Ма ари шәа шәабду лашара,
Аӡә дымҧсит ҭынч ихы нықәҵа, –
Хыла иҟәаҟәан, ахы ргәыдҵан.
Бзиа избоит иҧсаа жьызар,

Аха, нан, сара убри азыноуп,
Изысымфо хыла ишьызар.
Еҳ, нанраа… Иахьа схазыноуп,
Жәпаҩык амоҭацәа шәсымоуп.
Сгәы ирҿыхоит смоҭа лмоҭа,
Сбажәгәалеи хәыҷ… Ари лымкаала,
Са дысзааигәоуп. Ара изҳәода
Сзыргәырҕьара шаќа сымоу.
Адунеи збоит шьҭа ҽа блакала,
Избоит уи зынӡа ишхазыноу.
Иахьа издыруеит ажәҩан шыќоу,
Аеҵә рахь ауаҩы дышныќәо.
Иашоуп, смоҭацәаҵәќьа ракәым,
Аха, Гагарини Терешковаи ртәы шлакәым?
Ззымдыруа аӡә адунеи дықәым.
Саргьы уаҳа анцәа синықәуам.
Нан, шәыбла иабо гәзырҳаган,
Шәлымҳа иаҳауа гәырҕьаган,
Ес-аашар шәа шәзы илашаран,
Ес-аашар азҳауа шәылшара,
Шәџьа иацны аҭынч ԥсшьара,
Шәџьа иалҵыз шәара ишәԥыло,
Илбаажәдо аҳауа ҭынч гәырҭәыла,
Шәаҵәцахә гәырҕьахәны
иԥхеиԥхеиааит;
Ҽааныбзиала шәгәырҕьо шәнеиааит.
Бара аҭыԥҳа абла ҭшаша,
Бгәара дҭало ибгәаԥхаша,
Арԥыс, иугәаԥхаз илхаран,
Угәарԥаҿы иќало ачара,
Шәара ахылҵ изгәаќуа згәараҿ,
Шәгәараҿ инагыло агара,
Уара аиарҭа иахьа иагәылоу,
Ушьымхы уҵԥраауа уҩагыло…
Шәаҵәцахә гәырҕьахәны
иԥхеиԥхеиааит,

Ҽаанырбзиала шәгәырҕьо шәнеиааит.
Ҽаанырбзиала, зегьы, нанраа.
Уаҳа аибашьра амбааит ҳамра.
Шәҵеи дышәԥымхааит ани аби,
Насыԥ шәауааит ҷкәыни ӡҕаби.
Ҽаанырбзиала аԥхӡы казҭәо,
Аџьықәреи аазрыхуа, аҩы ҭазҭәо,
Ҽаанырбзиала итәаны ихәыцуа,
Адгьыл иқәу, ҵаҟа ихәыҵоу.
Ҽаанырбзиала смоҭа иқәла,
Аеҵә рахь уаҵә амҩа иқәло...
Ҽаанырбзиала уа ажәҩан иалоу,
Адгьыл иакәшо наҟ ихалоу, –
Шәаҵәцахә гәырҕьахәны
иԥхеиԥхеиааит.
Ҽаанырбзиала шәгәырҕьо шәнеиааит.

ЛЫХНЫТӘИ АБААХЫЖӘЖӘАРА

Лыхны ашҭа аҟьаҟьараҿ иԥшуп ажәлар ықәырҭәаа.
Џьоук рыхшара ркуп рыхәдаҵәҟьа иқәыртәа.
Абаа хыжәжәара гылоуп зымҩак аҽкыдкыла...
Ажәлар рыԥсҭазаара амардуан ҭбаа кыдгылам!
Ҳшьамдгьыл ҳцәызмырӡыз ҳабдуцәа мныҳәакәа,
Ҳабҭынха ҟәыншьа, иҟаҳҵалоит аҽԥныҳәақәа:
«Адунеи шәақәлан, шәышәҟәҩыра аԥымҵакәа,
Шәышԥамҩаси, шәыхҭыс ашәҟәы ианымҵакәа!»
Аха, аԥсуа ашәҟәҩыра аԥҵаха изҭадаз,
Уи еснагь абџьар хыхьчага даҵазар!
Иԥсы шҭаз ихәшҭаара ицәызгоз дызусҭада?
Ауаҩы, акасы ихеиҵаӡом дхаҵазар!
Ауаҩы уиҟәаҵ, ардәына ҟәиҭҵәҟьагьы,
Аҭыԥахь тәымк нанашьҭуам, иажәлоит аҽадшьыло!
Длахьыцәгьоуп ауаҩы, иԥсадгьыл дшақәиҭҵәҟьоугьы
Изымдыркәа, зҽыларҟәны калҭк зқьышә адзшьыло!

Уамеиқәаҵәа зхызгахьоу ҳабдуцәа рыцҳақәа
Гәаҟрак иазыламырҟәит шәуаҩра, шәыламыс!
Шәараторцәан иаҭаххар,шәҟәыда ишәҳәон
шәгәыҵхақәа,
Иамур, абџьар шәырцәажәон, уаҳа ԥсыхәа
шәымамызт!
Абџьар шәырцәажәеит араҟа Лыхнашҭагыы…
Аурыс жәлар Разин раԥхьа дангылаз еиԥш,
Хаҵала аҽартбаан шәхақәиҭра ашьҭагыы,
Аха усҟаназ шәиааирақәа нкылаӡӡеит.
Москва адәыҟаԥшь аҿы, Разин дахьырҟәаҟәаз
Шгылоу еиԥш аурыс жәлар рҭоурых иадаҟьаны,
Лыхнашҭаҿы шьаугас усҟан ишәцәхырҟаҟааз,
Ахан-бааш еилажьуп шәхақәиҭраз даҟьаны!
Иахьа ажәлар рхы-рҿы ччоит аҽҟаза хәмарраҿы.
Аҽыҩ-дуқәа аурыжьыр зынӡак идырдыдышт!..
Агәил-шәҭқәа, аҳәыҳәақәа реиԥш, абаа хыжәжәараҿы,
Ахәыҷқәа хәнан иқәтәоуп, иалиаазшәа, идырбабышт!

ҲАШЬЦӘА АБАЗАЦӘА ШӘАХЬ

Анык лоуми ҳазхылҵыз,
Ҳзааӡаз анык лкыкахшоуп!
Ҳашьцәа гәакьақәа,
Абаза жәлар, сшәыкәыхшоуп!

Срыкәыхшоуп шәышьхақәа,
Шәқыҭа қәыԥшӡақәа,
Шәӡиас лбааҽеақәа,
Шәкаршәрақәа, шәхәыԥшӡақәа.

Ашьацра жәпа зхашьшьу,
Шәыдгьыл хты кәазара.
Шәырахә ду еицырхашьшьу…
Шәгәамчра, шәҟазара.

Шә-абаза нап бағьа,
Шәыпҳәызба еинаалақәа.
Шә-ҟәбыз абжьы еицамкӡа
Ашәа-хаа ианалаго!..

Бзиа избоит шәара шәҿы,
Снаиааиуа аныҟәара.
Шәгәы аарты шәансацәажәо,
Исымоуп нанықьара!

Кавказ ҳхәыштәаароуп!
Ихәытцшьшьаауа, ихәажжаӡа,
Ырцә-аарцә ҳаҽхәатәоуп,
Ҳажәа еиқәшәар ихьшәашәаӡом.

Рыбызшәа анеиқәымшәа
Аишьцәа еицәҟьалахоит.
Ржәҩахыр рзеибымтә
Аччиара иалахоит.

Раб ҭынха рцәеипҳхьыттоит.
Иааимҟәытцшәо рҽалагӡа,
«Гәшаҭаҩк» ишимтцатәоу,
Ицоит адунеи иналаӡӡа.

Абызшәоуп аишьцәа
Ржәҩахыр еидызкыло.
Абызшәоуп амилаҭ
Мырӡкәа иаанызкыло.

Цьарак ҳаицыҟазар
Зцәымғыз аӡә дҳабызшәа
Ҳаиҟәҟьахан, мацқәак
Иеицәыхҟьеит ҳабызшәа.

Ашьха ҳарак пагьа ду
Ҳа иҳабжьагылазаргь,

Ҳажәҩахырқәа ҳзеибымҭа
Ишԥалшо ҳаицәкылаӡӡарц!

Аблеи аблеи рыбжьарагьы
Аԥынҵа бжьагылами,
Аха рылаԥшқәа еизакуп —
Иеицәхымҟьо еидкылами!

Нас шәареи ҳареи, абарҭ
Иҳабжьагылоу ҳашьхақәа
Ҳзырхымҳәҳәа, ҳреиԥшхару
Аицәыӡра зқәашьхақәаз?..

Арҕьа бла ҵәуаны,
Арма бла зыччаӡом.
Арма бла гәырҕьозар,
Арҕьагьы рыцҳаӡам!

Аха рыԥшышьа анеицәыхҟьа
Икьаԥшхоит аблақәа.
Зҩыза зцәыӡыз шхыгагаау
Алашьцара инҭаблаҟьоит.

Изҭахугьы аӡә дыҟами
Асал ҳабжьалаӡар.
Хара-бҕьара ҳаԥшлар,
Адунеи ҳналаӡӡар.

Аха амилаҭқәа риешьара
Аиҟәшьарҭа ибжьазҵало,
Ажәлар дышраҕоу ҳдырроуп
Асал ҳабжьазцало!

Ҳара ҳаицәхымҟьарцаз
Ҳабызшәа ҳкызароуп.
Урҭ еибарбеиаларц
Ҳанбангьы акызароуп!

Ҳара ҳаиҟәызҭхара
Амҩақәа аркызароуп.
Ҳашьхақәа инархырҳәҳәа
Ҳнапқәа еибаркызароуп!

Анык лоуми ҳазхылҵыз,
Ҳзааӡаз анык лкыкахшоуп.
Ҳашьцәа гәакьақәа,
Абаза жәлар, сшәыкәыхшоуп!

АЖӘЛАР РҴЕИ

Аԥсны-Ҳаным лашәахә гәырҕьахәны иддуан,
Жәҩантәи кометаҵас ацԥхь уцрыддуан.
Ҳҟазара зԥахуаз – иԥыххаа азынҵьыр,
Ҳтеатр арцәажәеит раԥхьа «Амҳаҵьыр».
Гәлиа – ишьҭазҵаз ҳашәҟәҩыра ауасхыр,
Раԥхьа уа уоуп изырҕәҕәаз ижәҩахыр.
Раԥхьа еҵәаҵьаа анкыдла ҳ-Аԥсны,
Ирылԥхаауаз уакәын уаҟа умзаны.
Ужәлар ургәашьамхын, Ҷанба Самсон,
Ужәлар еиҵазҟьоз укалам дахаԥсуан!
Дыҟами дцәыҵатәа ихаҭа зымҩа,
Аишьцәа зеинымшәо ирылазҵо азҩа:
«Сабду ихәышҭаара ахаҳә» аҿы аргама иҳамбеи,
Рааигәа даныҟала ауаҩы-маҭ Каҷбеи,
Аишьцәа рымдырра аирхәан ихы,
Инеиҿеиргылеит алаба неиҿарххы.
Дашьҭан уи рышьаҭа мҕьацо иҭаирхарц –
Рабду ихәышҭаара ҭыԥ нас иара итәхарц.
Гьангьашрыла дрыҵала, урҭ неилаҵа,
Агьааигымхт ирӡырц зынӡак рлахьынҵа!
Дыҟами аишьцәа ирылаҵо азҩа,
Ицәыҵатәоу абас акәыкәмындра зымҩа!
Аха ажәлар еиҵазҟьоз укалам дахаԥсуан,

Ужәлар ургәашьамхын, ҳаԥсуа Самсон!
Аишьцәа реилыхра ҟамларц азы уқәԥон,
«Ашәҭ ҟаԥшь» еиҭауҳауан, «Аиааира» ҳурбон.
Сҿаҿы еиҳа иааиуеит ҳәа даҽа бызшәак,
Иуламсит зхатәы иагәҭасуа рҟазшьак.
Уабацәа рцеира абираҟ шьҭых иукын,
Лакоба уиарҕьажәҩан – аус ду уазкын!..
Аԥсны-Ҳаным лашәахә гәырҕьахәны иддуан,
Жәҩантәи кометаҵас ацԥхь уцырддуан.
Уи ацыԥхь иахылҵны ашәҭ ҟаԥшь каԥсон –
Ашәҭ ҟаԥшь дахылҵуан ҳаԥсуа Самсон!
Ленин ду, – «Адәыҕбаҿы, аномер фба» –
Улаҕырӡ изкоуҭәеит, дубеит лабҿаба...
Лакобагьы дафеит, нас амаҭ еиқәаҵәа...
Уаргьы уқәра дыркьаҿт урҭ ҳаҕацәа...
Аха, ажәлар дырԥазар ԥсра иқәым аҵеи –
Ушәҭ ҟаԥшь канӡашам, шьҭа аҽырҭбаа имҕьацеи!

КАМАҶЫҶИ ҬАҬЛАСҬАНИ

Дырмит ду и-Камаҷыҷ дыжәдыруеит дзакәыз:
Деиҿамсын, далмасын уи дшеибакәыз.
Аха аамҭа еихагәаран, дызҭымҵуа еимадан,
Луааратә зинқәа нҿакыҵәҟьа иҿырҟәыдаан,
Даҩызан ашьабсҭа, иҭаку аихагәар.
Ишԥаҭаху уи аҭыҵра, наҟ ахы агар!
Аха, мшәан, иабаргәи ашьабсҭа, иҭаку,
Иацәтәыму зҭамло агәашә анарку!
Са игәасҭон амаҭ уамага Питон
Иацҭаркыз ажьа, игәаҟуа еимдон.
Икылсырц аихагәара иасуан иара.
Аҽкыдҟьо иаҿын амч ашәара.
Амаҭ усҟан уа ҭынч иазыԥшуан.
Аҽыркьақьа иахҳышьҭаз ақьышә еихьнашьуан.
Иаҭәашьа еиҭамҵит агәы нбжьажьа,

Иадыруан аихагәара ишызҭымҵуаз ажьа…
Амч загь ашәан ажьа ҟәыҟәӡа инатәеит.
Уаԥҧсҵас алаҕырӡ хыжжын инкаҭәеит…
Амаҭ уамага иааихнахит аҿы.
Ажьа аҿынанахеит уахь хәыҷ-хәыҷы.
Ҭыԥраҵас амаҭ асаса ааихыккан,
Ахала, ажьа рыцҳа, ицеит инҭапҟан…
Аҭагылазаашьа зны убас ихьанҭан,
Адунеи дықәын азын Ҭаҭласҭан.

* * *

Аҟәраанқәа аҧша иахагьалан,
Аҵла-қәыцәқәа ирықәтәеит рыҽхагалан.
Ахьажьқәа ракәзар ирхаԥада,
Иқәс-ықәԥо рҽыҳарар куеит аԥада.
Аҟармаҵыс ахахәылхра иақәнамкӡеит,
Иҟәыбҷаӡа ҵаҟа аҽаақәнакӡеит.
Аҟәраанқәеи ахьажьқәеи рҽанхаргала,
Абна загь дара ирхаргалан,
Даҽа бжьык уаҳауам, рыбжьакәымзар…
Абна, агәаҵәеилгара еицакымзар,
Агьама изҵагылаз закә ԥҟароузеи?
Аха, мшәан, абнагь иахароузеи:
Иҟыж-ҟыруа иамам рҿы еихалашьа —
Ахы ҭырҟьан, урҭ рыбжьы иалашыԥкт!..
Зны-зынла иԥрылҵәраалоит ашәа-хаа,
Аҟармаҵыс ашәа аухьшәашәа, аха,
Аҟыр-бжьи, аҟыж-бжьи инрылаӡԥа,
Ирыцҳаушьап башаӡа иахьрылаӡуа.

* * *

Сышә аԥхьа наҟтәирахь,
Ұсуа ҭаацәак,

Ахәыҷқәа рзы аԥара
Рызгылоуп ааҵәак.

...Иҷкәын дизихәҳаит
Рҵаҩыс афранцыз.
Англыз бызшәа идыруеит
Иԥеиҳаб, дызцыз.

Алемса дылзихәҳаит
Иԥҳа дышхәыҷыз...
Ихшаара рзы иџьабаауп
Ихы-иҿы зыркҷыз.

Ирыбырги асеиԥш
Ацхырааҩ дызмоу!
Уреигәырӷьап гәыкала...
Аха мамоу;

Атәымқәа рзы ихшара
Ирцәбжьамхеит бызшәак —
Рхатәы бызшәала
Ирыздыруам ажәак!

Изгәатом, агәнымыҩ,
Рхы ахьдырхахьоу —
Рыԥсы шҭоу, рыжәлар
Инрылӡаа ишцахьоу!

СЫДӘҲӘЫԤШ

Амх иҭаз аџьа даркара,
Ма иарааԥсаз аныҟәара,
Ма ус изыхәҭоу аԥсшьара,
Араҟа дақәшәаар — наныкьаран.

Иԥсы ааиҭакуа ашәшьыраҿ,
Уи адәҳәыԥшаҿ, амх авараҿ,

Аԥхын, кәыркәа амра шыраз,
Ашьац инылаио изы қьафуран.

Ахәыԥшқа шьҭоушәа, ашьац тата,
Убла атҟәаӡон аԥшӡара.
Унылатәар гәата-бґата,
Угәы хнахуан уи ацқьара.

Лхәыҷы, гәыргәалеила днаго,
Ан уа дныҟәлон ашаразы.
Арашәаҩ инкаршә иеага,
Дааилон шьыбжьон аԥсшьаразы.

Иҟәымшәышәӡа аԥшахаа инеиуа,
Агәаабзыґшьа неиҭашәаӡом.
Иҵхәраан аӡыхь кәеикәеиуа,
Аҵаа иалҵызшәа, ихьшәашәаӡа.

Дарбан ара змуза мҿыхо!?
Сгәы хыҭхыҭуа снагылалон.
Аԥсабара ҿыха абжьыхаа –
Аԥсаа рашәа снагәылалон.

Амҩаду абжьи асабеи
Рзын араҟа иԥхьакырҭан.
Аха… Гәыжәпак ибла ишԥабеи
Ԥҳәызбак «Волга» данаҟәиртәа!

Мшгашаҟә урҭ аакылсын,
Иналагеит ажәра, афара.
Аԥҳәызба дгәаабзыґхеит илылсын:
Адәҳәыԥш ашьаҟьеит рқьафура.

Амашьына аӡыхь илҭысын,
Еиларҩынтуа уа иархәашьит.
Аҳәынҵәа ацыртта инахысын,
Сыдәҳәыԥш алакҭа аадырхәашеит.

Ашьац цәырҵәа, агьежь ашьҭаҿ,
Ахәра ҭыԥеиԥш иаанхалаӡеит.
Кәацк рӡырц амца еиқәырҵан, қәашьда
Иҕьашӡа шьацра-жәпак налаӡит.

Абанка ԥҽыхақәа еимбҕьыжәаа,
Уаҟа ашьацра инылаԥсеит.
Ацха еизызгоз шьхак амҵәыжәҩа,
Акәиц иаблын уа инылаԥсит.

Аԥсҭазаараҿ аскәа маҷым,
Иҕьацахп уи, шәгәы ацәымцаӡан!
Уҟазаргьы угә ҭаҷаҷан,
Сыдәҳәыԥш, улахь еиқәумҵаӡан.

Уӡыхь хәашьызаргь, аҽарыцқьап,
Амра ухәра ҕьарц иамаахап.
Ақәа иарҵәыҕьап ушьац арыцқәа…
Агәаҵәажәпа деиҭамаахыр!

ǂȦþɐ, ƭƭƸʊ 8, 1970

* * *

Москва аҿуп ажәылара,
Иагәиҭаӡам аангылара:
Ақыҭа нхара ақыҭа инықәца,
Ҩни гәареи цҟьа-шәҟьа инықәҵа,
Инеиуеит урҭ рҭыԥ аанкыло,
Ахан дуқәа неиваргыло.
Ԥсҭеи қәаҵеи уи рнаалаӡом,
Ҵлеи дәыкрыни зегь налаӡуеит…
Ибгәалашәоу Останкино
Ишыԥшӡараз ԥыхьа аҵьра?
Усҟан са сгәы басаркьаны,
Ҳныҵалалон уирахь ҭхаҵьра.

Ауарҳал — иқәҵоу шьац иаҵәала,
Ҳақәла ҳнеиуан џьык аҵаҟа.
Аԥсабара ацәа иалан,
Ҟармаҵыс заҵәык ҳацыҟан.
Уи еснагь ҳара ҳачаԥшьон,
Ҳқәыԥшра ргәырҕьо иаҳәон ашәа.
Уи абжьы ахьго аџь ҳаҵаԥшуа,
Зны-зынла еилаҳкаауан «ажәа»,
Аџь, ҳа ҳаџь абҕы еилашьшьыра,
Шәахәак алԥха итәон ашәшьыраҿ.
Амза хало ихалаӡон.
Аеҵә ажәҩан иналаӡуан.
Иҳамбаӡакәа иааҳцәылашон.
Ибгәалашәоу, зны ашараз,
Ибыԥшаауазшәа иаҳцәылашәаз,
Бшылаԥшуаз ашьац иаҵәара?
Ашьац қәыԥш иҳарҿыз рыцҳашьа
Инеиқәылон быбла қаруа.
Насх, иаразнак бгәы аабыҵхашәа
Ҳаџь бнахьынԥашон быхәмаруа...
Иахьа сықәра сқәыԥшра анамӡаа,
Сааит дырҩегь. Избоит иҟаҵоу:
Ақалақь ааӡеит аранӡа,
Сгәы хьу-хьууеит, ҳаџь ыҟаӡам.
Аха ассир! (Зразҟ иахыԥан
Ицахьада!) Ҳаџь аҭыԥан,
Ҳабзиабара иахылҵызшәа,
Игылоуп Останкинтәи абашниа.
Ерцахә иацлабыз ирхәыцызшәа,
Адунеи зегь ирхыҳәҳәо баашны.

АҲАИРПЛАН АХЫШӘАҾЫ

Амра иаҟьан ахьышәахәа,
Ааԥын сгәаҿоуп иахьышәаҳәа,

Ааԥын — сгәы аазыртыз.
Сыхаара, сыхаара, сыхаара,
Ианбанӡа, избан бзысцәыхароу?
Ҳаицызар шаҟа игәахәтәыз!

Адгьыл — ԥсҭазаароуп, ҿыхароуп!
Жәанызқь метра сацәыхароуп.
Сҩаҟәыҵижьҭеи саатк еиҳа ҵӡом.
Аха саҟәга сыргаӡахрашәа,
Сгәы иҭыҩуеит аишьцәа рахрашәа,
Ахышә ахьтә сыбла сзаҟәыгом:

Ӡиас ҭбаа дуӡӡак схыԥшылошәа,
Аласа шкәакәа кәыкәны ихԥсалоушәа,
Исыҵаӡсуеит аԥсҭҳәа ҽыҭ-ҽыҭ.
Насх, бымба цкьоуп ҳәа агәра угахратәы,
Сыԥан сыҽналасыжьп ааугәахәратәы,
Сыҵаҟа аԥсҭҳәа еилачыхт.

Аԥсҭҳәа рнаҩс, аԥшӡара сыҵыҟьҟьоит..
Ахсаала ссир ишьҭоу сыҵаҟа,
Ԥштәы-рацәа шәыгала ишәуп:
Еиԥшым аба уа азқәа иқәушәа,
Адгьыл зегь қәыршә-қәыршәны иҟоушәа,
Цаха-еилаԥса кьаҿ-ссирк ашәуп!

Сабду излагара еибафошәа,
Иҭахәаҽӡа, ашьхарԥ иавоушәа,
Иҵыҩуеит сыҵаҟа абжьы.
Агара сангараз сгәалашәом,
Аха сан лгара сгароушәа,
Сылацәа еиқәҷабуеит уажәы...

Сыхаара, сыхаара, сыхаара,
Самхацәар дарбан сзырҿыхара,
Башҭа сымбакәа снахҟьар?!.

Сыхаара, ишԥазури, сыхаара?
Абар шьҭа башҭа сацәыхарам,
Сеыжәҵуан уахь, бнапы лабӄьар!

* * *

Раԥхьаӡа акәны ба банызба,
Ерцахә ԥагьа са саҩызан.
Кыргьы дгәасымҭазшәа ԥҳәызба,
Ус снабывсуан. Аха ишызаап,
Аҵәахра уадаҩхт сцәанырра,
Абзиабара еицралт сыхдырраҿ.

Ԥынгылакгьы уи азхьамца,
Ҳамҭас исцранаҵеит амца.
Амца сгәы абылуа, иабылуа…

Грами ианхҩоу агәыӷра абла,
Амцабз кылӄьеит адәахьыӄа.
Ланырԥшырахт шьоук рзыҳәа.
Абылра саҿуп. Абар сбыҳәо
Бҿаԥхьа сгылоуп, ԥыхьеиԥш сыӄам.
Ахыламырӄәаракәа ицеит еибарсны,
Хьаҳәхьачрада сшьамхы ларсны.

СГӘЫӶРА

Сырԥха саанагоит са сгәыӷра.
Аԥҳәызба еинаала, абла гәыӷра,
Бара боуми сгәы зыдхало.
Ашьхыц ашәҭоуп издыԥсыло,
Ацха аанагоит, нас ианхало.
Шьала, дала, гәыла, ԥсыла,

Сгəы зыдҳəалоу бара боуми,
Аха ишӡазуеи, бара иббомеи.
Ибасҳəашан, сшəоит сгəы аҭыхра,
Ишӡасыӡсыхəоу иӡӡар сгəыҕра?

* * *

Изурызеи, сабацари:
Сшыӡшыз саамҭа хыӡаӡеит.
Сашьцəа ирзызушаз ҭацара
Лзыҳəан схы сахыбааӡеит.

Сгəы-сыӡсы аӡəы исцəылгаӡан,
Хьаҵшьак уаҳа исзыҟамҵеит.
Са сахь ла лшьаҿа еихылгаӡом,
Ма даҽаӡə иахь дыҟəымҵит.

Лхы џьа илырхар сҭынчымзи.
Сҭынчымхаргьы, исымчузи?!
Мчыла схы сырҿыхарын –
Саргь аӡəы саалыхарын.

* * *

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхəыцуа.
Бара боуп ӡсыс исхоу,
Сахьнеилак исыцу!..

Снеиуеит уахагьы сзаҵəаха,
Хыхь амза шеишеиуеит.
Аеҵəакəа еикəаҕҕа,
Еилџьџьаауа иӡхеи-ӡхеиуеит.

Быкəсыргыларын снапы,
Аеҵəа рыгəҭа бꙍага!

Ажәҩан иамоушәа мшаԥы,
Бкаԥхартә бгәазырҳаган!

Ажәлар хьарԥшны идсырбон,
Бышеҵәа хазыноу!
Башәахә сҳәаларын сҽырбо,
Сзыӷоу бара бзыноуп!..

Ажәҩан ԥагьа агәаҿы
Иаҳбахьоу еҵәамзаап.
Бҿаԥхьа еицакт ахаҿы,
Иамабымкуеи амза!

Сынасыԥхә, са сразӷы –
Сыеҵәахә банкыдла,
Нас уи ауми зегь рыцкы,
Бгәы ҳалал ансыдла!..

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхәыцуа.
Бара боуп ԥсыс исхоу,
Сахьнеилак исыцу!

АЖӘЕИԤШЬАА РҴЫԤҲА

Иаугәышьозар, сгәы сашьҭыр,
Издыруада уа дысхашҭыр?
Кыр сырхыҵит бахәреи ҳаҩеи,
Нхыҵӷа ихароуп дызҩеирым.
Насгьы, ишәасҳәап аиаша,
Ауаа рыбжьы ахьсмаҳаша,
Сахьадмырбылра азҵаара,
Џьаҳанымзаргь са сзы ԥсшьаран.
Сыздыруам уи уалны ирыду,
Ус рымаму сара сыда,

Мҩакы саныз, снеит еизарак…
Саазбалакь ирҿакуп зҵаарак:
«Аӡә данбаауго?..» Зны слафуеит,
Аха сгәы кыднашьааит, сгәы афоит.
Изурызеи, ҩ-гәык сымам,
Сгәы аӡә далнахын илзыԥшыми!
Уи соуԥшәыл, сызкәырбану,
Лыхьыӡ сгәаҿы ихьтәы нбануп!
Иасҭарызеи, нас, ҭәаҕәашьас?
Агәра згартә избан дшысқәашьыз,
Аха, ишԥазури, деиҭашәеит,
Ҽаҵьара дыԥшуашәа дцәажәеит.
Иамугәышьозар, сгәы сашьҭыр,
Хара сылԥырҵып дысхашҭырц.
Абас сыӡбан, нас сымԥшӡакәа,
Абар, сазааит «Ахра шкәакәа».
Анаҟә хылоит, анаҟә хыҵуеит.
Акырцх алагоит, иаҟәыҵуеит.
Ақәаршыҩ зынӡак ихьшәашәан,
Амра ԥхах’уеит нас иааиҭашәан.
Аҳаԥы сҭаиоуп уахыла,
Нас ашара снаԥынххыла,
Сааҿалалоит ахра, схало.
Сықәхагәышьеит зынӡа схала.
Сааигәа уаҩытәыҩса дыҟам.
Ахраҿ аӡә ихала дныҟәом,
Аха ишьҭысхыз атәарҭа,
Сҩызцәа рзы иҟалеит ишәарҭан.
Урҭ иҟарымҵаӡеит цасҳәа,
Ианрылымша игьежьит, шәца сҳәан.
Абас ауаа зынӡа срылҵит.
Иашан абнауаҩра сылҵит.
Аӡын иаҩызоуп ара ахьҭа.
Сҳаԥы акәзар, зынӡа абахҭа!
Абахҭа иабырги, ихыбуп.
Аԥша мнеиуа аҭӡамц рыбуп.

Ацәыкәбар леиуеит ара икыдхәхәа,
Апша-ҵәҵәы хәыҵоуп сгәы кыдх'уа.
Акырцх сҿасуеит анаатә иала.
Ақәа хәыҵаҭәоит ихиаала.
Абас сшыҟоугь ла слызхәыцуеит.
Дысзынмыжьзаап, арагь дсыцуп.
Абахә ҵәцара саҿалан,
Акапҟап цәажәон лара лҿала.
Лара илнысшьалан, сымхысит.
Сахыкәша, имыршәа, снахысит.
Ашәарах иахьа сышрышьҭаз,
Анаҟәу, ахра аѡыҵаҿ ишьҭаз,
Апслаҳә шықәгылаз аагәасҭеит,
Аҳәаш ѡапара сыҽласҭеит.
Ааигәаӡа сазнеины снадтәалт,
Сыгәгьы рыцҳашьарак надҭәалт:
Атәыѡа хәыҷқәа ҵәаҳәҵас ирхәа,
Мамзар иалшарыма ухырхуа.
Ма, ахәыжә анапсах, иқәыпшӡа,
Ицәыҟапшьӡа иақәу ахәыпшӡа?
Бахә иаҿымҟьо ашьап ауқәа?
Урҭгьы кьаҳәуп, ргәырѡа шпоук'уа
Схызхуаз абла пшӡақәа ракәын,
Лыблақәа ишреипшыз лакәын.
Иҳалалӡа уи аипш абла,
Исгәалашәт рапхьаӡа санаблуаз…
Абла нҭырпжы-ааҭырпжуа игылан.
Маӡа сызхара сырхпшылан,
Нас шьҭахьҟа пшьаала, пшьаала,
Имыршәакәа сааит сышьҭиаала.
Иац шьыбжьон абгаҵьма снадгылт,
Ахра аикаҿ акәын, хыхьӡа,
Иаҵагылан ҿыцьк иҵыхӡа,
Снатәеит сшәақь сжәѡахыр инадкыл.

«Сызхурҟьозеи?!» ҳәа ахы иꙍахан,
Инхьынааит атәыꙍа хаха.
Ақьышә хышаан ичкәатырʒа.
Атәыꙍа ырԥшʒо, ихьчԥаԥырʒа,
Хә-шьыҵәрақәак рҳәы, еикәаҵәи,
Алахь шашара иахаҵәон.
Иаасгәаладыршәт сыбла хырк’уа,
Лылахь иаду лхахә чаафырқәа.
Сызхара ибаны имыршәакәа,
Дырꙍагь слалбааит «Ахра шкәакәа».
 Иахьа шьыжьымҭан ашараз,
Аҵаа-ҵлара ааимҟьа ахьлашараз,
Ацәқәа, аӗақәа сшырхаꙍоз,
Аӗа аасыдгылеит ишꙍеиуаз.
Саҭҟәаʒеит ара ԥшʒарак:
Абар сызҿҳәароу лʒара!
Икалаʒа, ахы шьҭкәыцәаа,
Игылан икахәхәа аʒара ҭғәыцәаа…
Зегьы ирыцку, са сзеилаҳаз,
Лоура — дӗами, иарбан уаҳа!..
Иашан Жәеиԥшьаа дырҭыԥҳазаап,
Ашәарах рзын дҭынхазаап,
Ислыршьуам, илуам, слырхысуам.
Саргьы лгәы аҳәатәы сзахысуам.
Саагьежьит дырꙍагь ԥшьаала.
Абас лгәырꙍа сҭанахалан,
Ага, ашьха ꞩьа сазымк’уа,
Адәы сықәхаʒеит схы стәымкәа.
Анаҟә хылоит, анаҟә хыҵуеит,
Акырцх алагоит, иаҟәыҵуеит,
Ақәаршыꙍ зынʒак ихьшәашәан,
Амра ԥхах’уеит, нас иааиҭашәан…
Сгәыґрақәа ԥсыс уи рхами.
Ларгь аԥсабара даԥҳами.

ƀʒƵƥ ƽƯȦƥƯȦƥ, ƥƨƨƸƶȜ 1971

АШӘАРЫЦАРАҨЫ

Атәыҩақәа хаккала иаақәгылт абӷаб.
Сшәақь аатӷьар уаӄа зынӡа дыдрахап!
Ашәарах рӡыӡо, изымтәо еилашьшьы,
Абахәқәа еинӄьошәа ирҿабылгьашт абжьы.
Аԥслаҳә лахьыцәгьақәа ыҵӄьашт лахьхьи,
Еибарсны ихыҵышт наӄ ахәаахьы.
Еибарҵәаауа илҭалашт, нас акаԥкаԥ.
Аха акыр бжьоупеи макьана абӷаб.
Аԥслаҳә цәгьақәа тәазаргь иҭынчӡа лахьхьи,
Ихаккала абӷаб иахагылоуп ахьы!
Ахра саӷрала азнеишьа батәуп.
Аԥша акәзар, макьана сара истәуп.
Аҩада абахәра ҿыцәааа иҩашьҭуп.
Сыҵаӄа акнаҳара верск иагьеиҳауп.
Шьаҿа-цыԥхьаӡа игәоумҭар аҵьал-цәӄьа ҳауп!
Абра абыржә абахә саанахәар, сагар,
Дӄаларушь лылаӷырӡ лыбла ирхыжжы,
Сгәы зыҭӄәаз, сгәы зфаз? Дызҿузеишь уажәы?
Ных, уи дагьҵәуом, схы баша изымжьар.
Абахәқәа гылоуп, иԥшуп ииуаӡа.
Арҩаш рыбжьы акәымзар, ҭынчроуп зынӡа.
Асы-наӄәу иаҵыҩрны арҩашқәа ччо,
Еибарԥо, ишәаххa ицоит илбааҽҽо.
Абахә аикаҿ лыԥхала сҩаӡар,
Абӷаб схыԥша амкыр, сҩеиаанӡа имцар...
Ашәарах раҳ ду, уаа Жәеиԥшьырӄан,
Уаа, суҳәоит, Ажәеиԥшьаа, уи сԥумырӄьан!
Аӷа сыӷроушәа, фарҭынхазшәа цас,
Сыԥсыԥ абжьы духеит зынӡа дыдраҵас.
Хаҳәык уа исызгәамҭа иҵысыр, илаҿшәар,
Иқәԥақәсуа иаангылом, абӷаб уи иаршәар?
Уаа, суҳәоит, Ажәеиԥшьаа...
Шьҭа рацәак бжьам
Ари абахә бахәы мшуп, сгәы, умбжьажьан!..

Сӡаӡеит. Сыԥсы ӡа схы ныхсырҳәҳәеит.
Аԥша слымҳаҿы арҵәаа ҳәа иҳәҳәеит.
Наҟтәилагьы абахә кнаҳа илашьҭуп.
Сшьапқәа аҽыбҕаҿеиԥш наҟ-ааҟ ихшьуп.
О, закә ԥшӡароузеи! Блахкыгоуп зынӡа!
Шәыжәӡантәума? Уи акәзар шәҟазҵа шәҳаракӡа!
Дрыцҳами абранӡа иӡеины шәзымбац,
Шәа шәыла здоуҳатә гәаахәара мчац!
Иамҭҟәара дарбану шәыхаа гәыкра,
Есымша сыхәнозаргь шәсызбом сызхара!
Шьыри, сгәы зытҟәаз сыхаара абра,
Дӡаганы дтәанда, усҟан лара,
Аԥшӡара ссирӡақәа лгәы ҟарҵарын,
Иудырҩеи, лгәы ԥшқахар, ма дразхарын…
Ихаккала аԥаҭхьқәа ахагылоуп абҕаб,
Жәаа иреиҵамкәа урҭ ҿаҟәаахап.
Ларгьы шьҭа жәаа акыр ҵуеит данырхыс,
Иҟазар абҕаб тәыӡа ҳчаразы хәыс?!.
Наҟтәилагьы арӡашқәа цоит илбааҟьа.
Абахәқәа ҿрыԥсаӡа рықәцәала иҿҟьа,
Сылаԥш ахьынаӡо сықәԥшуеит рхы,
Игылоуп асынаҟә ықәҵа рыжәӡахыр.
Ирыҵаӡр илеиуа арӡашқәа иршан,
Абахәқәа зеиниом еиӡыхаа иашан.
Атәыӡақәа хаккала избоит ҵаҟа абҕаб.
Сшәақь ааҭҟьар, араҟа зынӡа дыдрахап!..

УДЫРӠАТӘ ЕИЂЬХААИТ…

Кәыркәа-мра ахра ахьҵәрыԥсаз иахан.
Аҵәрыԥсара илаҵак бҕабк иагәаԥхан,
Атәыӡақәа хаккала, акнаҳара ахықә,
Иқәгылан ажәӡан иалаз бахәык.
Ириаша уазкыдлар иакуеит ауп уԥба.
Бзиа уазнеирц зынӡа уҽамырба,

Ахра уахыкәша, нас уеиханы,
Абахә уаӷрала ухәноит аханы.
Уи нахыс аусқәа маншәалоуп зынӡа,
Уҵаӄа иубоит ауп абӷаб ааигәаӡа!
Ма умццакыр, ублахаҵ мгьежьыр,
Ажәơашәаӄьа иарба узкылԥшыр, идыр,
Ажәеиԥшьаа уиргәырӷьоит, иутәуп уи абӷаб!..
Азнеишьақәа ангәаҳҭа, шьҭа аус ахь ҳаихап:
Сашьҭахьӄа схьаҵын, акыр сласкьаны,
Абахәра саҵагьежь сцоит сыҽӡаны.
Сымơан иаасԥырагылт раԥхьа анаӄәу,
Ҵааршәха икыдуп уи шеибакәу.
Алада аҵыхәанӡа улаԥш ахьӡом,
Аиӄәԥара тышақәа рыҵа убаӡом.
Иуоуам ҽынкылашьа улықәҵәраа улаҿӄьар,
Атыша-аҵа усӄан ауп, иалшом иумбар.
Хыкәшашьагь амам. Уа жәа-шьаҿак,
Сшьапҭыԥ ҳәызбала иҭызӷьӷьон маҿак.
Нада-аада снықәсит ус анаӄәу.
Шьҭа абахә саӷралеит, избап изакәу.
Сԥынҵа иҭасратә инаауп сахьаҿоу,
Соунашьҭуеит макьана, ацаӄь ҭарҿҿоуп.
Сшьапы ахьакра ансоу, сааԥсеит ҳәа стәаӡом,
Схалоит, схалоит, аха инҵәаӡом.
Кәыркәа-мра цеицеиуа саӡрашәа иԥхоит,
Аԥша исхьысуа акыр сеиқәнархоит.
Цәыкәабарха илкаԥо аԥхӡы сҿашуп.
Сшәақь надаада сыхәда ихшьуп.
Акьедиқәа исышьоу зынӡа абахә иазшоуп,
Иқәҵәраауам ахаҳә аҿы, аласшьа – ԥшоуп.
Аха ашьап ҭаршәырҭа смоуа иаанҵәан,
Сҿыơасхеит ԥшьынаԥха, нас иагьеицәан.
Скыдла сцо џьушьап ахан ду аҭӡамц,
Аарла, напхыцлоуп ишныскыло схәамц.
Сшьацәхыԥ аҿаршәырҭа ơ-мацә иҭбаахар,
Нас са сзы ӄьаӄьароуп, ӄалом сеиҵахар.

Сыхьанҭара ныхкыло нацә ҭаршәырҭак збар,
Амҩаду иаҩызоу ахаларҭа – абар!
Сшьацәхыҧқәа џьа иҭаршәуа, снацәхыҧқәа
хыжәжәа,
Аҭӡамцра сыҩхалеит, сгәабыцаҟь цәыжәжәа.
Аха араҟагьы, иубо еицәа убеит,
Ақәра иаражәзаарын абахә еиҟәҧеит,
Ахаҳәқәа ҵысуеит, алада еихоит,
Унызкьыслак «ҕырҿ» рго, алажә еиҧш иҕҕуеит.
Ари аҟара схага шьҭа хыхь сымҩаӡар,
Сгәы ҧжәап уи абҕаб сҩеиааӡа ицар.
Аха изакәзеи, ссиррами нас,
Кәыркәа-мра абаҟоу, иӡит зынӡас,
Ажәҩан еишьылӡа аҧҭақәа хан,
Абахә аҵәрыҧсарахьтә анаҟә еихан,
Арахь илаҟәы-лаҟәуа есааира илбааухан.
Ҧша-фырҭынк цәырҵын, уигьы ҵәааухан.
Аҵыҟь ҳәа ихысит ажәҩан дыдын.
Абахә иаҿалазшәа ихышәҭ ауардын,
Ибылгьо илҭалеит адыд абжьы.
Абахә зегь аҵәахит анаҟә хашьшьы.
Аҽырҳәа аҿыланахт уаҟа ақәаршаҩы.
Ибаргәи абахә иаҿам ауаҩы!
Сҭаҳазшәа аӡиас, иаразнак сеилыст.
Аҵаа еиҧш ихьшәашәами, сцәа-сжьы ардыст.
Сшәақь мбааӡарц зны слақәиашәа искын,
Аха шьҭа схәыцра са схы иазкын.
Сарҕьа ҿаргыларҭа амам, ихшьуп,
Сызшьапык амчи снап амчи еиҧшьуп.
Аха сманшәалам – сшьап аиҭакра ауӡом.
Арҩаш схакнаҳаушәа, арахь иаахкәаӡом.
Ус, аҟәаҩ аақәгеит, схагәҭаҵәҟьа, абар,
Ишҧауури, ҧсыхәа змам, иубо еицәа убар?
Ақәаршаҩы ааҧсазаап, наҟ инахкәан,
Аҿаанахт акырцх – иаҟроуп акакан!
Сызнапык шьҭыхуа, схагәҭа сыхьчон,

Мамзар иашан акырцх иҧнаҿеуан.
Смахәаркәа, сжәаҩахыр – икылблаазшәа сцәа,
Ианпыҟҟала иаанылт ашәыта еиқәаҵәа.
Иқәҧа-қәсуа, еиҧхныҩуа, алада икәыруан,
Амыҟәрақәа еиқәшьыхаа кырцхла иартәуан|
Шьҭа сызлалбаауеи, сҭархага леит,
Акедиқәа исышьоу рзы ари — акаамеҭ!
Илсывҟьеит хыхьынтә хаҳәык лаҿыҩрын,
Сҩаҧшызар, абҕаб са сахь илхыҩрын,
Са сшыҟоу илеиуеит, сахьгылоу абом.
Аха, ишҧазури, цқьа сеибагом
Сызқәгылоу, иску – аарла сыхшьуп.
Изулак сшәақь шьҭысхит, аҩар аҿашуп.
Атәыҩақәа ахарззала, ажакьа гьало,
Сааигәаӡа иааҟәгылт абҕаб, уама злоу.
Амшцәгьаз ицозу иҭаларц ҳаҧык?
Игылоуп, иашаҵәҟьан, иаҟараны цәык.
Џьамыҕәацәгьа схыга сзышьҭаз аҽанартын,
Ҩнатәушәоуп саҧхьа ишгылоу уажә ҭынч.
Изулак, сшәақь аҵа скылҧшшәа ҟасҵан,
Аха аҿаҧ ааҿыҵгеит, иҭҟьом ибааӡан.
Ахагара азаазшәа иҧеит ганха,
Ахаҳә ашьап иаҵыҟьҟьоз ҭалон хаха.
Иахьынаскьаз иааҭгылан, ахы аанарҳәын,
Исыхәаҧшуан, аблақәа зҵаара-шәкы рхын,
Макьана иазеилкааyам иҟоу, иабаз.
Акыр сманшәалахан, патронк уа иабаз,
Сшәақь иҩаҕрасҵахьан усҟан сара.
Аџьа збо агәырҕьара иҧеиҧшзаап џьара!..
Ҵхыбжьонын, гәаҟрала абахә саҿыс,
Слыбааны аҭыҧ ахь аӡыҳәҭа санҭыс.
Насыҧшәа, ашьыжь санҭыҵуаз сфонар
Шьҭысымхыр, иалшон уа саҕрахар.
Аҭыҧ аҿы иаразнак сҩызцәа зегь гылт,
Исықәныҳәо, сгәдкыло, игәырҕьан исҧылт,
Даара исцәшәахьазаарын ас сахьынхаз.

Ажәабжь исарҳәаз ауп са сзыршанхаз:
Сҩызак шьыбжьышьҭахь, аҭыԥ аҿ дыштәаз,
Агәҿыӷь данакы, патрон заҵәык зҭаз,
Ашәақь аашьҭых дахьнытҵҵыз ааигәа,
(Арахь имылбааӡеит акырцх ма аҟәа)
Бахәгьы даҿамхакәа, ихымгакәа ааӡаб,
Дышнеиуаз иааиҿаҳан ишьызаап абӷаб.
О, удырҩатә еиӷьхааит! Сгәырӷьеит зынӡа.
Нас схәыцра неиҭашәан ицеит хараӡа:
Аӡә џьа мбаӡакәа мариала деиқәшәоит,
Аԥсҭазаара даҽаӡә мыцхәы дыԥнашәоит.

СГӘЫԤШҚАШӘА СҞАЛАЗААП

Доусы ҳшәақь ҳахәда ихшьуп, ҳҟанҭаруаз
мацароуп,
Ашәарах ахьамоу абахәра ҳазцароуп!
Абахә иҩкыдгылаз аҵаатҵлара ссареи,
Арҩаш лбааҟьақәаеи нхон алада есааира.
Акыӡӷы иатҵәаара, иаҩызоу ахкаара,
Ҳаҿысын ҳҩылагылт аҳархьалра-ҟәҟәаара.
Абахә ҳхакнаҳауп амраҿы ицамцамуа.
Ԥша-хаак ҳархьшәаашәо, исуеит ҳбылӡар амуа…
Ҳнатәан ҳаԥсы ааиҭак, аныҟәаара ҳгәы азыҳәа,
Сҩызагь саргь ҳаацрытцит, ҳахьеиқәшәоз неибыҳәа.
Сцеит сара арӷьарахь, схалон ԥшьаала.
Сыхшыҩ аҿы ицәыртцуан ашәарах еишьҭала:
Шьыри, абыржә абни ахәы бӷабк аахытцыр,
Ма қәасабк, мшәык… Аиашаз уаазхәыцыр,
Ауаҩы адәы дзықәӡоу ашәарах ршьразыҳәа
Акәушәоуп, адунеиаҿ уаҳа акы сгәы азыҳәом!
Зыԥсра ааихьоу шәарахк снахьԥшыр ихарамкәа,
Иреиҳау насыԥшәоуп сшыҟоу даҽак схы иҭамкәа.
Аҳәишқәа ирыбжьоу ахәы азқәа санхала,
Сыҽцәырымга снадиалт хаҳә дук иманшәалаз.

Схы ныхсырҳәҳәеит. Абар! Илеиуан хәдаҟа
Абӷаџьма. Иаатӷылт исыҭа аган ҟьаҟьа.
Ꙩнатә џьмоу џьушьарын уахәаԥшыр атәыꙩа.
Аҳацаҟьа иныҟәԥало, зны иныҟәо, зны иꙩуа,
Абӷаџьма-ӡсы уа инеин инаҵаст акыка.
Ан акыр иԥшыхәуан аԥа агәхьаа мкыкәа.
Нас ахы нанарҳәын иарбзон уи гәыблыла.
Цәаныррак снацәаҟәа ҿанаҳәон еидкыла.
Гәыꙩбарак иснарҳәон – «мшәан, агәхьаа шԥаскуа!»
Хысыбжьык геит џьара снаꙩсахь наҟ убасҟан.
Аӡс инахыԥеит абӷаџьма ӡаӡымкуа.
Аҟьышә хәыҷҟәа ахш рыҟәыжж, иахьыз агәра азымго
Аӡс ԥшуан. Сыбла иаахгылеит уа сахьак;
Сгәылак уажәааигәа иансимҭаӡа ҭахак,
Шьыбжьхьак азыҳәан ҳамꙩахыҵт иꙩныҟа.
Аматҵурҭахь ҳнеит, уаҟа ашә ывҵраа иҟан.
Аԥшәма ԥҳәыс драҳаҭӡа дахатәан агара,
Агәаҳәԥы даҵаназ асаби уа игараз,
Ҳшылбаз дыԥхашьан, лгәыҳәԥы хꙩа, дꙩаҵҟьеит.
Асаби иҟьышә хәыҷҟәа ахш рыҟәыжж, даанхаҵәҟьеит,
Уажә абри аӡс еиԥшшәа, ахыс-бжьы иархаго.
Ахыс-бжьы хрыжь-хрыжь игон, еиҭагон.
«Ажәеиԥшьаа иурҭааит» сцәажәахуан гәаныла.
Сꙩыза иоуп уирахьҟа мꙩа-мшрак ианылаз!
Абахә аикахь сыхәнан, аҭра иҭыга,
Сыблаҟәа инрыдскылеит уа сланарԥшыга.
Сꙩыза дахьхысуаз ахь сыԥшаауа сышишьҭаз,
Хыҵхырҭак аҿы избеит ихьаҭра ахьышьҭаз.
Слыбааит уахь. Уаа удырꙩатә еиӷьхааит сꙩыза!
Ахԥхьаӡара, ихәҷы, иду, зегьы хәба ушьызаап!
Узхара узхысма, хиамꙩала угәы ҭхаџьма,
Еихык-еиҵык ишьҭоуп абӷабҟәа, абӷаџьма.
Аӡырҟәаагьы зацәымцеит икамшәо ахымҭа,
Ажәеиԥшьаа дирманшәалт ҭынч аꙩны данымтәа.
Шьҭа иишьыз ԥхасҭамтәкәа лыԥхала иҳазҭыгар,
Рцәаҟәа рхых, еиҿых абни ахәы иҳазхәныгар,

Аҭамҳа еиҿаҳажьрын... Ҳалагт рцәа ахыхра.
Ауалыр снахагылазшәа ачараз аҩ ҭыхра,
Сгәы ҧыруа сахәаҧшуеит абӷаб ду атәыҩа,
Ҧаҭхьны искушәа сгәы аныҳәаҿа иазыҩуа!
Сҩыза иахь сынхьаҧшит, абӷаџьма ацәа ахихуеит.
Акыкмацәқәа кьацә-кьацәӡа ачыргә ҧӃаны
иҭихуеит
Ачыргә иналакшеит аҳәызба цырцыруа.
Ахш нҭыжжын ашьа иналалт еиныруа.
Сылаҧш иаразнак инахызгеит исзымчҳа,
Аха аӡысқәа акы инақәшәеит иахьышьҭаз иҭынчха;
Уигь ахш аҿыҵыхәхәон, снеилыҧсаат сахьгылаз.
Ҳаи, афаст, сгәы ҧшқашәа сӃалазаап саазқәылаз.

ДЫРМИТ ГӘЛИА – АРККАҨ ДУ

Ацикл

1. Дырмит Ленин диацәажәон

Дырмит закәытә жәлоу икеиҧса,
Закәытә ҽаҩроу рца иҭеиҧсо,
Амхы ззылеиҵаз хаҭала,
Ирзеилкааауамызт аамҭала,
ДыӃан агәкаҳараҿ днеины.
Адунеи агени – Ленин
Ицхыраара имоур, усӃан,
ДырӃәаҵыргь Ӄалон иуснқәа.
Днатәон дхәыцуа: – АшәӃәы ҭсыжьит,
Зегь аазган аҩны инеиқәсыжьит...
Иаҧхьо дызбондаз исхараз!
Изысҭо иҧыржәоит цигарас...
Ленин ҿиҭуан: — Угәы камҳан,
Гәарҧ бжьарак ухаҭа убжьамхан!
Уаргьы узҿу револиуциоуп —

Жәлар рдоуҳатә револиуциа!
Ҳаргьы шәи-хәба рзын аамҭала,
Ҳгәы каҳартә ҳақәшәеит хаҭала,
Аха ауаа ԥхьа изго есааира,
Иаҭәамхар ҟалом аиааира!
Дырмит дхәыцуан: — Сзыхьӡарызеи?
Снапызаҵәхеит, дсымам ҩыза...
Изҩып асахьажәа рҿиамҭа,
Аха еизгам жәлар рҳәамҭа,
Аха иҭҵаам ҳетнографиа,
Иԥшаам ҳҭоурых — адгьыл иафаз,
Еилкаам ҳабызшәа алшара,
Иазхиам аҵара-лашара.
Ҳтеатргьы шьаҭаркра амам,
Иҟам ҳабызшәала адрама.
Амилаҭ рдоуҳатә дәаӡа
Аӡәы изышьҭхру, егьа дхаҵаз?
Ленин ҿиҭуан: – Уи наӡаӡам!
Ацәмаҭәа нақәукуа адәаӡа,
Еиҩрссо, аԥыза цоит раԥхьа.
Адгьыл, нас, чыс-ҭра дулаԥха
Ишыҟоу цәырго, ацәеиха ашьҭоуп,
Иарҭбаауеит аԥыза ахҵрашьҭа.
Ажәла илоуҵогь уи ашьҭахь,
Арашәацәа азхара азцәырҵуеит,
Избанзар, ачыс ахылҵуеит!
Иахьа уаҩызоуп уара аԥыза,
Иушьҭанеиша заа ураԥыза!
Дырмит дхәыцуан: — Нас иаԥсоума,
Амилаҭ хәыҷы рзы иаԥсоума?
Ҳабызшәа аихаҳара ахәҭоума,
Ҳдоуҳатә гәаҳәара мҩоума,
Иҳадраӡома иаҳиаауа,
Ишьҭырхуама уи уаҵә иаауа,
Ииасуоу ма уахь аӡә дрықәлар,
Еиҕьзар зегь ахьхиоу ҳәа ҳдәықәлар?..

Ленин ҿиҭуан: – Умлакҩакын!
Аӡыхь хыџхырҭа еиԥҟьара аҟәым,
Еиҟароуп амилаҭқәа зинла,
Иҟалом иатәамба аӡә дныҟәар!
Иҟаҳҵоит уаҩ дҭамхо еиҭымла!
Абызшәа акәзар уа иугәҭыхоу,
Уи амилаҭ ирхы-рҵыхәоуп!
Рыҟазаараҿ иҟам уаҳа
Рыбызшәа еиҳау еихаҳатә!
Гәлиа дхәыцуан: – Иаԥхьо дыҟам,
Ҳҿар ашколқәа рахь иныҟәом.
Агазеҭ, ажурнал ҳамам,
Арахь џьоук ҳхаԥеит аргама.
Урҭ аиааира зынӡа иргама?!
Ҳаамҭа зеиҭамсуа ишьақәхама?..
Ленин ҿиҭуан: – Уи наӡаӡам!
Амра ишьҭанарбоит аӡаӡа!
Уара уаҳа умлакҩакын,
Гәаҕьра злам иус ҿиарақәым!
Аамҭа ҿыц наӡап убрагьы,
Шәменшевикцәа наҟ иабрагьып.
Аԥсҭазаара ҿыц уԥылап,
Шаҟа уҭаху ашкол гылап,
Агазеҭқәа жәпак шәызгәаҭоуп,
Ажурналқәагь шәоуп ишәаҭәоу...
Абас, Гәлиа иҭо алшара,
Ленин дизгылан длашаран!

2. Ахәышҭаарамца

Ашьхақәа зхаџгылоу иҭӡамц-баагәараны,
Еҵәаџьаа џьоу-џьоуха иҭалашо амшын,
Аҟәа, угәаҿ ҭыԥ ԥшӡак ҳсахьажәаз гараны,
Ҩнык ауаџьаҟ аҿеҳәа зны амца еиҿакын.

Абри ауаџьаҟ аҟара сгәы зырԥхо ак ыҟаӡам,
Абри ауаџьаҟ ауп сара схәышҭаара.

Аԥсуа жәлар ражәаҳәоу амҵәыжәҩа азыҟаҵа,
Рырккамҩа ажәҩан-гәашә аатит абра.

Абри ауаҵьаҟ ахәыштәаарзы инапалаҵәҟьа,
Ҳа ҳ-Дырмит – Прометеи имца-жәла ааигеит.
Акәыстәга иҿаҭҟәаацуан, акәиц ҟәа иалацәҟәуа,
Амцабз, нас, ихәмаруа, ахы ҩыҵнагеит.

Абри ауаҵьаҟ аԥхьа уи амца ихәыҵшаауа,
Игәы наҭа днатәаны ахәыцра игәаԥхон.
Абри ауаҵьаҟ аҽҳәа аԥырӷы хәыҵшьшьааууа,
Иажәақәа бзанҵык имхьшәашәо ирԥхон.

Данко иеиԥш ижәлар ԥхьа ркылгашьа лакәшьаны,
Иаҳгәаларшәо иԥстәазаара – изырԥхо ҳгәаҭа.
Абри ауаҵьаҟ, ҳаргьы ҳнадтәалоит ҳакәшаны,
Даҳбошәа ҳа ҳ-Гомер – Гәлиа ихаҭа!

Саҭанеи-Гәашьа леиԥш ашана далаҟан,
Еиҭеит ари амца зеиԥшҭам адоуҳа:
Алашәра еимыцҟьааууа, ихтуа ибызшәа алақәа,
Аԥсуа дарҿыхеит ихшыҩ инҭаԥха!

Ишаҳаҭуп ажәҩан иаласоу ҳашьхақәа,
Ишаҳаҭуп адгьылаҿ ишьҭоу ҳамшын,
Иреиԥшха адунеи ақәӡаара зқәашьхақәаз,
Ҳаԥсуа милаҭ ажәа аӡра азыԥшын.

Изуеит ауп абызшәа каламла имцәажәаз.
Амра ԥсҭаҵага-хаа еиԥш иаҳзыԥхаз,
Ихәажжаӡа иахьеиқәу ҳа ҳ-Дырмит имца-жәла.
Абри ауаҵьаҟ ауп ҳа ҳжәар еиқәзырхаз...

Кремль — ҳ-Совет тәыла адақәа рхеизарҭа —
Ажәларқәа ршьа рыԥханы изырныҟәо гәуп!
Аԥсуа жәлар рмилаҭтә хдырра иагәеисырҭан,
Абри ауаҵьаҟ аҽҳәа амца ду еиқәуп.

3. Амшын аҿықәан

Амшын ацәқәырҧақәа еишьҭала,
Ҵыхәаҧҵәарада иааскьон.
Аҟәара иахьеҽеаны ишьҭало,
Лаӷырӡушәа иахькәкәон.

Дырмит Гәлиа убра аҿықәан,
Дӡышӡа дгылан дызбалон.
Хәыцра гәырҩа хьанҭак иҿықәын,
Иблақәа ацәқәырҧа рбылуан!

Ацәқәырҧа иалибаауан усҟан,
Игәыҭшьаагаз ихәыҷра:
Еирха рыҧсадгьыл рызқәа,
Ижәлар анаҿыз ахҵәара.

Иаргь абри амшын дхыхәхәала,
Атәым ҕба дагахьан.
Агәыӷра , разҟыс еидҳәало,
Атәым ҟәараҿ иршахьан.

Аҭоурых аҧшатлакә иацҟьаз
Аҧсуаа, иҟәыншьа рыхҵәара,
Алаҳәа рхаҟыруа, уаҵәҟьа
Иаҿын зынӡа анҵәара.

Аха Аҧсны разҟык аман –
Еиқәхаз дреиуахан ихаҭа,
Имилаҭ рырккамҩа дамаан,
Дҟалеит реиҭеираҿ шьаҭас!

Дгьежьын иҧсадгьылаҿ дыҟан,
Аха ижәлар еиҩшахеит:
Еиқәхаз амҳаҵьырцәа аҩныҟа,
Изымаакәа нырцә инхеит.

Абри агәырҩа хьанҭа иҿықәын,
Иблақәа ацәқәырԥа рбылуан.
Дырмит Гәлиа амшын аҿықәан,
Дӡышӡа дгылан дызбалон.

Иахьа иҕба збоит сахьгылоу,
Сыԥшуеит амшын агәахьы.
Саԥхьоит ацәқәырԥақәа иргәылоу:
«Дырмит Гәлиа» ҳәа нахьхьи!

Уи ихьӡ цәқәрԥак иазаныхуам,
Дырмит Гәлиа иҕба хуп!
Амилаҭ лахьынҵа зыгәҭыхоу,
Уи ихьӡ ҿырԥшыс иҭахуп!

Аҕба неиуеит амаа шьҭыхны,
Амшын шеиҩнарҽҽо сырбо,
Асовет бираҟ еиҵыхны,
Иаҵагылан иҽырбо!..

Ижәлар, нырцә инхаз, игәалан,
Аҕба хиҵеит агәра го
Атәым ҕба иагаз еидцала,
Рхатәы ҕба ишаанаго!..

Амшын ацәқәырԥақәа еишьҭала,
Цыхәаԥҵәарада иааскьоит.
Аҟәара иахьҽҽаны ишьҭало,
Хьы-раӡнушәа еилыџьџьоит...

4. Дырмит Гәлиа ирккамҩа

Амилаҭ рыхдырра еихаҳа,
Аиашьаратә бираҟ дҩаха
Ишьҭихыназ, имҩа хьӡуп.
Дырмит ирккаратә культура,

Исахьажәа амч, ишәҟәꚍыра,
Абызшәазын икәалӡуп!

Ажәлар ирцәаꚍоуп агәҭынчра,
Аха еиҳау ыҟам рымчра,
Вулкан хыҵроуп еилашыр!
Ианаамҭоу еилазыршыша,
Ирԥызаша, ԥхьа изырԥшыша,
Дымир иҵаҟәкуеит ашәшьыра.

Амилаҭ рзы ихьӡырҳәагоу,
Жәлар рус аҿы ихырҳагоу,
Аҵеи аамҭа даҭахуп:
Еибашьразар — аполкԥыза,
Иеиԥшу аурысцәа р-Кутузов,
Амилаҭ рразҟы дахуп!

Ареволиуциа ҟаҵатәызар,
Дироуп Ленин ду иꚍыза,
Ауаатәыꚍса рымꚍа збо.
Адоуҳатә еиҭеира аамҭазар,
Ломоносов ргәар дҭазар,
Иҟалоит ажәлар ҽырбо!

Аԥсуа жәлар адунеи иақәлан.
Абиԥарақәа адәы иаақәла,
Имꚍасуан, инмыжь ҭынха.
Аамҭа аӡыблара иалаз,
Ицаӡар алшон иналаӡ,
Дырмит дымгылар дразҟха!

Уи диꚍызан аполкԥыза,
Ареволиуционергь диꚍызан,
Еиꚍымшәо ꚍ-дунеик ибон:
Алашәра, зқьышықәсала иааиуаз,
Арккамꚍа аҿаргыл, даиааиуа,
Ижәлар ԥхьа инаго дықәԥон.

Ажәӡан аҿынӡа ибжьы халон,
Днеиуан ижәлар еидыԥхьало,
Иқәԥара алашәра ннакылт.
Ихатәы бызшәа амч анеиҭа,
Уи ишьҭихыз аестафета
Имыздашаз неиҵагылт.

Адауаԥшьқәа, ԥеаӡәы имҭа,
Аҳаракырахь иргоит имда,
Рашәабжь ахара инаӡоит.
Аразҟ ду ахь зымӡа нагоу,
Ленин имра-хаа хьӡырҳәаага
Иаҵаԥеырбо ԥхьаҟа ицоит.

Аԥсынтәыла насыԥ аман!
Аха иразҟыдоуп аргама
Ҳабжак, амшын нырцә инхаз.
Адунеи иахьӡаны иныҟәо
Дырмит ибжьы, аԥсуаа ахьыҟоу
Ҭырқәтәыла ааигәоуп ианраҳаз.

Дырмит имӡа уахь иахьнеиго,
Дыҕзы-ҕызуеит Омар Бегәа –
Уаҟа агәаҟра мцац иҕәых.
Аха Гәлиа ибжьы дарҿыхан,
Имилаҭ ахдыррахь дрыха,
Днеиуеит аестафета шьҭых!

Амилаҭ рыхдырра еихаҳа,
Аиашьаратә бираҟ дӡаха
Ишьҭихыназ – имӡа хьӡуа.
Дырмит ирккамӡатә культура,
Исахьажәа амч, ишәҟәӡыра,
Абызшәазын икәалӡуп!

5. Дырмит ибжьы

Асқьала инадҵын шьыжьы,
Адунеи иахыҩуа абжьы,
Инеиуеит аҕба «Дырмит Гәлиа».
Инеиуеит, ацәқәырҧақәа еимгәыҳәо,
Амилаҭ рыбзаӡбахә ҳәо,
Аҧсуа ирккамҩа иагәылиаа!

Адунеи ду цәгьа иҕроуп,
Агәаҟрақәа жәпак аҕроуп,
Имаҷым ауаа рыбла ахьхымтыц.
Амилаҭқәа џьа ихәаҽуп,
Џьарагь рзин ҧшаара иаҿуп,
Џьоук ҭоуп рреволиуциа аҭәымҭа!

Урҭ зегь ргәаҟрақәа еиҧшым,
Иҟоуп гәыҕракгьы иазҧшым,
Азиндара жәҩантәу џьызшьо.
Зегьы ирылаҩуеит абжьы:
Аҧсуаа, зны изхаҧаз ашәшьы,
Иахьа ишреиуам зхы ҟәнызшьо.

Ирбеит африкаа наҧшын,
«Дырмит Гәлиа» хуп рымшын,
Иџьоуҳарха иныжьуа ашьҭа.
Дырмит Гәлиа Аҧсны аҵеи,
Ибжь убранӡагь имнаӡеи,
Ҿыцла ианылаша Аҧснашҭа!

Иаҩызаха аҿырпын,
Абжьы хаакәакәараӡа иҧтын,
Иаҳаит австралиатәи ахьча.
Днаҧшит, атәым рахә еизцо,
Ахақәиҭра игәы азцо,
Зымҩа инаиршәт икәахьча…

Ирбеит австралиаа наԥшын,
«Дырмит Гәлиа» хуп рымшын,
Иџьоуҳарха иныжьуа ашьҭа.
Дырмит Гәлиа Аԥсны аҵеи,
Ибжь убранӡагь имнаӡеи,
Ҿыцла ианылаша Аԥснашҭа!

Индиа ачаиаарыхҩы нас,
Аҵла илбаазго ананас,
Руаажәларратә хдырра рҿыхо,
Рыгәқәа ырхыҭ-хыҭуа, иҵарӡа,
Инархаҩит игәыкӡа,
Иаҩызаха абык абжьы-хаа.

Ирбеит индиаагьы наԥшын,
«Дырмит Гәлиа» хуп рымшын,
Иџьоуҳарха иныжьуа ашьҭа.
Дырмит Гәлиа Аԥсны аҵеи,
Ибжь убранӡагь имнаӡеи,
Ҿыцла ианылаша Аԥснашҭа!

Куба гәырҕьоит, ишәаҳәоит,
Чили лаҕырӡашо иҳәҳәоит,
Иамоуп Америка агәҭыха.
Аиндеец ихатә зин,
Дашьҭоуп илихырц азын,
Дааӡырҩит иаҳан абжьы-хаа.

Ирбеит америкаагь наԥшын,
«Дырмит Гәлиа» хуп рымшын,
Иџьоуҳарха иныжьуа ашьҭа.
Дырмит Гәлиа Аԥсны аҵеи,
Ибжь убранӡагь имнаӡеи,
Ҿыцла ианылаша Аԥснашҭа!..

Тәылас иќоу иҽырхьыгӡа,
Ибжьы рылаҩуа ихааӡа,

Дырмит Гәлиа адунеи дықәуп!
Иҳәоит аԥсуаа ҳәа милаҭк,
Кавказ ишыҟоу наџьнатә,
Ишрымоу иахьа аизҳа дуқәа!

Асқьала инадҵын шьыжьы,
Адунеи иахыҩуа абжьы,
Инеиуеит аҕба «Дырмит Гәлиа».
Инеиуеит ацәқәырԥақәа еимгәҳәо,
Амилаҭ рыбзаӡбахә ҳәо,
Аԥсуаа рырккамҩа иагәылиаа!

АМЗА

Жәытә-натә аахыс рыҿхәарамзар,
Аӡәы ак азимҳәацызт амза.
Ажәҩан азын уи ҿырбаган,
Адгьыл азы илашарбаган.
Бзиабарала ргәы азыблуа,
Иахӡан апоетцәа рыбла:
Дадыркылон, рыԥсы еиқәзырхаша,
Иреиҕьу аҭыԥҳа – ахаҿ шаша.
Аӡҕаб лыџьымшь, лыбла хаара
Иадыркылон, уигьы ԥҟаран.
Ахьы, араӡны, алмас — мамзар
Издырымкылац арбан амза!
Уимоу, аԥсуа жәлар р-Сасрыҟәа
Ирҳәон амзаҿ дцаны дшыҟоу...
Ахьӡ-аԥша, аԥшра сарҿыхан,
Саргьы уахь сагон ак сыхан.
Абар, сҩеин, амзаҿ сыҟоуп.
Снаԥшы-ааԥшуеит — сымзаныҟәоуп.
Иабаҟоу араӡны цырцырра?
Иабаҟоу аԥҳәызба лыгәкыра?
Уахьԥшлакгьы — ихцәышаа-цәҩежьӡа,

Ашьхақәа ракәзар — ицәҩажәӡа!
Сабала зынӡа иқьарха,
Шьамханынӡа ихҩоуп арха.
Амшынгьы, араҟа, амзаҿ,
Цәыкәбар зацәыкгьы аӡы ҭамзаап!
Цәаакыракгьы џьа иубашам.
Ахьӡ-апша иамоу зегь башан.
Аҵх акәзар – ҩ-мчыбжь дуцәаз,
Иҟоуҵари, шаӡом, уцәаз!
Ахьҭа-ҵааршә бааҧсӡа шыҟоугь,
Мца-мҿык уауам, иагьа уныҟәаргь
Нас, ишахыр, амра ашыра
Уацәызҵәахша иубом шәшьырак,
Афрына уҭоушәа, хлымӡаахуп!
Ҩ-мчыбжьа дуӡӡа хәлаӡахуам.
Изламӡыҭзеи уҳәап «Мзаныҟәа» —
Атрақтор ылоушәа асы ахьышьҭоу,
Ианызҵо амза азқәаҿ зышьҭа.
Ихабар ҳәа збом Сасрыҟәа,
Даангылозма зны даахьазаргь,
Адгьыл гәырҕьахә уи даҧазар!
Адгьыл, адгьыл!.. О, инасыҧуп
Адгьыл ауаҩы иахьимоу!
Сықәсны сыҧсадгьыл ахь сыҧап!
Уаҟа аҧсҭазаара зегь хьыми!
Сышьхақәа абҕабқәа рҿагылоуп,
Сырха кәаза ҽаҩра дгьылуп,
Шәырла иҩычоуп аҧсабара,
Ихәшәуп сымшын аӡы аҧхара...
Амза ҧшӡоуп, харантә сыхнахын.
Сыдгьыл кажьны, сазааит сахан,
Аха тәым ҟазаара гьамам,
Ишеижьагаз збеит аргама!
Сықәсны сыҧсадгьыл ахь сыҧап,
Уи са сзы иреиҳау насыҧуп!

АУАА РЗЫҲӘА

Ааигәа инхо рзыҳәа ныҳәан,
Уи аҵла ыҟан ауаа рзыҳәа:
Кәыркәа шыраз аҭакарра
Уԥсы армаҷуа, ааԥса-укара,
Уахьыҩхало ахәаҿы игылан,
Амра ашыра аҽаԥынкылан.
Уныҵатәаар, абӷьеилашьшьыра
Аҵаҟа ԥсҭаҵаган ашәшьыра.
Аԥша иухьысуаз гәыбзыӷын.
Аԥсабара абла еиҵыхын.
Аҩада ашьха – жәҩахыр ԥҽаҽан.
Алада амшын – саркьа гә-шашан.
Хаҳәк ҩагәыдуҵар, уаҭамҵа,
Згьама бзиоу ашәыр фҩы-хаа,
Абыҟ-чыққәа илеиуан амҵа...
Ааԥынразар, ашьхыҵә ҿыха,
Иахагьежьуан уи ахьгылаз –
Ашәҭ иазнеиуан, ацха згәылаз.
Ацхагь замаз ауаа рзын ауп.
Ҭагалан – аамҭа хазыноуп,
Бзиа избоит – ибарақьаҭуп,
Анхаҩ гәыраз усҟан дкьаҭоуп!..
Ашьап ӡахәак акәша ихалан,
Амахәқәа ажьымжәа рхьынҳалан,
Иҭахә-ҭахәӡа – икаҷыҷын.
Уҿы инҭоуҵар – иқарбыҷьн!
Иалҵуаз аҩгьы – қьаф ҭаҵаган...
Абас иҟан – игәазырҳаган!
Аха зегь ажәуеит, имҩасуеит –
Ихжәа инкаҳаит, ақәра аԥасын.
Шәырла ихыбын иара аԥсымҭазгь.
Иаҩызоуп уажәыгь аԥсы анҭаз –
Иахьышьҭоугь барақьаҭра ахымҵуа,
Иакуп ашәыр ауаа ирымҵак!

АБАЛЛАДА АҾАРАЗЫ

Зегь захыԥом ирԥгыло ажра!
Хаҵеи ԥҳәыси нҭалеит ражәра.
Ҿнак ахаҵа ашьхацамҩаҿ
Иҵҵуаз ӡыхьк ибан, иӡамҩа
Инақәиҭәеит. Игәы иаахәан,
Ҿамҩақәакгьы ижәит дҩахан.
Ари аӡыхь злаҟаз лакәын:
Уаҩ дзырыҷкәноз ак акәын…
Аҩны данааи, иара иҭакәажә
Дылзымдырӡо уи деиҭакын.
Дкалаӡа, ицеит иҵьыҟәра,
Иӡт убас ишьапы аиҵьыԥра.
Ихахәы иалам ашла цырак,
Ихы-иҿы иқәбаӡеит икҷыра.
Дааиуаз ҵьышьа уа тәым хаҵак,
Днеиԥылт лара, длеиԥшха ҭацак,
Уимоу, цәгьа илбом дааҿырбаргьы,
Аха иԥхалшьахуан дырбаргьы…
Лхаҵа шиакәыз, нас ианылдыр,
Илҭахызшәа игәы ахәра анылдар,
Далыргаӡон уаҟа аҿԥныҳәа:
– Уара узыҳәан иахьа ныҳәан,
Уара уҷкәынахт, са сабацо?
Ҳаидажәлахьан, сара усхаҵан,
Уаасҭа исымаӡамкәа еицакра,
Иахьа сҭаургылт агәаҟра…
Сҭаацәа надтәалааит сыԥсыма,
Уда ԥсҭазаараҳәа сымам!
– Банаҵьалбеит, сара стәымым,
Бызсабашьуеи, ба сыбтәыми!..
Аӡыхь збазар, насыԥ ҳаман,
Зегь арҷкәыноит, ибаҳама?
Рацәак бжьаӡам, абас бҿынах,
Баргьы бажәра нкажь – быҷкәынах!

Ҳанеибагаз еиԥш аамҭала,
Аԥсҭазаара ҿыц ҳанҭалап!
Имҳәаӡакәа уаҳа ажәак уажә,
Аӡыхь ашҟа дцеит аҭакәажә…
Амра нҭалеит наҟ ихыҵын,
Лара дмааӡеит. Иара дхәыцын,
Изеилкаауам илыхь, дзыҟам.
«Данҿаха дмаауоу аҩныҟа?»
Данимбаӡа, ус, шьыбжьышьҭахь,
Аӡыхь аҿы днеит длышьҭа:
Абар ассир, аӡы даатасуа,
Ӡӷаб сабиӡак дҭаршәын дкьаасуа.

АБАЛЛАДА АԤСЫМҬӘРАЗЫ

Измаӡам џьа зага, шәага,
Иҟам аԥсымҭәреиԥш цәыршәага:
Ҩыџьа аишьцәа ешьак дрыман,
Еизша инхон зегь ртәы-рымаа.
Аха рашьа иԥсы ҭәуамызт,
Ак рыцрымга ҭынч дызтәомызт.
Иашьцәа ириҭаӡомызт ҭаха –
Есааԥынра иҳәаа днаха,
Шьаҿак-шьаҿак ртәы иацригон,
Рыдгьыл хәыҷ-хәыҷы ирцәигон.
Иҟамызт уи ргәы иамысуа,
Аха ҿымҭуа иламысуан.
Ирҭахымызт ацҭәы роур,
Ауаа рахь ицәырҵуа идроур.
Ауаа ракәзар, илашәымызт,
Аԥсымҭә иҟазшьа рҭахымызт.
Уаҩ аҟәҿимҭуа ус иаанымха,
Иазнеит аҳәынҭқар илымҳа.
Аҳәынҭқаргьы хшыҩ-ҵар ҟәышӡан,
Иҿабызшәагьы ҟәымшәышәӡан.

Цқьа деиликаарц уи хаҭала,
Дылҽыжәҵит игәар дынҭала.
Аԥсымҭә дшыҟалаз ҳәа – ссирхеит!
Аҳәынҭқар диҭааит – дгәырҕьеит…
Аҳәынҭқар зегь маӡа игәаҭа,
Аишьцәа дрызхәыц, ишаҭа,
Иҟоу ззымдырӡоз аӡә иакәшәа,
Доус ламысла, рыхәҭа дақәшәа,
Уа дрызныҟәеит. Ихахәы ӡышӡа
Даацәажәеит, ибжьы ҟәымшәышәӡа:
– Уара, – иҳәеит аԥсымҭә из уаҟа, –
Уҟасҵап адгьыл уамыргәаҟуа,
Сануҭаа иусҭап ҳамҭас,
Узхараҵәҟьа! Уаҵә ашамҭаз
Уҿынах, аҵәӷан аанкыла,
Дгьылс ҳәа иаауҭахны иҟоу
Ушьаҿа рыхга, ҭынч умгыла
Шаҟа уҭаху уаҵәы уныҟәа,
Иахьаурсуа аҵәӷан наган,
Убранӡа иумаз, уаӷ дԥырхагам! –
Аԥсымҭә аҵәӷан има ддәықәлеит,
Дгәырҕьан, иҽыртбааӡан дныҟәлеит.
Адгьыл сыҵаскӡап игәахәын,
Ихы иамҭаӡакәа ԥсгаха
Днеиуан. Раԥхьа зынӡа дкәаруан,
Нас дшьамхыдахт, иҽиркаран.
Иԥсы еивахо, игәы аангылон,
Аха иԥсыцәгьара изынкылом.
Адунеи хифааӡара ҵьишьон,
Имҟәыҵеикхьаз, иитәхаз, ҟәнишьон.
Иимгац дахыбаа дазгәаҟуан.
Арахь имчқәа ишәеит, иабаҟоу!
Ишьапқәа иҵаҟәҿы уа дкаҳан,
Деихеит, деихеит — дзымгылт уаҳа.
Дҳәазеит, усҟангьы даангылом,
Иигаша ба, иԥсы изынкылом.

Аха ҭыхәтәык убригь иаман.
Аҳәынҭқар-ҟәыш иизбыз амаан,
Аԥсымҭә дыхәнажәаӡан дкажьын,
Игәы аҵҕа еиҿжәан, хаҳәны иҕражьын.
Аха усгьы инапы рхахо,
Иҽынеиҵыхны, аҵәӷан днаха,
Дшаaихьазгьы аԥсцәаҳа дишьҭа,
«Абранӡа!» — иҳәеит уи дахьышьҭаз.

АШЬХА

Ашьха иахьак еилашәа,
Иубашам џьа амш ааилшәа.
Аҷыхь леиуеит аҽырҕәҕәа.
Абахә ӡлачит, еилаҟьҵәы.
Аҿыцҍ сыҵахт сеиҵаҕәҕәа,
Исыкәҵәаашоит аԥша-ҵәҵәы.
Амра, иҟалеи уааԥхар,
Ашьха алакҭа аасгәаурԥхар!
Уара уааигәаара санааи,
Ушәахәа зымӷа изнааи?..
Исҳәаз аҳау, иааԥхашьа,
Абар иаԥсахт аҟазшьа.
Амш ааихыккан, амра анԥха,
Ашьха гәырҕьахәхт: иԥшӡоуп,
Убла атҟәоит аҽугәарԥхо,
Аӡҕаб қәыԥш леиԥш игәыкӡоуп!
 Хәыԥшқа татоуп аҳаскьын,
Анаа икыдушәа ауарҳал.
Жәӷангәашәԥхьара аaузатын,
Уалагыла хыхь ухал.
Аԥсабара анап лых,
Уамазааyеит уаҟа ухых.
Уҭахызар унатәа,
Диуан татоуп уаҟа аҭәа.

Унылаиа, уԥсы шьа…
Удақәа ирҭахәмаруа ушьа,
Аҳауа ҳалал цқьаӡа,
Лнапы ухьысуашәа аҭыԥҳа,
Игәыбзыӷӡа, иразӡа,
Уамазаауеит угәы азырҳа!..
Амра, абасеиԥш уԥхала,
Аԥсҭазаара сгәарԥхала!

АБНАЦӘ

Аҳас иамоушәа аԥсабара,
Ирыҵаҿыырбо атәыҩа дуқәа,
Ахы шьҭкәыцәаа, икахәхәа аӡара,
Ҿаҩеи дәи азеиԥшха идәықәуп.

Аха аҭагылазаашьа ааиҭасыр,
Баша иамазааԥ атәыҩа,
Гыгшәыгк аԥба ақьышә инҭасыр,
Аҿыхәнажәоит, ишәаны ишыҩуа…

АЖӘЏАРАҚӘА

Ажәџарақәа амҵәыжәҩа роун,
Еимхыбӷьыжәааит, рыҭра ихԥраала.
Рыԥсҭазаашьа рымҩа ароун,
Идәықәылт ажәҩан рҿанраала.

Уажә наӄ иахьцо дара ирхарам –
Рыԥсабаратә ԥӄара иашьҭуеит,
Аха ихнахуам урҭ ахьԥхарроу,
Ршьамдгьыл ашӄа ишаара рхашҭуам.

* * *

Зегь хатә ҷыда ҟазшьак рымоуп:
Аӡә арыҕьара изызуа арымоуп,
Аӡә ауаа ирыхәо дашьҭоуп,
Ҽаӡәых, ицнагалаз дқәашьдоуп.
Аӡә ачараҿ даара дҩыжәҩуп,
Акәашараҿ аӡә хә-ҭамыжьҩуп…
Ссиршәоуп дшыҟоу сара сгәыла,
Алаҟәа рдирижорс дургылап!
Иахьа иахьыҟоу ачара
Далам ауаа ргәырҕьа-ччара.
Алаҟәа, абаҩ иашьҭа еизо,
Рзакәу џьушьап игәы зеисуа –
Илаба шьҭых, еичырчо дрылоуп,
Алаҟәа реибарфара илоуп…

АЦГӘИ АҴЫСИ

Аҵыс хәыҷ ахь алаԥш ыршәуа,
Итәоуп ацгәы, аԥаҵа ырша.
Итәоуп, абз аҟьышә иаақәшьуа,
Аԥсы зыҕроу иара акәушәа.
Аҵыс уи алаԥш ахьаныруа
Аҽазеиҟәкуам. Иҷыр-ҷыруа
«Иаҕьуеит», ацгәы аршәо џьышьа.
Уи абжь ацгәы еиҳагьы ихнахын,
Аҵыс зыҟәтәаз аҵла ихәнахын,
Аҽрыцҳатәны уаҟа аԥшышьа,
Еиԥшуп цәгьарак згәы иҭаӡамкәа,
Баша згәы ндырхаз иахәҭамкәа.
Аҵыс ҷыр-ҷыруеит, иабо аҽаҟәшьуа.
Икьиуеит ацгәы, абз аҟьышә иааҟәшьуа.

АԤИНА

Агәарԥ сшааҭалаз исԥылан,
Исышьклакәашо, игәкы иԥсуан.
Ахы анаасышьшьы, сааҭгылан,
Исгәыдԥало, игәырҕьо иҕызуан,
Снапы арбзон, сшьапы иагәӡуан.

Ишсызгәкыз агәра згаҵәҟьан,
Сгәы ҳалалӡан иара азын.
Ус, сшыԥшуаз, абар, инаҵҟьан,
Аҿынанахт иааласын –
Иааиуаз ишҟагь иразын.

Агәарԥ дшааҭалаз иԥылан,
Ишьклакәашо, игәкы иԥсуан.
Ахы анааишьшь дааҭгылан,
Игәыдԥало, игәырҕьо иҕызуан.
Инапы арбзон, ишьапы иагәӡуан.

Сгәы ааиҭашәеит сара уаҵәҟьа –
Ишԥагәыбзыҕу ҽаӡәгьы изын…
Аха уи акәында! Еиҭа иааҵҟьан,
Аҿынанахт иааласын –
Даҽаӡә изынгьы иразын.

Агәарԥ дшааҭалаз иԥылан,
Ишьклакәашо, игәкы иԥсуан.
Ахы анааишьшь дааҭгылан,
Игәыдԥало, игәырҕьо иҕызуан,
Инапы арбзон, ишьапы иагәӡуан…

Агәра згаӡом сара аԥина,
Зегь рҿаԥхьа акаҳәаза!..
Аҽумҵанаршәыргь еихьаԥины,
Иадыруеит ацҳарагь маӡа.

АБАЛЛАДАҚӘА

ГӘЫНДА

Иҟан аиҳәшьцәа Гәындеи Ҷымеи,
Аҩыцҳьагьы ҳәсахәыҷқәаан.
Ԥшра-сахьала цәгьа еиԥшыми,
Иуҳәап нцәахшақәаан.

Аха Гәындак дгәыкӡами,
Лыбла ҭыҵьҵьаауа.
Аҵәахаҳа еиԥш уи лӡамҩа
Ыҟоуп еилыԥхаауа.

Лыхцә дуқәа ԥаны илықәуп,
Лӡара кат-катуа.
Лшьапқәа шшәыруа, данныҟәо,
Днеиуеит дышьқьыруа.

Чара, еизара аҩыҵьа ахьнеиуа,
Ирыцназго дубом.
Сахьеи, ҟазшьеи, кәашареи уа,
Зегь рыла иргон.

Ачеиҵьыказын ибзиан,
Рабгьы дыҟан, дҿан.
Дара ирыжәлаз Қаранзиан.
Аԥсшәа усгьы ирҿан.

Иахьынхауа уа Ҵааха-гәаҩа,
Иахыкәыршоуп аԥсҭа.
Иеиҩыхха, аҽкыдҟьо илеиуеит,
Аӡиас Хыԥсҭа.

Ҽнак дрызҽыжәҵит Шьыма Гәынба,
Зыхьӡ нагахьаз.
Ашьҭахь ажәа лниҵеит Гәында,
Уи лоуп игәаԥхаз.

Даара игәнылгеит ари Ҷыма:
«Гәында дмиӡар,
Са дыстәымхоз данааи Шьыма,
Иалшомызт симгар...»

Ас дышхәыцуаз лхәыцра еицылауа,
Аԥҳәызба лшьа еилашӡеит.
Лаҳәшьа есааира лыбла дхылауа,
Лгәаахы еибалыркӡеит.

Гәында уи зынӡа илызгәаҭауам.
Ажәа лнуп арахь.
Ԥсуа ҵасла аиҳабы дгәаҭо,
Илыцҳаит Шьыма иахь:

«Сеиҳабы дымцацт макьана,
Слывасырц ахәҭам.
Уазҵаауазар «сыбгәаԥхама»,
Уда са схәарҭам.

Гәында длықәашаҳаҭхеит Шьыма.
Аѡыџьагьы лзыԥшуеит.
Аха арҭқәа хыс илкыма,
Ҷыма деилашуеит.

Амши аҵхи цон еишьҭала,
Амчыбжьқәа ҟарҵон.
Нас уа амзқәа неилала,
Ашықәс аандырҵәон.

Аха Ҷыма хаҵа дцомызт,
Хәыцрак уи дҭаӡан.
Исгәаԥхазҳәа уаѡ дылҳәомызт,
Лгәы иҭазгьы маӡан.

Илӡбит уи лхәыцра лҽаҭа,
Ацҳаҿы лара,

Длыгәҭасны аӡы даҭа,
Лаҳәшьа лҭархара.

«Дысзиԥыргар уи лыԥхала,
Шьыма са дыстәхон.
Сыда имоур нас ихала,
Сара сигәаԥхон».

Ас лхәыцра уи ахыда,
Адәахьы илҵәахуан.
Аха лара дызҭахыда,
Баша лгәы дажьон.

Уахык чанеиԥш ацҳа иаақәылт,
Аеҳәшьцәа еиманы.
Ҷыма анагӡара иақәылкт,
Илымаз иӡбаны.

Мзаҭәымҭан аамҭа,
Аҩныҟа чаракахьтә иаауан.
Амшцәгьа рықәмызт ианныҟәо,
Аха уаха иауан.

Ацәқәырԥ ыԥо аԥаҩа икә̧асуан,
Уажә иаҳа аҽараґьит.
Ҷыма лҽеибыҭа дылгәҭасит…
Лаҳәшьа дылгәаґьит.

Гәында дыблаҟьан дышлеиуаз,
Ишыҟалах дыр
Махәҭак аимҿаԥара еиуаз
Днахьынҳалт акыр.

Лҽылҟьеит даҵаҵәины дхаларц,
Ихылшьит лшьапгьы.
Ҵаҟа игәрымуаз лыҵәаабжь аларӡ,
Илыхауан ларгьы.

Абар-абар Гәында дамҟьоит,
Дгәаҟуеит, дҵәиҵәиуеит:
«Саҳәшьа, адунеи ҳаицамкуеи,
Сызхбырҟьои, сыбшьуеит.

О, Шьыма… Исылшом уаҳа,
Сеиқәырха… Усыхьӡа…»
Дшыгәжәажәоз иҩалҿаҵәеит
Аӡиас ацәқәырҧа.

Дахьланаго аӡ илҿаҵәо,
Шьыма ҳәа лнарҳәом,
Аха ибзиабара еизҵәаҵәан,
Сыҧсуеит ҳәа лызхаҵом.

Илнаҭан убри агәҷыда,
Лнапқәа ҟьо дықәҧон.
Аха илылшозеи дымчыдан,
Деимырхха дагон.

Ахәыҵаҧаҩра ацаҟь аҵаҟа,
Иахьеилашуа аӡы,
Дланагар, дхәыҵаҵа уаҵәҟьа,
Иаалыхнахуеит лҧсы.

Хьараҵь махәык аӡы илҭасуа,
Иҟан. Илҧыхьашәт уи.
Аха аӡы цәқәырҧо илыгәҭасуан:
«Ибылшо зымбари».

Ацаҟь аиҟәҧара ибжьагылоуп,
Уи амахә ашьапы,
Анаҩс ҿҟьара кнаҳауп.
Уахылан дзаҿысуам уаҩы.

Ацәгьа анылу дыҳәҳәан Ҷыма,
Изаҳаз еизеит.

Гәрамгарҭас лара дыркыма,
«Ацҳа ҟьҵәыми» рҳәеит.

Раб ахәашагьы дуазыруа,
Днавалт аҟәара.
Хыԥсҭакәзар џьара узыруам,
Иаҿымзи ақәаура.

Ажәлар ираҳаит, ихыҵын
Ишыԥшаауаз аашеит,
Ақәаурагьы шьҭа иаҟәыҵын,
Адунеи лашеит.

Дкылԥш-кылӡырҩуа днеиуан Ҷыма,
Маӡа аӡә длыԥшаауан.
Илдыруан ара џьа дшыҟоу Шьыма,
Дылбар ҳәа даауан.

«Шьҭа иихәаришь, — днеиуан дхәыцуа, —
Дмааҳәӡар са сахь уи?..
Диида... Усҟан саҳәшьа рыцҳа
Башаӡа дсымшьи...»

Днеилыԥсааит ус Ҷыма, ассир,
Аҭәаҵла ашьапаҿы,
Шьыма дидгылоуп дзыгәҭасыз,
Гәында, иччо лхаҿы.

Шьыжь мырхәага ацыԥхь иахылгаз,
Рықәҷҷон дара.
Абзиабара аӡ иазымгаз,
Аҭахушәа арԥхара.

АԤҲӘЫС ХЬАНҬА ДАХЬАӠАГЫЛОУ

Оҳ, Аԥсны, Аԥсны!
Иухҭысхьоу заҟароузеи!
Уԥссаны, урбзаны,
Шаҟаҩ цахьоузеи,
Шаҟантәы?
Иаҟәитцон ихы,
Абырзен ухьы.
Уцхала иҵьам
Ирҭәуан аҵьам.
Аҭырқәа иԥашь
Арԥсаҳәон уқашь,
Шаҟантәы?

Урҭ зегьы планы
Урбылхьаз иужәла...
Иарӡысахьаз Аԥсны
Ашьа икарҭәоз ужәлар,
Шаҟантәы?

Ахацәа нырҵәа,
Ҭаҳмадеи ҷкәынеи
Рыԥсадгьыл иахца,
Ицахьаз ирыма,
Шаҟантәы?

Уҭыԥҳацәа тҟәаны,
Иқәца, еицәхасуа,
Еихәаччо итәаны,
Амаца иасуа...
Шаҟантәы?

Аҭоурых аҟәых
Имаҷым инханы
Иҟоу. Аха ных
Ҳаҟәыҵп аҭоурых.

Уахь аҿеазны,
Мап, иаахжәаны
Асҵәӄьа ҳәатәыхым.
Ари ҭоурыхуп,
Насх – иҭоурыхым.
Ажәабжьны – иажәабжьым.
Лакәынгьы илакәым.

«Еиқәаҵәам, ицәаҧшьым»...
Аус злоу уи акәым:
Ажәлар ирҳәамҭоуп.
Ҳара ҳзын иҳамҭоуп.
Шьҭа шәааӡырҩы:
Скалам, уҩы!

* * *

Дарбан аҧсуоу
Ахра зымбац?
Уи сара дсыуам,
Уаргьы уиӄәаҵ.

Аҳәса еидцала,
Анкьаӡа зны,
Ахра иаҿацала
Иргон иҭӄәаны!

Раҧхьаӄа ахрақәа
Аласан ажәҩан.
Рыҧсадгьыл архақәа
Рышьҭахьӄа икажьын.

Уаӄа урҭ ахрақәа
Инархыҵыр ирҿыс,
Рыҧсадгьыл архақәа
Рбом уи нахыс.

Ираҳауам наӡаӡа
Рыԥсадгьыл абжьы.
Рышьҭа анцо адәы аӡаӡа
Иныҟәлом шьыжьы.

Ахра агәаҿынтәи
Амыткәма бжьы гон.
Абахәқәа ҿымҭуа
Уаҟа иҵьабон.

Рыцаҟа игәрымуа,
Илакь-лакьуа,
Игәаа, иҟрым-ҿрымуа,
Иҕызуа, иқьуа,

Абахә еиҩыххаа
Нас аԥсҭа,
Аӡышьҭра ҭҕәыхаа
Ицон Хыԥсҭа.

Ицон ииас,
Аԥсҭара иҭыс,
Аҳәсақәа ахьиз
Ақыҭахь иҭрыс.

Аҳәсақәа ахьнеиуа
Уахь иҭаԥшуеит.
Ӡыхьшәа икәеикәеиуа
Иара лашоит.

– Ҳабацои, ҳабацои?
Ҳаԥсадгьыл ааныжь...
Сцәахы Хыԥсҭаца,
Сыԥсадгьыл аӡыжь.

Лхы еилагазшәа
Дыҳәҳәон уа ԥхәыск,

Лгәыҕырҭа лбазшәа,
Дыԥеит дыҭрыс
Хыгәҵәы аӡахьы,
Нас еишьҭаххы:

– Ҳабацауеи, ҳабацауеи, –
Ауу ааилдырган,
Иҩит убрахь
Аҳәсақәа еихан:
– Атәым дгьыл ахацәарз
Бзанҵык… шәымцан!.. –
Ҿырҭуан дара.

– Ҳаԥсадгьыл анышә ахь!
– Баанымхан аӡәы!
– Ҳҳаблақәа, ҳқыҭахь!
– Иагоит Хыԥсҭа аӡы.

Ирааӡаз шьхатәыла
Аԥсуа ҭыԥҳа,
Иарбан илылам,
Ианаҭахха!

Ахра ақәҵә угәарҭар,
Ишҭало еиԥш еивас,
Ашәарах гәарҭа
Иԥон еиҵас.
Аҳәса раԥҵа
Изгоз еизҵа
Иалҵызшәа аҵәа
Уажә рыҽкынҵа,

Ирышьҭал уаҟа
Аҳәса, ихәаауа:
«Ԥыҭҩык мгакәа
Ишԥа?» — ибҕьаауа…

Икылыҩр алыхәҭа
Ицазшәа аӡы,
Аҳәса уа иныҟәбеит
Дрызнымкыла аӡәы.

Араҟа дрыцын
Пҳәыск дхьанҭаны.
Аамз рыцҟьа илхыҵын,
Дызцом дыццакны.

Уигьы дыҭрысын,
Ддәыҟәлан деиха,
Аха... илалысын,
Дыркит деимрыхха.

Идәыҟәылт, нас дрыма
Уи аӡәк дыргап.
Лыгәхьаа ркрыма,
Агәаҕ дадыргап.

Иаҟәпапа ашышкамс
Ианыркуа еиԥш аҟанҷ,
Днаргон илыхо,
Дахарԥало абҕанҷ.

Ашьа алҵуеит, илыхьуеит
Лшьыргәыҵ, аха цас,
Днаргоит илыхо,
Ма илыгәҭас...

* * *

Ашьхара амра
Авалт, кыр ҵуеит.
Абахәаҿ амҩа
Ҳаԥыкахь ицауеит.

Ирымамкәа ашәара
Дырцәцап ҳәа џьара,
Аҳаԥы аҭшәарае҈
Дҿарҳәоит лара.

Аꙩнуҵꙅа иҭала,
Ифа уаххьа,
Аимҵәацәа шьҭалеит,
Иԥхьоит уа уаха.

Аԥҳәысхьанҭа ауха
Иԥах иҿаҳәаз,
Агәаꙅра лыӷрыхауа
Хәыцран дызлаз:

– Дҭахеит схаҵа
Згәараҿы иқәԥоз.
Дыргеит драԥца
Сԥа сыбла дшабоз.

Саҳәшьеиҵбы алмас,
Итәаз иҳәаны
Санхәыԥҳа, даламыз
Адунеи зеиԥш, ҵаны.

Аԥсҭазаара уажәами
Ианалалаз дара...
Рынамыс цқьами;
Рҿарҭеит аӡы хаха.

Еҳ, мачк иаасаӡар,
Срыцәцон саргьы.
Уажәшьҭа наӡаӡа
Исцәызӡар зегьы?..

Иаалшьшьит ашаха
Дызлаҿаҳәаз:

– Аҵх иамҭа ашаха
Санзымца нас,

Уаҵә усгьы срышьҭуама,
Исыхо сыргашт.
Нас Аԥсны збома,
Сышьҭахьҟа инхашт.

Далагеит ажәжәаҳәа
Ашаха ахаҳә ахьшьра,
Аԥааимбар диҳәеит:
«Иҧылҟаанӡа имшо ара.»

Аԥҳәысхьанҭа илҳәаз
Аԥааимбар иаҳан,
Уи анцәа даниҳәа
Аҵх иазырҳан.

Зегь ацәа ишалаз
Ашаха ԥҟаны
Ддәықәылт. Ашара
Ԥшуан иааигәаны.

Мҩа ҳәа ак убашам.
Абахә лашьцоуп,
Гәыла дахьцаша
Ԥшаауа даҿоуп.

Ҵаҟа игоит ашшыҳәа
Хыԥсҭа абжьы.
Аҳаԥаҿы ауухәа
Иааилалт уажәы.

Нҭыҵ дышнеиуаз
Игәеиҭан аӡәы,
Ибла ԥеиԥеиуа
Ирҿыхеит зегьы:

– Хара дызцарыма,
Лашьцоуп, – аҳаԥы
Ацәашьқәа рыма
Иҭыҵт иҭыппы.

Аԥҳәысхьанҭа рыцҳа
Дызцом дыццакы:
– Срымбашеи уажәыҵәҟьа
Исымам разҟы.

Шаанӡа исаӡар
Сазцон аӡахықә!
Арагьы иааигәазар
Исоуазар разҟык?..

Ацәашьқәа рхаха
Иаалыкәшеит абар.
Шьаҿак шьҭа ацаха
Лымам дрымбартә.

Усҟан уи ҿаалҭит
«Сышәкып уаҵәы!»
Дыҭрыс лҽалҭеит
Атыша лашәы.

* * *

Амра шьҭа иҭалеит,
Ихыҵын шьыбжьон.
Абахә иаҿала,
Аимҵәацәа хәнон.

Уаҟа дыргәҭылак
Днаргоит абар,
Аԥҳәысхьанҭа хәылак
Иамут дрымгар.

Баша дажьазаап,
Даныԥоз лара.
Хыԥсҭа кыр бжьазаап,
Дзымцеит хара.

Дгәаҟуеит, дуазыруеит,
Даангылоит: – сцауам! –
Цас ауми илзыруа,
Дхьаԥшыргьы руам.

Аҩада ихыҵуеит,
Абар акгьы бжьам.
Лара хәаша дхәыцуеит:
– Қәашь сара измам…

Иҭыҵуазу рыла
Сшыбналаз рымбар…
Ма аӡыжь ҵаула
Саныԥа саниар… –

Дхьаԥшуеит мчыла
Наҟ џьа хара.
Илысуеит ҟамчыла,
Аха лара,

Лылаԥш анхалеит.
Лқыҭаҵәҟьа лбоит.
Абаҳчара ҩхала
Рыҩнашҟа дыԥшуеит:

Лыҷкәын дахьиз,
Лхаҵа ахьизҳаз –
Нас ани аӡиас?
Шаҟантә дылбаахьаз!

Аԥсҭазара шԥеиҭас
Ас иаахжәаны.

Аҵьҵьаҳәа ишҧеилаз
Ааигәаӡа зны.
– Сара?.. Сара!..
Сабацои сара!?
Сабацои исмоукәа
Араҟа аҧсра!

О, Амра! О, ажәҩан!
Сырцәыжәг абарҭ!
Исышәҭ ажәҩа
Сҧырны срыцәцартә.

О, Абахә! О, ацаҟь!
Ахаҳәыршә уара,
Срумҭан. Угәаҭцаҿ
Сҭәахы ҵьара.

О, анцәа! Ҧааимбар ду,
Сацрумган Аҧсны,
Сазныжь Сыҧсадгьыл
Ма схаҳәханы! –

Аҧҳәысхьанҭа лгәаҟра
Иаҳаит анцәа.
Ҿааиҭит, – уиаҟра
Бымҳәан, баҕацәа

Уаҳа брызгашам!
Уаҟа баанхоит.
Аҭыҧ ибгәаҧхаша
Базнеи. Бхаҳәхоит.

Абахә ҕьазҕьазраҿ,
Иахьагьы длашауа;
Дгылоуп аҧҳәысхьанҭа,
Лҟыҭахь дыҧшуа.

МАҬА ИУАЦӘА ДЫХДЫРҴӘЕИТ

Маҭа иуацәа ҵәа рымам,
Ианшьцәа, иаб иаҳәшьцәа рыхшара,
Имаҳәцәа, рымаҳәцәа уҳәарыма,
Иҟам қыҭак, колнхарак
Дахьнымхо џьара иҭынхак.
Аԥсуа жьра-цәара иамам ҳәаак.

Ҭагалара абар шьҭа ииаст,
Анхацәагьы рҿаҩра ҭаргалт.
Рыԥхӡы икаҭәо аура бзиаз,
Баша имыӡит, амал харгалт.
Аԥара рымҵаҳаит хазы,
Дашшуам Маҭагьы аказы.

Еиҵарпапа ица ҭәит хьҩажьла,
Иҩцараҿы ишуеит аулырқәа,
Сынтәа ианиҵт ауасажәла…
Деиҭаст ажәакала. Акырқәа
Аџьа ибахьан аԥсра иахҟьа,
Уажәшьҭа, ицәарҭа ихыза хҟьан.

Ахәылԥаз агәарԥ ҿырххыла
Ҩыџьа нҭалт, ичча-ччо арԥар.
– Бзиала шәаабеит! – днарԥыххыла,
Рыҿқәа неиган аҿхырԥарҭахь,
Аҩныҟа ианнеи еиманы,
Ӡсык рзишьит днагьежьны.

Ирымам исасцәа еихсыҕьра,
Рныҟәгашьа уаха иауибах!
Даргьы ныҟәомызт агәҿыҕьраз,
Иԥхәыс длаҳәшьаԥоуп аӡәы – Хьиба
Ачараз дрылоуп, дааигоит ԥхәыс –
Зҭахцәа акраамҭа иззыԥшыз.

Ачаразы цә-ҟатак има,
Ацәарҭа, ахыза иԥхәыс даҵақь,
Рҩызцәа ирыцу ртәы уҳәарыма,
Аҳәынҵәа иахо аԥхәыс, ахаҵа…
Иагмыжь ишрыхәҭаз инеит,
Ауаа ирбеит, идырҽехәеит.

Ачарахьтә дгьыжьит даапса-дкара,
Дыҟан ижәны, аха дазхәыцуан:
– Сабацари руа чарас?
Дамеи дсылҵуеит уа саҟәыҵыр,
Иныҵеикшеит илаба, –
Расҭах? – уигьы саҳәшьаԥа! –

Аха урҭ рҿы инҵәама,
Аҩны дахьааиз ҽак изацылт
Ианаӡӡеик лыхшара рҳәама…
Даҽа чарак игәы иааҵалт.
Еиқәшәеит ахыҵьарагь ҽенак,
Даагьагьеит имҳәакәа ажәак.

Маҭа араагьы иԥаҵа хиршеит,
Еиқәиршәеит ахаршә дыԥхамшьо.
Иԥхәыс, иԥа, иара рҽыршеит.
Аҩнуҵҟала азарза аҿамшәои,
Ашә нкыдҵа, иныжь аҩны
Рызегь ныҟәҵит еиманы.

Сабшеи мҽышеи абас акәхеит,
Инымхеит хыза, ма цәарҭаҳәа.
Уажәшьҭа иикуа имауа даақәхеит
Ица, иҩацра ирҭам уаҳа,
Ахаршә, аԥсаҭатә иргеит
Ижәзаҵә ада шьҭа деилгеит.

Аха иҟаиҵари Маҭа,
Ианшьа дуӡӡа иԥсхәы руазаап,

Иарҳәеит, игатәуп аԥсаҭатә,
Иамуит уаҳа дындмырхозаап.
Ижәзаҵә даахеит изынхаз,
Дцеит дыԥхамшьартә ишихәҭаз.

Имаҷхеит шьҭа аԥсхәра, ачара
Еилашуеит иахьа ааԥын усқәа,
Аха анхацәа икажь анхара
Аҿырԥра ныхәа ду – Мыскәа
Игәараҿ иҟоушәа еизеит.
Маҭа ҿырчмазаԥ, ҟаиҵеит.

Иабааиго уахь анеига?
Иаб иашьаҵәҟьаиԥа гәакьа
Ичарахь изымԥшааит инеигауа.
Агәар иқәын ҳәыс еицаҟьак,
Имаӡамзаап уаҳа қәашь,
Иҭаацәа нахатәеит ақашь.

Маҭа дгылом, диоуп ииарҭаҿ ,
Чымазарас ихь ахаршәоуп…
Абан аҭаца цқьа дибарҭам,
Игәамԥхакәа акас илхаршәу,
Аԥсшәа анлеиҳәа инлыхԥааны,
Иршә инкаижьт еиларҳәны.

Даалашеит аҭаца мроушәа,
– Шәтәа сшәыкәыхшоуп! – аҟәардә нага
Иаԥхьа иналыргылт ашьацаҿ.
Ашьац абаҟаз аԥны душәа?
Аха икаршәзаап аурҳал –
Аҭаца илсыз аурҳал.

Агәырҕьара ҭоуп игәаҵа –
Дцәажәеит Маҭаиҿ Маҭа иҭаца?
Ус данынаԥш ашьаԥа амҵан;

Абар ассир, ларгьы лхаҵагь
Еивагьежьуа икәашуеит,
Ажәлар рықәгәырӷьо ирзыԥшуеит.

«Афырхацәа, афырхацәа!» –
Дгәырӷьауеит Маҭа, аха Маҭа
Ичара абаҟоу, даалҵит ацәа.
– Ԥхыӡуп акәымзар изҳәада,–
Дхәыцуан Маҭа, – ас ҟаларц,
Анцәа суҳәеит уи сахьӡарц.

Еҳ шьыри лабҿабанда!
Даақәԥсычҳаит. Ус ачара
Дналагылахт. Ҳаи, дызбанда
Амаҳә дыҟазар агәараҿ...
Аха иуазшәа ара цас,
Ибжьы аагахит аӡә лаҵас.

Дааиҵадырӷәӷәеит Маҭа уаҵәҟьа
Аҟаԥ, аҟаԥ зыҿгоз иажәа.
Цқьа дынихуаԥшызар длаҵәҟьан,
Аха уаҩ бызшәала дцәажәон:
– Шәааи, астол ахь, иаажәг ахаршә!..
Маҭа узгылеи укәымжәы хьаршә?!

Маҭа ихьыз иаргьы издырам,
Ашырҳәа уа астол ахьгылаз
Днахаххын, – ачара ззыруа
Акрырҳаракәым! Шәсымбан! Шәгыл наҟ!
Ахаршә зҭаз ачамадан иршәит,
Асиа ԥижәеит, астол хиршәҭит.

– Сашьа имазар агәырӷьа
Иназго сымам азы сымнеиуа...
Сҭынха имазар агәырӷьа... –
Маҭа абас дыҟәлеи-ҿлеиуан.

Иргәаԥхаӡазшәа зегьгьы уа
Ииуз уаҩ ақәҿимҭит дағьуа.

Атәара дырхиеит ашьаԥаҿ,
– Инеиладыртәеит аҳәса, ахацәа.
Маҭа, укәашароуп, Маҭа! –
Сышԥамкәашои! – убасҟан ацәа
Даалҵыхт. Иныҵабеит иԥхыӡ…
Ишьаршьаф ааирҽееиит икҷыз.

* * *

Ажәлар, ажәлар са сшәыкәыхшоуп,
Изеиԥшроу ан лкыкахшоуп
Шәажәа дааӡоит уаҩы!
Ацәгьа абзиа шәара ижәдырует,
Арҩаш хыҵәагь дагом, дыруеит
Шәнапы зшәыркыз ауаҩы!
Аҵас гәымхақәа рыгәҭасра,
Аԥсҭазаара аҭагәа-ҭасра
Маҷхар ихәоит ауаҩы!
Маҭа иԥхыӡ лабҿабазар,
Аԥсуа чара уи арбазар
Игәырҩа маҷхон ауаҩы!
Ажәлар, ажәлар са сшәыкәыхшоуп,
Изеиԥшроу ан лкыкахшоуп
Шәажәа дааӡоит ауаҩы!

ҲАЦЬЫМ

I

Уи акырҵуеит. Анкьа
Дхәыҷӡан ихаҭа.
Абгьы диман ангьы,
Инхон Арҩҭа.

Аха абџьарла еибыҭа
Ҽнак зны арҳәацәа,
Илажәлеит рқыҭа
Амцаҧшь ацраҵа.

Ақыҭа ауҭынхадаз!
Иззышьҭхуаз абџьар:
Дыҷкәыназ, дҭаҳмадаз…
Зегь гылт ирыхьчарц.

Аҧсуа, аламала,
Унеигәҭас дузыршәом,
Башагьы мариала,
Иҧсҭазаара иҭиуам.

Аҕа изқәа иеирха
Хьымӡҕуп данҭаха,
Акәара нырцә, арха
Иқәкьасеит ашьа-ҧха.

Аҧса шәꙧык ахаиҵон
Ихала аӡә заҵәык,
Аха инҵәом. Иҧхьаҵуам
Аӡә изыҳәа зқьꙧык.

Қыҭак иалҵыз маҷын,
Ар ду рзынмырҵәеит.
Иҟамлеит аӡә дхьаҵын,
Аха аҕа иҧсаҟьеит.

Аҭыҧҳацәа иларысын,
Нас иҭҟәа ирҧахт.
Дышьҭҧааны дыҭрысит,
Ҳаџьым иан лҧа.

Аха хара дмышьҭыкәа
Уигьы уа дыркит.

Ҳаӷьым хәыҷы дымшьыкәа,
Дынлымҟәыҵх дыргеит.

Уи нахыс издыруам
Дахьыҟоу уи иан.
Длызгәаҟуа, дуазыруа
Еснагь игәы дҭан..

Дыцәар иҧхыӡ далан,
Дааҧшыр ибла дхын.
Ҧҳәыск агәашә дынҭалар,
Иан лоуп ҳәа дыҧшын.

Иара игәхьаа зкыда
Имам хылаҧшра,
Аныда абыда
Изҳауан ӷьара.

Адунеи ду ҟьаҟьа
Иара изы илыҧхам.
Ишьапқәа хырҟьаҟьа
Дықәуп, ишәым, ихам.

Иан рыцҳа дшыргаз
Шәасҳәап уажә зны;
Ҳашьхара дынхыргар
Илцәыӡӡон Аҧсны.

Абахә даҿацала
Ишԥеиуаз драҧцаны,
Лара лгәаҧхарала
Даанхеит дхаҳәханы.

Лыӡбахә шәаҳахьазар
Ҟалап уи шәаргьы.
Мамзар дыжәбахьазар –
Дгылоуп уа иахьагьы.

Аӡиас Хыԥсҭа ахыҟәан,
Абахәаҿ лара,
Дубоит ахра дуҟәа
Дрывыҳәҳәо хара.

Ҳаџьым хәыҷ издыруам
Урҭҟәа ак џьара.
Иан лзы дуазыруа,
Дазхьуеит лбара.

Дыцәар иԥхыӡ далоуп,
Дааԥшыр игәы дҭоуп.
Ԥхәыск агәашә дааҭалар
Дгәырҕьоит: – «Сан уи лоуп!..»

Ирымҳәои: – «Уара иушьуа
Дишьуам ҳәа анцәа» –
Дгәылыҩр изҳагәышьан
Ихалт ауаҩ-цәа.

II

Аԥсны иахапапаз
Асӡа изцару?..
Иаҕрагыла ирапа
Аҳаҟ рызгару?..

Ҏееибырҭеит аԥсуаа
Ргәахы аныԥҭцәа,
Ахҿа-ҭцар, аԥса…
Иахаҭцо аҕацәа.

Рыԥсадгьыл – ргәазҳара
Дрыцҟьеит. Нас дара
Рхатәы ҳәынҭҟарра
Шьаҟәдыргылт ара.

Аҭуҩьар аҧсыцәгьа,
Иалачоз атәым.
Дсааӡеит ҳәа иаҿыҵга
Дныҟәызцоз Ҳаҩьым,

Иҵыхуаҧҵәара аниба,
Дыбналаны дцеит.
Аиаҭым, нас аиба…
Имал рзынхеит.

«Имҧсыша аҩьма
Амаҵә азлаҟәуеит.»
Дшымгәыҕуаз дыҭхаҩьма? –
Ҳаҩьымгьы ихәы ршауеит.

Шьҭа акы дазашшуам,
Афатә, ашәҵатәы…
Амра акәзар ибашам,
Иқәыҧхоит ихатәы.

Аха иан лоуп, иан
Енагь игәы дҭан.
Дыцәар иҧхыӡ далан
Дааҧшыр ибла дхын.
Ҧҳәыск агәашә дынҭалар
Сан лоуп хәа дыҧшын.

Амшқәа цон еишьҭала,
Акыр ҧхын ҟарҵахьан.
Акырынтә ас ишҭалаз
Ааҧын иагахьан.

Изҳаит Ҳаҩьым. Илан,
Инарха ҭбааны.
Иҭыгәыкааӡа ила,
Иҟазшьа хааны.

Шәарацара ихала,
Дцо дҟалеит уи шьҭа.
Абахәқәа дырхалон,
Еимидон аԥсҭа.

Дтәомызт, енагь ддәықәын,
Зны иан дахьхаҳәхаз,
Ахра Хыԥсҭа ахықәан
Деимдауа дшаҿаз,

Иҭаҟа данылаԥш
Ԥҳәыск лхы еилажәжәа,
Иналықәшәан илаԥш
Иџьаишьеит оумашәа.

Ма дажьома ибла,
Даазгеи ара аԥҳәыс?
Аха хаҳәызаап иибауа,
Аԥҳәыс илеиԥшуп ус.

Цаҟьак дныҟәтәеит уаҟа
Ахаҳә ахь дыԥшуа;
Зцәа-зтәым леиԥш
ишԥаҟоу?..
Дазԥшуан иџьшьауа.

Ахәыцра ԥшьшьала,
Инеихалт дырҩегь.
Иан ихы дынҭалан
Дакыхт агәырҩа:

Дынкылаӡ дышԥацеи,
Ибзырузеи сан?..
Быргаӡоу браԥца,
Ақәылацәа сан?..

Атәым дгьыл бгәаԥхама,
Сыбхаштӡама сан?..
Быԥсы ҭаны бынхама,
Ма быршьыма сан?

Саб баша дҭахама,
Бимхьчози сан?..
Ишеиҭасыз баҳама
Бааи Аԥсныҟа сан?!!

Мақьҭаҭи Кадыри
Дрымоуп ан. Шьаҳан
Иан дахьжу идыруеит…
Ба бабаҟоу сан?

Уан са соуп аҳәошәа
Ахаҳәршә оумашәа
Абжьы гон иҕзуашәа.
(Иадсылон аԥша).

* * *

– Сыҷкун сызкәыхшаша,
Уан са соуп, Ҳаҵьым…
Сгәыдкыл, сыбла ҭшаша,
Умгәырҩалан ҵьым! –

Дыԥшызар ахаҳә ҵьаҵьа
Измоу аԥҳәыс лыԥшра
Ааин анапы рҵаҵа
Идгылоуп иара.

– Сан бакәну, ишԥыкәу,
Сан ишԥыкәу, сан?..
Хаҳәуп ацәа ибықәу
Сан, ибыхьи сан?

– Хәаԥ дыҟоуп ҭаҳмадак
Уизҵаа дыԥшааны...
Аҭаҳмада – Даҭа... –
Ицеит абас ҳәаны.

– Сан, сан!.. – ацәа далҵит
Ԥхызӡаап, лабӷабам.
Иан игәы амца ҭалҵеит:
«Хәаԥ»? «Даҭа»? – Избан?

Иҽеилеиҳәт ажәжәаҳәа
Хәаԥҟа дцарацы.
Дыԥшуам аншауа ҳәа,
Ддәықәлеит дҵаарацы.

Иашаҵәҟьаны Даҭа
Идыруан зегьы;
Аҟәылацәа гәаҭа
Ашьха рымҩа кы,

Инзырҵәаз уи дрылан,
Уи ашьха дыхьчан.
Ҳаҵьым иан дахьгылаз
Ианнеи дхаҳәхахьан.

Хәаԥынтәи дышиашаз
Ашьхаҟа деихеит.
Иан дымбакәа ичҳашам,
Шьҭа лхабар иаҳаит.

Аха дахьаӷагылаз
Ҳаҵьым рыцҳа иан,
Еицакит митәыла
Абахә бааԥсхахьан.

Уаҩытәыҩса уаҟа
Дзымнеиуа иҟалеит.

Ҳаҵьым даара дгәаҟит,
Днеирц имч ишәеит.

Зны ириаша даҿалеит,
Зны дкыдылт ҵаҟантә.
Зны ҩаҟтәила дҭалеит…
Иҽиҟьази шаҟа.

Аха дызнеиуам. Иамуит,
Ибла дабоит иан,
Иан, дызхшаз лами,
Дааигәаӡоуп абан.

– Сымнеикәа сышԥацо? –
Даҿалахт иаурашәа.
Ацгәы аныхәно еиԥш аҵла
Ахаҳә дахьынԥаша.

– Аа, срыцҳауп! Укамҳан! —
Иааиаҳаит ҕзы бжьык.
Игәалашәом уаҳа,
Даҿыҩры дыбжьаҳаит
Цаҟьара еиҟәыҩрык.

* * *

Ашәахәа рахәыц хьҩежьуп
Иқәыԥхо хәылԥ-мра.
Аиҟәԥара дыбжьажьуп,
Имам қәацара.

– Уҿыха, анцәа уиҳәа,
Нан, срыцҳами нан!
Уҿыха, анцәа уиҳәа, –
Абас бжьык иаҳауан!

Иԥсы илалт ԥшьшьала,
Имамызт баҩԥҵәа!

Дгылт. Дыбжьыҵит ихала,
Нас диҳәеит анцәа:

– Сызхшаз лҵеира
Сакәиҭҭәы хәыҷык.
Сан дахьыҟоу снеиратә
Исыҭ џьара мчык.

– Хреи бахәи урҿамхха
Улызнеирац уан,
Уҟалоит убӡабха!
Анцәа абас иҳәан

Ҳаџьымгьы дқәасабха
Дааҟалт иара уа.
Иан лҿы деиҵамха
Дагьнеит дҕьазкуа.

Уи нахыс дахьгылоу
Абахә аҿы аԥҳәыс,
Аԥслаҳәаџьмақәа дрыла
Лԥа днеиуеит даҿыс.

Амшцәгьа, аурҭ анасуа,
Ма акырцх, асы.
Ашәарах еиҵасуа
Ианнеиуа, дласы

Дҩаханы ԥшьшьала
Аҳаԥы ашә аалыртуеит,
Ашәарах уа инҭала,
Еикәаҕҕа инатәоит.

Уи азоуп дахьгылоу
Абахә аҿы аԥҳәыс,
Иахьагьы изрымоу
Абқәа хатә ҩныс.

АҿЫ АҴЫХӘА АУМА ИЗХАРОУ?

(Ѣ ţ Ȧ I Ʒ Ȧ ƒ Ǯƥưƥʓ‖ϒƸ ƥ ţ ȦƥƦ ţ ‖Ư)

Дыззуклак аҿы арԥыс Леиуа
Ҽҟазараз, кәашараз…
Иалшомызт иқәлак иашьҭахь днеиуа,
Мцабзын иҕраз!

Хаҵа наӡак иеиԥш дшәарацон
Абқәагь кыр ишьхьан.
Анхара акәзар, уаагь дхаҵан:
Еилабаахьаз иаб иԥацхажә
Ацынхәра ҟаиҵахьан.

Шықәсы ҩежәа дырҭагылан,
Дқәыԥш-ҟатаӡа.
Ибла гәыҕрақәа ирынҷҷалон
Иразра хааӡа.

Изҳауан иара иҽынкыла,
Ижәҩахыр ҭбааны.
Ишилҵра мҩашьо ауаҩ ҽхынгыла
Иӡара аазпаны.

Иҭҭәаа-гәыкӡа ихыҿыгьежь
Ирҳәы-рҳәы ихахәы…
Акы заҵәык иара игыз
Игәы еилаххын мыцхәы.

Иани иаби иара ида
Дрымамызт ахылҵ.
Аха рыԥсҭазаара хыдан –
Ацтәы изамылҵт.

«Цәиԥҳаи-лацеи» урҭ рҩызан
Аӡгьы даамгьежьуа

Ишеицәҳа-шеицәҳауа, нас аҩыџьагь
Хәцәы-хәцәы еибакуан.
Еибарҟаауа урҭ анеисуа
Рыбжьы заҳаз еиза,
Иқәгыланы иԥшуан рнаҩс уа,
Уамашәа иԥхьаӡа.

Ма еиҟәаҳхуеит ҳәа уаҩ днеиуам,
Ргәы ԥҵәан шьҭа еиурыжьт.
Аӡәы заҵәык рыҷкәын Леиуа
Хыҩаада инимыжьт.

Даныҩеидас, шьҭа данҟәышха,
Драбжьақәан иара.
Игәы иаанаган иаҟәысхуеит,
Аха зегь мцуран.

Ҽнак шьыбжьон еиԥш акәын,
Леиуа дыҟамызт аҩны.
Аӡәы гәарабжьарала днеиуан
Ҽуаҩ ныҟәаҩны.

Агәар иааҭалаз убасҟан
Даҭа иқьаф ҟаҵан.
Акы даҿушәа дҭаҟьа-ҭасуа,
Иԥҳәыс ауҭра дҭан.

– Уԥши уара, – ҿаалҭит Кәата, –
Ани аҽы аҵыхәа шхырффоу.
Гаӡа, гаӡа, – иҳәеит Даҭа, –
Ихырффоу, иҿаҳәоу?!

– Ихырффоуп! Ублақәа абацои?! –
Ҿаалҭыхт даҿаԥо.
– Иҿаҳәоуп! – иамеикыхт лхаҵа, –
– Зыбла цаз ба боуп! –

Ишеимаркуаз ипҳәыси Дат̄еи
Амҩасҩы иҿатцыхәа
Еиҳа-еиҳа урт̄ еиндат̄ло
Рыбжьы мыцхә идухт.

Уск̄ан Леиуа иибаз бзиа
Изыхт̄нитцоз ипсы,
Уи ат̄ыпҳа пшӡа Мзиа
Агәылара дсасын.

Аицәҳара бжьы анраҳами
Даахәмаршәа лара.
– Еибарпсуазаап уаби уани
Уӄоуп уара ара.

Зыхәда зыкәаҿхьаз убранӡагь
Днеилыпсааит уажәы.
– «Сақәымшәакәа абас, смиӡанда» –
Игылон ихә-ижьы.

Уаҳагь ҿымт̄ӡакәа аҩныӄа
Иҿынеихт дыццакуа.
Дахьнеизгьы иибац ыӄан:
Дызхылтцыз еиқәпауан.

Дрыбжьагылагәышьеит Леиуа
Иаб уа диӄажеит.
Аха лыблақәа пеипеиуа
Иан лабак лӄьеит.

Аб дараапкит, уи димпытцӄьеит,
Аха димышьт̄ыхт.
Ан дӄажатәаха хазы дытцӄьеит,
Абас дрыбжьахахт.

Аб иижәхьаз уажә иапасын
Дизынкылом ипа,

Диҵаҳәҳәаны дигәҭасны
Димпыҵҟьеит еиҭа.

Нас дылкажь длалыҟәтәан Даҭа
Лыхәцә икит иԥҳәыс.
Аха дахькажьызгьы Кәата
Илҟьеит лнаԥхыц.

Днеилуааит уа рыҷкәын Леиуа,
Днаҳәын алушәак
Дныԝнаххит аԝны. Икәеикәеиуа
Иаакнихит ашәаҟь.

Ихы иҭагьежьуан ахәыцра:
– Иазхароуп уажәшьҭа!
Усгьы ирыҟәым дара аҟәыҵра,
Сырԥырҵып схаҭа! –

Иааигәдиргылт ишәаҟь хырша:
– Бзиала! – даахәыцт, –
Сан быҵҟьала, саб уԥаҵа ырша
Шәа дышәшьит шәа шәхылҵ. –

Бзиала Мзиа!.. Аха ишԥыкәу?
Уаҳа бсымбону?
Сани саби адәы ишыҟәу
Сара схы сшьуану?..

Мап! Шәа шәоуп ишьтәу, изхароу
Аҿыԥныҳәа зыхҟьо... –
Дындәылҟьеит гәыла дмаҟаруа,
Ахәыцраҟәа дырҟьо.

Аха... Изымгәаӷьт. Иагьшԥеишьуеи
Дзыхшаз ихаҭа.
Дааҟәҵәиаахын уи, иеиԥшха инеишьа
Аԝны дныԝналт еиҭа.

Ишәақь аԥынҵа, иҵлымҳәа иныҵак
– Бзиала, адунеи! –
Дааҟәынд-ҟәындит ибжьы ныҵак, –
Бзиала уеи-қәлеи!..

Еи, уара аб бзамыҟә ахыда,
Еи бара ан! Арахь!
Ахьымӡҕ зчаԥо хьымӡҕыда
Шәеиха шәыҷкәын иахь.

Абар инацәхыԥ архәа иаҵеикт,
Абар иҵысит!
Уаҕа имшхә... Иҭгеит аҵықь
Еҳ, уаҩ дымццакит.

АԤХЬАРЦА

Дынхон Кьагәа ҳәа Аԥсны агаҿа
Еҭымк, дызмамыз ҭынха.
Дыцәон инапы ихы инаҵаҵа,
Иқәацәажә аҿ — иаб иҭынхаз.

Акызаҵәык ҩызас имаӡаз,
Инапала иҟаиҵаз иԥшӡаӡа,
Издыруаз игәаҭа, имаӡа,
Аҭӡамцаҿ икнаҳан иԥхьарца.
Иаакнихлон уахьынтә
шьыбжьышьҭахьла,
Днатәон, нас иныққәкны ишьамхы.
Зны илаҟәуа, зных аҿҩышьҭыхуа,
Абжьы хааӡа инҭалон угәы, ухы.

Аԥсадгьыл азы афырхаҵара...
Аԥсадгьыл иазкын уи абжьы.
«Арҭ ашьхақәа ансымам сабацара?..»
Иаргылон ари ашәа ухәы-ужьы.

Ахәқәа ирхыҵ ицон уи ахара,
Ашьхақәа рахьгьы инаӡон.
Амшынҵәӄьа иаҳауазшәа агәы
иаахәара.
Аҿыртҭынч ладахьыӄа иӡҩрлон.

Ргәы хыҭ-хыҭуа амҩасцәа аатгылалон,
Рыҿқәаҵәӄьа ӄалон иҵарӡа.
Абжьы заҳауа, ахара агәылара,
Иацдырҕзуан гәаныла аԥхьарца.

Хар змам ҳәа ззырҳәоз уаҩышьала,
Ҿуаҩык дынҭалеит зны агәарԥ.
– Уԥхьарца уманы усышьҭала, –
Нас изнеит ҭырқәа ҭуҷьарк.

ƀ Ȍ Ɣ ƥ Ǹ

Дузаазгеит аҷкәын хазынаӡа,
Иеиԥш дыӄам ԥхьарца арҳәаҩы…

ƀ Ǽ Ɣ ǒ ǁ ƥ Ƶ

Уажә уи азыӡырҩыха сымаӡам.

ƀ Ȍ Ɣ ƥ Ǹ

Минуҭк, минуҭк уааӡырҩы,
Дусҭом ари ус хәмариалаӡа…
Арԥыс иарҳәеишь аԥхьарца.

Ә ǁ ƥ г Ȧ ƥ

Атәым-уаа рзы ашәаҳәара алаӡам…
Аҷкәын даагылт дыхшәaаӡа,

Али-ԥси рыбжьара дагьындәылҟьеит.
Аҩхацәак тәан ишанха.
Дхәааит нас аҭуҵьар, иҿкыдиҟьеит:
Смаҵуцәа... Шәишьҭал... Шәеиха...
Кьагәа дрыцәцеит уа дыбналаны.
Ҭынчрахын нас ҳамҭакы,
Ианибоз тәымк агәарԥ дҭалоны,
Иҿиӡон иара иаразнакы.

Аҵь дҩыхәнон, иақәыз ашәч дналатәон,
Игәы ԥшаауа уаҟа дыԥшын.
Илаӷырӡ, илаӷырӡ иалаҭәон.
Иани иаби иҵаҟа ижын...

Араҟагьы ииаанымҿаст ирыцҳара,
Иуаажәлар, иԥхьарца ашәа зызкыз
Дәықәлт, ианхыҵӡа рычҳара
Амҳаҵьырра... Аԥсны ашә азыркыз.

Рыҩныжәқәа рышәқәа ныркыдҵаны,
Нышәнапык рыкәа инҭаҵа,
Рыԥсадгьыл рыцҳа иныкәҵӡаны,
Ҭырқәтәыла «ирԥшаауан
рлахьынҵа».

О, шәара ҳабацәа рыцҳақәа,
Шәҟәыс изынӡалои шәыхҭыс?..
Иҟамлазаап шәшәақьқәа
шәырмыҵхакәа,
Аха дарбан шәгәы ззашәыртыз?..

Зыҿены дцоз ауха дагьышьҭамлеит,
Иҵәуан, иӷызуан иԥхьарца.
Нас амҳаҵьырқәа дынрышьҭалеит,
Ашьыжь уа илахь еиқәҵа.

Еснагь уи ҩызас имаӡаз,
Инапала иҟаиҵаз иара,
Иаԥеиуаз игәаҭа, имаӡа,
Аԥхьарца икымызт ара.

ə ǁ ƥ г Ȧ ƥ

Уԥсадгьыл уаныҟәым закә
гәырҕьареи?..,
(Аԥхьарца аирҳәом иҵьабо).
Сыхәдаҵәҟьа аҳәызба аҿырхара
Сзымгәаҕьт, усмаӡбан сызбо.
Иԥхьарца иқьышә инадкыло,
Дагәӡуан деиҭагәӡуан иара.

ə ǁ ƥ г Ȧ ƥ

О, уаанха уара сыԥсадгьылаҿ...
Аиҭымра аумырхьын уара.
Икнеиҳаит аҵь-махә ихәныганы,
Дзыхшаз рыԥсыжра аханы,
Ҿааиҭит, нас ибжьы ҩҭыганы: –
Саҭоумҵан, сыԥсадгьыл Аԥсны!
Саҭоумҵан саб!
Суҳәоит уара...
Саб!
О, саб!..
Исылмшеит угәы иахәара...
Саҭабымҵан сан ма бара!
Шәныжьны дцоит шәыҷкәын наҟ
ахара –
О, издырует сшаԥсамхаз шәԥара!..

ƀ ɐ ʒ ǁ ƥ Ƶ ƻ ƥ

Уҟамлааит уахьнеиуа аӡәы
ухихратәы,

Ҳаухамырштқуа арахь угьажвы!..—
Игон абас иӷзы-ӷызуа хыхьынтәи,
Аҧхьарца арахәыцқәа рыбжьы.

Аӷба цон Амшын еиқәа ихыланы,
Аҧсуа мҳаҵьыр рыла иҭәны.
Кьагәа хыхь ашьхәаҿы дгыланы,
Дазҧшуан инрыжьыз Аҧсны.

Иаҳауан уа аҧшалас иалыҩны,
Иҧхьарца арахәыцқәа рыбжьы: —
Шәааны мхан атәым дгьыл
шәанааланы,
Шәыҧсадгьыл ахь, Аҧсныќа
шәгьажьы!
Аҷкәын игәыдшылан илаӷырӡ,
Ицәыкәбарха иҭаҭәон, нас амшын.

ə ll þ г Ȧ þ

О, закә гәымбылреи илархәыц…
Иҧжәон уаќа, игәы еилашын,

Аҧхьарца ахькнаҳаз амахәаҿ
Арахәыцқәа ирҿасуан аҧша.
Ааихсыӷьрак ауамызт шамаха,
Иӷзуан, ишәаҳәон есымша.

Аќармаҵыс иацнарӷызуан ааҧынра,
Аҧсадгьыл аҧсы шҭоу аҳәон,
Ҿымҭуа ииаанхомызт ма аҧхынра,
Аӡынгьы ус ишәаҳәон.

Рылаӷырӡ ирҿыкьасоз ашьхақәа,
Рҩашханы алада илбааќьон.
Нас амҳаҵьырқәа згаз ашхәақәа
Ирыхьӡарц рҭахушәа иццакӡон.

Ажәҩангьы ара илаӷырӡышалон,
Агәы арҧшаауан аҧхьарца абжьы.
Аҳәыҳәқәагьы ќәиҭӡа ҭаацәашәала,
Аҵь-махә иныќәтәон шьыжьы.
Амшынгьы, уи ӷзы-ӷызуа
иахьышәаҳәоз,
Аҧсны ашьапы шьшьуа иагәӡуан,
Амрагь гәбзыӷӡа ахьы шәахәа
Азылашьҭуа адгьыл арҧхауан.

* * *

Ҩынҩажәеи хҧа шықәса ахәыцрақәа
Атәым дгьылаҿ дрылан иара.
Март азы еихсыӷьт Аҧсны
ахысрақәа,
Убасќан иагьақәшәеит иаара.

Раҧхьа дагьдәықәлеит, иара хәаша,
Иқәацәажә ахьгылаз ахь зны.
Ибоит ҳәа дыќамызт игә иахәаша.
Даман агәырҩа дыҭќәаны.

ə ǁ þ г Ȧ þ

Саақәхозар акәхап ус сшызаҵәу.
Исымада, исҩызада ара?..

ƀ ɐ ʓ ǁ þ Ƶ ƻ þ

Аҩызцәагьы уоуеит, аҧызацәагь…
Уҧсадгьыл азын угәбылра
Мыцәацзар, унеи уахь
уқәацәажә ахь –
Агәырӷьара уақәшәт уазыҧшын…

Ассир;
Зыбжьы иаҳауаз – иацәажәоз,
 Иԥхьарцакәын.
 Уажәыгьы аҵь-махә ихшьын.

Иибо закәызеи, ма дҩашьаӡоу?
Ажәлар еизызгеи ара?
Аҟәацә ахьтә даадәылҵит уаҩасаӡак,
Дналагеит ажәа аҳәара.

Ажәлар агәаҟьҳәа рнапеинҟьара,
Ҳамҭак ацәажәаҩ дназыԥшуан.
Ҟьагәа уа ажәҩан-гәашә аимҟьараз
Ԥааимбарк дибазшәа дыԥшуан.

Ажәаҳәаҩ дцәажәон аԥсышәала:
«Аҵыхәа ԥҵәеит, ҳа ҳахырҵәа,
Ҳхәаҽӡаны ҳазмаз цәгьаԥсышьала,
Аҳратәра ҳахҳәоуп анхацәа!
Аҳ дгьылқәа шәа ишәтәуп шьҭа
нахыс,
Дыҟам Аԥсны аҳ, аҭуҵьар!..»
Абар Кьагәа игәыҕраҟәа ахьшанхаз.
Насыԥрак дахьаҟәшәааз абар… –
– Иумыхьааит хырҩа агыжьра, –
Хыхьтә абжьы аагахт аԥхьарца,
Аамҭа ҿыц иалшоит урҭ
рыргьажьра,
Уашьцәа рзы угәы ҳаҵ-ҳаҵа!..

Кьагәа дынхоит иахьа Аԥсны агаҿа.
Ҵҩа рымам иуа иҭынха.
Дыцәоит ахчбаба ихы инаҵаҵа
Икәаскьаҿы, иаҩызоу ахан.

Иԥхьарца, иԥсы зыҕроу ҩшьҭихлоит,
Имоҭа апианино ааиртуеит,

Ашәақәа аацәырго
шьыбжьышьҭахьла,
Игәырӷьо аҭаацәа зегь натәоит.
Иумыхьааит хырҩа агыжьра, –
Апианино ахь иаҳәоит аԥхьарца, –
Амҳаџьырцәа Аԥсныҟа
рыргьажьраз –
Амҳаџьыркәаарз угәы ҳаҵ-ҳаҵа!
– Исылшо ҟасҵоит, ихаҵа! –
Аҭакс иаҳауеит аԥхьарца!

ЗЫԤСЫ ҬОУ АԤСЦӘА

Уахык сымацара сгәеигәеиуа,
Аԥсыжырҭа савсны снеиуан.
Иаасгәалашәт схәыҷра;
Ақыҭаҿ сызҳаит сара.
Аԥсны аҳауа, аԥсабара,
Ашьха, аҿаҩа, акыӡӷы, аккара
Ауаҩы дгәымшәаҩны дҟарҵоит.
Дшыхәыҷу аԥсабара иҵоит.
Уаха иагьарааны сықәхәла аккараҿ,
Ма ашьха цәҳәыраҿ, ма абахә ҿаԥараҿ,
Суапа аасыкәырша снаиа
Сыршахьан.
Ақәыџьма гәарҭа
Зны сахьышьҭаз исыниан,
Сахь идәықәлеит сара сгәарҭан,
Рыц аҟҿыҳәа еиҿақшон,
Рыбла ԥырӷышәа илашон,
Аха сара сҭыԥ сахымҵит,
Ихәыҵсырттаан уаҟа сымца,
Иршә ианрыласҵа акәасҭӷа,
Еимхабӷыжәаа ицеит еиха!
Зных иансзыҭрыс абынҳәаԥа;
Махәык ҩахьынҳалан сҩаԥа

Инсыҵәрны, е-ес, ицеит,
Амшә аҭыәраҿгьы сиахьеит.
Агыгшәыг сара срыцәшәомызт,
Аха аҧсыжра ба сынхомызт.
Сымҩан иҟазар ҵхыбжьон,
Иаасгәалашәар уа сгьежьуан.
Аҧсыжра дҭыҵ уаҩ дсымбацызт,
Аха иҟеи, рызбахә исмаҳацыз?..
Сгәы азцаны сыҟан сара,
Иҟам ҳәа рыцҳарак џьара,
Аҧсы, аџьныш ирыбзоурам.
Абар уажәгьы савсны снеиуеит,
Аҧсыжырҭа, аха сшәаӡом.
Мцақәак хәыҵҟьа иаакәеи-цеиуеит,
Ҭынчроуп, уаҳа шьҭыбжь гаӡом.
Ирылшагәышьои аҧсцәа, рыцҳа,
Бзамыҟәрамзи рыцәшәаара!
Иҟахзар урҭ уркуа, иуцҳауа,
Нас иузыжхозу дара?
Аха сишь,
Анҭ закәызи?..
Абар иахьыҟалаз ашана!
Аҧсцәа ааҭыҵын ақьашана,
Сымҩа ааихҵәа ирымки!
Цәыҵалашьцоуп, аха исбарҭоуп.
Сара сзыҳәоуп,
Сара сгәарҭан,
Сынрывалар ҳәа иҧшуп абар…
Сгәы нҭыҧсааит, иаҧсам изӡар.
Сшәеит.
Сабамшәо ҧхыӡ избама,
Аҧсцәа ааҭыҵт аҧсыжрҭа аргама.
Аргама избеит, аха сгьажьыр
Ҧхасшьахуеитаз сара схала,
Да сырзааигәахоит ҧшьаала,
Иалшоит сылкагәа сыркыр.

Иалшоит срылҭыргьы лыԥхала.
Ашыр-сырҳәа ус иаацәырҟьан,
Хәыҩык ахацәа аасҿагылт.
Руаӡәк нас днысԥырҟьан,
Сышьҭахьҟа дниас днагылт.
Сылаԥш наҟәшәеит ицырцыруа
Иҭыхны иику аҳәынҵьар.
Сара исымаӡам абџьар,
Иҟасҭарахәа сыздыруам…
Уажә иаасгәалашәеит сара,
Жәацы ауха дылкагәа,
Хаҭак дшеилырхыз ара.
Иҟам ара зыгәра уго,
Насгьы исхашҭран ҳәа ҟалома:
Ихьтәы сааҭ дахдырҟьан,
Арԥыс шьахәк,
Акыр ҭуама,
Абраҭәҟьа дышьны дышьҭан,
Саргьы дызбеит шьыжьымҭан.
Изқәа иалаз аҳәынҵьар,
Аԥынҵа алҳәаҳәон игәышԥы.
Аа, абарҭ роуп дызшьыз,
Абарҭ…
Уажә сара исызкуп рнапы.
Икылчхәхәӡа атапанча,
Ахьсҿаку ахы сҭаԥшуеит…
– Уееилых! – иаагеит абжь хәанча,
Сҿеилысхру нас, сгәы ԥжәоит:
Арԥыс наӡа – смаҭәаҟьаӡа,
Сшьамхныршланы, сҳәынтаҟьаӡа,
Сааилырхыр, нас абыржәы,
Блас ицәырызгари уаҭәы?!
Сгәы ԥжәоит,
Схы гьежьуеит,
Сдақәа шьҭыԥо рҭыԥ иахыҭцуеит,
Ашәара акәым, ашәара схыҭцит –

Ақәыҵьмақәа сырҿапшуеит!
Ақәыҵьма сҳәоу? –
Имариацәоуп.
Ақәыҵьма аҩыза лкагәа иафом!
Ауаҩы хәымга еиҳа деицәоуп!
Уи зынӡа ауаҩы дишаҭом.
Ауаҩы сҳәоу?
Мап саҭамыз –
Аҟәарҭлахқәа уааума абарҭ?
Ауаҩы исахьа рзынханаз,
Ауаа ирхаҳшьылуеит иаабар.
Шәаныӡӡаа наҟ адунеи,
Шәара анаур цәыршәагақәа,
Абажә гәаҩеипш, згәи згәаҵәеи
Ахәа агәылппуа, агәхыршәагақәа,
Шәыспҵырҵ наҟ,
Исышәҭ амҩа!
Шәара шәзыҳәан иҟам хиамҩа!

ҞАИДЫХӘ ЛБАА

Кавказ ашьха аҩадахьыҟа,
Ақыҭа Инҵьықьчкәын
Аҟнытә иубоит уи ахьыҟоу,
Иаҟараны ҭаҷкәымк.

Уи цқьа игәамҭа угьажьыр иашам
Унаҵагылт ахәы.
Аха умхәнакәа цқьа иубашам,
Еилырга изакәу.

Нас уҩыхәна аҧхӡы ҧхьаҳәо,
Аха умтәан ара.
Убла хызхуа, угәы ахьаҳәо,
Унаҧшы хара.

Аладаҟоуп уи, Кавказ уа
Ашьхақәа еицырхәхәа,
Ажәҩан агәы иказказуа
Иаҵоуп иаҿапҳо.

Ахра дуқәа џьа асы рҿажьуп.
Џьа арҩаш лбааҟьоит.
Џьара аҳәаш анаҟә ҭажьуп.
Џьарах арахә ҳәуеит.

Уахьынтә иалҟьа иаауа аӡиас
Инџьықьҷкәын лакьуа,
Уажә уҵҟаҵәҟа иныҵс «убзиаз»
Наҳәаноуп ишцауа.

Нас акаршәра, адәеиужьра,
Ачарҭа, азараҟь…
Ирылсны, Ҟубина аӡыжьра
Иналалоит иара.

Арахь, нырцәҟа, амраҭашәарахь
Цәҳәыра хәны инашьҭуп.
Амрагыларахь, ахәы иаҵәара,
Ҵла ықәгылам, ихтуп.

Шьҭа уҿынахи усшәа хәдаҟа,
Абашниа – абаа,
Ахәы иахьықәгылоу уаҟа
Унадгылоит, иба.

Аҵыҭә ақәуп адәахьалагь,
Аҭӡамцқәа еилабгоуп.
Ахаҳә ҩнажьуп уахьҩналогь,
Аха ашьапы ҁәҁәоуп.

Ари абааҿы ирҳәоит анкьа
Ҳамид ҳәа аӡә дынхон.

Дыҟазаарын ицәа дамкуа –
Хаҵа бааԥсы ҕәҕәаан.

Ижәҩахыр ҟьаҟьан, иӡара ҭҕәыцәаан.
Иблақәа еиқәаҵәаан.
Иԥаҵа хыршан, иԥынҵа аадуцәан…
Дашәыуа хаҵа шьҭран.

Ҳаи, ахьырҳәо шәақь ҭҟьаран.
Мцабзын иҕраз.
Дахьынагылазгьы дбаагәаран. –
Дыԥҽеуеит абаа ианҟьаз.

Ар ыҟазыргьы еилаԥыхха
Инеигӡон игәахәтәы.
Имаӡамызт уи ҷьа гәҭыха,
Дҭан ихаҳәатәы.

Иара ихаан иара иқыҭа
Дамбаӡеит арҳәҩы.
Аха иқыҭаҿ дразҟыдан
Зхы иҩахо ауаҩы.

Уи иҟама аниҟәниҵа,
Ақәлара иазкын.
Абааҟынтә нырцә ахә аҟнынӡа
Аш-цҳа изхын.

Ҳамид дныкусуан ацҳа ԥшьаала,
Наҟ хара дцалон.
Аҽқәа, ацәқәа еилацала,
Уахьынтә иааицалон.

Аҟарачцәа, анаҩеицәа,
Аҭаҭар, аказақ…
Дрықәлон, ирҳәуан, уама рзааицон,
Идирҳәомызт ажәак.

Ҟаидыху, иара ипҳәыс хазына,
Аԥснытәын, дԥарӡа.
Дырҭыԥҳан рҳәоит Арӡынаа.
Лыблаҟәа хааӡа,

Дшынеибакәу дашәырҭаҭан.
Лцәа-лжьы еилԥхаауа,
Алампа зуҭахи иунаҭои?
Лара еиҳа длашауан.

Ҳамид ҟәыларантә даауазар
Уахынла илашьцаны ,
Нырцә ахәааҿы ибжьы аагауазар,
Лара ахышә аартны,

Индәыллырҳәҳәон лнацәкьыс уа
Ацҳа аалашон.
Иара еизца арахә дрысуа
Иҟәцала иааицон.

Абас инхон арҭ аҩыџьа
Абри абааҿы.
Абзиабара да ираҩаӡа,
Иаргәырҕьон рхаҿы.

Алаф еибыҳәо урҭ еихәмаруа,
Еиԥхныҩуан, иҟәԥон...
«Урҭ еибамгаргьы ишԥаруаз»...
Издыруа ирҳәон.

Аха иагьа дыҕәҕәахаргьы,
Иззааигәоу зхатәы,
Абзиабара илоу мцаргьы,
Ицәгьахоит ицтәы.

Ҳамидгьы ипҳәыс аҽԥныҳәа
Налиҭеит, бара

Бызԥсеи, быҩноуп сыҩныҳәа,
Былша алоу џьара.

Аҭак лымҳәеит уаҟа дныҵҟьан,
Ари ажәа илаҳаз,
Аха игәнылгеит Ҟаидыхә рыцҳа.
Имааит лгә инхаз.

Ма акрыҟанда дызхирҟьаҳәа,
Қәлара данцоз,
«Уаҟәымҵо убри» – ҳәа иалҳәан,
Уи акәӡоуп дыззаҕьуаз.

Ари ашьҭахь уаха ҩахан.
Лхаҵагьы дымгьажьыцт.
Ашарԥазы лхыза дҩахан
Диеит, аха дызмыцәт.

Лгәы нирхазаргь жәац лхаҵа,
Дизӡыӡуан уажәы.
Ибзиабарала иҭәын лгәаҵа,
Дыҟан иара изы.

Ахышә аалыртыхт дҩаҵҟьан,
Амза ҭашәаахьан,
Ԥҭақәакгьы уажә ихылан,
Адунеи лашьцан.

Нырцәҟа лхаҵа ибжьы гарымашь
Ҳәа уи дӡырҩуан.
Инџьықьчкәын заҵәык уа игәрымуа
Абжьы цәгьа ҭыҩуан.

Инџьықьчкәын ҳәа, ирҳәоит анкьа
Адәгьы аҿаахьыгӡа,
Уажә иахьҭысуа аӡышьҭра иамкуа,
Идун ҳәа цәгьаӡа.

Ҟаидыхә адырҩагь дышьҭалан,
Дышхәыцуаз лара,
Иҵырӡа лхаҵа иҿҭышьала
Ибжьы аагеит хара.

Ахышә аалыртит уа дҩаҵҟьан.
(Лыгәгьы хәҷык иаашәеит),
Индәыллырҳәҳәеит лнацәа, уаҵәҟьа
Ацҳа аалашеит.

Ҳамид арахә иааицоз уа
Еидцала ипҳаҵа,
Ак ивсны усгьы изцозма,
Ибжьы раҳауанаҵа.

Аеқәа ықәлеит рапҳьа ацҳа,
Ацәқәа, ажәқәа нас.
Иҟарҵозшәа уаха цасҳәа
Идәықәлеит урҭ еивас.

Ашцҳа аидара ду аиун;.
Мыцхә иҳадҳадон.
Арахә Ҳамид ибжь рхыҩуан,
Ибжьы-ҵар иаанагон.

Ус иныққәсхьан абжеиҳарак,
Ацҳа аалашьцеит.
Еилауаҭырyа уаҟа арахә
Иапҳьа иааилахеит.

Лашьцан, аҵәыршы уҿакызар
Иубома џьара.
Ма цәашьызаргь ак икызар
Илшон ркацара.

Инџьықьҷкәын цәқәарҧо агәараҳәа
Ҵаҟа еилашуеит.

Тымитышашәа асас раҳа,
Ацҳа ашҟа иԥшуеит.

Иаҕрақшан цәык атәыҩа,
Ҽык ацҭәы цәгьахеит.
Арахә ҭрысит, иҩ измыҩуа
Еигәҭасуа еилахеит.

Ар еидызцалоз ахаҵа
Ицәа дааҭаӡыӡт.
Ихьаухьауа ак игәаҵа
Иныҵаххы даархәыцт.

Шәақь ҭҟьарашәа иац иҟама
Ҭҕәыцәаа данырзнеи,
Анаҩеи-хьышьцәа акы рҳәама,
Аԥсра иамыршәеи.

Ирурызеи, дара рхала
Рырахәқәа неизца,
Ирымҭар, еилгомызт лыԥхала,
Ицәон рлахьынҵа.

Уаҟа имахуҿы, илшара
Урҭ реиҳа иҕәҕәан.
Аха ара?.. — еҳ лашарак… –
Игәахы еибакуан.

О-о бара у-уи… О-о ибыхьи?..
Иаарԥха бнацәы… –
Ҿиҭит, дыҳәҳәеит, еиҭаҿиҭит,
Аха дубап уаҵәы.

«Лгәы нсмырхази, – шьҭа
дазхәыцуеит, –
Умцангьы лымҳәаз…

Дагьиашан уи... Сагьаҟәыҵуеит...
Изгон шьоук идырҳаз...»

Аҵх агьагымызт ашара,
Иӡбеит азҧшра.
Усҟан ацҳа ганкахьала,
Иаҿын аҧжәара.

Абааҿы Ҟаидыхәгьы дҭынчым,
Лгәы шәан ишәаҟьоит.
Алашара ицәгара лымчын,
Уажәы дшаҟь-шаҟьоит.

Дахыццакуа лхаҵа иааира,
Лнацәа шизларҧхоз,
Иажәа, «бзыҧсеи» есааира
Лгәынхара арҕәҕәо,

Сызҧсоу исырдырп аалгәаахәын
Даахеит лнацәы.
Ҧыҭк анбжьыс дырҩагь днахан,
Аха дылбом уажәы.

Лнацәы рҧхо дыштәаз уаҟа,
Иккаӡа иаашеит.
Лхаҵа деибганы дабаҟоу,
Ашцҳа еиҟәыжәжәаахьеит.

Дыҳәҳәан арҵәааҳәа, иангәалҭа,
Ддәылҟьеит адәахьы...
Лхаҵа лхала аӡы даналҭа
Изылҭахи шьҭа лхы.

Лхаҵа, ахацәа рхацәа алым
Дыҟам уажәшьҭа.
Лхаҵа зеиҧш адунеи далам
Еиҧш длоуам еиҭа...

Ҿытӡа-ҿытӡа иахьшы ашьаӡа,
Уи лжьы ҭыжәжәа,
Иахьлыршәуаз аҿаҩа, ашьаца
Арӄаԥшьын ашьа,

Икылӄаԥшь-кылӄаԥшьааӡа ахәы
зегь
Иӄоуп иахьагьы.
Дгәаӄ-уазыруан, дыгәжәажәон.
Ус данԥшы аӡахьы,

Ашцӡа азхык аӡы ихыхәхәала
Днахәаԥшит ишхыз.
Лхаҵа уи акәымзи дызқәгылаз,
Днеилыԥсаахт дшеибакәыз.

Дагьыныҟәххын уаӄа ахыҟәа
Дыԥеит аӡахьы.
Иԥыр-ԥыруа лыхцәшьыҵәра дуҟәа
Акын лнапы.

Уи нахыс иаҭоу еиҭымроуп
Ишубо ари абаа.
Дад, уаргьы шьҭа амҩа умоуп
Ӄаидыхә лхәы улбаа.

ХЬШЬЫЦБАК АҬОУРЫХ

Аӄаршы, арҵу ианажьа,
Ацәӄьа иакит. Ашьҭахь аԥшәма
Илаба иҟәхәмарт аӄарш-бжьа.
Иара иагәаԥхо ӡәа дхьаԥшма,

Ишәаӡаит уи абла нҭаӡ,
Изыҟәытәо ,алабада акы амбо.

Аԥшәма иитахыҵәӄьаз, дзышьҭаз,
Ахьшь жьаны изкыр ауп – амба!

Бӷьыжә-махәыла инеилеишшын қьалк,
Акаҭ наваҳа дынхәыҵалт.
Иӄаршы нцәырга, дықәтәа икалҭ,
Дыԥшыхәуан, ичҳара хыҵуа.

Ҽнакым, ҩымшым, дтәан, дыԥшын…
Ахьшьцба ԥагьа жәҩан иҽыжәын.
Аԥсабара уи азы имшын –
Иаман зеӷьаҭам амҵәыжәҩа.

Ҵәҩанҵәы ихалон иагәаԥхар.
Ашьхантә иалҵәраа ага ишьҭасуан.
Ԥсаак иаҩаӡарц аҭаххар,
Ахҿеиԥш ажәҩа атрышә иасуан.

Агәы џьбара уи иазҭан,
Иалан аҵарра хықәкыла,
Абахә иаҿан, аҩхаа иҭан,
Иамаӡамызт уи ԥынгыла.

Ишәарацон ахьшьцба,
Еиқәнартәомызт махәи ҵыси.
Аӄарш, ахәмарра анаба,
Хагәҵәы акаҭа иамыси!

Уинахыс ауп иаразын
Аԥсҭазаара аҽанаԥсах.
Аԥшәма даара игәы разын,
Инеилеиҳәеит уа еиқәхаԥса.

Ашԥырхха алихт асахҭан.
Ашьапқәагьы сахҭанла иҭаӡын.
Жәла бзиан, иара иахәҭан;
Аҵәҵәа иахеиҵазгь џьазын.

Акәтаӷь азижәит фатәыс.
Ҵсаакгьы азааигеит уи џьа дхысын,
Ахьшьцба зыҟәшәаз мбатәыс
Иашьан, аҽашьуан, еивысын,

Аҽкыдҟьо уама ҟанаҵон.
Нас, ианалымшалакь уаҳа,
Агәкаҳара ду иазцон,
Ахы иазгәаа уаҟа аҽкнаҳа.

Аҧшәма иуамызт аҽашьыр,
Иныҟәиртәон ишьҭых аҭыҧаҿ…
Афымца лампа наҿашыр,
Ицон, рыцҳа, агәы ҭыҧо.

Аҧшәма ҭынч уаха даниаз,
Иабжьарц, алампаҿ иртәа иман.
Иаздыруамызт изыниаз.
Уи араҟа зегь ацәтәымын.

Хәыҷ-хәыҷы икажьуа игәаӷ,
Аҽырҭынч шьҭа ижәӡа иныҟәтәон.
Иафон инап ианыз акәтаӷь.
Иажәуан аӡгьы, аӷәра иныҟәтәа.

* * *

Аҧшәма ила мҵаҟьаҟьа — имаҵуар,
Афӡышәаӡ бзиа, ак назвымшәо,
Иалымшо ахьшь инанагӡарц,
Иаиршьцылеит уигь иацәымшәо.

Ахьшь напышьцылеит уажәшьҭа.
Ачашәаара дҭыҵит има.
Ифӡышәо ишылаз аҭәарҭа,
Амаҵуар кылҧшуа игылт, фӡы акыма?

Ахьшь амҭәыжәҩа еикәаԥса,
Инаргәыҵ иқәырҟәҟә ишьҭихын,
Ила ахькылԥшуахь дқарамҽа
Днеит. Ахьшь аидыҟь дшәоит иахихыр

Уи азхык инапы иахаиршәт…
«Ига!» – иҳәеит, амаҵуар наԥеит.
Ача ныҵԥрааит уаҟа «ԥрышәт».
Ахьшь наиршәит – бзиа ишԥабои:

Ахҿеиԥш инахьӡа иакын,
Идәықәлеит иагәыҵарҟәыҟә иама.
Еихышәшәо аидыҟь зегь ааԥтын,
Иланартәеит – ицар ауама!

Ашьапхыцқәа ача рҿазза
Аԥшәма иҩышьҭихт днеин уаҟа.
Ача аамихт. Аҵьаԥса
Ача ахы хҵәа инеиҭт иҟәаҟәа.

Хәымшҟа дшәарацан абас
Иахихт аидаҟь. Аҽырҭынч иҟан.
Зны ача азымк иацәцеит, нас
Ахьшь ааикәаҵәин ихалт ҵәҩанҵәыҟа,

Ахақәиҭра анаба
Имхьаҳәхьачит, ҽак агәаҳәом.
Амҭәыжәҩа еиҵнахит ахьшьцба,
Аԥшәма ишҟа уаҳа ихьаҳәуам.

Жәҩан иԥшахьырсуа азхара,
Игәырҕьон ахы ианақәашьха,
Иаҿыгәҳәааауа иабон хара
Уи иазгәакьаз ага, ашьха.

Ажәҩан иалан, аха нас
Адгьыл ахь зны илаҟәыр акәын

Аматҵә иаҿашәартә цәҟьатҵас,
Аилаҳәага иакырц акәын.
Аԥшәма ус иҟаиҵахьан.
Аматҵә иакит иԥаҭ-ԥаҭуа.
Ианиԥшаа, амла иҵнаркәкәаахьан.
Амч ааигон нас акәтаҕь аҭо.

* * *

Аматҵуар, еимырҟьо аҭәарҭа,
Иҵнарԥраауан иԥшаа ача.
Ахьшь, инагӡо иара ахәҭа,
Иакуан ача, ахы ҭарҷаҷа.

Ача ашша алҵәҵәо афҩы хааӡа,
Иуҿаӡыҭуа адырган ишԥаџьра!
Ача раамҭаз дмеиԥҟьаӡо,
Қьаф иуан, аԥшәма изы ҭхаџьран.

Ача ниаст, раамҭа цеит.
Ахьшь шьҭа уаҳа иҭахӡам аԥшәма.
Иалихша алихт, иныҟәицеит,
Иаԥеиԥшхари ҳәа дазхьаԥшма?

Иауижьт, аха иара цом.
Ааигәа иныҟәтәеит, наҟ ихамла.
Ишәарацом, аҽныҟәнацом,
Крарҭахуа џьшьа иагоит амла.

Иахьыҟәтәоу ахәы арҭо иԥхаӡа,
Иашьцылт, иара азын уи шанан.
Лахьынҵацәгьа, уа зынӡа,
Аҭагылазаашьа ибжьнахт.

Аҭагылазаашьа иаргаӡо,
Дыҟәхар алымшои зны дҟәашьдан!?

Аамҭа цон атәы ҟаҵо,
Ахьшь хәыҷ-хәыҷы ахы ахашҭуан:

Иахашҭит анкьа изакәыз,
Ахы ишаԥшәамаз, жәаҩан ишҽыжәыз.
Ишаҭәанамшьоз даҽак иакыз,
Ишамоу уи ахатә мҵәыжәҩа.

Аԥшәма дааир ҳәа уажә иԥшуп,
Иаура аздыруам иара ахала.
Дунеи зегь реиҳа длашәуп
Ахаԥшәамадара иҭанахало!

Шьҭа ишырҭахҵәҟьам анаба,
Иагәалашәт ишамоу ахатә мҵәыжәҩа.
Аха амч цахьан ахьшьцба,
Ҵыск азкуам шьҭа, жәҩангьы
изҽыжәлом.

АШӘУА ИЕҴӘА

Шьхала дхыҵны ашәуа хаҵак,
Ашәтәылаҟа дцон.
Днеиуан ҩцә-думбеик иаԥца,
Бжьыла иныҟәицон.

Агәырҕьа-ччара, аишәа-чара
Дахыццакуан иҩны.
Уаҩы издыруам уаҵә ашара
Иамоу изырхианы.

Еишьҭаргыла аҽы ҭоуҕанқәа
Неицоит уҳәарын.
Ашә-ҵла агәыцә еиԥш,
Ишшәырӡа рганқәа...
Ртәыҩақәа ҵарын.

Иуаҭәа аҿынӡа инаӡо икаба,
Ихаҭа дауцәам.
Иеилач ихаз ихахә баба
Рафын, еиқәаҵәан.

Имаҟа-па ҟәын раӡнылеи
Иҟамеи ҽарбон.
Дкалаӡа, ари шьхатәыла
Дшаҧа иашоу убон.

Днеиуан, даҵамла еидара.
Деилаҳәан дласӡа.
Днеиуан, ладареи ҩадареи
Изеиҧшны, дҵарӡа.

Анасыҧ-хаа агәырҕьа иҿықәын,
Дышьҭкәыцәаа дагон.
Иоуҧашәыл Ҟәбина ахықәан
Гәаныла дибон:

«Сдаҷ еихаҧса, скалам ӡара,
Сгәылымҵәах с-Минаҭ!
Сыхцәы махәар, сыхцәы еиқәара,
Сгәҕырҭа с-Минаҭ!

Сымсыр қьаадыш, сыхәда ҵҟәашаа,
Сгәацаҧха с-Минаҭ!
Сыбла гәыбзыҕ, сыбла ҭшаша,
Са сразҟы с-Минаҭ!

Сыжәҵыс ҷырҷыр, сҳәыҳә гәыраз,
Соуҧшәыл с-Минаҭ!
Сшьабсҭа лас, са сыгәдура,
Сыҧсынҵры с-Минаҭ!

Сымра, сымза, сыеҵә шаша,
Сыхаара с-Минаҭ!

Сылашара, сызкәыхшаша,
Сынасыҧ, с-Минаҭ!..»

Иҵәиҵәиуа, ахәқәа ирҿысуа
Инаган амҩа-па.
Џьара ихчнысуан, џьара иҭысуан,
Ицон нас инкаба.

Иахьаҽнытәи амра шыра,
Уажә зынӡа ихҽхьан.
Иаухахьан ахәқәа ршәшьыра,
Аҧшахьшәашәа ҵысхьан.

Уаха Ашәтәыланӡа дышзымцо
Аргаман. Сасра
Днымҩахыҵроуп шарҧазынӡа,
Ҭыҧк ашҟа џьара.

Амҩа ҭҕәыхаа инеиуаз хәдаҟа,
Иҭынха иахь иган.
Ахәы дахьынхыҵуаз, уаҟа
Агәарҭыҧ ааигәан.

Игәакьоу дарбан аҧсуа иаҟра
Ашәуа хаҵа изын!
Ашәуа игәырҕьа, ашәуа игәаҟра,
Аҧсуа изы ихазым…

Агәырҩа даимыргарц акәу,
Уахь ихы имырхеит.
Иҭынха гәакьа дивс, дымбакәа,
Зымҩа џьа деихеит.

Днеиуан. Уаҟа ашьха цәаҳәыраҿ
Алашьцара ихьӡеит.
Иазааигәаны Бааҭә ахшьыра,
Амҩагь аҽаӡеит.

Аха макьана дыҟам дгәамҵуа,
Ихы икуам еимлагәа.
Акәицқәа ахылддаауа амца,
Ҭыҧк лашон ааигәа.

Инеиуеит иахьабаз лашарак,
Уахынла ахьчҧаҧыр.
Ажәҩа хблаа, иаимыуа лшара
Иҟалахьеит акыр…

Амца ахьибаз ахь дынрысит,
Иҵәқәа уи рдырт.
Акыр дыкәшеит, агәаҩа дҭысит,
Уеизгь аҭыҧахь днырт.

Ақдымца иншуа, акәахьча дықәиан
Ауха дшеилаҳәаз.
Ашаеҵәа гылар амҩа дықәлон,
Усоуп иҿ иаҳәаз.

Игәы хыҭхыҭуа дахьлызхәыцуа:
«Лыбла шаҟа ихааз!
Дамырбжьажьеит акрахьсхыҵуа,
Ианласҳәа дшысгәаҧхаз.

Аҭыҧҳа-оҧшәыл Минаҭ лакәын
Сынасыҧ аҧсҟы.
Сынлывс-аалывсхуан ла дымбакәа, –
Ишҧашоу аразҟы?!

Аха, мшәан, исыхьи? Ҳчара
Агәра сызхаҵом?
О, Минаҭ, аллаҳ бихьчароуп!
Быда са сзынхом…»

Амза аҽыларҟә мраҭашәарахьтә
Иҵаҷҷон ақьал.

Акрагын макьана ашара.
Ала шуа аӷьал

Илҭалт. Дгылт ахьча, имырдуцәа
Ибжьы назирган…
Аӡаӡа аҿахәҳәы ашьхара ыцәан,
Икаххаа аԥх еилган.

Данаагьежь, днеигәҭас исас:
– Угыл, дад, уцәшеит!..
Ашарԥыеԥәа иаҩызаз
Еԥәа шәпак дажьеит.

Мрагыларахь, иҩавшәан ахра
Ихьшәашәаӡа иԥхон.
Игәы еилахәашь, ианушәа ахәра.
Дгылт ашәуа ԥхыбжьон.

Икит даара уи ахаԥа
Сыцәшеит ҳәа гәырҩас.
Ицәқәа аҭыԥ инҭца, иаԥаца,
Дныкәлеит имаз мҩас.

Ашарԥыеԥәа шакәым ахьча
Идыруан уажәшьҭа,
Аха, ицәагозеи, ҭынч икәаахьча .
Днылаиеит еиҭа.

Дныҟәеит ашәуа хаԥа акырӡа,
Аӡаӡа ихьшын.
Амза лашо, имҩа мырӡуа,
Абахә авԥа ихшьын.

Иаҭахызшәа имҩа ардырга
Абахәқәа инарбар.
Ицәеилагар, дымҩахыргар,
Иҟалоит дҭахар.

Кәанш аҭаларҭаҿы рҽышьҭых,
Хара абахәқәа ибон.
Урҭ рарҕьарахь, наҟ ирышьҭархх,
Си-хреи еилаҵьҵьон.

Ӡына ахрақәа ирыбжьысны,
Аҳацҳаҟа илбаа,
Бзыԥ аҳәҭа алаҟәыра илҭысны,
Ицон амҩа-па.

Днеиуан, акаҵәара дықәын.
Ԥшак ҵәматаҕьӡа исуан.
Унацәа хшәаа уа ахьҭа дәықәын,
Дшырц азы дласуан.

Днеиуан, даҵамызт еидара .
Деилаҳәан дласӡа.
Днеиуан, ладареи ҩадареи
Изеиԥшны, дҵарӡа.

Днеиуан, аха ибла аахитыр
Ауам аԥша-ҵәҵәы.
Иауам илаҕырӡ аахымддыр,
Инхыслазшәа аҵәы.

«Уажә дыцәоуп Минаҭ дҭаҳәахаа, –
Дхәыцуан уи, – абар,
Сылаҕырӡ… ҳаит ишԥахаам,
Ԥхыӡырла сылбар!»

Бади иахра илаҿысын,
Амза аҽаӡеит.
Аԥсабара ааилаӡҩа-ааилысын,
Ашьхара аалашьцеит.

Днеиуан. Ирымам хԥхьаӡара
Атыша, агәаҩа, ахәы.

Дахыкәшон џьара ахәы аӡара,
Џьара атыша ахы.

Днеиуан. Дныҟәон, дныҟәон, дныҟәон
Иаԥхьа хәык, ҩ-хәык…
Ажәҩан иадибало, аҩныҟа
Идырхарашәа ихы.

«Иҟалеи, жәатҵхык еихалоу?!»
Дгәамҵуан уажәшьҭа.
Џьа длыбаауан, џьара дхалон,
Аҳәира еимартта.

Рыцҳарами имҩа дықәу
Анџьишьо имҩахҟьаз!
Имҩа дықәҟьеижьҭеи анбыкәу,
Аха ибом дшыблаҟьаз.

«Зшаетҵәа мгыло дразҟыдоуп!» —
Ихы иҭагьежьуа абас,
Днеиуан. Аҽаҳаракуа икыдын,
Аетҵәа, зыгәра игаз.

Днеиуан. Игәеиҭеит, ари агәаҩа,
Ари ахәы, ари адәы,
Нас ари адәаҿ иҟоу аӡаҩа,
Дышрывсхьоу ҩынтәы.

Имҩа дшақәымшәо имшакәа,
Идырит абра.
Уа иҽааникылт. Игәы меицакуа,
Иҭахын аҽырҕәҕәара.

Аха дҟаҿ-ҟаҿуа, илсын ахьҭа,
Ицламҳәы еихакшон.
Аҿыв-ҿыв ҳәа иҭҟьа аҳәҭа,
Ԥша-ҵәҵәы баапсык кшон.

Даҵамлазт арԥхага, ауапа,
Деилаҳәан дласӡа.
Ишәыршәыруа, аԥша алшәашәо икаба,
Ишәын иҵаӷаӡа.

Ацәқәа еидырӷәӷәала иргыла,
Рыбжьара дыбжьалт.
Аха игылом рҽынкыла —
Ахьҭа урҭгьы ирхалт.

«Ауапа шьҭымхкәа ашьха исаашьаз?
Сылзымӡрҩит с-Минаҭ.
Ацҳа даҵнагоит иацәаашьаз,
Илымдырзи аханатә.

Саҵалар сҭахым еидара,
Исхарами схаҭа.
Ех, амца! Иԥсуа амца аԥхараҿ
Ибзиами иԥсаҭа!»

Дгәаҟуан, дгәамҵуан, уи дуазыруан,
Иблит ицәымса.
Амца зцреиҵо уаҳа издыруам,
Иблит иқьаса.

«Аҭыԥаҿ сахьиаз амца дуцәан.
Аах, абра куасҭгак!..
Уи ахьча уа дҭынчӡа дыцәоуп,
Са сгәаҟуеит уахак.»

Илымҳа иҭаҵәааа, иасуан аршәааа,
Иҵааршәахан аԥша.
Иԥсы ихыхуа игәҭасуан, даршәуан,
Дӷәых дагарашәа.

«Иабасҭахыз уи ачара?
Бзызбаӡеи Минаҭ!..

Аа, саҭабымҵан, ба ибхареи,
Разҟ сымам наҵьнатә.

Разҟ сыманда, сҭынха гәакьа
Ишҟа схы смырхоз!
Разҟ сыманда, аеҵәа ԥагьа
Сазхәыцрын сшажьоз.

Наҟ укыдшәа уа уахькыду,
Сыбла уҽаумырбан!
Сгәаҟраҿ уаргь ахара шуду,
Сҿаԥхьа умҽырбан!..

О, саҭоумҵан, аллаҳ саҭоумҵан!
Аллаҳ усзылԥха,
Суҳәоит уаҳа аԥша ҭоумҵан
Ари аҳәҭа уаха...»

Дгәаҟуан, дгәамҵуан, уи дуазыруан.
Ибаӷқәа еилшәааауан.
Ииура, ихы ахьиго издыруам,
Аԥхара иԥшаауан.

Иҽрыдирҕәҕәалон ацәқәа рԥхараз...
Ишьа аангыло дыхьҭшьын.
Агәаҟра иамӡбри! Аԥс ныpхараз
Ицәқәа руак ишьын,

Агәышҵа рҟьаны даҕралан,
Иааивигеит иԥсы.
Ажәӷан лацәҟәысуан еҵәала,
Аҵх ԥшуан еихаԥсы.

Аӡмах дҭажьушәа деилысын:
«Уажә сылбар Минаҭ?..
Илдыруеи ҵьаҳаным сҭысын,
Ишаасыртыз «ҵьанаҭ».

Агәахшәара ҭала лгәаҵа,
Цәымҩысгьы сылкыр?
Иақәшәашьоуп ауаҩы дзырхаҵо!
О, с-Минаҭ, уи дыр!..

Быцәоушь уажәы?Быцә, уа быцәаз!
Быԥхыӡ сабмырбан.
Анасыԥ саҭәабшьан идуцәаз,
Аныҟәгара сгәы иҭан…

Аха уажәшьҭа, аллаҳ идыруеит,
Уаҳа ҳаибабоу,
Ҳнатәоу, бнапы гәыбзыҩ сныруа,
Абра ахьҭа сагоу?..»

Аԥхара аниоу иԥсы ҭалан,
Зназы дааԥсасит.
Аха уаҟа аԥхара аамҭалан —
Ацә хьшәашәеит, ишәит.

Арахь иҟаӡам ашара.
Адырҩагь дахьҭшьит.
«Иабасҭаху уи ачара!?.»
Егьи ацәгьы ишьит.

Уигьы ааирҟьан, даҩралан,
Иааивигахт иԥсы.
Аха уаҟа аԥхара аамҭалан,
Ихьшәашәеит уигьы анԥсы.

Аеҵәа, дызжьаз уи ашәуа,
Аҽаҳаракны ихшьын.
Дазԥшуан есааира дыхьшәашәо,
Ашьа ахьшушәа иҟаԥшьын…

Имаха-шьаха зегь дысын,
Шьҭа хьҭагьы дакуам.

Ихы-ихшыҩ, уа еилысуан,
Ихәыцрақәа еизыкәкәон:

«Иагьа еҵәа жәҩан икыдуп,
Урҭ зегь рыгәра умган...
Зшаеҵәа мгыло дразҟыдоуп,
Давахоит аган...»

Нас уи ҧхыӡҵас дҭанагалан,
Дҟәынд-ҟәындуа ак иҳәон.
Ачара далан. Ачара игәалан,
Ичара еилиргон:

«Акәац шҧаҟам? Акәац мачхәым!
Ацә дуқәа аазымгеи!..
Ишәфы, ижәжәы... Арҟа анмаҷха,
Ахьымӡҕ снамыргеи...»

Иқәац-қәацон иқьышә еихало,
Ихәыҭ-хәыҭ бжьы гон...
Еизынрыжьхын дара рхала,
Уажә Минаҭ дибон:

Сдаҷ еихаҧса, скалам ӡара,
Ибымаздеит сразҟы...
Сыхцәы махәар, сыхцәы еиқәара,
Иааг бнапы сыркы...

Сымсыр қьаадыш, сыхәда ҵҟәашаа,
Сбырфын қашәқашәа.
Сыбла гәбзыҕ, сыбла ҭшаша,
Сымра, сыхьҟәыршәа!

Сыеҵә, сымза, сымра шаша,
Сынасыҧ аҧсҟы...
Сылашара, сызкәыхшаша...
О, сразҟы, сразҟы...»

* * *

Ашарҧыеҵәа гылеит.
Ашьха ҧхарахт шьыжьымҭан.
Аха нарцәымҩа иқәашьхан,
Дымҵысӡо дышьҭан.

Уаҟа аҭыҧгьы уаҩы ихашҭуам,
Ахьыӡ хьымӡыӷха,
«Ашәуа дахьҭаҧсыз» ҳәа иашьҭоуп,
Уа ашьхара иахьа.

Аеҵәа акәзар, еиҳа зхараз,
Ахьыӡ ҳаракха,
«Ашәуа иеҵәа» ҳәа гәаҧхарас
Иамоуп иазынха.

АБАЛЛАДА АЧЕИЦЬЫКАЗЫ

ƑƥƷƹƥ-ƀƲǪȦƥɌ ƏȦƥƲ̛Ȧƥ
ƭư ǀ ʓǁȯ ǀ ƲǸ ǀ ưƳƸƴ

«Асас дахьнеиуа сасра
Быжьнасыҧк рыхкы
Ицуп. Аҧшәамацәа рзы иара
Инижьуеит руакы!»

Аҳабла абахәқәа ирбжьатәан.
Рҩашк агәгәа ахга,
Аӡыжь иҭаҽҽон. Нас ияаиқәтәа
Ицон абжьы мырга.

Аҧҭа ӡлачӡа илаҟәын,
Аҵх лашәын зынӡа.
Ҧацхакаҿ џьара амца еиқәын,
Аҳабла аханӡа.

Ашш аҿкылҕәаа аԥша ҕзуан,
Аԥсахы еиҟәыҷҷо.
Амцабз архышьна арбзон,
Ахәблы ианҷҷо.

Аҟәҵьал ҿеҳәагылан ахәшҭаара,
Ахәаҭаҳәа ишуа.
Ан лхәыҷқәа рыбла ҭраа
Илыкәаша итәан иазԥшуа.

– Амла, амла, амла, нан! –
– О, иԥсыша шәан...
Аҟәыд еиларшәшәа ишәысҭап, нан,
Шьҭа агьагым, шәымшәан...

Ирҿалҵо шлымам лӡар лҭахын.
Ахәыҷқәа жьаны,
Аҟәҵьал иҭалԥсаз хаҳәын,
Илырцәарц ижьжьаны.

Ихарҟәысуан акәаҷаб.
Аҵх цон иуааӡа.
Ус рылацәақәа неиқәҷабт,
Ацәа мчы-ду анрыхьӡа.

– О-о, аԥшәма! – уи аамҭаз агәар
Дааҭалеит аӡәы,
Дныҟәаԝуп уҳәартә, дубар,
Ишьклаш аҳәынҵәы.

Асас дылҭааит ҵхабжьон.
Дбатәуп уи хазы.
Аҟәҵьал ҿеҳәылгеит – уи дылжьом,
Ихылшьит ахьурӡы.

«Млала агәаҟра, аԥсра ахықә...
Ианаму имариоуп.

Измам асас изын ҭәахык,
Нас дшыбзоу ԥсроуп!» –

Абас аҳәоит уи лҭас.
Иара уажәыгь, абар,
Агәаӄра шлымаз лахьынҵас
Лӡоит, асас имбарц.

Аԥша ашшаҿ зны иӷзуеит,
Зны акыр-кыр ҳәа иччоит.
Амцабз ахнышьыр арбзоит,
Ахәблы ианҷҷоит.

Асас изырхиоу ихәы
Ӄәнишьом, дахатәоуп.
Аԥшәма инлықәикын ихы:
– Хьырҵәаҵәа еиларҭәоуп

Быламыс. Буаҩра цқьоуп.
Ба бчеиџьыка хааауп.
Издыруеит, ғаррыла бгәы ҭкәоуп,
Аха уи аҵыхәтә уахоуп!

Нас дназԥшит уи ацәарҭағәы;
Икараха ахәыҷқәа,
Ықәыԥсоуп иларха-ҩарха рхы,
Ицәоуп иҭахәхәа.

– Ирҿыха бхәыҷқәа, ишымлашьуаз
Ибырцәаз ижьжьаны.
Ахаҳә аӄәџьалаҿ ибыршуаз
Ааг акы ианҵаны.

Аӄәџьал ахы лалырхан
Иланылҵт асаан.
Ассир! Дахуаԥшуеит дшанхан,
«Ахаҳә» ӄәыдеиларшәшәаан.

Лысас дахьтәаз даннаԥшы;
Ассир – астол ҭәуп.
Ачашә агәагәшь еиҵаршы...
Иқәу зегь фатәуп.

– Сара шәҳаблаҿы уаха,
Сеиҭак ныҟәаҩҵас,
Ҭӡы-цыԥхьаӡа амӡырха
Сҭалахьеит ус цас.

Аха аламыс ҵкар
Уаҩ дсымбеит измаз.
Исыхәдхыхәхәон ацәыкәбар,
Ҿысҭуан ашә снас-нас,

Аха аҩны снеимышьҭит уаҩы;
Шьоук ҽырцәа ҟарҵон.
Шьоук рыбжь ацәымӷра ахыҩҩы
Ашә нысҿажь ицон.

Бара быламыс сгәаԥхеит,
Абзазара баԥсоуп!
Аӷарра иббахьоу бызхеит!
Ари зҳәо сара соуп.

Сара исыхьӡуп Асамарҭал,
Иназыгӡоит ақәнага...
Ахәыҷқәа ааг. Шәааиха, шәааишьҭал.
Акрышәфа, сыгәра жәга.

Ицәыха-жьыхоз ахәыҷқәа,
Инахатәеит ачыс,
Илах-ҿыххан, иццакуа,
«Напҟьаран» изҿыз.

– Иԥысшәеит бгәылацәа ирҟазшьоу.
Издыруеит шьҭа рықәнага.

Аԥсуара, аламыс зыԥсоу,
Уигь збеит еилырга.

Аламыс – ари уаҩроуп!
Хә-амам ауаҩра.
Амал – газа-жьагоуп, иуаароуп.
Дук уазгом хара…

Изхара анифа, изхара аниоу,
Зыламыс хәашьуа,
Иаҭәам адунеи дзыниоу,
Ауаҩра зҟьашьуа.

Араҟа инхои шәареи шәеиԥшым,
Бразҟы бымцьабан.
Акрышәфазар, ҳашәмырԥшын…
Шәхьамԥшын. Ишәымбан…

Ахәы иҩыхәнахьан еиԥш урҭ,
Бжьы-цәгьа бааԥсык геит.
Рышьҭахьҟа иҵысит аурҭ.
Абахәқәа ҿыбгеит.

Аашахьан. Илзымчҳаит ан,
Дынхьаԥшт. Ахлымзаах;
Аҳабла абаҟоу, иахатәан
Иџьаҳанымха азмах.

* * *

«Асас дахьнеиуа сасра,
Быжьнасыԥк рыхкы
Ицуп. Аԥшәмацәа рзы иара
Инижьуеит руакы.»

Ан дынхоит-дынҵуеит иахьа,
Лыхшара уаахеит.

Асамарҭал иҳәахьа,
Лразҟы иазкаԥхеит.

АН ЛЗЫ АБАЛЛАДА

Быжьҩык ахымхәацәа ран
Аԥсразы дышьҭан.
Быжьҩык ахәыҷқәа нҵәаран
Ирзыԥшыз уашьҭан.

Рылаҕырӡ ахьшы рызҕы,
Иштҵәуаз иҕьазкын,
Ран дызныз ацәарҭаҕәы
Рыгәҭылак иркын.

Еиҳабгьы еиҵбгьы еиҟараха,
Рызагьы хәыҷқәан.
Быжьҩык, зан лыда ҭынха
Дызмамыз, млакуан.

Икылхха-кылххаз уаҟа аԥацх
Шәахәак ныҩнаԥхон.
Иӡсауан ицәылашьшь аҵх,
Ашарахь еихон.

Амза аҿыҵәахуа ԥҭала
Иҟанаҵон «џьит».
Аԥсцәаҳа има ичаала
Уа данааи дааицьит!

Аԥсцәаҳатҵәҟьа дааиҵаҕәҕәеит:
Ран днырхых дгатәын.
Дҵас уи иман, иҿирҕәҕәеит,
Аха агәаҕьра митәын.

Аԥсцәаҳа, шаҭарак злаӡам,
Длак-ҩакит ара акыр.

Нас дналсын аԥацх аҭӡамц
Зегь зымчу иахь дныРт.

Иеиҳәеит иибаз шымбатәу;
Ишрыцҳау ахәыҷқәа.
Рхы ишзамыхәо, ишныҟәгатәу,
Ишымлакуа, ишыхьҭакуа.

Рҭынха ааигәацәа шыхҵәахьоу,
Аныдлаԥса ишынҵәо.
Раб дырхыкәкәаа дшааргахьоу,
Рдац-ракәа шыԥҵәо…

Агәаҵәажәпа, зегь зымчу,
Дгәааит уамашәа;
– Измааноузеи, џьым, узҿу,
Закәи иуґрашәа?!

Сара сыхшыҩ еилага
Сдәықәым, сыгәра гоуп!
Сара исҳәазар уи даага,
Изахьӡу – даагоуп!!!

Иузымдырци уажәыгь, мшәан,
Аԥсҭазаара шымшроу!
Урҭ ныҟәзгода ҳәа умшәан
Аԥсабара анроу!

Аԥсабара ду уаҟәыҵ,
Абар, уажә иумбари: –
Хаҳәык ааҵнахт инаԥхыц,
– Уахуаԥши ари! –

Ахаҳә имҵеикит иааиҟәиршәан,
Иаґран уи хәацык;
– Абри абраҟа инҭашәан,
Аха акгьамыхьт. Ԥсык

Аригь иахоуп, аха абра
Ахаҳә иаӷратәа,
Аҽеныҟәнагоит азхара.
Ахәыҷқәа нҵәааратәа!

Адунеи аԥсабара дгьыл
Рзынхоит урҭ, умшәан…
Умԥшын шьҭа, уца, угыл!
Даага ахәыҷқәа ран!

Мамзар, исҭоубоуп, идыр,
Ухаҭа сноугәҭас,
(Иҟалома лҭыԥ ҭацәыр?)
Усшьҭуеит лцымхәрас!..

Амра цәырҟьа-цәырасуа ихан,
Ааԥынра аԥсы ҭан.
Быжьҩык ахымхәацәа ран
Аԥсразы дышьҭан.

Рылаӷырӡ ахьшы рыӡӷы,
Ишҵәуаз иӷьазкын,
Ран дызныз ацәарҭаӷәы
Рыгәҭылак иркын.

Аԥсцәаҳа инеигӡарц идҵа,
Дналхагылахт уи ан,
Аха игәаӷьра зынӡа
Ан лзы иҿаҳәан:

Аԥсцәаҳаҵәҟьа длывсит ан,
Ахшара рацәа змаз.
Дигеит уи лцымхәрас, диԥшаан,
Ахшаараура еиԥзырҟьаз.

АПОЕМАҚӘА
АХӘЫҶҚӘА РЗЫ

АШЬАБСҬА АЗЫН

Аӡынра бааԥсын,
Итәан аҵаа агәыҵак.
Ажәҩан еихаԥсын,
Илашьцан алакыҵа.

Иалымсрашәа хьҭа,
Рыеҭарҳәаҳәаӡан сыла,
Ашьхара, аԥсҭа
Гылан ишьхныԥсыла.

Ас-ду еиқәнаҵан,
Аԥсҭа-наара икыдын.
Ашәарах лбаацa,
Иаднацалт ақыҭа.

Ашәарах млакын,
Игәаҟуан, иуазыруан.
Ҩада рымҩа кын,
Лада шқыҭоу рныруан.

Ҵьоукы-ҵьоук ауаа
Рыцҳашьара рылам:
Ашәарах ԥшааyа,
Абнақәа ирылан.

Иларханы асы,
Ма ҵьара икҿацала,
Иааҭырхуан аԥсы,
Уаҟа шәақь мцала.

Ашәарах зынӡа,
Иашаҵәҟьаны, ирыцҳан.
Адгьыл анхҩаӡа,
Ироуам иназыцҳауа.

Шьабсҭак цәгьа иангәаҟ,
Ишқыҭаз азгәамҭа,
Иҵыҵәҵәо маҵәқәак,
Ишлеиуаз ашамҭаз,

Иахьаанагаз дгьылс,
Иаразын ишхәарҭам
Азымдыр, илкылс,
Иналалт анхарҭа.

Алақәа рыҵба
Ԥаҿасит ақәашьда.
Ишааиуаз анаба,
Аху-су ҳәа иашьҭа,

Агәы ҭыҵсаауа,
Ԥадаҟа иҭрысит.
Ишцаша ҵшаауа,
Аандақәакгьы ирысит.

Аха зегь еималт.
Ԥада асы аназымга,
Иааҳәын, лада иҭалт,
Амч ашәарц еизымга.

Ақыҭагә иазцон,
Агәарабжьара ибжьала.
Ҷкәынакгьы дыҳәҳәон,
Ихаамыз ибжьала.

Уи ибжьы раҳан,
Ҳаблак зегь еигәныԥуа,
Иашьҭалеит еихан,
Лагьы, уаагьы еиҵхныԥуа,

Ицон иара быжьҵәраа,
Аҳаблақәа ирылҟьо.

Ус џьа гәашәк вҵраа
Иахьабаз инкылҟьа,

Инҭаҧалт агәарҧ.
Алақәа, уи иашьҭаз,
Иҟамлеит ирбартә –
Ицеит инавҟьан ашьҭа.

Нас иахьҭыҵра абарц,
Иааҭагьежьт иахьҭалаз.
Икәыршан агәарҧ,
Аҵитрус аандала.

Аанда ҳаракӡан,
Иҟаӡан еимала.
Агәашәқәа ҟаҵан,
Ак зҭамло аламала.

Агәарҧ аҿгьы иара,
Ауаа рыҧба акызаап.
Ахәаша, ашәара
Аблақәа хнакызаап.

Уаҟа ивҵрааз агәашә,
Излааиз, ахашҭын,
Иаҕәыхуан ас ҟәашә,
Иҭагьежьуан ашҭа.

Зынӡак аҽашьуан,
Игәаҟуан. Иҩаҧо,
Аанда аҽхнашьуан,
Асы адырппуа, ирапо.

«Абылра иацәшәаз,
Дҭаҧалт аӡыршеиқәҭәа».
Иаанагт иахьеицәаз,
Агәеисрагь ахьеиқәтәо.

Аԥшәма ихаҭа,
Усҟан еиҵхо амца,
Икыдҵо иԥсаҭа,
Дтәан уа ахәыштҭаара амҵа.

Аԥшәма иԥҳа хәычӷы,
Лышәҟәқәа нҭаҵа лшәыра,
Игәбзыӷӡа лхы-лҿы,
Днагылт амца лныруа.

Дҟәыбчӷаӡа, дҵарӡа,
Бзиа илбоит аҵара.
Даашьаӡом зынӡа,
Илоур ахьӡара!

Дгылан дыхианы,
Ашкол ашҟа дцарцаз…
Ашьҭахь ашә аартны,
Дындәылҵуаны абарҵахь,

Аб данԥшы адәахьы,
Ибеит уи ашьабсҭа…
Уадак дныѡнаххы,
Иҟәаҟәа изҭаз аԥсҭа,

Патронак нҭаҵа,
Ишәақь хырша, има,
Дҵеиҟә-ҵеиҟәшәа ҟаҵа,
Дындәылҵт хыма-ԥсыма.

– Баба, баба, иумшьын!.. –
Иԥҳа хәычӷы икалҭ дахон.
– Иааит ҳа ҳахь ихьҭшьын,
Уамеихсын, игәнаҳауп!.. –

Ааба зхыҵхьаз шьҭа,
Иԥҳа хәычӷы длызхьаԥшма?!

Дгыгшәыгха ихаҭа,
Дыҟан уажә уи аԥшәма…

Ашьабсҭа шанхан,
Ишәа-ӡыӡуа, игәыҕьуа,
Дааиуашәа ҭынхак
Ихәаԥшуан, игәыҕуа.

«Соужь наҟ абааԥсы,
Ууаҩыми, срыцҳауп.
Абноуп са сыԥсы,
Маҵәқәак сынрыцҳап!

Сырҿоумҵан ала,
Сыԥсабара рԥшӡагоуп.
Имаҷхаз зыжәла,
Сара сыжәла ааӡагоуп!..»

Абла абас рҳәон,
Аха ашәақь нагәыҵак,
Гәаҵәа-жәпа дгәыҳәуан –
Иҵиблааит агәаҵа.

Ҕзы-бжьык уа иналыхҟьан,
Лнап хәыҷқәа раҵәа,
Дынкаҳаит дышьҭҟьан,
Иԥҳа хәыҷы хьырҵәаҵәа.

Уаҩҵас абла еиқәыԥса,
Ашьабсҭа ашьа агәыҵаш,
Ашьапқәа еикәаԥса,
Ишьҭан асы агәыҵашә.

Амаалыҟь хәыҷы лган
Шьабсҭаҵас лҿыкәҵа,
Ларгьы уа дышьҭан,
Лнапқәа ԥхьаҟа идәықәҵа.

Аб мыжда иԥсы
Цан, даалҵт игыгшәыгра.
Иҿыхеит лассы,
Иуаҩра хьыршәыгәра,

Изымҳәаӡо ажәак,
Иадызшәа уи харак,
Иҭирҟьаз ишәақь,
Ахаҳә, уаҟа агәараҿ

Ишьҭаз, наҟ ирхха
Ишимчыз иланиҟьеит!
Агәыцә еиҩырхха,
Иҩбаны илеиҩиҟьеит.

Аб мыжда иԥҳа,
Уа дишьӡаҵәҟьаз џьишьан,
Игәы дҭасуа, дыктәха,
Длаӷырӡышуа иҽеишьуан.

Ус даалҵит лара,
Уа дзықәшәаз агәҭҟьара,
Аха дахьцара
Лымбо дҭалт агәара.

Уа лаб днеиҿаԥшыр,
Дӷызуан, шьҭахь дыҭрысуа.
Ашьабсҭа еиԥш дишьыр
Ҳәа дшәозшәа, агәашә дҭысуан…

Уи нахысгьы зынӡа
Аб иԥҳа дицәтәымха
Дҟалеит, дҿаҳаӡа,
Лҿы ажәак аалзҭымхуа.

ԥАҧ, 1973

КӘЫНТА ХӘЫЧ ИЛАКӘ

Кәынта имам иаби иани.
Еиларсушәа дгьыли жәҩани,
Ашьха ԥагьа ахьгылоу амҵа,
Иҿыцәаауеит ихәшҭаара амца.
Даниз, деиҭымхарц иқәашьха,
Раԥхьа ибеит иҭынчӡа ашьха.
Амшын ибеит, нас, уи ашьҭахь –
Ацәқәырԥақәа аршәуан иаашьҭых.
Уинахыс, изхҟьа издыруам,
Амшын агәрагара иныруам.
Ашьха игәбылра анхалан,
Ашьхоуп иашан ԥсыс ихала!
Ашьхеи амшыни рыбжьара
Иҟоуп идунеи, иԥсабара:
Ашьха, дгьыли жәҩани еилала,
Уа инҵәоит адгьыл, иара итәала.
Анахь, жәҩани мшыни еилала,
Адунеи аанҵәоит, иара итәала,
Аԥсҭазаара шыҟоу аиаша
Димагәышьам изырҵаша.
Иаҳәшьа ду лдырра дадоуп,
Насгьы уи мыцхәы дыгәшаҭоуп.
Урҭқәа ирыхҟьан лҳәатәы хаиҵом,
Дыбжьысҵәҟьангьы аҵәы иҽахеиҵом,
Аха аашьара дыҭқәа дамоуп,
Мыцхә ацәара цәгьа иҳарамуп,
Еснагь дыцәоуп дцәарҭанхала.
Шьыжьык дҩагыланы ихала,
Мцак еиқәиҵом, ҳәыск ааԥхьеицом,
Ахкаара иҭарҳәуа ажә нҭеиҵом.
Шәҟәык ааикыргьы ишику дыцәо,
Ацәа ибла арчын, идуцәахт,
Изҭамгыло илакыҵа,
Иблақәа рызҳаны иҭыҵуан.

Ичуа, ичуа, нас ишҳаӡӡа,
Ихы-иҿы иҩықәтәеит, ибаз-базӡа.
Иблаҟәа ихы аҵкьыс идухан,
Иԥшраааҟалт зынӡа игәымхан…
Кәынта иҟаиҵеит ари гәалас.
Закә мзызу урҭ ирхалаз
Издыргәышьом. Зынӡа абарҵагь
Даақәгылом, уаҩ димбарцаз.
Уимоу, ихы зынӡак ахыза
Инхәыҵаҵан иҵәахызаап!
Иԥхеишьагәышьон ихы бардынажә.
Руҭраҿ аҵла иқәтәа ардәынак
Ашәа аҳәон ҽнак. Дааӡырҩызар,
Ашәа иаҳаит абри аҩыза:
«Ацәара-мыцхә иарчуеит уаҩ ибла.
Шьыжь игыло разҟ иԥылоит.
Имаашьаз деиқәшәоит насыԥла,
Дыԥшӡахоит нас уи митәыла!»
Кәынта цәгьа иҭахын дыԥшӡазар,
Иԥишәон иахьа ажәак иаҳазар.
Уажә абас илымҳа инҭасит,
Ихыза дхәыҵҵит, наҟ дагәҭасит.
Аашьара дазгәаа днақәшәиит,
Аразҟымҩа иашагь днақәшәеит.
Аашьареи иареи анеидысла,
Ишьақәирҕәҕәеит иажәа усла.

* * *

Мыцхә ацәара иҽанацәига,
Иблаҟәа, зынӡа ицәаԥҽыгаз,
Изырԥшӡара аҭыԥ аанкыло,
Иалагт хәыҷ-хәыҷы ишьақәгыло.
Амаашьара ида инҭала,
Ишьа иналалан, ԥшьшьала,
Иблаҟәа анырра рнаҭеит,
Рҭыԥаҿ иааганы «ианаҭеит».

Иԥшʒахеит, агәкыра рхымԥуа,
Иҵархеит, верск ирбо агәыр-ԥынҵа.

* * *

Кәынта аҟәбҷарахь деиҭасит.
Ҽнак, дыштәаз, илымҳа инҭасит,
Рдәынак иаҳәон ихааʒа ашәа.
Цқьа дʒырҩын, еиликааит ажәа:
«Ауаҩы дыҕәҕәахарц махәҿала,
Ижәҩа ʒирыжәроуп ааԥсарала.»
Кәынта цәгьа иҭахын дыҕәҕәазар,
Иԥишәон иахьа ажәак иаҳазар.
Шьыжьгылара иҵахьан усгьы,
Дацәаашьомызт нас аусгьы.
Уажә ас аниаҳа, доутәаахуа:
Ахаҳә дуқәа шьҭыхуа, дҩахуа,
Зны ихы иҩавго, инаргәыҵ иқәҵа,
Ахаҳә ирԥон дацԥа идәықәҵо,
Аха иҽадцала, лымкаала,
Ахаҳә иршәуан амжәацәала.
Насгьы, баша анапҟьараз,
Ахаҳә агәыдиҵон ацәҟьара.
Иарма иамҭаʒа қәацара,
Абас иарҕьа жәҩа мацара
Аус аируа, есааира
Иҕәҕәаахо, иагеит аиааира.
Иҭәит, иазҳаит, ибзиахт аура.
Аха дзыргәырҕьара аниаура
Аамҭа изыҟамлаʒеит Кәынта,
Иарҕьеиԥш иармагь хҭакны икында!

* * *

Иарма напы иара итәымшәа,
Аура ԥсыʒак инахымшәа,
Нацәкьыск ашәпара еиҳамкәа,
Иаанхеит абас, деимарамкәа.

Кәынта уи цәгьаӡа игәы иасит.
Ҽнак дырҩагь илымҳа инҭасит,
Рдәынак иаҳәон ихааӡа ашәа,
Цқьа дӡырҩын, еиликааит ажәа:
«Дыҕәҕәаахартә уаҩ ихы ҟаиҵароуп, –
Иарҕьагь, иармагь ныҟәицароуп!»
Еиликааит уа Кәынта игхаз,
Ижәдыруеит амаашьара шикхьаз.
Иарҕьа шныҟәицоз еиԥш уаанӡа,
Иарма ԥишәон, амра лҭашәааанӡа.
Имаӡамкәа ҭынч атәааха,
Ахаҳә дуқәа шьҭыхәа, дҩаха,
Зны ихы иҩавго, инаргәыҵ иқәҵа,
Ахаҳә ирԥон, дацԥа идәықәҵо.
Аха, иҽадцала, лымкаала,
Ахаҳә иршәуан амжәацәала.
Насгьы, баша анаԥҟьараз,
Ахаҳә агәыдиҵон ацәҟьара.
Иаиршьцыланаз аиааира,
Армагьы ҕәҕәахон есааира.
Арҕьа аҟара армагь иалан,
Иԥшӡаӡа иҟалеит еинаалан.
Иҭҭәаахеит, ибзиахт аура.
Аха агәырҕьа нагӡа аниаура
Аамҭа изыҟамлаӡеит Кәынта –
Ишьапқәагьы хҭакны икында!

* * *

Ишьапқәа зынӡак итәымшәа,
Роура ԥсызак инахымшәа,
Нацәкьыск ашәпара еиҳамкәа
Даақәхеит, абас, деимарамкәа…
Инапқәа шьҭаҳәазон данныҟәоз,
Дарҿаасҭон ишьапқәа шыҟаз.
Кәынта игәы ари даара иасит.
Ҽнак дырҩегь илымҳа инҭасит,

Рдәынак иаҳәон ихааӡа ашәа,
Цқьа дӡырҩын, еиликааит ажәа:
«Ауаҩы дыҕәҕәаахарц шьамхыла,
Дныҟәалароуп уи шьапыла».
Кәынта цәгьа иҭахын дыҕәҕәазар,
Иԥишәон иахьа ажәак иаҳазар.
Шьыжьгылара иҵахьан усгьы.
Дацәаашьомызт нас аусгьы:
Дныҟәон, ахәы дылбаауа, дхало.
Дыҩуан, ампыл мҵарс ихала.
Аҭаалым азы ишьапқәа шьҭыхуа
Иҟьон аҳауаҿ, амза ҭыхуа.
Ишьапқәа ирзааимца акыҟам.
Зных, дақәтәа амаланыҟәа,
Аҩадара иаҿацала,
Ишьапқәа рцәа иҭых, ахәы дхалон.
Есымша еидарак аанкыла,
Ашьха дцан даауан шьапыла.
Абахә аттаҳәа дыҩхала,
Дылбаауан аддыҳәа дҭала.
Изшьапык ала иҿынкыло,
Еиҭныԥсахны уа дынхгыло,
Зқьынтә длаҟәуан уи, дтәо, дгыло.
Иаиршьцылан аҷьа аиааира,
Иҕәҕәахон даргьы есааира
Арҕьа аҟара армагь иалан,
Рыԥшӡара ҟалеит еинаалан,
Иҭҭәааӡа, ибзиахт роура.
Аха агәырҕьа наӡа аниоура
Аамҭа изыҟамлаӡеит Кәынта –
Ашәҟәыԥхьара хҭакны икында!

* * *

Инапқәа ирыгым, ишьапқәа ирыгым,
Аха иабаҟоу ихы арныгын.
Ихәамц азын ихы   тәымын,
Икәмеиӡа, изаҟараз ҭаҷкәымын.

Шә-шьаҿак ахьыбжьоу, уҽынкыла,
Уԥшыргь иубом ихы ихагылоу…
Ихажәҩабжьаҿ иҵәахушәа,
Илҳәҳәоит икьацәӡа, икәуа хушәа.
Ихы дарҿаастан уамала,
Дызцәаажәом уаҩ динаала.
Кәынта игәы ари даара иасит.
Ҽнак дырҩегь илымҳа инҭасит –
Рдәынак иаҳәон ихааӡа ашәа,
Цқьа дӡырҩын, еиликааит ажәа:
«Шәҟәыԥхьароуп иамоу еизҳарас,
Ахы зырԥшӡо, иазҭо анырра
Шәҟәыԥхьароуп, иреиҳау ԥшӡарас
Иҟоу ахы иҭоу адырроуп!»
Кәынта цәгьа иҭахын дыԥшӡазар,
Иԥишәон иахьа ажәак иаҳазар,
Шьыжьгылара иҵахьан усгьы,
Дацәаашьомызт, нас, аусгьы.
Далагт ашәҟәԥхьара хҭеикуа –
Иҽыҩнеикт иаб ибиблиотека.
Уаҟа шәҟәык аанмыжь данаԥхьа,
Ижәлар ааиликааит зегь раԥхьа.
Ихгьы ԥшӡаӡа инихагылеит…
Шьҭа ашәҟәы дагаӡеит днеидкыла.
Есааира иҭбаахон идырра,
Ихгьы иаиуан анырра.
Ихәамц аилашьшьра мырҿыхо,
Иалагт ихы мацара духо.
Кәынта игәы ари даара иасит.
Ҽнак, дырҩагь илымҳа инҭасит –
Дзыԥхьоз уа шәҟәык иаҳәоз ажәа,
Ажәа – иаҩызаз ардәына ашәа:
«Ауаҩы дыбжаны дмиӡазар,
Ихгьы, инапгьы, ишьапгьы еибгазар,
Урҭ зыраацсаз инеибеиԥшны,
Дҟалоит аԥшӡара ду иԥеиԥшны!»

Кәынта цәгьа иҭахын дыԥшӡазар.
Иԥишәон иахьа ажәак иаҳазар,
Шьыжьгылара иҵахьан усгьы,
Дацәаашьомызт нас аусгьы.
Еилеигӡо далагеит хкы-хкыла,
Еиуеиԥшымыз аусқәа шәкыла:
Агәар иҭга агәам каижьуан,
Амҿы хтәызар – ихны иеиқәижьуан,
Аҵәҩан аирсуан аанда ктәызар,
Дцәаҕәон, драшәон, иаҭахызар,
Дныҟәон, дыҩуан, ашьха дхалон,
Ҭаалым ҟаиҵон зынгьы ихала
Ахаҳә ирԥон, ампыл дасуан,
Ашәҟәыԥхьараҿгьы даԥасуан...
Идунеи ҭбаахеит џьашьатәыла,
Кәынта дыҕәҕәахеит зегь рыла!
Ижәҩахыр ԥҽаҽа, иӡара ҭҕәыцәаа,
Дҟалеит зынӡа деилҟьа-еилҕәыцәаа!
Инапқәа ракәу, ишьапқәа ракәу
Иалухри, ишыԥшӡоу лакәуп
Ихгьы аныԥшӡаха уамала
Дҟалеит зегь рыла деинаалан.
Имам аха иаби иани
Еиларсушәа дгьыли жәҩани,
Ашьха ԥагьа ахьгылоу амҵа,
Ицәом шьҭа иаб ихәышҭаарамца!

ƀǯȦþ, 1970

АПОЕМАҚӘА

ЦГӘЫРҴА АКӘАРА

Амш бзиан, цқьа мшахьази,
Ааҧынрак азоуп иара,
Ашәаҧыџьаҧ рзы гәытәарамзи,
Иаҿын еилач азҳара.

Аџьма иахаз аҷыбырхәа,
Инапы иакәыршан икын,
Аџьма ишацыз аӡыс еирыхәа,
Ихәҳаны иааигон Ҭакәын.

Анаарала   дцәыраҟьа-цәырасуа,
Ҭаҟа арха дылбааны,
Цгәырҧа акәара аҧсҭа дынҭысыр,
Нас дцагәышьон деибганы.

Издым хаир Цгәырҧа акәара,
Бналашьцароуп еимаҧа.
Ма иабашам амра аҧхара,
Уаҟа илгоу амҩапа.

Иџьныш ҭыҧуп Цгәырҧа акәара,
Аршәаа ҭыҩуеит хәылбыҽха.
Икааметҭхоит аҵх еиқәара,
Уаҟа иҭысуа изы уаха.

«Цгәырҧа акәара иаха дҭысуан,
Аҧсцәа, аџьнышцәа дыркын,
Ма ишьҭалан, ма изҿырҭуан,
Убри иахҟьаны дычмазаҩын.»

Абас   ицәажәон   ааигәа-сигәа
Инхақәоз, амц хаҵауа.
Аҧшҩы, ахәаџьа, «адырцәа сирқәа»,
Хҿыхра енагь ирызцон.

Итәаз усҟан хыхь ақьалаҿ
Ахьшьцәа, измихыз арҭ иааигауа,
Ирбон Ҭакәын ҵаҟа акәаҵаҿ,
Цгәырҧ акәарала дышцауаз.

– Абыржәы, – иҳәеит убасҟан,
Уазбақь, иааины итәаз ара, –
Изылшарыда уара, Маскәа,
Абни аџьма ицәгара.

Ари аныҟалоз аамҭала,
Архәрақәа ҳәа ирацәаӡан.
Иаҳа иҕьычуа, нас иқәыло
Дхаҵаҕәҕәоуп ҳәа дыҧхьаӡан.

Дхырҵәааҩымзи, нас, иҕьычуа,
Тәым џьабаала крифон.
Дыхҵәагәышьон уи дызчычо,
Инапы игәыҵаҧса даанхон.

Ҭакәын има агәыдыҳәа,
Аџьма ишацыз иара аҧа,
Днеиуан. Ихәыцрақәа аттаҳәа,
Еишьҭагылон еиҿаҧа.

«Хшы змыҵуаз сымаӡамызт,
Сыжәзаҵә акәзар иргахьан,
Сҧа хәҷыҵәҟьа хшы иҿакәамызт,
Аҟәыд, абысҭа игәы ргахьан.

Исымаз ахәыҷы нахҭныстҵа,
Срыцҳауп усзылҧха аҧааимбар,
Џьмахьакала ҩеижәа аныстҵауа,
Ирахә рҳагаха иҟалартә.

Иҿшагәышьоуп аӡыс, ҳаҧыхьа,
Анцәа исасуп, ихьап,

Аха аҕычцәа… Исмоуааит гәхьаа
Ма ихәыҷуп аԥа сзынхап.

Изҳалап уа с-Хьымца хаара,
Арахә гәарцан, иааицалап,
Сара салагап анхара,
Сыҵәҩан шьап ҳрыҕәҕәалап.»

Абас дхәыцуа агәыдыҳәа,
Иныҵакшо илаба,
Даннеиуаз гәаныла дныҳәауа;
Иԥьма иацмызт аԥа.

Иахьынаскьаз аԥьма аангылеит,
Абжьы ааргеит аԥазы.
Уа Ҭакәынгьы дааҭгылеит,
Игәы неиҭаԥеит, аха иззы?

Иззы? Абар, аӡыс абаҟоу?
Ацәа далҵызшәа дааҭрыст.
Даԥхьеит, даԥхьеит ашьҭахь уаҟа,
Аԥьма надҳәалан ашәҿыск,

Иҿынеихеит хыма-ԥсыма,
Аӡыс иԥшаарцаз дыццакуеит.
Аԥьма акахьп ҳәа хыс икыма,
Дызлаауаз ала днаскьоит.

Кырӡа дцеит, аха аӡыс ибозма?
Дгьыжьит аԥьмахь деибакуа.
Аԥьма еибганы ма изкацозма?
Иныҵабеит уигьы уа.

Даԥхьеит, дашьҭалт, даара дгәаҟит,
Аха ахабар ҳәа имбеит.
Ашьҭахь рыцҳа игәы иааинаҭеит:
Аԥьнышцәа роуп, урҭ иргеит.

Урҭ роуп, аха сызхдырӷьазеи,
Изухьази мшәан цәгьарас!
Саб ма гәынахара иухьазу?
Ихгьы даацәшәеит данхәыц ас.

Дагьындәыҟәлеит уи дхыԥ-хыԥуа,
Ихашҭит аҵьма, насгьы аԥа.
Дшәаны днеиуан игәы ҭыԥ-ҭыԥуа,
Ишьҭагьало ихҭырԥа.

Еҳ, иабаӷоу уара рыцҳа,
Ааигәа ухәыцуа узлаҟәаз.
Аӷәыд, абысҭа деиҭанрыцҳауа,
Дудыррушь уҷкәын дназыртәаз?..

* * *

Ҩеижәижәаба шыҟәса ҵхьан уи ашьҭахь,
Ҭагалантәи мран иԥхауаз.
Агәаар дынҭыҵт акалаҭ аашьҭых,
Ҭакәын иакәын уа инхауаз.

Агәаар ҳәа иӷоума иудыруа,
Акәасқьа гылоуп еиҿарԥа.
Аӡахәаҭраҿ абригадирра
Далоуп Ҭакәын ихаҭа.

Ҳаҭыр иқәуп иҷкәын Хьымца,
Илша итәылаз иҭахуп,
Зны алемс даиргон ахымца,
Уажә аферма деиҳабуп.

Ихҭысқәа маҷын игәыла Қәҭиа,
Акрибаҟәеит, зынгьы дҭакын.
Иашаҵәӷьаны уи шьҭа дқьиахт,
Анхара ҩнапыкла икын.

Далоуп Ҭакәын ибригада,
Ажь ӷәымшәышәӡа изааӡауа,

Рӡахәаҭра аӡбахә змаҳахьада,
Агазеҭқәа зхы рызцауа.

Уажә ирҭаауан уи аҵьҵьаҳәа,
Захьынҵьара ашәабжь гон.
Ауардынқәа иҭәыз аттаҳәа,
Акамбашьқәа арха иргон.

– Ишԥанеиҭаси ари удгьыл, –
Ҿааиҭит Қәҭиа иахь Ҭакәын.
Дсамырҟәылуа нас днаидгылт,
Қалаҭ ижәҩахыр ҭакын.

– Иугәалашәо, анкьа абрами,
Уаныхьчауаз шәахьтәаз аҭыԥ.
Узцыз Уазбақь ирахә рами,
Ирылазу уара ухатәык?..

– Ааи, амарҵьа, иӡбахә соумҳәан,
Сҿара зыдӡылаз уи Уазбақь,
Ихы сҭарԥа ҵьымшьа-хымҳа,
Симан исырҟаҵо иибалакь...

– Иагьшԥаҟаз анкьа араҟа,
Иугәалашәо, закә бнараз?
Изтәыз усҟан аҵьныш ракәын...
Иабацеи мшәан, уажә дара?

– Аҵьныш дарбан?.. Ушаҟәыҵра!..
Ҵьнышс иҟоу ахәаԥса иауп
Уажәыгьы уи ужәытә хәыцра
Узкамыжьцзар ԥхашьароуп.

«Сжәытә хәыцра»... Хашҭрас иақәи,
Сара лабҿаба изымбеи!..
Ихоуҵаӡом?.. Нас уа уакәу,
Исцәызгаз сыҵьмеи нас аԥеи?

Аа, абнаҵәҟьоуп, Тыҟәраа ахьалоу,
Ажь ахьырҭаауа уажәы,
Аҿенышьыбжьон исыма схала…
– Аҵьнышцәа аауқәшеит ишәшәын?..

– Мшәан, иумаҳаи нас, уи ашьҭахь,
Хымчыбжьа аԥсразы сышьҭан.
Сыԥсаҿыхра ахәаҵьацәа ашьҭан,
Иагьрылшеит ашәҟәқәа ҟарҵан.

– Ҭакәын, – ҿааиҭит Қәҭиа убасҟан,
Ихы дҩахан днеиҿаԥшын, –
– Сара уажәраанӡа иуасҳәон,
Аха гәыҩбарак сакын.

Шьҭа крухыҵит, уара уҷкәынам,
Саргьы шьҭа сажәит абар.
Иашоуп гәрамгарҭас са сумам,
Аха еиҕьуп аиаша сҳәар.

Аиаша уздыруамаз ухы аҭа,
Уаҿуп амц ахаҵара.
Иуҳәоит, уҵьмеи уӡси згада,
Иуцәызҕьычит урҭ сара.

– Иуҳәо закәи уеилагама,
Қәҭиа уакәу ари зҳәауа?
– Ааи, са соуп, изгеит аргама,
Уара адырцәарҿ уԥшаауан.

– Мап! Мцуп иуҳәо иашам,
Ихасҵом, иуҭаху ҟаҵа.
– Уааӡырҩыр ажәак уҳәашам,
Уақәшаҳаҭхоит ихаҵа.

– Нас иҳәа…
– Сыхьчан усҟан, –

Даҿын Қәҭиа аҳәара, –
...Аисараҿы умҩа аапысҟан,
Аҭшәараҿ снатәеит сара...

Амала сминауаҭуп даара,
Усҟан иҟан аамҭакы,
Суҳәоит иҟоумҵан гәынхара....
– Агьаурым. Иҳәа, иҳәа.

– Сахьцәыҵатәаз уаҟа аҭшәараҿ,
Уанынасывс уара Ҭакәын,
Инасырбан аӡыс абҕьымаҵә,
Иаадхалеит иара, нахьыпшын.

Уара иангәоуҭа аддыҳәа,
Аҵьма уашьҭалт, иныжь апа,
Сара усҟан уа сахныҳәа,
Исҵәаххьан ахы хыршәа.

Нас иахьҿаҳәаз аҵьма пшьшьаала,
Зымҩа снеин иаапсыртит,
Уара уааиаанӡа лыпхала,
Инылазгалан наҟ исшьит.

Уара аҵьнышцәа иргеит ҳәа,
Уҟан агәра хаҵаны...
Сыҵьнышҵәҟьамзи иуҳәеит ҳәа,
Иҟасҵама иҟаҵатәны.

Ажьымжәа рҟәыц-рҟәыцуа дышгылаз,
Ҭакәын дӡырҩуа убра,
Ҿааиҭит ибла дынхыпшылан, –
Ҳаи, аф усындаз уара...

АКАСКА

Иахьа акаска
Збеит, акәаасқьа
Ак пшаауа сшыӡназ,
Итаҧцәы иқәаақәа
Иқан. Уақа
Исгәалашәт сзыниахьаз.

Апстазаара
Азқазара
Атахыуп   енагь.
Атыша дуқәа,
Абахә хықәқәа
Амоуп иахьабалакь.

Утақьатасыр,
Угәы уапасыр,
Уццакцәар џьара,
Ак упықәслап,
Ушьацәхныслап,
Утахап нас убра.

Стан ашахта,
Аҽны авахта
Ӡ-забоик рҿы искын.
Ахахә еиқәызжәон,
Арацәа пысҽуан
Сара уи сазкын.

Апқара еиламга,
Акы саналга
Сҿынасхеит сыццакны.
Слампа шаша
Апхашьа башам,
Искуп иларқәны.

Сҭел, смашьына,
Аивза сыма,
Саҵақь аманит,
Амҩа сықәуп.

Џьа ладароуп,
Џьа ҩадароуп,
Иашарҭоуп џьара.
Џьа схы сҩахоит,
Џьа слаӷәыхуеит,
Сҳәазоит ҽаџьара.

Џьара хбароуп,
Џьара бааӡароуп,
Иалҵәҵәоит ацәыкәбар.
Арельс рықәуп
Ашпал дуқәа.
Ехамҩоуп, уи абар!

Аҵагылақәа
Еивагыла
Ирыҧхушәа инашьҭуп.
Афымца назгауа
Акабель базқәа
Уаӷа ирыхшьуп.

Ус агезенк
Аҵаӷа снеизар,
Апарпанта абжьы
Аххы-ххыҳәа
Игон азыҳәа
Шьҭахьӷа снагьежьын,

Ганк сыҽнаҭа,
Хыхьгьы игәаҭа,
Аӷәы еиқәыз убра,
Сеидара снаҵҵын,

Сыбӷа надӡа
Снадтәалеит сара.

Аҳауа назгауа,
Абжьы иаԥазгауа,
Иуаҳауам ара бжьык.
Ус данызба
Ааигәа аԥҳәызба
Ирапауа нышәаԥшьык,

Снеит уа ԥшьшьала,
Нас ҳаидтәала,
Анышәаԥшь ҳкәаҳауан.
Алаф еибыҳәо
Атта-ттаҳәа
Анышә шыхәӡәқәа ҟаҳӡауан.

Аԥсуаа ахацәа
Рышьха арацәа
Уажәакәым ианазнеи.
Аха аус уа
Аԥсуаԥҳәыс уа
Ҿыц акәны дсымбеи.

Иҟәашӡа уаҟа,
Лхаԥыц шкәакәа,
Лыцьымшьқәа цәышәшәӡа,
Лыбла ҟәазқәа,
Илхоу лкаска,
Дҟарӡон дгәыкӡа.

Ашьҭахь Машьа
Слампа аԥхашьа
Иансалҳәа ишылгәаԥхаз,
Слашарбага
Лаԥхьа инага,
Саахт лялампа аарла иԥхауаз.

Аиаша шәасҳәап,
Дзысгәаԥхаз ҳәа
Сыздыруам иааԥҵәа.
Аклубаҿ бааҳәа
Ажәа лаҳәа
Снылԥыртцт сгәырҕьаҵәа.

Хыхь аххыҳәа
Игом уажә бжьыҳәа,
Икылырԥәазаап зегь шьҭа.
Иаркы аканат уа,
Иаурыжьт игәаҭауа
Афымца парпанта.

Апал ҭаԥсам,
Макьана иаԥсам,
Арбгара аҽазырхиара,
Аха сыццакуандаз
Ишсзакәаныз
Аҭел бжьызгеит сара.
Нас ихәныга
Самонит, сҟыга,
Зынӡа сыҽсырхиеит.
Аҳауашәаҩ Рима
Ллампа лыма
Усҟан уа дыҩхәнеит.

– Уа мшыбзиа,
Аԥҳәызба бзиа!
Иҳагу ак сырба! –
– Избаша бзиа
Ашахтиор қьиа,
Иацԥцатәуп шәтруба! –

– Ак лымбакәа
Ак лымҳәакәа

Диасхьоушь ҵьара?..
Ҳгәахы ҧылҵәеит,
– Иҳәеит акылҵәааҩ,
Даахәмаршәа иара .

– Арацәа ҧаҳжәап,
Иҳахьуагь ҧаҳшәап, –
Саргьы сааҿаҧеит.
Сышиашамгьы здыруеит,
Аха аамҭа снырует:
Аклуб ахь сыццакуеит.

– Иуҳәауа хәарҭам,
Ус уҳәарҭам,
Аҩыза Анқәаб…
– Иаасмырҳәакәа,
Уаҳа ажәак уа
Илалыргылт акәаҧ.

Аҳауашәааҩы,
Аҭахыз жәааҩы
Лыҳәалааит рыҽкажь,
Аҧҟара иҟоу
Давшәа дныҟәо
Уҳәатәы дазааугашт!

Дылбаан Маҭа
Аканат иаиҭан,
Ихәныргеит атруба.
Иас инага
Аҳауа аагага,
Инахаҧыршьт убра.

Аҳауа ашшыҳәа
Икылҟьауа ашьшьыҳәа
Азабои еимнадон.

Хыхь иахькылҵәаз
Џьа аӡы кылҵәаҵәа,
Аҳамбар иҭаҭәон.

Рима ашьҭахь,
Ллампа аашьҭых,
Иҭаркәиуа, азырҳауа,
Инаҵак-наҵак,
Икылҵәаҵәаз ацаҟь,
Ианылшәа аҳауа,

Азин саун,
Абжьы роуны,
Сасит ашәыршәыр.
Нас еиҵасҵеит.
Арапа ахасҵеит.
Знык ҭҟьара.
Илур,

Рима уаҟа
Еиҵасҵар уаҳа,
Еиҵасҵауан иҵегьы.
Ма аԥҟара,
Ма ашәара
Сыԥнамкт џьара акы.

Аха Рима
Илурыма, –
Илоуҳәар ҟалаӡом.
Аҭел еидҳәало. Ҿаасҭт:
– Шәызгылои
Салгеит шәымбаӡои?..

Сгәы иҭаз гәаҭа,
Ашахтиор Маҭа
Дсыцхраарц даанҿаст.

Рима дылбааит,
Шьҭа ҳазкыда,
Аттаҳәа фба ааиҵаҳҭҵт.

Нас ԥшьшьала
Амардуан ҳаҿала
Ҳанлыбаа ҵаҟа,
Еиҳа иахьбзиаз,
Аган ахь сиас,
Сыҽнадкыла шьаҟак,

Уа смашьына
Аҭел напԥшьы нас,
Саасхын ашәыршәыр,
Снаҵапш хыхьгьы
Ацаԥха ааҭыхны,
Инаҿасырҵәит «ввырр!»

Игеит хыхь «аҩыр».
Уахьынтә иалыҩрт
Агәгәаҳәа аҳамбар,
Иуҳәап иахьҭаҳауа
Амаҷьа ахаҳә уа
Иарбгауеит абар!

Нас иааихсыҕьит.
Иаҿымх инсмыжьит
Смашьына ацаԥха.
Аамҭа намга,
Ишьҭысԥаан слампа,
Сыхәнеит хыхь сеиха.

Саннеиуа аԥҟара
Алҩа цароуп,
Аха сыццакуеит.
Алҩа салоуп

Сҧынҵа иҭало,
Аҭелқәа еибасырҟуеит.

Нас санылбаа,
Уа санылба
Рима дансызҵаа…
– Абаа, ак ҧымжәеит,
– Иауа ԥаҳшәоит, –
Ҳҳәан даҳжьеит.
Данца

(Хара дцароуп,
Уи мамзар уа
Лҳауашәага арԥсуеит).
Ацаԥха ааҩасырҵәихт,
Абжьы ахылҵыхт
Иуҳәартә: хыхь зегь бгоит.

Снаԥшит, Машьа
Илбоу срыбгашьа?..
Аха дыҟам ара.
Лареи Кьрыми
Авагонқәа рыма
Ицеит аҭацә аагара.

Сареи Маҭеи
Ҳахәнан игәаҳҭеит
Алампа аҵырԥхауа хыхь.
Ацаҟь нас уа
Ҳнаҵас-насуа
Иалҳаршәшәан ахаҳә,

Шьҭа ишәарҭам.
Рима игәалҭан
Аҳауа шыцқьаз…
Салго анылба

Рима длыбааит,
Ҳаргьы уаӷа ҳнас,
Ҳхы аҳәатәала
Еиҵаҳҵо ҳалагт
Иаанхаз, аха нас,

Аӡы зкылҵәҵәо
Уаӷа икылҵәаз,
Аразина зхам
Апатрон ҭауҵар
Баша еиҵоуҵеит,
Ицәаакуеит иҭӷьауам.
Зны ҳааӷәҵт
Акыр иааҳхәыцит,
Ус уа снапы лҭысшьт.
Сҵьыба ак ҭазаап,
Иац инхазаап,
Аразина ааҭысхт.

Аивза зыҕрасҵаз
Апатрон иахасҵан,
Ицәаакызгьы еиҵаҵа,
Ҳлыбааит.
Снеины
Исырбгеит.

Асмена
Зҧсахуа аҿыц анаа,
Сара сыда
(Салгарц сыдын)
Зегь цеит адәахьы.
– Инхаз рацәоума? –
Дҵааит уа Рома –
Асмена ҿыц рхы.

– Абыржәы ҧшьынтәуп.
Ари ашьҭахь сҭынчуп

Исрыбгар даҽазны….
Аха араҟа
Аҳамбар хәдаҟа
Иҭәызаап, иахыҩрны
Агәгәа хәхәаҳәа

Илеит ахаҳә уа
Ахәнарҭала ҵаҟа.
Шьҭа ишԥаутәу?
Аамҭа раутәу?..
Нас шәазхәыци цқьа:

Аҳамбар ҭәызар,
Иаанхаз рбгазар,
Илеиуеит иахыҩрны.
Арахь иԥымжәа
Иныжь, истәымшәа
Иҟалом сцаны.

Ԥыҭк ахырхыр
Ҳәа сааԥшыхыр?..
Аамҭа акыр цашт.
Усҟан Машьа
Аклуб аҿы баша
Дшысзыԥшу даанхашт…

Аҳамбар ҭәызар,
Изакәызеи
Иамоузеи митәыс,
Иахьантәарак
Икажь аԥҟара
Иансықәҿиа сызҿыз.

Усҟан схала
Агезенк схалан,
Изӡбит арбгара.

Аха убраҟа
Хаҳә ау ҟьаҟьак
Азхык шлаҿшәара,

Атруба иқәзаап.
Иааҵсыр акәзаап
Иандәықәлауа ибганы.
Иануааха ишлеиуа
Уԥсҭазаара аиуа
Узынхом еибганы.

Амардуан саҿала
Сҿыѡасхт ԥшьшьала
Слампагьы ҭааӡа,
Амѡа ҭшәаран,
Сымлеицкәа абжара
Снадҳәаазалт атруба.

Ахаҳә аҿҟьазаап,
Иақәыз бгазаап,
Схахьы дыдрахеит.
Агәгәҳәа – еивасуа
Игҿыԥа-гҿасуа
Алеишьа уамахеит.

Схагәҭа чыхә-чыхәуан,
Схәы еилаҵыхуан,
Ишсаахауа абар избауан.
Аха сабацои?
Џьа сыԥхьаҵуа
Иҟам амардуан.

Уа сыҽесыркьакьеит,
Сымблаҟьакәа
Шьаҟаҵас саанхарц.
Скаска аҟәҟәаҳәа

Мақьеи хаҳəи
Ахьаахауаз сыхəда хжəарц

Иагхаз здыруа,
Сцəа ак аныруа
Уаҳа сҟамлаӡеит.
Сшьапы снықəҟьар?..
Иҟалап снуклар,

Хəсацьанк сылбааҟьоит.
Мшəан сызҟьауазеи?..
Уа имҟуази
Иахырхаанӡа сааҵшыр!
Ахара здыда,
Сара сыда
Абра уажə сашьыр?

Ма иуашəшəырам,
Изхҟьа сыздыруам
Сзықəгылаз лаҿжəан,
Схы сзамыхəа
Сганқəа цəғəыхаа,
Слыбжьаҩрит амардуан.

Ара амардуанқəа
Измоу адаанқəа,
Ҩ-сацьанк инаӡауа,
Икьаҿ-кьаҿны
Етаж-етажны
Еихагылоуп ишцауа.

Ршьапы ахьгылоу
Ижəпоу ғəыла
Дашьманы иҟаҵоуп.
Ишықəҳауаз сҟəаҟəа
Саныбжьаҩр уаҟа
Сахьықəҳазгьы уброуп.

Шьҭа еихсыҕьит,
Сара егьсмыхьит,
Сақәшәашьа зеиԥшроу.
Арахь санбжьаҳа
Иахьсмаахаз уаҳа
Амардуаноуп изыбзоуроу,

Уажәы ꚙынтәуп,
Схы еилаꚙынтуа,
Сахьгӷажьу снапыршьшьуеит.
Мшәан иабазгеи
Слампа иҭаазгьы?
Ма исхам скаска!

Сшәеит:
Схы ак анҟьома,
Илеиуа збома
Лашьцоуп адамреиԥш.
Убасҟан Рома
Ҿҭуа, – ...уеибгома? –
Сахьгӷажьыз дꚙыхәнеит.

Ианаму схала,
Сима дҭалан,
Дсыцхраа ҳалбаауан.
Сымч абацеи?
Ма сыблахаҵ
Мгьежьуанда, ак ҟасҵауан.

Ҳанылбаа уаҟа
Иаҳбеит иҟәаҟәа
Скаска, схы зыхьчаз.
Избозма ак уаҳа,
Хыхь сынбжьаҳауаз
Акәзаап иансыхшәаз.

Аа, абри акаскоуп
Иахьа акәаскьаҿ
Изба саныҩназ.
Саныццак савга
Аклуб ахь снамга
Ахәшәтәырҭаҿ сандыриаз,

Ашьҭахь сҧынҵа
Хымш иаҟәымҵуа
Ашьа анцауаз,
Мызк аиарҭа
Сган арарҭуа
Исгәалазыршәаз саниаз.

Аҧсҭазаара
Азҟазара
Аҭахыуп енагь.
Атыша дуқәа,
Абахә хықәқәа,
Амоуп иахьабалакь.

Уҭаҟьаҭасыр,
Угәы уаҧасыр,
Уццакцәар уара,
Џьа акы уҧықәслоит.
Џьа ушьацәхныслоит.
Умкаҳа   узцом   хара.

БЗИА ИЗБОИТ САРА АҦСНЫ

(ɓưƭƶƭƱþȜȦ yƳɭƱþ)

Бзиа избоит ҳапланета,
Ҳадгьыл зегь неидкыла,
Бзиа избоит ҳаҧсадгьыл
Асовет Еидгыла.

Аха иаҳа лымкаала,
Сгәабылра азышьҭыҵ,
Бзиа избоит Аԥсны-ауԥашәыл,
Кавказ хазына ахышәҭыц.

Бзиа избоит, избанзар,
Сыԥсҭазаара иаԥашәуп.
Иара агәы салиааит,
Сшьа иалоу иара ажәоуп.

Бзиа избоит, избанзар,
Иҟаӡам ҽа тәылак,
Иԥшӡоу, ибеиоу,
Аԥсны аҟара еинҭәыла.

Бзиа ирбоит зегь Аԥсны,
Џьоук – амшыназ,
Иааууеит аҳауазы,
Ма амра рҭахыназ...

Аха урҭ зегь цахуеит,
Бзиа ирбо Аԥсны, ахәҭакоуп.
Урҭгьы иит џьара, инхоит,
Ргәы здҳәалоу рыхәҭаҟоуп.

Ҽаӡә инапы ыркало,
Иаб ихәыштаара кажьны,
Дааит Аԥсны бзиа ибан,
Ахан иргылт ҩ-етажкны.

Аха убригь са дсеиԥшым,
Абаҩлаша дашьҭоуп ԥшьаала,
Бзиа ибоит Аԥсны амалаз,
Са саласоуп уи шьала.

Аӡәых ианырҭиуеиԥш
Аҽы инахаҵа анахәҭа,

Аԥсны адгьыл хыцəцəо нхартəас,
Маӡала дыхəҳахəҭуеит.

Мап, ус са исзыҟаӡом,
Уи сиеиԥшым ҟазшьала,
Сжьы, нҭаԥҟа исзыҭиуам,
Сзыхəҳахəҭуам са сшьала!

Ауаа зегь, ҳəарада,
Инеибеиԥшым ҟазшьала,
Иԥсадгьыл аӡəы дахӡыӡауеит,
Аӡəы бзиа ибоит ҽакала.

Дыҟоуп бзиа избо
Зыԥсадгьыл амалаз,
Агəы нҭаԥҟа изҭиуа,
Ахьаа ҟамҵа гəалас.

Дыҟоуп бзиа избо
Зыԥсадгьыл ачыназ,
Зыԥсадгьыл казыжьуа
Ичын уа ихəыҷыназ.

Бзиа ибон иԥсадгьыл,
Аӡəырҩгьы дыжəдыруан,
Мыцхə ихы аԥьа аирбон,
Иҽиргəаҟуан, дуазыруан.

Иҿабызшəагьы хаан даара,
Зынӡа угəы дҭала,
Иуирбон дуқəшəазшəа,
Уи уара гəаҭала.

Аха инапы ахьынаӡо,
Диуамзар днаишьҭуамызт,
Шаҟа Аԥсны иазеиҕьзеи,
Ианымзар уи ишьҭа!

Аҵарҭыша изымҭоз,
Даахәаны иҵыхәа ниҩеиҟьон,
Згәы еибафа ҧхьаҟа иҧшуа,
Аҭаӌкәым ниҩеикуан.
Даҧыражьын гәашәакаҩы,
Ҧхьа ицо рымҩа еиҵеиҟьон.

Аҩар ргәы енагь еицҳауеит,
Иаҩызоуп урҭ алым.
Аха аихагәар ианҭоук алым,
Алымра ҳәа акгьы алам,
Мап, гыгшәыгҵас аихагәар
Аҩар узҭацалом.

Уи дкәаахәаны агәашәаҩ,
Инихысит, аха уи акәым –
Аҧсны – ҧшӡа иҧсадгьыл,
Уигьы бзиа имбакәа.

Бзиа ибон, бзиа избоит,
Аха ҳаиҧшым ҟазшьала
Бзиа ибон ихы – иаирхәарц,
Са сгәы еисуеит уи ашьала.

Аӡәгьы Аҧсны аҧацәа,
Иҭин рцәа нырхыхны,
Урҭ рҭыҧқәа рҩы
Дтәаан ишьапы еиҵыхны.

Бзиа ибон уигьы Аҧсны,
Аха ҳаиҧшхом ҟазшьала,
Бзиа ибон аҭыҧ ҧхақәарз
Са сгәы еисуеит уи ашьала…

Лҧа илалҵт лшьа цқьа,
Ан лшьа хәашьра ақәым.

Аԥсадгьыл ауаҩы ианып,
Иан лшьа иҟьашьыр ҳақым.

Аԥсуа иара дызцәҳаз,
Дцон изқәа кьатк ама.
Аха уи иан дзыцәҳаз,
Иҕришьуан аҟама.

Ан лзы агәблыра,
Еиҳау ыҟам цәанырра,
Аха еиҭам уи аҭкыс,
Аԥсадгьылаз агәыблыра.
Аԥсадгьыл азыҳәоуп,
Амца аужьуа «Аврора»,
Аԥсадгьыл зҭиуаз
Изрыжәнаҭца ашоура.

Рыԥсадгьыл азыҳәоуп,
Аџьажәлар уи ашьҭахь,
Аинтервентцәа ирыжәла,
Изыԥхарҭаз наҟ «рашҭахь!»

Рыԥсадгьыл азыҳәоуп,
Ареволиуциа еибашьраан,
Миллионла аҭеицәа
Зышьҭалаз еилараан.

Иԥсадгьыл ахьчараз,
Аҭеи днеиуеит гәышԥыла,
Иԥсадгьыл алахьынҭазы,
Аҭеи аԥсра даԥылоит.

Бзиа избоит сара Аԥсны,
Сыԥсадгьыл ауп, насгьы
Сызҳаит сан дсымамкәа, –
Убри сан лцынхәрасгьы.

Бзиа избоит избанзар,
Зқьы, ҩ-нызқь шықәса зхытцуа,
Сабдуцәа рыбаҩқәа
Абри адгьыл ихәытцоуп!

Бзиа избоит избанзар,
«Март, 4» ақәра зхытцуа,
Саб иашьцәа рыбаҩқәа
Абри адгьыл ихәытцоуп.

Бзиа избоит избанзар,
Сиит сара араќа.
Сгәы сыԥсы иара иатәуп,
Сагьԥсыроуп араќа.

ƅǯȦƥ, 1961

МЫШӘҚЬАР

Арахә дрыцын Баз Шьаабан,
Дагьшәарацаҩын. Зны иԥҳәыс,
Аҩны илзааигеит мышәҳәыск.
Уи зынӡак иԥшқаӡан,
Ахшқашь ырхааны иќатцо,
Аитцарќәаќәа аҿатцо,
Хьыԥшьа илааӡон Мышәқьар.
Инапышьцылт зынӡа
Уамашәа ибзиахт аќазшьа.
Ан лакәушәа енагь Хьыԥшьа,
Итәраа-ҿрааура ицәышәашәӡа,
Дахьцалак илыц ицон.
Илҳәо еилкаа иќанатцон.
Изцәажәомызт уи умҳәар,
Зегь еилнакаауан Мышәқьар.
Агәараҿ иахьынҳәҳәы ажьымжәа,
Игылан аӡахәа ақәны амжәа.

Уаҟа иҩыхәналон Мышәқьар,
Амахә, ахҵәар еилаԥҵәо,
Ажьфара иалагон инҵәо.
Хьыԥшьа илуамызт уи лбар,
Иаԥылхҿаалак, – наҟ улбаа!
Ҳаи уԥхамшьаӡои абаа!.. –
Иааҟрым-ҿрымуан, – нан, нан,
нан, –
Нас ашьшьыҳәа иналбаауан.
Зны ашьашәыраҿы дтәаны
Дшыԥшуаз Хьыԥшьа ахәыцҳы дыкны,
– Устҭ Мышәқьар ҳәа дналырбеит,
Ахәыцҳ амшәахь дналырхеит.
Ашьҭахьтә шьапқәа инрықәгылан,
Аԥхьатәиқәа шьҭых ирџьаџьо,
Даалымнахын дгәыдкыла,
Шьҭахьҟа инаскьан итәырҿаҿо,
Асаара даманы инатәеит.
Асаби амшә дацәшәеит.
Ибжьы ҭигеит дҵәаауа,
Аха Хьыԥшьа дыцдакуам,
(Илдыруеит дафом, дыцәнакәкәуам).
Дааԥшуеит избоит ҳәа иауа.
Алакә, ассир ахьыҟоу абар:
Асаби ҵаҟа днартәан,
Аҵла иахьынԥаша Мышәқьар
Ажь лбаанагеит ихәнан.
Ахәцҳы иниҭа нас,
Даргәыбзыӷит амшә уаҩҵас.
Асаби ифон ажь,
Иан лахь ҿиҭон «таа – жьажь»…
Уи нахыс енагь шьыбжьон
Дангарылхлак ахәыцҳы агара
Дгәыдкылан Мышәқьар латәон.
Аиашаз еиҩызцәахт даара,
Ҽнак зны Хьыԥшьа ауҭрахь
дшыҟаз,

Ахәыҵы дахьгараз дааԥшын,
Сыжәга иҳәозшәа адәныҟа
Дҭәыуан илаӷырӡ иҿашы
Мышәқьар неин иқарамҿо,
Ашьҭахьтә шьапқәа инрынгылан,
Аԥхьатәила агара амаа анкыла,
Агарқәыршә азхык хьаршәҭ ирҿуа,
Хьыԥшьа ишылулоз еиԥш
Мышәқьар,
Ԥшьшьала иарҵысуан агар.
Ҿазных, ишәшьап ари лакәшәа,
Ахәыҵы дгаразҵаз иара акәшәа,
Аҵәуара данаҟәыҵ зынӡа,
Агарҟәҟәақәа ааԥныртын,
Иан данааи игәыбзыӷ-разӡа,
Дгархны дыжьжьо дакын.

* * *

Мышәқьар ҭынч итәом уажәшьҭа
Ахәыҵқәа ирыц ицон аԥсҭа.
Мышәқьар аҵла ихәнаны
Ахьа ашәрыц ршәшәаны,
Нас илыбааны ҵаҟа,
Ирылагыланы ахәыҵқәа,
Ахьа афон, ифҩысуа ишьҭасуан,
Ирацлабуазшәа зны ираԥасуан,
Даргьы ахәмаруан иацәхасуа.
Ус уи ашьцылан аԥсҭа,
Уаҩ данацымгьы ахаҭа,
Ашәра иҵала еимдалон,
Уахынла ианымаалогь ҟалон.
Ус аамҭа акыр цеит,
Зны аҩныҟа зынӡа имааӡеит,
Амчыбжь шьҭа иҵлашт абар,
Иҟам Мышәқьар ахабар
Аҩны дзыҩнатәом Хьыԥшьа,

Зынӡа аҿаԥсахт лҟазшьа:
Дыԝуеит, дыԝуеит лымшә дашьҭоуп,
Иҟам ахабар, ма ашьҭа.
О, лара хәаша, лымшә ққәашьда,
Изылшьҭызи уи аԥсҭа?
Лнапы хырҷҷаа ианылааӡа,
Иақәашьызма инкылаӡӡарц?
Ма ибнакыма уи зынӡа,
Аназҳа, ақәра анназа?
Агәылацәа зегь еимда
Дшааауаз длыхьӡеит Ҳауида.
(Ҳауида Хьыԥшьа длаҳәшьоуп,
Мыцхәгьы ацәажәара лҟазшьоуп).
– Саҳәшьа, сыхаара саҳәшьа,
Са сыԥсында уи ҟамлакәа…
– Ҳаи, ибҳәашеи, – лҳәеит
Хьыԥшьа, –
Гәалсыс ус иҟабымҵан,
Иабацари уи ҳамбакәа… –
– Мамоу, саҳәшьа, уи ҳбараҳа,
Уаԝы димбар акәын уаҳа,

Абри бымаҳә мыжда, дцан
Шәарацара наҟ жәаха,
Дмаар акәын, дгьажьит иаха, –
Ҳауида ацәажәара даҿын
Хьыԥшьа дӡырԝуа дыԥшын,
Дышлеиуаз иацы аԥсҭа,
Иааигәыдҳалан ибнатәыз џьишьеит.
Бымшә дааихсын уаҟа ишьгәышьеит.
Сара издырт – иара ахаҭа.
О,   ибзиахааит аԥсаҭа.
Ианиасҳәа бымшә аҭызшәа
Игәы иалсит уамашәа.

II

– Ахәҷы уихылаԥшла амарҵьа, –
Лҳәан, дцеит аӡлагарахь иан.
Ахәыҷы дангарихуаз Манча,
Амра зынӡа илҭашәахьан,
Бзиа ҽаӡә дибом иан леиҳа,
Ашьал икәырша ахәыҷы деилеиҳәан,
Дима иҿынеихеит ԥшьаала,
Иан даауазар дызлаарыз,
Аԥсҭа илгоу амҩа пала.
Илаԥш нақәшәеит ус иҭрыс,
Жьаԥарҟьак инеиуаз иаԥхьа,
Ишалшоз ибналарц иаҿын,
Аха изыҩцәомызт, ихәыҷын.
Зны иааҭгылеит уи данаԥхьа,
Иаргьы иаразнак днахаххын,
Аха рацәак даaимарамхазт,
Иҩны аҿынанахахт ҩаԥхьа.
Манча ибла инхылт ишҳамха
Амца. – Ушзымцо дыр иахьа! –
Ҵаҟа днышьҭаҵа асаби,
Ажьа днашьҭалт дыҩуа, дыҩуа,
Аха икәараҭҵоит изкуам.
Џьа инхәыҭцалоит, џьа инхәыҭцсуеит
Джьа-жьо Манча наҟ дагон.
Ашьҭахь зымҩа имҩахыҭцуеит,
Нас иҩхәыҭцалеит уи бардрак,
Иара ҵаҟантәи ибарҭан:
Адырԥра аҽаварԥс, ишәаҟьа,
Итәоуп агәы еисуа аԥсаҟьа.
Аха убасҟан ахәыҷы дҭцәааит,
Манчагь дыҩны уаҟа даaит.
Нас уа асаби дыжьжьа,
Дцахт иахьымҩахыҭцыз ажьа.
Асаара амаҭ изааип игәахәу,
«Дыкнасҳар еиҩьуп» игәы ус аҳәахыу,

Издырхуада ихаҿ иааи –
Ашьал ахқәа неидҿаҳәала,
Аҵь махә хьынаа днахьынҳалан,
Асаби дынхишьит махәык.
Нас ажьа ахьшәаҟьаз данааи
Дшашьҭаз дыхәнеит даҽа хәык.
Ус дкылнагеит адәахьы,
Уахьынтә бнадук агәахьы,
Зынӡа дихашҭит ахәыҷы,
Ажьоуп иҭоу ихаҿы.

* * *

Абар лашьцаӡеит уажәшьҭа,
Дҵәаауеит, дҵәаауеит ахәыҷы.
Иааикәыршан зегь бнароуп,
Агыгшәыг иртәуп аҧсҭа.
Ицнарҕзуашәа бгахәыҷык,
Иууеит уаҟа абжьы роу,
Қәыцьмакгьы ҵьара иҟаауеит,
Џьара атыԥырԥыр шәаҳәауеит.
Иҕәруа, иҕәруа абынҳәа,
Цәырҵит ахаҧыц аҿыҳәҳәа.
Мшәыкгьы амшәҳәаркәа ацны,
Ахәыҷ иааигәараӡа инеит.
Амшә анырба егьырҭ ҧхьаҵны,
Абнаршәырахь зымԥа ицеит.
Аха амшәоуп иаҳа ишәарҭоу,
Амшәоуп аҵлақәа ирыхәнауа.
Инеиуа, инеиуа шьҭа дабарҭоуп,
Абар иниҵагылеит уа.
Идырызшәа ашәарҭа дышҭагылоу,
Ахәыҷ уажә иҟыт бжьы гом.
Аха агыгшәыг иҵаҟа игылоуп,
Ара акы шыҟоу агәра азгом;
Ифԥысуеит уаҟа ахы шьҭых…
Иҳәырҳәыруа, рхәы шьҭассы,

Ҭаха арҭом ран, рыҽҭых
Амшәҳәаракәа: – уласы,
Умбои амла ҳаиқәынҵәеит,
Нан, нан умԥшын, даҳзылбааг,
Ахш ҳара шьҭа ҳгәы ԥнаҵәеит,
Акәац, акәац, акәац ааг!..
Абас акәзар ҟалап ирҳәо,
Ран иавагьежьуеит игәырҕьо,
Убри аамҭаз ахәыҷ иан,
Еидарак аџьықәреи ллаган,
Алашараз кәысҭҕак кны,
Ианыршәланы амҩа па,
Аҩныҟа лҿаалхт дыццакны,
Лысаби – уи лԥа
Дахьыкнаҳаз даавалеит абар,
Аха ҟыт бжьы гом џьара.
Ма илдыруандаз лара
Иҟалақәаз. Ма ихабар
Зыҟами мшәан?
Амшә дырфама,
Ма иҟәаҵны наҟ ицама?
Ма дыцәазар ихааӡа?
Иидыруеи ахәыҷ гаӡа?!

* * *

Махәык аҿаҩҳәа иаахжәеит,
Наҟ зымҩа абнара ак нылалт.
Ан дыԥҳәысми, даара дшәеит,
Даахьаҳәхьачит зны дааҭгылан,
Нас лҿыналхеит дыццакны.
Аҩны днеироуп деибганы –
Зыгәара угози аԥсҭа.
«Иҩблак иитаху – рҳәоит алашә».
Лысаби уа дылгәаалашәт.
Џьара акы лыхьыр ҳаҕиҭа,
Лыҷкәын хәыҷы аныда днымхои!
Нас дзааӡода уи деиҭымхоит.

Издыруада лыҷкәын вбас,
Далҭарц акәу лара лшәара, –
Аха дхәыцуан уи абас,
Днеиуан дықәӷьа амҩа ҭшәара.
Аидара дшаҵаз уи илхашҭит.
Гәанылла илхәауан ақәашьда:
«Аҩны снаӡаны схәыҷы
Знык снагәӡында ихы-иҿы».
Дыӷоу џьылшьоит уи аҩны,
Усӷан абнаҿ уа ааигәаӡа,
Ибла хәыҷқәа еиқәԥсаны,
Ацәа дҭаршәуп ихааӡа,
Лара димбаӡакәа дивсит,
Иан лзыҳәа цас иуашәа,
Уа данивсуаз дҭынчӡа дыцәан.
Уажәы диргьежьырц дыҳәҳәошәа,
Дҵәаауеит, дҵәаауеит, ибжьы
хыҵәан,
Аԥсҭа рцәажәо иҭыҩуеит,
Ҵлеи гыгшәыги ӡырҩуеит.

* * *

Ԥыхьа нахьхьи ҿақ зыргаз,
Амшә акәын ахәыҷы дызбаз.
Уажә иан дивсны данца,
Иара даныҵәаа ибжьы ҭца,
Иацреибаҳәа аԥацәа,
Ахәыҷ иҵаӷа, абар, инеит,
Имшәаӡакәа хыхь ихәнеит.
Абз нцәыҵнырҳәҳәаан зны амза
Ашьхарԥ иаавҵит, нас ԥшьшьала
Ацԥхь надҷҷалт амшә қамсажә,
Инеиуаз амахәқәа ирхьынҳала,
Асаби уа дахькнаҳау,
Абар, абар иахьнаӡа!
Агәы еисуа аҭҳараҳәа,

Аештәҟьа хыхьынтә ипшуеит,
Абыгьқәаҵәҟьа рыпсы ӡа
Иҟалари ҳәа ичапшьауеит.
Абар дҵәаа-ҵәаауа ахәыцы,
Амцапшь ацрашәы ихы-иҿы,
Агыгшәыг дакуп дыкных,
Ных, шьҭа иҳалшо егьыҟам, ных…

III

Дахьхәит Манча, аха иабаҟоу?
Ажьакәзар ианылашьца ицәыӡит.
Дцәыкәкә-цәыжәжәа, ишьымхҭа
ҟәаҟәа,
Ииулак, нас абна дылҵит.
Аҩны данааи дгәаҟ-уазыруа,
Дықән уи иан Ҳауида.
Агәыла-азла хабарк здыруа,
Дааҟамлаӡеит џьа ҩнаҭак…
Ашьҭахь Манча ауха ихҭысыз,
Уи дахьҭалаз, уи дахьҭысыз,
Хаҵа наӡакгьы усҟак илшом.
Иашьа ипсы ҭаны дырбар,
Даҽазны азын ихы идыршан,
Дмыцәакәа ааиршеит абар!
Ашырпазы иан лаҳәшьа,
Хыхь зыӡбахә ҳҳәахьоу Хьыпшьа,
Дахьынхоз агәар дынҭалт.
Хьыпшьа иҟалаз лаҳахьан,
Лхаҵа иахь уаҩы длышьҭхьан,
Уажә дагьуа Манча днеихалт.

* * *

Аапын шьажь ҟаҵо игәыкӡа
Уцәа-ужьы иналало ипхаӡа
Амра абыржәоуп иангыла.
Убасҟан агәашәаҿ иааҭгыла,
Инрыхәаапшын апацәа, –
«Шәҭынчӡа шәыҟаз шәымҳәацәан» –

Аҳәозшәа, нас агәашә инҭалан
Мшәык аҿаанахеит ԥшьаала.
Агәыла ԥҳәыс раԥхьа илбан:
– Уаа, ани ббоу Хьыԥшьа, абан,
Ани амшә. Б-Мышәқьар!.. мшәан
иаку?...
Исзеилкаауам изакәу?.. –
– Унын, с-Мышәқьар ахаҭа! –
Хьыԥшьа днаԥылт дыццакны,
Дахьгәырҕьацәаз иахҟьаны
Иаку лбаӡом. Аԥсҭа
Ахәыҷы дыкнызхыз иара акәзаап,
Уи аҭоурых зынӡа илакәзаап:
Манча иаб аԥсҭа амшә иишьыз,
Ихгьы аҳәсақәагь ззижьаз,
Иашаҵәҟьаны ибнатәзаарын.
Ҵыԥх абна ианца Мышәқьар,
Аҩызак уаҟа иабазаарын,
Уиоуп изыӡыз ахабар.
Аӡын нас аҭыҩра иҭалан,
Ааԥын иҭыҵит Мышәқьар.
Уажә ишыҟоу жәбоит абар;
Аԥацәа хәыҷқәа ҩба ацуп,
Уаҩҵас еилаҳәарак иаҵоуп.
– Хьыԥшьа дыбзаазгеит ахшара,
Са сзы иҟабымҵан гәынхара, –
Аҳәошәа уаҟа, ахәыҷы,
Дааԥса-дкара Хьыԥшьа дылнаҭеит.
Игәыбзыгӡа ахаҿы.
Амшәҳәара хәыҷқәа уажәада
Дзымбаӡацыз ауаҩы,
Ишәаԥырҳаԥуа урҭ уажәы,
– Нан, нан, нан,
Нан, нан, нан, –
Рҽаддырҕәҕәалон уаҟа ран.

ĐÁŽ l ɐ ƽ‖, 1947

АСХЫС

Актәи ахы

Ажәҩан иамардуанха, ухаларц,
Ахра гылоуп жәҩан аҿаларҧс,
Дкалаӡа, дҭаҷаб лыҵкыӷра,
Иагмыжь бла-хаара, гәыбзыӷра,
Наала лажәа аниқәашьха
Ҧыжәац ауп. Данҩеиуаз ашьха
Длахҿыхӡан, игәы шәаҳәоназ,
Ихылҧа аҵыс ҭаҳәуаназ.
Зарҧысра инҭысуаз Хьымца,
Иабеидыруаз уа дзыниашаз,
Дҩаҿалт ахра, уаҩ дахьымцац.
Уи зынӡа ашьха даҧа иашан,
Дыҟам аныҟәара имбацкәа:
Ишьаҵақәа ирыҵҳәаҳәо аихацқәа,
Деибыҭан зынӡа деиқәахаҧса,
Илабашьа иахарсын аҧса.
Ихьаҭра-риукзак ду даҵан,
Ҟанҭыруазла иӡара ҭаӡын.
Надаада ихьаҭра иақәын –
Ишәақь аҵӷа, ижәҩахыр кылга.
Крызлаз уаҩы нырҳарак иакәын.
Дыжәбарц азын шәыбла нхыжәҩа:
Иҧынҵа маҷӡак агәы ҩылга,
Ажәҵыс еиҵнахызшәа амҵәыжәҩа
Иҧаҵа ҧшӡақәа ирхагылан.
Ацыӷ цәышәшә хәыҷқәа ахәы-ҧшӡа
Иқәтәоу џьушьап – иџьымшь хәыҧшқа.
Ихшыҩ аҧшәмара ннакылан
Дшыҷкәыназ ихахәы араӷеит,
Илахь аҟьаҟьара иҩахеит.
Аҳалалра игәы иҭыҵуа
Мыцхәы иарҧшӡоит илакыҵа.

Ихы-иҿы ианаҭан анырра
Иблақәа ирхыҵуам агәкыра.
Дыҟоушәа джәӡахыр мацаран,
Аршьынак азхом ишәазар.
Мыцхәы ипами ибӷаӡара
Ӡ-ҧсыӡак инырҭашәазар!
Ишьап иашақәа, ижәӡа, иуаҭәа
Ржьышәқәа еиқәҟацоуп, ишраҭәоу.
Иҟыбаӡ шӡрыжәу, дыштәанхалам
Иубоит иеиҿкаашьа ианхалан…
Ахьӡ-аҧша амами, дырҭҟәазаап,
Абахәқәа, ахрақәа дрызҟазоуп.
Илбааигалон уахьтә абӷабқәа,
Аҧслаҳә, абӷаџьма, ақәасабқәа.
Ашәарах дрыҧсцәаҳан дыҟан,
Аха ус иахьа дрызныҟәом.
Гәыҧшқарашәа ак изҿыхан,
Игыгшәыграқәа дынрыхан,
Хара здым, уаӡ иҧырхагам,
Зыжәла маҷхақәаз дрызгагам.
Ауаӡ аҭынч-дунеи данызар,
Ҳадгьыл абгахәыҷы аныӡаар,
Ақәыџьмақәа акы иабжьар,
Ишьҭеиҵон нас зынӡа иабџьар.
Аҧсабара ус ианыҟам,
Дхаҵаӡам абџьарда иныҟәо!..
Дахьиашоу ҟаларгьы, сгәаныла,
Абџьар атәы ҳгар хықәкыла,
Уи абзиабара абшьҭрала
Иаун, ииаанхеит ишьа иала…
Аха дӡеиуан абас дхәыцуа,
Дахьынҧаша џьара дхыҵуан,
Днаҧа-наҧа џьа днахысуан,
Џьара ҧшьынаҧха даҿысуан.
Ахаҳә ахьҵысуа, иахьамҵра,
Иеадирӷәӷәалон џьара аҭӡамцра.

Абахә кнаҳара нҵәара аҟәым,
Аха иаргьы ихьаҵуа иакәым.
Дахьыҩхәно, хыхь, идырхәуеит,
Дынхыҟәгылоит уаӷа арддыра.
Инаӷәуроуп уи анаҩсан,
Ашәарахгьы уирахь иаҩсуам,
Аха уи дзышьҭоу шәарахым.
Ахь-ҿыҭ ибаргьы данҧшыхәуа,
Агиолог изы кашәарахым,
Еснагь дашьҭоуп жәлар ирыхәо,
Дгиолог ҵарауаҩуп Хьымца.
Аха, изанааҭ шәӷәы ак анымҵа,
Абахә дзаҿоу иахьа ҧшыхәрам –
Уаҩ, насыҧцәгьак иҧс аҿыхроуп:
Зыламыс ҳараку ӷазшьала,
Ҿаӡә игәаӷра ихы ианшьала,
Илшо ак азыҳәа дхьамҵуа,
Иалаҧало иоуп уи амца.
Иахьа издырӡом уаҩ-хшара,
Изнархиахьоу уаҵә ашара.
Шәарацара ашьха инҭыҵын
Имгьежьит, арҧарцәак ыӡын,
Дыхьчаз, ашьха дыӷаз ҧсшьара,
Дыгиологыз – хеиҕьашьара
Уаҩы иӷеимҵаӡеит, зегь рышьҭан.
Руаӡәык, ианымиац ишьҭа.
Егьи иац дырбеит. Иҧсахәа
Ҭан ауп, дыӷам ихы дахәо.
Дкаҳазаап, иҿ чаҕьа анҭамла,
Имч илнарӡзазаап амла.
Дылбаарган уи рнапы дыҟәҵа,
Ахәышәтәырҭахь, ирлас ддәыҟәҵа,
Нас ашәарацаҩ ӷаза Такәа
Дназлаз зегьы, аӡә дымтәакәа,
Ирымбац дырҧшаарц еихахит,
Ашьха каҵәарахь ихәнахит.

Аҷкәын иӡыз, уи Чыкәбарба,
Дабашьацәхныслеи, дабарбо?
Ашьха, Аҵыҭәахә ҳәа иахьашьҭоу,
Ахьшьцәарҿ дыҟан иара қәашьда.
Уахьынтә дынҭыҵт шьежь ашараз.
Дыҷкәынами, имч ишәароуп,
Аха имкапанзаап илшара.
Ауаԥы дманшәалан деиқәшәароуп.
Далгеит сынтәа абжьаратә ҵара,
Иоугәышьар наҟ-наҟ ахьӡара,
Аӷба арныҟәара ихәҭа алан,
Иҵарц дашьҭан, атәы дҭалон.
Жәибжь роуп макьана ихыҵуаз…
Ашьха анаҟә хылауа, ихыҵуа,
Уи аҽны зынӡа амш еиҭашәан,
Гәалсрак амоушәа ихьшәашәан.
Дыҟагәышьам, аҷкәын дыӡит.
Ажәлар ишьҭоуп, ажәлар хыҵит…
Агиологцәа ргәыԥ ҿыцк халан
Иацы, Хьымца Мықәба далан,
Итәан дара ахьшьцәа рааигәа.
Аҷкәын ауаа агәырԥа ирзааигаз
Анраҳа ргәы иалсит урҭгьы,
Рҽеибырҭеит, иацәымшәо аурҭгьы.
Инеибырҳәан доус дахьцашаз,
Иааршеит абахәқәа, иахьыԥшаашаз.
Асхыс амԥахь гәԥарас иман,
Хьымца ирхеит уирахь имԥа.
Логикалагь иара диашан.
«Аҷкәын уахь ихы ирхашам,
Уи дгьыл мчуп, уаԥ дзаҿалом,
Уахь дшымцоз иҳәеит иҿала…»
Ахьшьцәа абас рҳәон еицҿакны,
Аха иҟалар зегь еицакны?
Дыҷкәынами, игәы иаԥасыр,
Иалшоит иахьцатәым игәҭасыр!

Насгьы ирҳәоны имаҳакәа,
Абахә, Асхыс иахагылоу,
Абӷаб рацәаны ишагәылоу,
Дыҟам уирахь ихы имырхакәа!?.
Ҭынчра ззымдыруа, игәзырҳагоу,
Илахҿыху, ихырҳагоу,
Аҷкәынра иџьбароу маҷаруп,
Аха илашәу маџьаруп.
Амаџьар аҭҟьашьа х-аумҭар,
Амашәыр ауеит – игәоумҭар.
Абас дхәыцуа Хьымца дҩеиуан.
Уаҟа абахәра цамцамра,
Ҵәҩанҵәыҟантәи иаҿацеиуа,
Даҿанакӡан, дажәуан амра.
Аԥхӡы иҿыхәхәоз ацаҟь иныҟәҭәон,
Ҳамҭак, џьара мыҟәрак дныҟәҭәон.
Иԥсы ааиҭакны дҩаҿало,
Нхыҵҟа дҭаԥшырц дхалон, дхалон…
Ихы даатыҵуамызт Наала:
«Разҟ дууп ҩ-гәык еилаҵәар…
Соуԥшәыл ҟәыԥш, са схьырҵәаҵәа,
Сынасыԥхәы бара бакәын,
Сабаԥшаауаз, ба бымбакәа!?.
Уажәрааҥза схы зызкыдыз
Даасхабыршҭит, уи даԥсамшәа.
Уажә аԥхьагь сгьежьыр сызкыдаз,
Аха сгәы лҿҳәаран, еиҭамшәо.
Бара ибымоу закәы мчузеи,
Иҟабҵеит убри дысхашҭуа.
Ауаҩы шаҟа дхәыҷузеи,
Аҽырбара ҭацә данашьҭоу!
Бара баасҭа акры ахьсхыҵуа,
Гәырҩаго бымтәеит бкахәыцуа.
Абызҟәа рҿԥныҳәа бацәымшәеит,
Лара урҭ лгәы рхымшәеит.
Инеиша ԥшӡала, ҭагалан

Ҳаԥсҭазаара уа инеилалап!
Изуп сара убас еиԥш чарак –
Уԥы ихамшҭуа гәырҕьа-ччаран!..»
Дԥыхәнеит ахра ахьҿыԥсаз, хыхьӡа.
Диԥызаха ааԥсара змыхьӡаз,
Аԥша ахьҵәуаз, аԥша ахьыҳәҳәоз,
Иҽыԥеиҵых, аԥша иҽамҭо,
Ахрақәа зегьы дырхыҳәҳәо,
Дықәгылан баҟаҵас ҳамҭак.
Шьыжь дандәықәлоз ажәԥан иалаз,
Ахра ҕьазҕьаз кнаҳа ақәцәан
Данԥеи, ибон ажәԥан шхалаз.
Ҭынчран. Аԥша заҵәык акәын
Аҿыв-ҿывҳәа, атрышә иасуаз,
Абахә, далнарҟьарц игәҭасуаз,
Ашш-аанда иалҳәҳәошәа аҵәԥанқәа,
Ракьетоушәа игылоу ихԥамкәа,
Ашьхақәа ирхыҳәҳәо, ижәԥанкуа,
Дықәԥшуеит, ахрақәа рхы ҿыԥса,
Игылоуп иԥагәылҵәраа асыԥса.
Иаԥызаха асаркьа бзиа,
Абахәқәа ирбжьатәаан аӡиа.
Зынӡа, ӡыхьҵас икәеикәеиуа,
Ианибаалон ажәԥан гәаԥа.
Аҵан абахәқәа рҽынкыла,
Рхы ларха, рҽыхшьы иҭагылан.
Ааскьа анаҟәқәа ирыҵыԥр,
Арԥашқәа рыцԥхь ыршә, ирыцыԥ,
Илбааҽҽо, еибарԥо, ишәахха
Илеиуан, илакьҭошәа ашаха.
Нас, хара, алада аԥыҵахь,
Аԥсара цәеиқәаара рҽлыҵак,
Џьара еизаны илеилала,
Абахәқәа еиԥыххаа илбжьалон.
Ԥадатәи аҵаа мшын ду
Дхықәгылоушәа – шәынҭаԥшында:

Иаҩызаха ақәыҵьма млашь еиқәыцәа,
Иҵаҟа анаҟәу еиқәыцәашь,
Иԥшуп, «даҳфап» ҳәа дылҭаҳар.
Ахра дуқәа рыхқәа ҿыԥса,
Аҩхаа ргәылак иахагылоуп.
Ирҿыбганы илеиуа асыԥса
Зқьышықәсала еиқәыло, еиқәыло,
Иҵааршә наҟәуханы иҭажьуп,
Абахәқәа бжьырҭәаа ирбжьажьуп.
Уи аҵааршәра наҟәура,
Аԥсҭазаара иахьацәтәыму,
Аԥша-ҵәыҵәы, қәыҵьмоушәа, аура
Иахьаҿу, уа ҭыԥ еиҭымуп.
Аҵаҟа, нас, адгьыл ԥхара
Иабзоураны, ҵьара еиԥҟьарак
Амаӡамкәа, икеикеиуа,
Анаҟәу иаҵыҩр арҩаш леиуеит,
Ашьха илбааҟьа ицоит архахь.
Ауаҩ ибзазараҿ дқьарха
Дҟазҵо, зда дхәарҭам хырҳагоуп,
Ԥсҭазаара шьаҭоуп, ааӡагоуп!
Иамоуп уи анаҟәу ацәааҩа:
Аҵаҟа ҵыкка иҭагәааҩан
Иаанхоит иахьарӡҭыз аԥхара.
Анаҟәу ныҟәоит. Аҵыккара
Шлеиуа, аҿышәҭа лықәс, еимаҳа,
Аҳауа ацарҭа амоуа уаҳа,
Аԥсыԥ ыҵачуеит агәааҩа.
Ианышьҭаӷәӷәалакь, ацәааҩа
Цәырго, аҩада иагәҭасуа,
Аԥсыԥ царҭа аԥшаарц иасуа,
Иахьҵаӷоу, абзарбзан ҭҟьазшәа,
Иҩкылҟьоит авулкан ԥжәазшәа.
Абас ала асы хысуеит,
Абахәқәа рӡыӡауа абжьы рхысуеит…
Хыхь еиҟәыԥԥа иаанхоит ашьҭа.

Асхыс убриоуп, ус иашьҭоуп.
Аӡын асы аҟәҳа еималоит,
Ҭаҟа изҭуа ацынхәра шьҭалоит,
Иаҵәахуеит аԥсҭазаара ахәра.
Ишгылац игылоуп ахра,
Ажәҩан иаласоушәа, иҿыԥса,
Аха иаҿабгоит асыԥса…
Убри Асхыс анаҟәура,
Иахагьежьуан алаҳәа ҟыруа.
Иҽырманшәала, иҽныҟәк ахыҟәаҿ
Уахь данынҭаԥш, ихы никәаҽет:
Анаҟәу ашьаршәы ыҟәшьуп,
Аҷкәын иӡыз уаҟа дыҟәжьуп…
Издыруада иԥсы ҭазар,
Цхыраарак дазхьуа дышьҭазар?
Дааццакын, аҭра инҭыга,
Ибла инадкыл хараԥшыга,
Дынихәаԥшит аҷкәын рыцҳа.
Уи дныҟәиазшәа дышьҭан ҿыцха.
Ишьҭашьала иԥсы ҭазар
Ҟалап. (Ихы-иҿы ибарҭам).
Цхыраарак ихәо дышьҭазар,
Ара дтәаны аԥшра хәарҭам.
Аԥшааҩцәа ириҭарц адырра,
Ишәаҟь архәа инацәы наҵак,
Аҵыҟь, аҵыҟь, аҵыҟь, аҵыҟь
Дхысын, длылалеит арддыра.
Дшылбааша ашәаха, азаха
Иоуратә изҭада атәаха!..
Игәаамга ихаҭа дзыниаша,
Ацхыраараз дҭалт ириаша.
Ԥыҭрак длеиуан, џьа мбацәакәа,
Аха иалагеит еицакуа:
Даҵамҵәикәа џьара дашьҭуам.
Дыҟәтәа, длыҟәҳәазон џьа, ашьҭахь,
Дааҳәын, напышьашәала, ԥшьшьаала,

Ацаҟь гәыдкыло длаҿалеит,
Ахра албаара шыҟоу усоуп,
Ахәнара аҵкьыс еицәоу усуп.
Албаара аиҳа иахьшәарҭоу,
Ушьапы ахьаҿашәаша убарҭам.
Амыҟәра, ушьацәкьыс зҿагылоу,
Иҵысуама, уазынкылоу,
Унапы ларгӡаны иузҧышәом.
Ишьапы лықәырҕәҕәа иахьишьуан,
Илабашьа цыр-цыр аҵҕа
Инапы иахан. Ашәақь даҵха
Аӡә дхыст ҳәа иуоурын агәϣара,
Аҧса ананҟьоз ацаҟь ϣара.
Изгәамҭаӡа абахә шхәарҭам,
Дахьаҿалаз мыцхәы ишәарҭан.
Амра абахә ахы иқәтәа,
Аҽаахырҳәаҳәа, ашәахәа иқәҭәо,
Зқьы рахәыцханы ииаанашьҭуан.
Дылбаарц акәу, дырхьынҳала?
Дгьежьырц акәу икны дхало?
Ибоит, абахә уаҳа дашьҭуам.
Иҵаҟа ҭыцәаа, амгәа ҭаҳа,
Аҭӡамц иаларсазшәа аиаҳәа,
Абахә ҭарҽыла, иҭакнаҳа,
Илашьҭын хысымҭа дук аиҳа.
Еиҧшын аҳаҧ ду аҿышәҭа,
Дхықәхалт, имаӡамкәа лбаашьа.
Ашаха иртлан илаишьҭын,
Аха имоуӡеит уи иазхаша,
Икьаҿхеит, имлаӡеит лахьхьынӡа.
Дгьежьны, дызлааз ала, хәдаҟа,
Ддәықәлар дашьҭрын, аха иабаҟоу,
Аҷкәын ицхраара дзахьымӡар?
Издыруада иҧсы ҭазар,
Иҧсҭазаара ахәыц иакызар,
Аминуҭқәа рҿы иҿаҳәазар?

Ацхыраара изгәыхәтәызар?..
Дҭалт ашаха иҿанӷаҳәала.
Зежәӄа аршьын дызлеир лыԥхала,
Нас ишьапы ахьакра иауан.
Дагәдҳәазало ахшьыра, аԥаҩра,
Маҷ-маҷ иаартло, ашаха роууа,
Даӷын надаада алеира.
Мыӄәрак ишьацәхыԥ наӷаршәуа,
Акылҭьҭьаарақәа инацәы рҭаршәуа,
Дадушәа ахан ду аҭӡамцра,
Иҿадырҭәҭәала ацаӄь кнаҳа,
Иҿгәаҭо, иӄамҵа гәамҵра,
Длеихьан, иаанҵәома уҳәо ишаха.
Адгьыл амхалдыз ду амчра,
Ианыҭахымгь шаӄа ихьамҵра!
Дархьанҭон, алада ихон,
Аха иӄыбаҩ ҷыдан – ихәон.
Ауаҩы шаӄа дхәыҷузеи,
Адгьыл мхалдыз – закәы мчузеи!
Ԥсы зхоугьы ԥсы зхамгьы еидкыла,
Ирыхо, адгьыл ахь еидхало,
Адгьыл иацәхмырӄьа иаанкыло,
Иқәырҭәҭәа иакуп мчы ҭәҭәала.
Ауаҩы аӄәышра ду ицааит,
Аԥсабара акыр иҭиҵааит.
Уи амчрақәа ихы иархәо,
Дашьҭоуп, иԥшаауеит дахьқьархо.
Ажәҩан ашӄагь ихшыҩ хысуа,
Далагт адгьылтә ҳәаа днахысуа.
Адгьыл амхалдыз-нап шихо,
Ажәҩан дазцалоит мчы имыхәо.
Атехника амчра ҳәаа амам,
Аха адгьыл кәадахама!?
Амхалдызратә мчы еиҭашәам.
Адгьыл зҿаӄәызҭхаз аамҭала,
Уи аӷаԥхьа имчқәа хьшәашәо,

Адгьыл ахь дгьежьны дылҭалоит.
Ҧан змам аманарх иҧӗара
Ахьыӗоу, игәырҩа зкыда,
Апалач иеиха хьанҭа аӗьара
Зымра ацҭашәо аразӗыда!?.
Адгьыл ныжьны наӗ жәҩангәыла
Дахьдәықәлаз азын дымшаҭа,
Зны-зынла уи амч иаҿагылаз,
Хагәҵәы дцоит ихы дзамыхәо.
Адгьыл иадшәаз дызбахьада!
Дҩаҧаргь даргьежьуеит шьҭахь ихо.
Дкыдлан дыхәнеит, иаҳҳәап, аҵла.
Даакәадахар ма блахаҵла,
Адгьыл дҩаӗәымҵзаргь уажәада,
Ихан далнарӗьоит дымшаҭа.
Адгьыл амхалдыз ду амчра,
Ианыҭахымгь шаӗа ихьамҵра!
Хьымца ишаха хыхь иахаршәын,
Аҩ-хык аркын ибҕаӡара.
Еиҭныҧсахло, ишьапы нҭаршәуа,
Длеиуан ҧшьшьаала. Уажә длаӡароуп,
Иарҕьа шьап ахьаҿашәаша.
Длакьысуан еиҧш, о, ибгаша,
Иаҿӗьеит иарма. Нас уи акәын,
Дбалыбаҭо, дааимырхәакәан,
Адгьыл ихеит. Дзынҿаҳәалаз
Азнык азын зымҩа даршәын,
Аха иахшәоу иахьахаршәыз,
Ма иҧҵәаны, хагәха иҭалаз
Диеиҧшха, дананысла ишаха,
Дааннамкылаӡеит уи уаҳа.
Верск еиҵам дахьцо аҭакнаҳа,
Иааихагьежьт мацәыс еимӗьаран:
«Сҭахеит!.. Ихыбгалеит ҳчара,
Баша сразк агәыҕра сгаран.
Аҧсҭазаара гәырҕьахә ашьҭа

Схымлахьази, ҷкәына қәашьда,
Схы шԥауқәсҭа! Ма акы сухәар,
Иҟамлози уԥсынҵры духар!..
Наала, лахьынҵада, с-Наала...
Аха бқәыԥшуп, нас сыбхашҭып,
Дыббап ибаҭәоу, бара ибнаало...
Сыԥсҭазаара џьаҳанымхан,
Сниаӡааует сыцкар нымха.
Сыҷкәын дыҟам, сыԥҳа дыҟам,
Сҷан қьаԥҭажәхап, баша скарон.
Сызҭахыз дсымгеит сыԥныҟа,
Сызҭахым лзыҳәа скәаруан,
Сцәанырра сзазымиааи слышьҭан.
Исылмырбар лгәы бжьажьошәа,
Заа схымҵуази наҟ лышьҭа,
Саамҭа лырӡт гәаҕк ҳабжьоушәа».
Ашаха ԥҟьазшәа инамҵаст,
Дԥышьҭԥаа ԥада даршәит азнык.
Нас, уа аргьала зҿанызҵаз
Еиԥш, зымԥа дгьалеит еразнак.
Иахымшәазаап иахьах аршәыз,
Аха шьҭа игәыҕрақәа ҿыцын.
Ихы иааҭагьежьхын, дхәыцуан:
«Ҷкәына ҟадыџь, ма акрубама,
Сҭахон, сызкыз арахәыцоуп.
Суцхраашан, аха ԥсыхәак амам...
Саҿыҵыргь здыруада лԥхала.
Дызбаргь здыруада с-Наала?»
Аха шаҟа ашәарҭа хьамҵра:
Зқәала абахә кнаҳа аҭӡамцра
Ашҟа даргьалеит ишаха –
Дкыдҟьо, иааимоуӡакәа ԥсгаха.
Скиллеи Харибдеи рыбжьара,
Данбжьахаз еиԥш Одиссеиа,
Дацәынхаргь хланҵ-ҭыккара,
Абахә дадҟьацылоит дышнеиуа.

Абжьас зқәала ҵаҟа илеиуам.
Хьымцагь зҟыбаҩ ҷыдаз дреиуан.
Сыздыруам ицәа дышҭаҵәи,
Ишьап абахәра инаҿасит.
Азнык икапан ааизҵәаҵәан,
Ацаҟь дадгәӷәала даанҿасит,
Ишәақь кыдҟьеит. Илабашьа
Гьалон, иамамкәа еиқәтәашьа.
Аинерциа амчра ааиҭашәа,
Даaунажьт абахә дыздыӷәӷәалаз.
Нас илымҳа аҧша ҭашәшәуа,
Дгьало уаҟа дахьынҳалан.
Инапқәа шьҭыхны дахькнаҳаз,
Ирылаҳәацо икын ашаха.
Дахьҿаҳәаз ахьтә уи аниха,
Иҟанҭаруазгьы надкыл, дцәыхаа,
Дылкылҵәрааны ишихыҵра,
Иҩеин иҵагылан иҩыҵра.
Игәашҧы ҭархха еиднарӷәӷәалан,
Иҧсыҧ цқьа излага-ҩамго,
Иҧсы еихәлахон, изихымго,
Инапқәа ашаха иахон рхала.
Нас ииулакгьы иҽҩышьҭых,
Иӡара ашҟа илеиган, дахо
Иаларҳәацо итәарҭахь, ишьҭахь
Иҽынхыршәҭ, днаниалт ашаха.
Ихәамц еибакапануа, аҧсгара
Ааинаҭеит, дарҵысуашәа агара,
Ма ауаргьала, кәыркәа ашыраз,
Дантәалоушәа абаҳча ашәшьыраҿ,
Инихыҵын аҵьныш имчра,
Дынҭалт аҧсеивгаратә ҭынчра.
Баирон ду и-Жуан амшынаҿ
Дызҭаз ашхәа (аӷба ҧҽыназ),
Иҟьо ацәқәырҧа ианамаз,
Амшынуаа ирзымчҳа амла,

Рҩыза дшьы дрымфар анамуаз,
Ишцоз амшқәа гәыӷра изҭамла,
Аҵыхәтәан разҟык рхылаԥш,
Ианныҵашәа адгьыл рылаԥш,
Ишԥаҟалеи ргәыӷра, ргәырӷьа!?.
Хьымца дреиԥшхеит убри здырхьаз.
Игьежьит зынӡак игәыӷра.
Дигәалашәахт шьҭа аҵкыӷра:
«Соуԥашәыл ҟәыбҷа, с-Наала,
Издыруада, нас ҳаиниахыр,
Быҳалалра гәытбаа мчала,
Сеиқәха, ҳчара гәырӷьахә хиахыр.
Сҭахарц аума, нас сызҭыҵыз,
Дысԥшаарц ауми аҷкәын иӡыз!
Дысԥшаан ,аха уи ауихәо.»
Амчрақәа рҿаԥхьа изҿымҭуа,
Ауаҩы дҿаҳәоуп, зегь ихо,
Дыркуп, ԥсеивгара ҳәа имҭо.
Аҷкәын иахь днаԥшит, дахьышьҭоу,
Абахәра давԥшны дибарҭан.
Алаҳәақәа – енагь аԥс ишьҭоу,
Еизан ихагьежьуеит дгәарҭан.
Илаҟәуан рымҵәыжәҩа ихьысратә,
Аха ирзыгәаӷьуам икьысра.
«Алаҳәақәа ас еизазар,
Ҟалап аԥсы ифҩы раҳазар?..
Схы зиқәсҵози – иԥсы ҭамзаап!
Аццакра џьаргьы иахәҭамзаап.
Аха уеизгьы уахь сылбааpоуп:
Здыруада, иԥсы ҭазар збароуп!..»
Ихы азкуа имҩа арҿыцра,
Игәеиҭоит уа дызлаҿыҵра,
Ишьапы ахьакра, ишаха дшамҵра.
Иара уа зынӡа дҭакнаҳауп,
Иааикәырша ахганк ҭӡамцроуп,
Аҭӡамц-цаҟьа амгәа ҭаҳауп.

Иҵаӄа жәабаӄа аршьына
Длаӡар ишьапы акыртә дақәшәон.
Ишаха џьара акы иаԥшьы, нас,
Длеирын имариоу ак акәушәа.
Аха, иабаӄоу иаԥишьуа?
Даҿыҵроуп даҽа мҩакала.
Ҳаит, абар уи иҽызқәишьуа,
Алаҳәақәа ахьихала.
«Лахьынҵацәгьа!.. Схы агәра згозар,
Ас аҵааршәараҿы дшықәу,
Ифҩы алаҳәа аанагазар,
Дыԥсиижьҭеи уи анбыкәу!
Иԥсы ҭоу џьысшьон дахьышьҭоу.
Ауаҩ зны-зынла ус ихьуеит,
Ак иаԥсам – аԥсы дышишьҭоу,
Даақәхоит иара ихы дзамыхәо.
Ауаҩ иԥсы ҭоу иҭаму,
Изууа даԥсоу даԥсаму,
Иаԥсоу аганахь дынхама,
Еилымкаакәа уныӄәар х-амам,
Ауаҩ деиҿкааул ламысла,
Аламыс еихаҳа усла!
Аԥсгьы уиӄәамҵын, дкоумыжьын,
Аха абзацәа нумыжьын!
Ҳаит, алаҳәақәа дысцәырфоит,
Иблақәа уажәыҵәӄьа иҭырхуеит»,
Дрыҵаҳәҳәеит, атрышә дасит.
Абахәқәа еигәныҩҩуа еибарӷзит,
Аныҩ-бжьы акыр иарӷзит,
Аха дара рзы баша имҩасит.
«Ианырба араӄа иахьҭхаџьра,
Иӄырлышуа иааит еижәыла,
Иргәиҭоума урҭ ахьаҵра,
Иузыршәома, нас, ҳәҳәа-бжьыла?!.
Ламыск иарԥхашьап угәахәоу,
Ауаҩытәыҩса ижьышәа иахо!

Ҵсыхәа амамзаап сымхысыр?
Еиҳа зегь еихьзырҵшуа гәаҭа,
Акык-ҩбак ах-ца рхьысыр,
Иаангылон егьырҭ рыҿшаҭа.
Рҩызцәа уаҟа ишьны иахьышьҭоу
Рбонаҵы наҟ иӡуан рышьҭа».
Аха дманшәалам дахькнаҳау:
«Ахысра сшаҿу са скаҳар?
Сҭахар ҟамлои сахҟьа ахысра!..
Нас ароума са сгәы ахьҭрысра!»
Ииулакь ишәақь ихихит,
Иҟанҭаруаз апатрон ҭихит.
Агәыцә инҭаиршәит длаха.
Дхымбкьырц азы икуп ашаха.
Акылҵшразы деимарамкәа,
Дрылахысит. Ирҭахӡамкәа,
Алаҳәақәа иааимбґьыжәаан,
Ихьаҳәхьачо инаскьеит азнык,
Аха ирмақаруа рымҵәыжәҩа,
Еибарҟыруа еизахт иаразнак.
Хьымца дшыҟазгь деимарамкәа,
Адырҩагьгьы ишәақь еиҵеиҵан,
Адырҩагьгьы акы изаҿамккәа,
Дхысны алаҳәақәа ҵхеиҵон.
Дхысуан, дыҳәҳәон, дыҳәҳәон, дхысуан
Ибжь абахәқәа еимдо ирхысуан.
Дхысуан алаҳәа иршәарцаз,
Аҵшаацәагьы абжьы раҳарцаз.
«Шаҟаҩ ҵшаацәа еиҵхьытта иқәу,
Схысбжьы аӡәы имаҳа шҵыкәу?!
Арантә абахә абжьы хымҵыргь,
Схысхьан хыхьгьы арахь санҭалоз…
Иахьа сара арахь сҭымҵыргь,
Уаҩы дибомызт ҳзышьҭалаз.
Цәыкәбарк аҟара ауаа ирыхәо
Ҟаимҵаӡацкәа, мамзар раагәа

Дзымнаӡацкәа акраазрыхуа,
Закә гәрҩоузеи ауаа ирзааига.
Шаҟа мшузеи имтәа, имыцәа,
Аӡба инҵәо, амла еиқәыцәо,
Иҵшаауеит дара рхы мшаҭа,
Абахәқәа ирҿоуп игәаҭо.
Саргьы уи иҵсы еиқәсырхарцаз,
Акгьаасыгымхеит сҭахарцаз.
Ауаа реидҳәалашьа ҵҟараҿ
Иамам реизҿлымҳара еиҵҟьара.
Асабигьы, иацы игарҵыз,
Ҳаизааҧсоит, нас дуаҩхарцаз,
Еснагь уҭи сыҭи еишьҭами,
Нас уаҵәы аҭак ихәҭами!
Аха игәҭакы данзахьымӡа,
Зықәра мнаӡацыз ихарои!..
Сара дыздыруеит ашьхымӡа
Инап аҭшьреи, аҭыҧ ҵхареи
Дрышьҭоуп ада ауаа ирыхәо
Ҟамҵаӡакәа, ауаа ирыцрыхо.
Хә-змам аицхырааратә ҵҟара
Иргьажьит ихы мацарахь.
Жәлар рыжәпараҿ, иҿырҩашьа,
Амцқьарагь иамами хҩашьак,
Ихы уирбоит ушиныҟәра.
Изынаӡеи убри иқәра?
Ишҵеиҿкаау адунеи гәымха:
Алаҳәажәҵәҟьа ажьабаа ишахо,
Абиҵарак аҩхра азымха,
Хышә шықәса агоит инҭаҳәахаа.
Аҟырлышқәа! Ҳаит ишҵаис,
Длахьынҵацәгьаны дышҵаиз...»
Алаҳәақәа ак иҵшыхәын,
Ашаха шҵысуаз, ишныҟәоз,
Изнапык ала ашәақь шьҭихын,
Ишәо-изо, дымццакыкәа,

Иҽеимаратә, дкылԥш, еидбала,
Дхыст. Дыхиеит иманшәалан…
«Схысбжьы шԥармаҳаӡо уаҳа?!
Иаар џьоукы саргьы срымбози,
Аԥсы ихәамц шеибгоу иҳамгози…
Иснамҭаӡозаап аԥсгаха:
Иԥнаҟаӡан сжьышәа иалоуп,
Сшаха, стәарҭашҟа сызлахар,
Ԥсеивгара хәыҷык сынҭалон…
Еиҭьын аҩада сызхалар,
Аҷкәын усгьы иԥсы сахәом…
Саҿыҵыргьы здыруада схала?
Мамзар дныжьны наҟ сауцахуа,
Абтәарҭа азқәаҿ сҩыхәна, схысны,
Адырра рысҭап иаартә иҭрысны.
Зегь аранӡа изаауам усгьы,
Аха дҟалап измам уссгьы!»
Исаакьиевтә ауахәама дуӡӡа
Амаиатник еиԥш дахькнаҳау,
Игәыҭра зынӡакгьы имыӡӡа,
Даҵаԥшуеит хыхь, ихы дҩаха.
Ҭуаншәа иҵыкка ҩахьхиӡа,
Хылԥа бызҵас иаԥыҳәҳәо,
Уарманшәалом ҳәа игәы шыҳәҳәогь,
Дышшәарҭоу ихы иацәиӡоит.
Ҩбаны илашьҭыми ашаха,
Еидкылан икуа, махәҿала
Ихәамц ахьанҭара уа дҩаха,
Иҽышьҭихуан Хьымца мчыла.
Ашаха ахьӡуп дызхьынҳалоу,
Арахь ашашәеиԥш ипахуп.
Акапрон-лых акрахьалоу
Азын, ирпа еиларҳә-ԥахыуп.
Аҕәҕәараз, иашоуп, хҳәаамам,
Иагьласуп, иумоуа еидарас,
Аха уахьынԥаша иузкуама?!

Импыҵҵәраауа даргәаҟт даара.
Ирхаршо маҿеи нацәхыԥи,
Ҵәыршушәаҵәҟьа иахҟьо амца,
Илаҳәаҵон, ицәа ихыԥон,
Аха дхалон, хьаа дазхьамца.
Асаса раҳа џьаҳанымҵас,
Дагар аҭахушәа инимҵас –
Иҵаҟа умԥшыроуп, мамзар,
Ублахаҵ гьежьып уғәғәамзар!
«Сыкәлаауа аҳауа сахьалоу,
Абри арахәц сшахьынҳалоу,
Сылбахыр уажә абра с-Наала?
Дамхаҳәҳәар ҟалап гәрҩала.
Аха арахь аԥҳәыс илымҩам,
Аԥҳәыс араҟа мчы лымам.
Аԥҳәыс улҟәаҵи ахаҵа,
Ирацәахом згәы меиҭаҵуа!
Ҳаи, абыржәы сара еибгала
Сзаҿымҵыргы, абни Гала –
ԥыхьашәа зны сгәы иазааигәаз,
Санылҿҳәараз, анцәа исзааигаз
Сыҟәра дацәшәаны, исцәхьаҵыз,
Дшысҭахыз санхыҵ уи лышьҭа,
Аҟәра маҷра, нас иархаҵаз,
Ажәҩахыр-хьыԥсаа уажә илышьҭоу
Абра дсыцаҿан ҳалбонда!
Аҟьаҟьараҿ, зажәа еицамкуа,
Дԥышәандаз ишьапы ахьамкуа!
Урҭ ак шаҟәым еиллырганда!
Ахацәаҟәа зеғыҵәҟьа хаҵам.
Аҟәра еиҳау дахьаҵам
Азын даҟәгәыҕит баҩ ҷыдак,
Иԥылшәанда ҳаиҳа имчыдоу!
Аҟәрагь аԥшрагьы шеижьагоу.
Аҟәра шакәым ауаа ршәага,
Абра саҿымҵыргь еибгала,

Иахьа еиллыргонда Гала!»
Аҵьамыҕәа-цәгьа дазхьымҳәа,
Дԥаӡеит Хьымца хыхьӡа, аҵкараҿ.
Дзаҵамҵәиуа, наҟ дызхымҳәҳәо,
Дааҵахеит уаҟа аҵыккараҿ.
Убри заҵәык уи дызхалар,
Нас дцоит ҳәа ԥхьаӡан лыԥхала.
Аха рыцҳарахт, араҟа
Иҟалеит ашаха имыхәо.
Аԥ-хык еицәыхаран хәдаҟа
Илеиуеит, арахь узаамыхо,
Насгьы уи хыхь ус иахаршәуп.
Имкыр аԥ-хыкгьы неидкыла,
Руак аауишьҭыр, деиҭаршәуеит,
Иҟам акы дыннакыло.
Иаҳҳәап, уқәтәоуп аҵла амахә,
Умҵәышә шуамхарҭәызгьы гәоуҭан,
Ашаха, нас аҵәаҳә иаамухт,
Махәык иԥхаршә, еиҭоуҭан
Амҵәышә лоуужьт. Уи, ашаха
Амахә иахыкәнаршоит иаха.
Уи ажь лбаанагт, аха Хьымца
Ишаха дәықәлар – ицәоит имца.
Аҳаԥ ҵыккеиԥш дызҵакнаҳау,
Маҷӡак инапы ахьҭаиршәуа
Иаур, даҵаҵәиуан – уаҳа
Изиҭахи, ишаха нкаиршәуан.
Иҟам акы Хьымца ихәо.
Инапқәа ԥнаҟҟеит ашаха.
Адгьыл амхылдыз-мыч ихо,
Дахьнарҵәраауеит имҭа ԥсгаха.
Иааилшахьеи иахьантәарак!
Изакә мчузеи имахәҿа иалоу:
Иханагалт ихәамц-еидара,
Уажәыгь иароуп дызхьынҳалоу.
Иҭагылазаашьа хәарҭам.

Ииҳасабри убра дхаларц?
Ишаха зиркуа ак ибарҭам –
Уи азхык арктәуп џьа ҩәҩаала.
Нас иаанхаз дҩахьынҳала,
Дыхәноит, дҩаҵаҵәи, ҧшьшьала…
Иамоуп дызҵакнаҳау еиҟәшьарҭак.
Иҩыбжьарҩәҩәа илабашь аҧса,
Ишидыруаз даара ишшәарҭоугь,
Ашаха аиркит. Игәы хьаҧссо,
Егьи азхык дҩахьынҳала,
Дҩаҵаҵәин, иҿыҩеихт ҧшьшьала,
Ишьапқәа кыдирҩәҩәаларҭә дҩеихьан,
Урҭгьы ицырхраа данеиха,
Азнык аидра аамаҷхт ашаха.
Алаба ахы лада ихамзи,
Насгьы аҧса кьакьа ахамзи,
Иҿарҩәҩәа икы ашаха шахоз,
Ианаунажь, аидра анмаҷха,
Аибаркыра, еиҧшьым даҷхан,
Ибыжьшәеит уа иахьбжьарсыз.
Данте иџьаҳаным дҭарҵоу,
Иара изыҳәа иахьак иамуит.
Ҩаҧхьа ашаха даннақәгәыҩ Хьымца,
Ихьыз аилкаахагь дзахьымӡа,
Ишцоз еиҧш ашаха амҵәышә иамаз,
Илаҿашьқьырт акы иамкӡа.
Хьымца дреиуагәышьоуп згәы еицамкӡо,
Аха ихҭысхьаз аҩсҭаа иҟәнишьахт,
Дшымахҧсахуаз длаҿҟьагәышьахт.
Ауаатәыҩса зегь ирзеиҧшу –
Адгьыл ду рымоуп ҵагылас.
Аха хазы-хазла еиҧшым,
Хатә ҧсҭазаароуп изынгылоу.
Аҧсҭазаара зегь – бахәрамҩоуп.
Ухнамхын, аамҭалатә хиамҩа!
Даҿоуп доус иҧсҭазаара абахә:

Аӡә ҭагылада, ихала.
Даҿеаӡәы – уԥшыр, иҿирбабахт,
Абахә мариала данхала.
Абахә изҭаԥӃо, имардуантәуа,
Шьоук иҵгәоит уи, ирӷәӷәо ибӷа.
Иҵьишьо дӃалеит дыжәҩантәу,
Иныс камыжьуа данрыбха.
Аԥсҭазаара зны еиҭакхоит:
Енагь иашьшьуам аӡәы иӡамҩа.
Ишмардуаныз дызгоз амҩа,
Илиҵабга агәы даақәхоит –
Аԥсыӡ, аӡы зҵабаз, иакәхоит.
Избанзар, шьоукы ҭагылан,
Урҭ дышьҭых енагь игылам.
Дымхәнеит азын хатә махәҿала,
Ахьхылаӷьароу иҿизынкылом.
Аԥсҭазаара зны аӡә хыхь дашьҭуеит,
Даҿеаӡәых хагәҵәы дланашьҭуеит.
Абахә шаӃа иҳаракыроу
АӃара хланҵы лаӷьароуп.
ШаӃа иҳараку дахьхалаз
АӃара иамоуп ашәарҭа.
Аха, ԥыҭк данҩеи, лыԥхала,
Ихоит аханы иӃоу атәарҭа.
Избанзар, убас блахкыгоуп,
ДахьҩаҭцаԥшыҵәӃьо дыхнахуеит:
«Сылаԥш абни ахәы инхыга,
ИӃоу збанда» ҳәа дҩаскьахуеит.
Аха уаӃагь игәы зеиқәтәом,
Дахьҩеиз ахаҿы даҿеак цәырҵуеит...
Данте иҵьанаҭра ахьеиқәҭәо,
Игәы Ӄажаны дзаԥырҵуам.
Ицәаҩоуп ауаҩ аԥсымҭәра,
ЗыӃазшьа ӷәӷәоу уи дагәҭасуеит,
Аха аԥсыҽ уи ахьхымтра
Гәаҭо, ишилшо дымҵасуеит...

Доус иҧсҭазаара иахаҩо,
Хатә ҧанк дҭанакуеит ицәаҩа,
Убра дҭагьежьуа ус даақәхоит,
Иҟазшьа ҷыдарагь уи акәхоит.
Доус иҷыдара иахылҵуеит
Иҧсҭазаара цашьас иамоу:
Аӡәы, гәмбыл-џьбара иакәхоит,
Егьи ауаа рзы илша хиами!
Аӡә дҩеиуеит абахә даҿала,
Ихахь иҟоу дихьынҳала.
Уи ишьапы куа дшицрыхо,
Иҟоуп данбҭеиҵогь диха.
Иҵыхәаахь иҩеиқәо, насгьы,
Иааиҧхьаӡаӡом зынӡа уаасгьы,
Ироужьуа ахаҳә, ишьап иаҵҟьо,
Рыгәхьаа ҳәа икым зегь аცҟьаргьы.
Егьи ус дыҟам, уаҩ дыбҭеиҵом,
Ихахь иҩеиуа рзын дҵагылоуп.
Ҵаҟа иҟоу ахаҳә рызҭеиҵом,
Инапы риҭоит дааҭгыла.
Дануҭаху иҽуцәҧхьеикӡом.
Ауаҩы изын ихы деигӡом…
Абри ҳ-Хьымца гәеицамк диеиҧшуп!
Аха издыргәышьода иҧеиҧшу?
Даҽеаӡәы дышишьҭаз Хьымца,
Дҩаӡарц егьшигымыз ҩахьхьынӡа,
Аҳауаҿ цыгәхыршәҭ мҩаҧаго,
Деикәаҵәиуа хланҵы дҭалоит.
Иӡараҿ ашаха ҩага,
Ишаркыц ахқәа еидҿаҳәалан.
Иахаҳәазон иахьахаршәыз.
Хагәҵәы дымлеиуази, амаршәа
Ааизымкӡеит. Нас ашаха
Анынҵәоз иааимоуӡа ҧсгаха,
Ихы алада ианхаз иақәшәа,
Зыбҕаӡара пам аӡә иақәшәа,

Иҩахҵәрааит игәчам – итәарҭа.
Днызкыло ак ыҟамкәа дшәарҭан.
«Еимынахааит, иамуит сҭамхар.
Сыцҟьаӡашт, сыбаҩҷыц нымха.
Закә хроузеи – аԥшра цамцамха,
Арахь иара џьаҳанымха!
Шаҟаҩ, абахә иажьахьада?
Шаҟаҩ, абас иагахьада?
Урҭ ахьҭахаз рыхьӡ ахыла,
Рыбахәқәа гылоуп имҩашьо!
Гәдиса хаҵа дзылҟьаз хыла,
Иахьагь аламала иҩашьом.
Ихьӡ уи иамаӡоуп иҭаӡах,
Иара изын баҟоуп наӡаӡа.
Иҟоуп Камшьашь иҿаԥара,
Иҟоуп Анқәаб иҭахарҭагь…
Ирацәоуп урҭ ашьха даара.
Саргьы абраҟа сыхьӡ нарҭап…»
Уамашәа ибатәуп ихәыцшьа:
Иԥсҭазаара агәхьаа икымшәа,
Данԥслак ашьҭахь уи ихьӡ мыӡшьас
Иаиуша избоит, иԥс иара итәымшәа.
Ганкахьалагь – игәы каҳа,
Аԥсра аҿаԥхьа инапы дҩахам!
Инахҵәраауаз игәчам ашаха,
Алеи-ԥси рыбжьара, ирхәо,
Ишьапқәа еимыҭхаауа, дшахәоз,
Имшьҭырц иуаҭәақәа ирҿырхо,
Ашаха икуан ишьапқәа рыла.
Дыӡрыжәми, акыр рылан…
Аихатә ҵәаҳәқәа аҿашәазшәа,
Абҩарҵәыразы иҽхәныга,
Дааҳәны акаԥара иҽазирхиазшәа,
Ишьамхқәа хыхьла иахыга,
Ихы ларха уаҟа ашаха
Ихәамц гьало иахьынҳалан.

Даахәырц даҿуп ихы дѡахо,
Аха имч еизхом, дызхалом.
«Ишԥасылам уаҳа ԥскәарак,
Снапқәацәҟьа сзышьҭымхуа скарахт,
Сыршәуа, сырԥо, сыԥсы схыхуа,
Сшамаз иансоугәышьа еиқәхашьак,
Уажәшьҭа сылхьыѡры сҭахашоу?..
Сышԥаҟалеи схы сзамыхәо!
Здыруада ма сыбӷа еихԥазар?
Аха алтәыла сеиҿартәума!
Еҳ, уажә дгьылк аҿы сышьҭанда!
Адгьыл иқәгылоу дгәырѡоума!
Иҽнаужьӡаны, дымшәаӡакәа,
Идақәа еибархха имкӡакәа,
Иныкәиауа џьанаҭ дҭами!
Адгьыл иацәхҟьаз дҳаӷеиҭами!..
Адгьыл казыжьуа дарныгуп!
Адгьыл шыҟоу ажәѡан ныкәуа,
Адгьыл дацәԥагьаха аӡә ддәықәуп.
Иаҭәеишьом адгьыл дызқәныҟәо.
Ажәѡан блахкыгоуп, ԥшӡароуп,
Аха иараҿы унаӡароуп.
Арахь иамаӡам наӡара,
Имаҷуп ауаѡ илаӡара.
Ауаѡы, џьым, адгьыл усқәа
Шыҟоу ираѡумырхан узқәа.
Раԥхьа иҟацатәуп зда ухәарҭам,
Разҟуп аԥсҭазаара аншәарҭам!»
Даахәит, ииулакгьы, Хьымца.
Уаргьалаҵас уа дантәалоуп.
Аԥсеивгарагьы дахьымӡац,
Арахь аҷкәын игәы далоуп:
«Алаҳәа-мыжда дырфазар?..
Аха рхабар ҳәа збаӡомеи?
Рѡыза анысшь ҟалап ишәазар,
Ихаҿ икажьу иароуми!..

Алаҳәеиқәаҵәа ҟырлышқәа,
Ажьабаа фара иарӡышкуа…
Ганкахьалагь уаарызхәцыр,
Аԥсҭазаараҿ излагәасҭаз –
Иахьа иаҳдыруа џьоук раасҭа,
Иҟоуп урҭ рцәымӷра ухуцартә:
Алаҳәа аԥсабара дрыцқьоит –
Ажьабаа шьҭырхуеит урҭ рыцқәа.
Аӡә инхара урҭ идрапом,
Ауаатәыҩса ирхапапом.
Ирфоит аха урҭ ажьабаа,
Иҟарҵом уаҩы иԥырхагоу.
Џьоук ыҟоуп ауаа ирызгагоу:
Жәларык рыԥсҭазаара иамаабуа,
Рыԥсадгьылаҿ ҭынч анхара
Рырҭом, ирыдушәа харак.
Аҟәраанқәа реиԥш ирхаҵәан,
Аԥшәма иҿакуп рҭаҷкәым раҵәа.
Ишәымбои, нахьхьи, Виетнамаа,
Рыԥсҭазаара ҭынчрак шамам.
Мысраа ракәзар – џьара ргәыла
Инеилеиҵеит хыла-гәыла.
Унхара ашҟа анап роура
Иашьҭоу, гәылас ҳаӷоу иаура!
Аԥшәма иԥсадгьыл изынхама?
Атәым аԥшәма дынирхама?..
Мап! Дызнеи уи дыхирҵәарцоуп,
Идгьыл кәаза иара игарцоуп.
Дахьырхәтәуп изымбарц згәиҭоу
Доус иԥсадгьыл-шьам дшақәиҭу!»
Хьымца ашаха даргәамҵуан,
Иаҿаҟәаӡан уи ижь-тата,
Ибызбызуа, иахҟьон амца.
Дхыбкьы, далымҟьартә, иҽгәаҭо,
Ашаха алаҳәаҵа иахьалоу
Длаха, еиҭеигон дахьантәалоу…

Ихҭысуа здыргәышьоит Хьымца:
Абахә ашҟа уаҳа сҭымҵуа
Сҟанаҵахьеит саргь аамҭала.
Абахә салҟьа зны санҭала,
Жәибыжь сааҭ абас сыкнаҳан.
Усҟан иҟалар сгәы каҳан,
Хьымца дзышьҭоу аҷкәын сиеиԥшны,
Сҟалон убри иԥеиԥш сԥеиԥшны.
Аха, ишыжәбо, адәы сыҟәуп.
Сыхәрагь ҕьеижьҭеи анбыкәу!
Зашәа Хьымцагьы даҿыҵша!
Иуаҩшьа, иҟазшьа, ихәыцшьа
Зынӡа схырхуеит, сгәы данырует,
Аха иԥеиԥшхара сыздыруам.
Исҭахым уаҩ игәы ҭаҷаҷар,
Гәыҕрак ыҟазааит хьаҷаҷас.
Аԥсреи абзареи рыбжьара
Дыбжьазаргьы иаҳҭап ԥсшьарак.
Иара игәеимҭаӡацт, ишаха
Ахаҳә аҵырра наҿыхан,
Иакәкәит, иԥҟоуп абжак ԥыххаа.
Азганк длаҟәҕәҕәацәа длахар,
Иҟалоит иаанхазгьы ԥҟаӡахыр…

Аҩбатәи ахы

Ҳшәарыцоит ҳәа ҩыцьа нҭыҵын,
Ашьха цәҳәыраҿ инеицрыҵын,
Урҭ арԥарцәа руаӡә дҟьалан,
Дҳәаԥы-ӡыԥуа анаҟә далан.
Уи арԥызба ихьӡын Даҭа.
Ашьха дмааӡацызт сынтәаада.
Анаҟә ахьихьӡаз дтәаар акәын,
Иаргьы зназы даалак-ҩакын,
Аха даԥшуа иҩыза ишьҭа,
Дибо џьышьа дымтәа дишьҭан.

Акыр шьхахә уи дырхысит.
Ашьҭахь ҿиҭит, дыҳәҳәеит, дхысит,
Аха кыр рыбжьазар акәхап,
Аҭак имаҳакәа даақәхан,
Имам шьҭа ихы ахьирхо адыршьа.
Иандәықәлоз, реидара анырша,
Рзеиҧш мҩаныфа нҭаҵа аҵан,
Ахьаҭра ду иара даҵан.
Иаарбжьагылт уажәы аҩызцәа
Аҧсҭазаара абӷа еиҩызҵәо
Аицәхӗьара. Наӗ дархьаҳәын,
Изгәамҭакәа имҩа аркьаҳәын,
Зымҩа дагаӡеит данӗьала.
Хәлеит, дыҧшаауа анаӗә дшалаз.
Анылашьцоз дааҧса-дкара
Дылагылан хаҳәрӗәӗәарак.
Хаҳә-дук хәҵаҧаҩшәа, ихьынаа,
Ибан, иҿеныҵеикт иҧсы има.
Гәырҩа хәыцрашәк ихапапа,
Уа дтәеит иҿенылаҳәа иуапа.
Аҵх-лашә иалҵәраа имацәысуан.
Дышьҭырҧо адыд ихахысуан.
Арахь агыгшәыг рзы дшәахуан,
Дмыцәакәа дыҧшыхәуан дшахәоз.
Ашьхәа игәыҵак, ахы днаха,
Ишәақь дышнаҵхара дыхиахын...
Амца еиқәызар ирымбози,
Иаршәон, иаргьы иҿеимырбози,
Аха аҵәҳәыраҿ амца абаӗоу?
Џьаҳаным дҭазшәоуп дышгәаӗуаз.
Аҷыхь леиуан, анаатә исуан,
Дареиҵьуан уа, ицәеижь дысуан.
Аха уеизгьы, ахьҭа дамкуа,
Даҭа деилаҳәаан дыцәгьамкәа.
Дызгоз амлоуп, дыҧсуан амла.
Иҩыза илымкаа дахамла,

Рзеиҧш мҩаныфа хымт ашара
Иаҧигалеит ичҳа-лшара.
Аҷыхь алеира иаҟәыҭҵит,
Ашьжьымҭан анаҟә хыҵит.
Алакҭа анаахнат ашьха,
Џьанаҭ лабҿабаны иқәашьха,
Уи агәашәқәа иара изыҳәа
Иаанартызшәа, игәы ныҳәон.
Ицәырҵит убас ҧшӡарак,
Иадхалазшәа аҭыҧҳа лӡара,
Илаҧш аҭҟәон аҧсабара.
Амрагыларахьтә, ашараз,
Шәаҧшь ҧштәы-ссирк аҽароун,
Ашьхарҧ ҵыблаауа иџьоуџьоууан.
Убрахьынтә иаауан лашарак,
Ашьхара убас икеикеиуан –
Илаҧш ахараӡа инеиуан.
Лозунгзар иҟоушәа иаҧхьа,
Хараҧшыгадагьы даҧхьо.
Иахьиршаз ахаҳәрддырагь –
Арҟәҟәараҵәҟьагь иаман гәкырак,
Ибырлашшәа ибон иахьышьҭаз…
Дрыҵаҧшуа уа иаҧхьа, ишьҭахь,
Дгылан ҩ-шьхахәк рыбжьара.
Дахьырҿаҧшуаз игәазырҳаган.
Бжьас-цәа камфафылла ихҟьоушәа,
Аҳаскьын шьқьыруан чарҭоушәа.
Аҧшӡарақәа дыртҟәаан ҳамҭак,
Аха ашанхара иҽамҭа,
Илаҧш ҧшаауа ахәқәа ирхысит,
Наҟ хара абахәқәа ирҿысит.
Дашьҭоуп иҩыза ихырхарҭа,
Аха ихабарак ибарҭам.
Уимоу, ихаҭа дахьгылоу,
Иарбану шьхахәыс дызгәылоу,
Дызлааиз, ихы ахьирхаша,
Акгьы издыруам дахьцаша.
Аладаҟа ддәықәлан раҧхьа,
Дцар агәырӷьара нихаҧха,

Дреиуоушәа уи згәахәтә иахьымшәо,
Иҩызеи иареи еиқәымшәо
Иҟамлакәа, урҭ неидтәала,
Рымҩаныфагьы илахалон.
Аха мшьҭацәгьарак наиҿасын,
Даақәыргьежьны иҩеигәҭасын,
Амшмыждара амҩа дныққәлеит,
Аҩадаҟа ахәаахьы ддәықәлеит.
Ахәы ҳарак дхалар уантәи
Зегь ибарҭоушәа игәы инамҭеи!
Иабеидыруаз ишеижьагаз?..
Уажә азыҳәан игәыжьжьагаз –
Амҩа дықәын, дцон даҿала.
Дҩеиуан гәыҕрак акәа дҭала.
Дҩеиуан амла дынцәо, дгәаҟуа.
Афатә имоуп, даҵоуп уаҟа,
Аха игәы мыжда ламысуан,
Иҩыза илымкаа дакьысуам.
Дҩеиуан. Амра ҩхалон даара,
Дҩаҿыс амарда ҩадара,
Ахәы дҩыхәнеит има игәыҕра,
Аха абар игәыҕра зҕәыхра:
Ашьхахәқәа ирхыҳәҳәо иара акәшәа,
Даҽа хәык уа илаԥш нақәшәан,
Ара ак шимбо, уахь дымхәнакәа,
Гәеиҭан, деихеит уахь, дымԥшӡакәа.
Уигьы дҩықәԥшаанӡа игәыжьжьаган,
Аха иара уигьы еижьаган.
Уи ахаҿгьы даҽак ыҟан –
Абас джьа-жьо уи дарныҟәон...
Ахәқәа еицырхәхәа, нцәара зқәымыз,
Дыргон зынӡа иахьакәымыз...
Ашьыбжьон еиԥш амш ааимаҵәеит,
Анаҟә ашьхара иаахаҵәеит,
Зытҟәаак ҭҟьазшәа ақәа никәҭәеит.
Асалафан ихьаҭра иҭихын
Инеихырԥа хаҳәык дныққәтәеит,
Рымҩаныфа ихәы аахихын,
Ихәҭа нимҵеиҵан, дгәаҟгәаҟуа,

Акрыфара дналагт уаҟа.
«Сҩыза усгьы ихәы сакьысуам,
Сыԑезысшьрызеи, нас?» – ҳәа дхәыцуан.
Игәы икылахон, деицәкьысуан,
Нас зны акрыфара дааҟәыҵуан…
Ишигәалаз дызҿу ихала,
Ихәы ааиамхафт данахала.
Нас иҩыза ихәы неилеиҳәан,
Дыԥсыргь дшакьымсуа игәы инҭеиҳәан
Ахьаҭра аҵахь аҩаԥхьа инҭеиҵеит,
Хыхь иматәакәа нахаиҵеит.
Ақәа аҟәыҵын, анаҟә хыҵуам.
Амла ихыҵын, ахьҭа хәыцуам.
Ауапа иԑанылеиҳәа, иникәаҳәа
Ахьҭа аган, ацәа никәаҳаит.
Илацәакәа еикәаҿабуа, изхымтуа,
Дхырҟәсуа дтәан ихы ҩынтуа.
Есааира уа ихәамц ҭыцьхон,
Инапкәа имҩруа ихьанҭыцьхон.
Ишәақь иԑенадҵа иаанкыла,
Ишьамхқәа рбжьара ибжьагылаз,
Архәа инацәкьыс нахьысит,
Бзырбзанк ҭҟьазшәа ашәақь хысит…
Агыгшәыг дырцәшәаны кәашьда,
Иаха ишхаиршалаз ихашҭит.
Ахашҭра уаҩы иаҕами,
Дыррала еибыҭоу дыҕәҕәами!
Дырроуп излоу хара ахәыцра,
Дырроуп иазҳәо уи дахьхыҵра.
Адырра зегь цқьа иабарҭоуп,
Игәиԑаннаҵоит иахьшәарҭоу,
Иахьшәарҭам дартәом ишәақь хырша.
Адырроуп ахамшҭрагь зкәырша.
Ауаҩ иахьа акы дақәшәар,
Лахьынҵоуп, рҳәоит, уи акәушәа
Иҟалаз зыбзоуроу, изхароу.
Мап! Адыррала дыԥхароуп,
Ауаҩ ахашҭрагь данымшәа,
Иразҟ инапы инанымшәо.

Аԥсҭазаара аԥышәа дуӡӡоуп,
Уи аԥышәа акгьы мыӡӡа,
Ашәҟәы ссирқәа ргәаҵа ирыԥхуп,
Нас ушԥарывсуа урмыԥхьа!??
Ашәҟәыԥхьара адырра иамаауп,
Агәеилгара шьаҭас иамоуп,
Аԥсҭазаараз разҟ нхамҩоуп!
Лахьынҵаҳәа акгьыҟам – башоуп,
Адырроуп уаҩ изы ибаашу!
Алахьынҵа ҟамҵа ҿыҵгас,
Алахьынҵа ахәура зҿыҵга,
Уадаҩра, гәаҟра иацәымшәа,
Аашьара-мшгара ианымшәа,
Аџьабааҿ зхы аџьыка ықәхуа
Иҟоу уаҩ днасыԥдан дықәхом!
Аџьа ауаҩы ддауаԥшьны
Дҟанаҵеит, аразҟы даԥшәман,
Алахьынҵа даԥшыр хәарҭам.
Ауаҩ, иразҟы ахырхарҭа
Ихаҭа иоуп ԥсҟыс иамоу,
Ишахәҭоу изанҵар амҩа.
Џьара баароуп, џьара рддыроуп,
Ишьапы ахьиргыло идырроуп.
Ҳара амашәыр ҳәа ҳашьҭоуп
Аӡә имашьына блаҟьаргьы,
Игәеисра ишәақь еиқәнартәааргьы.
«Илахьынҵа дзахымԥеит қәашьда»,
Ҳнеидашшыло абас ҳҳәахуеит,
Уиала аҭакԥхықәра ҳнахоит.
Аха ацәгьа аныҟала ашьҭахь
Ҳҿынаҳхар, ҳанхылар ашьҭа,
Ҳнадгылоит, иаҳбоит изхароу
Зынӡа ишԥсабаратә ԥҟароу.
«Абри ҟаиҵар...» «Абас дныҟәаар...»
Иаҳбоит акгьы имыхьратә дшыҟаз.
Ихашҭзар, нас ишәақь шеиҵаз,
Амашьына наҟ ианбҕеиҵоз
Рыжәтәла иблақәа кәеицеизар,
Ма уашәшәырак заа имырҿеизар...

Иахылҵыз трагедиатә хҭысуп,
Изхарада? Ихаҭа! Усоуп!
Ахашҭра, агәнымыԥра – мдырроуп!
Агәаамгара – уигьы мдырроуп!
Атәамбара – уигьы мдырроуп,
Адырра инарбоит дахьзырра.
Даҭа ишәақь хырша инижьын,
Нас инапы наҿаижьын,
Имацәысын амца аҿыҵӷьеит,
Иаргьы ихы итәымшәа дыҵӷьеит...
Дагәҭасын, ишәақь каижьит,
Иахареи, ихырша инижьын,
Иара азыҳәа ус иҧӷароуп,
Архәа данацәхас иҭӷьароуп.
Абжьааҧын енагь иахьҭынчыз,
Ихашҭит уи ааҭӷьа шымчыз.
Бзиашәа агәыцә ихы иавган,
Мамзар иӷамлоз илеихабгар?!
Шаӷаҵьара ус хнырҳәышьа
Змам арыцҳара ахылҵхьеи?!
Уажә азыҳәан деиқәхагәышьеит,
Иазхар ашәара-ҧхӡы илҵхьо...
Абар, уажәшьҭа анаӷә хыҵын,
Аха алашьцара ԥҭыҵын,
Иахьак дахьтәаз аҿы даанкыла,
Аҵх-лашә дама инагәылалт.
Аӡба дакын, зынӡа дгәаӷуеит,
Иҿы ҭабеит. Иааигәа уаӷа,
Илеԥсан цаӷьак ҭаԥаҿоуп,
Амшцәгьаз аӡы ҭалоит – ӡаҿоуп.
Иац ибан ижәит данԥеиуаз,
Идыруеит ишҭоу икәеикәеиуа,
Аха дшәон. Дахьтәоу дааиҭаҵыр
Агыгшәыг днырхаҳауа ҵьишьон,
Уа иҽықәршәаӷьа, аӡба иҽишьуан.
Арахь ихы мыжда ҭӷәацуан.
Дмыцәа, инеимгӡошәа уалҧшьак,
Дҷаҧшьон алашьцара далҧшуа.
Нас уа ак ацәаара икызшәа,

Зыԥсы ҭоу џьа ак ааҵысызшәа,
Алаԥшҵашәара ҵәада
Ҭахак ааинамҭаӡо Даҭа,
Уажәы-уажә игәы неиҭашәа,
Иааилхәаҭон аԥхӡы хьшәашәа.
Дшәагәышьон уи, рыцҳа, баша,
Имԥан гыгшәыгк шаҟа имааша.
Џьара машәырны ак мҩасыргь,
Ибналоит ауаҩ иԥба аҿасыр.
Мшәызар, ус иҟоуп агәыжәла,
Иургәаар ауп иануҗәло.
Ибналоит убас ҟәыџьмазаргь.
Иашоуп аҟәыџьмаҟәа еишьҭазар,
Усҟан ишәарҭоуп ҳәарада,
Иужәлар ҟалоит рхы мшаҭа,
Урфар ҟалоит уҽеузгәамҭар,
Аха реишьҭалара уажә иаамҭам.
Абгасса-цәгьаҟәа, урҭ шәарҭам.
Даҽа гыгшәыгкгьы дзыцәшәаша
Арахь иамаӡам хырхарҭас,
Ацәа игирхон уа баша.
Илацәа еиҟәҷабуа, дхырсысуан,
Даацәырҳазшәа, нас дааҭрысуан.
Алу даҵаиала еидарас,
Данаҿарцала ахьҩадараз,
Имч ааилнахӡазшәа дкара
Даԥылагәышьеит ашара.
Дҩагылан, деиси-хьынҭыџьӡа,
Еидараҟәа иҟәаҟәа инкыдҵа,
Дгарыгаҽо, аҩы дашьызшәа,
Ахәаахьы дхаларц дҩаҿалан,
Анаара ҵәҩанҵәынтә ихшьызшәа,
Аарла напышьашәала дхалон.
Абра снылаианда ааигәахәуан
Аха аҩадара дҩахон.
Уажәы-уажәы днатәо дҩеиуан,
Амра есааира ихало ицеиуан,
Амлагьы дакӡеит уа исын,
Аха иҩыза ихәы дзакьысуам.

Дҿажәкын, аӡбагьы даргәаҟуан.
Хаҳә ҭаҩаҿак иахьҭаз дақәшәан,
Изхара аӡы анижә уаҟа,
Уаҳа изымчҳа, ргәарԥаҿ акәушәа,
Шьацра тата ԥшӡарак гәеиҭан
Днылаиеит уа еидара иҽенадҵа.
Ҽынламзи, дымшәа, драҳаҭӡа,
Џьанаҭ аатыз џьышьа иҽенеиҭан,
Дагеит хаара ссирк дышьҭкәыцәаа.
Дарԥхон амра – ихыҵ иҭалаз,
Ихьысуан аҳауа-цқьа ама аԥшалас,
Иарҭак аҿгьы убас дмыцәац!
Иҭагылазаашьа ҵәуатә
Аҿагыларак ҟамҵакәа,
Есааира дааигәахо, дууа,
Аԥсцәаҳа дышишьҭоу имбаӡакәа,
Ԥсшьара даазшәа гәата-бҭата,
Амш иеиҩижьуан, ацәа иҽеаҭа
Амш анеилга, имшьҭыкәа баша,
Ихы ахьхаз ахәы дыҩхалар,
Уаҟа иҩыза дахьиниашаз
Аҭыԥ изаатуан лыԥхала…
Ихәлахьан, лашьцан данҿыха.
Уа ихигеит, нас, аҵх ауха.
Анша дҩаҿалахт ҩадарак,
Аха ныҟәара ҳәа даарак
Иҟаиҵаз рацәак агьыҟам,
Дхьасаӡа, дтаатиуа дныҟәон.
Амла дынҵәон, дакит исын,
Аха ҿаӡә ихәы дакьысуам.
Амлеи иааԥсареи еицылан,
Ишьаҿа еихигон ус мчыла.
Еидара дызҵоу хьанҭаӡоушәа
Иныруан, тоннак инаӡошәа.
Абар, иацы дымцәанхалар,
Иҩыза дахьибоз дыҩхалар,
Деиха-еигәо иахьа мчыла,
Данҩаӡа шьҭа анаҟә хчылан…
Уажәы-уажәы дынкатәаахуа,

Ашьҭахь шьаҿақәак дѡеихахуа,
Иахьынаиқәхәло аҵх ихаго,
Еидарагь камыжь инаго,
Измаӡам иеипҵш џьара гәала,
Ашьха дықәын уи ҧшьшьаала.
Даргәаӄуан, дагон уи амла,
Аха иѡыза ихәы дахамла
Ичҳауан. Даҭа ламыс хаҵан,
Дибо џьышьа ихәы даҵан.
Сақәшәеит шиҳәо ихы ахьирхаша,
Анаӄә хылон, нас дахьцаша,
Изымдыруа, еиҭа дӄьалон,
Амш ааҧсах, нас аҵх наихалон.
Данныӄәашаз, амш анеилгаз,
Ианиоушаз дахьцаша аилкаа,
Дианы дыцәон амра иҽаҭа,
Аамҭа нивѡыр ицон Даҭа.
Абас лахьынҵак нихамшьа,
Дӄьала дықәын, абар, жәамшын…
Дыҵнаркәкәеит уи зынӡак амла,
Аха иѡыза ихәы дахамла,
Ичҳаны дгәагәон ҧшьшьаала.
Аламыс-ҕәҕәа ишьа иалаз,
Иабшьҭраҿы иҧшьаз акы акәын,
Иуаѡра иауам еицакыр,
Аламыс аҧсра еиҳами!
Иаргьы иабацәа дырҧами!
Амш мыждақәа игәы анҧырҵәа,
Гәыжьжьагак даниарцаз акәушәа,
Ажәеиза мшырз амѡа цәырҵәа,
Ауаѡ ишьҭа ҿыцӡа даақәшәеит.
Уи ашьҭа ѡ-бахәк ирбжьыга,
Ицон ҭаҳарак инҭыга.
Анахьгь, арахьгь иѡадаран.
Дархәцит уи ашьҭа даара.
Издыруам ддәықәлар ахьеиҕьу,
Аҧсҿыхырҭа ишьҭахь аиирхоу,
Издыруам ишьҭихра хырхарҭас?
Ус ибеит ааигәа аӡә итәарҭа.

Апатрон ҭацә уаӄа ихҩызаа
Икаԥсан. Идырт иҩыза
Шиакәз иӄаз ааигәа араӄа.
Ишьҭа дхылеит нас дгәаӄ-гәаӄуа
Аарла иԥсы ҭан – дымчыдан,
Аха илалан мыч ҷыдак,
Иԥсы еивахо хыхь дыҩхалан,
Уахьынтә кыӡӷы-наак даҿалеит.
Иҩыза ишьҭоуп иибаз, иашан,
Аха уахь иԥшаара башан.
Ианымгьежь иареи иҩызеи,
Ашьха ахьшьцәа уама рхыргеит.
Имтәа, имыцәа ирышьҭан рызегь,
Иҩыза дырбеит, уи дылбааргеит.
Уажәыгь арахь дыӄоу џьышьа
Даанымгыла иҽхәжәа иҽишьуан.
Ашьҭахь дызхыз ашьҭа ицәыӡит,
Иахьакәӡамыз дымҩахыҵит,
Амч-ҷыда изааиз аамҭала,
Дааизнаркәкәаӡан уаҳа илам.
Амра ӄаԥшь аҭыҩра ианҭалоз
Дгыргыруа бахә ԥаҩкаҿ дгылан
Амлоуп, иԥсы ааилнахт амла,
Аха иҩыза ихәы дахамла
Ичҳауан, игәы ламысуан,
Дыԥсып, аха уи дакьысуам!..
Абахә дықәгылан деиқәыцәо.
Иҵаӄа иҭажьын еиқәцәашь
Асхыс – асы-наӄәу хьшәашәа.
Дышҭаԥшуаз игәы ааиҭашәан,
Дхыбкьын, аԥаҩ, далӄьа дҭаҳан,
Дихьӡа длаихатәеит аԥсцәаҳа.
Ачыкәбарба, ақәра-хьымӡа
Абри иакәгәышьоуп. Нас Хьымца,
Ишыжәдыруа, уи дышишьҭаз,
Даниԥшаа, уахь дахьышьҭаз,
Длеирц дыццакны данаҿала,
Абахә далӄьа хланҵы дҭалан,
Иалаҳәаҵа итәарҭа ашаха,

Уажә уаҟа абахә аҿ дыкнаҳауп.
Ҵааршәыран апша иꙍеиуаз,
Мыткәман, ҵәаабжьын илымҳа иҭаꙍуаз.
Гәаҟра-цәгьан аҵх Хьымца изыҳәа.
Акызаҵәык игәы зыҳәоз –
Аашаанӡа ахьҭа дамгарц,
Дымшәырц апша-ҵәыҵәы изихымга,
Дзапылагәышьар ашара,
Дарпсасирын амра гылар.
Еизиркәкәон уи ичҳа-лшара.
Аҵыхгьы шә-ҵхык еихагылоу?!
Мамзар иполиартәу ҵхушәа,
Ашара ихьнамгӡар аҭахушәа,
Инҵәаӡом иууаӡа, ицәылашьшь.
Амзагь аеҵәаақәа аҿрылажь,
Аҟәарҭ-шкәакәа акәҷар анацу
Еипшноуп уажә ишибо Хьымца.
Уигьы цас иауеит, еиҭаҵуам,
Иаҭахызаап амра ихьымӡар!
Ирҿацырцыруа амза хьшәашәа,
Апсыжырҭа ҳаҭгәын гәарҭа
Реипш абахәқәа еипхаҟәҟәа ибарҭан,
Иҵаҟа аꙍпара ҭашәашәа
Аҵа ҭылашьцаара еиқәара
Иҭҟьауан арꙍаш бжьы мақаруа.
Анахь, инаꙍсҟа, алаҟәрахь,
Абахә цәыггақәа ирбжьаркыз,
Асхыс-ҵааршәра наҟәура
Амзеи алашьцареи еимаркуан.
Иазымчҳа илапш нахьыслон.
Асаркьа пыххаа икапсоушәа,
Амза ахьықәпхо ибла ихыслон.
Амза ахьымпхо тыша хҭоушәа,
Бажә рппала ихҟьаӡоушәа,
Иагәлппуашәа нас акәаша,
Аш зху абла еипш иҟәашын.
Иалаҳәаҵо ижь ашаха,
Иахьиҵдоу уажәы-уажә днахо,
Арахь ахьҭа ипсы ихнахуа,

Хьымца уамеиқәатцәа ихасуан.
Чернышевски ифырхатца,
Ацәартa ҟәамшәышә дагәтасын,
Атцәымгқәа ишьыршьаф ианатцаз,
Ипышәо ишақәым игәы еицакра,
Зхы аҩада ихақәаз тцаррала
Атцәымг-рыпхра дананиалаз,
Рахметов ичҳаит агәаҟра.
Нас уи тцакылагь иҳәаадоуп!
Аха Рахметов атцәымгра
Далымҟьо иҽеитцых диамзи!
Хьымца ичҳара – уи хҳәаадоуп:
Уи ижь иадыз апша-тцәытцәы-мгра
Далнарҟьарц игәтасуа ихамзи!
Апша атцааршә-ӡаӡ апыҳәҳәа
Иланатцон аҟтцәы-ҟтцәыҳәа.
Арахь дзынтәалаз ишаха
Ижьы пнаҟон, иааимто таха.
Аҳәынтқар Николаи Палкин
Илабашьтеипш ацәаҳәақәа алкьын,
Уи зынӡа, иуатәақәа, итәарта,
Еиқәатцәаӡахеит иарартын.
Нарт Сасрыҟәа, афырхатца,
Даныҟаз зны адгьыл атцан,
Ихы мҩапго ахатца ишиатәаз,
Ииулакь хлантцы дымцакәа,
Ижьы тапиҟазаргь иуатәа,
Адгьыл аҿ дҩаӡеит дмеицаккәа.
Хьымцагь еизиган илшара,
Ичҳара ахьигӡеит ашара.
Рапхьа днапшит, лахьынтцада,
Дахьышьтаз ахь Чыкәбар Data.
Уи атцааршә дшықәыц дықәын.
Икажьын алаҳәагь неихыкын.
Ашьтахь иҟамлеит изгәамта
Дызхшьыз ашаха шуашәшәырахаз,
Илапш нақәшәт уи, шьежьтәи «ҳамтан».
Иҽирпсит, хыхь иаҿеимырхарц…
Нас ихәыцра, наҟ, пшьшьаала

Инлышьҭалеит изӡгаб Наала:
«Дышԥаҟоушь уажәы, дызҿузеи?
Дзеиԥшроузеишь, ҵкыс илшәузеи?
Ари аԥхынтәи аԥсшьараз,
Лыстудент маҭәа нылшәыхны,
Дԥагылаиы шьыжь ашараз,
Иаалымгои ачаи ду хыхны…
Ҳаи шьыри, уажә лааигәа сгыла,
Ла сгәалымҭо, са дызбонда!
Телекран хәыҷык даныла
Ма абра лсахьа сзаанагонда!
Ателевизор хәыҷ уанныҟәо
Уџьыба иҭоуҵаратә иҟоу,
Алакә саркьа зынӡа еиԥшны,
Иаауҭаххалакь узырбаша,
Ҳаԥхьаҟа иҟало џеиԥшми!
Сара сгәаҳәоит уи уажә баша…
С-Наала, сара сышәҭ еинаала,
Зегь акоуп дызбом уи ала…»
Амла инаҭом уаԥ ԥсгаха.
Ихьаҭра ԥшьшьаала даахан,
Имԥаныфа уахьтә иааҭыга,
Иаахых ифеит ԥсымышьҭыгак.
Имаз ҽенактәи аӡә ихәакәӡан,
Иаанхаз ԥхьеикит, пату аҟәҵан.
Нас инеиҿакы абаклашка,
Иҵнаршәаауа ихаԥыц ҟәашқәа,
Х-ҿамԥа заҵәык аӡы дԥахан,
Уигь иԥсы наҟәиҭхааит днаха.
Зегь ижәыр, иамхафар, далгар,
Уи ԥсыҽрахон, хара мхәыцроуп.
Аԥсҭазааратә гәаҟра далга
Дагарц уаԥ аԥсыҽра ихыҵроуп!
Уажәшьҭан, мамзар, диеиԥшха Даҭа
Даақәхар алшоит ԥсымшьҭга чада.
Ирласны амра гылоит ашьха.
Уи аԥхара аниқәашьха,
Уажәшьҭа даршуан – иԥырхаган
Ишәихит аласатә рԥхага.

Нас ирԥеын, илага итәартҭахь,
Иатҵеитцт ашаха иахьарартҭыз.
Азнык азы аҟәардә тата
Дантәалоушәа аҵсгара инатҭан,
Аха нас дырԥеегь инырyа
Иалагт, ахьаа аԥеинардырyа.
Ахьаҭра ҵшьшьаала иааҵиртыхын,
Ҷапырхәақәак ҭан, иааҭихын,
Ашаха мҵсыртә иԥеынкыло,
Насгьы, далымҟьарц, иԥегәаҭо,
Ишаха инадҳәала, дангылартә,
Иҟаитцеит уа шькылтцас иаҭа.
Нас ишьапқәа уахь инкылак
Длатәеит, длақәыӷәӷәаргь дыннакылон.
Уигь инаҭеит даара аҵсгара.
Инапқәа ахьҭацәым даркарон.
Иман ԥеа ҷапырхәак, дԥеаха,
Иӡара иԥеахык, ашаха
Иадҳәало, икәиршан наҟ-ааҟ,
Дыцәаргь дкамҳартәы дааҟалт.
Инапқәагьы рхы иааҟәитхеит.
Илшаз азырха, дымҟәитха,
Даԥеакгь адырԥеагь иӡбахит:
Ишьаз аихацқәа днарцрыхеит.
Дыҟам уеизгьы деиҭатҵуа,
Урҭ уажә ишьап баша иатҵан.
Аақәа рытҵхуп урҭ ҿахәагас,
Метрак-метрак иреитҵамкәа.
Данныҟәоз азын ирӷәӷәаган,
Уажә иамоуп уа иаҭахӡамкәа.
Ахьаҭра инҭатҵа аихацқәа,
Аақәа уа итәартҭа инатҵга,
Рыхқәа наҟ-ааҟ инеидҳәала,
Ашаха иаиркит дантәалартә.
Уаанӡа дзынтәалаз акакәын,
Ижьы иалалон, иарарҭуан.
Уажә, насыҵк иразҟы иақәын,
Ихҵаны инатҵдахт итәартҭа.
Насыҵс иҟоу дырроуп, хәыцроуп,

Насыҧдара – ақәҧара аҟәыҵроуп.
Хьымца игәаҧха дыхшьушәа,
Амш ихигеит рҿиара мшушәа.
Ргуараҿ агамак дантәала,
Иҧсы ишьошәа, нас ауха
Иҽыртынчны ацәа далан,
Амра гылахьанданҿыха.
Ихаара еснагь дигәтыхан,
Дааҟәндҟәндит лыхьӡ еинраало:
«Уа шьыжьбзиа, сгәы ианаало,
Соуҧшәыл-хәаҷ, сара с-Наала!!!»
Даҿыҵызшәа ибахын, дхәыцуа,
Ажәеинраала иӡбуеит, даҟәҵуам:
«Биарҭа ҟәамшәышә уажәыгь былоу,
Ачаи хыхра шьыжьӡа бхылоу?
Быгәбзыгра хааӡа исныруа,
Абахә саҿатәоуп суазыруа.
Исыздыруам сҭыҵра сақәӡуоу,
Ибдыруаз сгәы иҭоу ба шбакәӡоу,
Абахә ҧхыӡгьы шьҭа бшадыруа.
Бара урҭқәа акыр бныруоу?..»
Иҟамларц хыхь ашаха аҿыхо,
ҧшьшьаала инапы, ишьапы еиҵыхуа,
Иҟаиҵеит шьежьтәи баҩрҵәырак,
Мамзар дышшьаҽӡоз идыруан.
Нас уа ҿаҵақәак дынрыцҳа,
Ифатә иҧсы ахьынхәхәо, рыцҳа,
Деиҷаҳа, мыцхә пату ақәҵо,
Ҩаҧхьа ахьаҭра инҭеиҵеит.
Аӡгьы уи баклашкак акәӡан
Имаз, уажә абжара илеицеит.
Ишиҭахыз еиҭа днаҿыхәар,
Иеникылеит мчыла иҿыхуа.
Нас уи дналагеит ахәыцра,
Иӡбырц абахәра дшаҿыҵра.
Аҩада иамаӡам хәнашьа,
Иҧишәаахьеит, уахь иқәашьым.
Аладаҟа шьҭихит ҧшырҭас.
Лахьхьи ҵаҟа ишьап акырҭа

Аиуратә иахьыҟоу аҿынӡа
Ибжьоу жәабаҟа аршьын ракәӡоуп.
Ауаҩы уи ахысрагь дахьымӡа
Иҟоуп ианҿыцәаауа имца.
Хьымцагь уажә убри дҭагылоуп,
Аха игәы кажь даангылом.
Ауаҩы данеибыҭоу хшыҩла,
Дҟанаҵоит уи амбатә илан.
Иҷапырхәақәа, иаақәа еиԥишьыр,
Дахьтәоу иладҿаҳәала ихишьыр,
Илаӡоит ауп урҭ абжара,
Нас ирԥишьра ҽак иԥшаароуп,
Аха ирԥишьри, иабаҟоу?
Иплашьч, икьаҿ, иеиқәа, уаҟа
Уаҳа зыхьӡ уҳәари, имеи?
Урҭ изеиԥшьуа имаҭәахәума?
Асалафан? Уигьы башоуп.
Уахьынҳалан уахьылбааша,
Ҵаҟа аԥсцәаҳа дахьухаҩуа,
Ақәгәыҕра даара иуадаҩуп.
Еиҿымжәакәа дазынкылоу?
Маҭәас имаз данрызхәыцуаз,
Абри азҵаара ааиҿагылон.
Насгьы рхаҭақәа кьаҿ-кьаҿын.
Дара рыцәшәаара дааҟәыҭц, уа,
Салафани, еиқәеи, кьаҿи…
Еиԥишьыргь имаҷхон роура.
Реиԥшьраҿ инихуа аҷабрыхәа
Аԥкьыс аура ахьимоура
Иҟам феидара алан ихәо.
Аха аԥшаара даҟәыҵуам,
Ак избырцаз дхәыцуан, дхәыцуан…
Ус абахәра, нырцә икыдыз,
Хаҳәык агәгәаҳәа илаҿалеит.
Зцык ианалҟьа, нас изкыдаз,
Нас икәаԥақәсуа лада илҭалеит.
Ашьҭыбжь даднахалан Хьымца,
Илаԥш нахигеит ҩахьхьынӡа.
Илаԥш даатҵашәт аӡә даҿала

Албаара дшаҿыз ԥшьшьаала.
Хьымца игәырӷьара ҳәаадан.
Дреиуазар акәхап аҷкәын ишьҭаз.
Уи, дахьҭажьыз гәеиҭан Даҭа
Дылбаауан убрахь, дахьышьҭаз.
Хьымца ашьшьыҳәа аҭра иҭыга,
Дынкылԥшит ихараԥшыга.
Абар ахра-ӷаза – Такәа!
Ашәарацаҩ, Такәа иакәын.
Длыбаауан уи дымццакӡакәа,
Џьа дылҭало, џьа дахыкәшо,
Игәаҭо – дахьгыло, иикша.
Хьымца бжьык шааиҩуаз ааинырит,
Нас абахәқәа аагәыргәырит,
Усӷак иаразнак идырит,
Атехника ԥшаауа ишхалаз,
Иааигәан абахәқәа ишырхысыз…
Диеиԥшха ахагара зхалаз,
Ибон Такәагьы дышхысуаз.
Џьарак дгылан уи деиҭамҵуа,
Ишәақь ахы иҭӷьон амца.
Уажә ишәақь имазар Хьымца,
Иауимыжьуаз иаргь ахымца!
Аха далӷьа еиҭа данҭалоз,
Илабеи ишәақьи бӷалеит.
Абахәқәа еиқәҿырҭуашәа еиныҩҩуа
Ирҿан Такәа ихыс быжь ыҩуа.
Мамзар ахыс быжьқәа аҳама
Ма ус ишыԥшаауаз иаама,
Асхыс анаӷәу иаахалеит,
Аверталиот лаӷәуа илҭалеит.
Дахьышьҭаз Ачыкәбар Даҭа,
Илеин илихагылт дгәаҭа.
Нанҳә ҳампалҵас, ҵаӷа имтәакәа.
Џьарак ихшьын имҵысӡакәа.
Ус шахатә мардуанк лацрыҵын.
Иахьынԥаша ҩыџьа лҭыҵит.
Уаӷа Ачыкәбарба Даҭа
Даадырҳәит, иԥсы шҭам гәаҭо.

Мшьамбак икәыршо, деиларҳәан,
Иԥах шахала иааҽарҳәан,
Аверталиот ахь дыхәныга,
Дынҭарҵеит уахь ихо, игәо.
Такәа длыбаан Асхыс дныҟәлеит,
Аха аверталиот дәыҟәлеит…
Такәа дхысуан, дхысуан, дхысуан…
Иара абахә иҩахысуан
Уахьынтә уи дгәарҭазар акәхап,
Илагьежьын, дыргеит дҩышьҭԥаа.
Хьымца иоуп изаҵәха иаакәха.
Ҿиҭуан, дыҳәҳәон зынгьы дҩышьҭԥан,
Игәалашәт ишаха ауашәшәырра.
Дшәангьы дҩаҵаԥшит, игәеиҭан,
Аха иҟамлаӡацт аҿеиҭак,
Имыхьроуп џьа машәыррак.
Ицеит ус уи амш нихысын.
Игәы ҵәуан, игәы бжьысын:
«Насыԥ змам са сеиԥш уаҩ дыҟам!
Ишԥацеи убарҭ срымбакәа…
Сыԥшааразгьы уажәшьҭа уаҳа,
Верталиотгьы, уаҩгьы даашам.
Иабардырра ара ашаха
Сышхшьу, уа ҳԥшаахьеит рымҳәашеи!
С-Наала хәыцҳы, сара рыцҳа…
Иабасҭахыз бсауа гәыҵхас.
Сыҟагәшьан усгьы схала,
Бысзыҟалт уажә баргьы гәалас…»
Ииулакгьы аҵх ихигеит.
Амш-шара агәыҕрахь еиҭеигеит:
«Мап, ауаҩ иҿиргәҕәаароуп,
Инапҟәа ивамҳа дыҟәԥароуп!»
Ихшыҩ, аԥшаара иаҟәыҵуам,
Ак иӡбырцаз дхәыцуан, дхәыцуан.
Икьаҿ, аласа-па, ирԥхага,
Иааԥиртлеит ахац ахәага.
Ахы аниԥшаа, знык ианхиртла,
Далагт ахац аҿаиртло.
Иртлон имԥԥыкәа, имкәкәыкәа.

Иԥҵәо еиԥишьуан пату аԛәҵо.
Дырдыла акәшәа, дымццакыкәа,
Ирҳәуан уаҟа ишьамхы иныԛәҵа.
Нас ахаҵьгәагәын ианиҵон,
Агәҿыҕьрагь наҟ ихицон.
Аха уи зынӡак игәҿыҕьрам –
Даҿуп абахә иҽаҿыхра.
Аус дызҿу даара имароуп,
Аха икапанроуп, изароуп,
Мамзар, дамхаццакыр баша,
Иҟаиҵар алшоит дҭазырхаша.
Абар иахьа жәамшуп Хьымца,
Абахә даҿахшьуп дзаҿымҵуа.
Амшцәгьа даԥылон иҽгәаҭо,
Иҟаиҵон аӡыржәтә инаҭо.
Ахьҭагь есуаха даргәамҵуан,
Ичҳауан убрыгь аҭамҵа.
Даргәамҵуан иара убас амла,
Аха хыԥ-хыԥ ҳәа дахамла,
Еиҟәырҷҷо ихә-хәычы еиҟәишан,
Ҽнактәи жәамш изхагәышьан,
Аха уажәшьҭа дзеиԥшрахаша,
Издыруада шаҟа дынхаша?
Ихатә ҳасаб ала Хьымца,
Уаҵәы даҿыҵны данзымца,
Уаҵә ишьаҿа ихиам ԛәашьхар,
Иԥсҭазаара ҭаӡӡоит ашьха.
Иҭагылазаашьа еимыноуп,
Диҩызоуп изԥшаауа амина –
Ииашамкәа зноуп данныҟәо,
Ашиԥка аныҟаиҵо знык ауп!
Ариабжьарак убри азыноуп,
Иртлоз дзаҿыз дымццакыкәа.
Иԥирган свитр хазынак,
Иалҵит ҩ-хаҵьгәагәын дуԛәак.
Нас урҭ ахьаҭра инҭаиршәын,
Уахьынтә арахәыцԛәа аарныхуа,
Иҩбаны еидҵо, даарыхо,
Ишьамхы иԛәырҳәуа иршон.

Аура анлеилак иахьизхаша –
Иаахиҵәон. Нас уа, еилахәашьа
Амоуратәы, қьаад цыԥжәахак
Инакәырша, иџьыбахь днахон.
Убас зегь ҟаҵа даналга,
Ақьаад иакәиршаз ꙍба аалга,
Акакала рыхқәа еидкыла,
Еиҭа ирҳәуан уи дааҭгыло.
Афабрикаҿы иҟаҵоушәа,
Еилеиҵон, ипоу шашәоушәа.
Иара знихуа ақьаад аамхуа,
Аҿыц накәиршон, еиламхәо.
Убас ꙍба-ꙍбала иаалго,
Еидҵо, еикәарҳәуа даналга,
Шьҭа ишашәахақәаз неидкыло
Иршон, дымццакы, иҽынкыло…
Арахәыцқәа ишәпоу шашәеитәит,
Ашашәақәа, еидҵо еиҳаитәит
Убраҟа, ус-ус мацара,
Иҟаиҵеит зеиԥшҭам ашаха.
Ашьҭахь, азхык ибӷаӡара
Налаҿеиҳәеит, еиқәҳәало, дааха.
Егьи ахы, уа дзынтәалаз,
Иадҳәаланы, икуа дылҭалан,
Длеиуан иҽгәаҭо, иҽымҟьо,
Иҽмырҵысцәо – хыхь иаҿымҟьарц…

ÐþÜʒÀ I ƵƻɛbǮÀþ, 1972ɛ1973

АХҚӘА

АԤХЬАЖӘА

Арҿиаҩы иҭынхоит ажәа. Никәала Ҳашыг...5

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

Сышьха ӡиас.. 16
Иуасҳәоит иҭабуп.. 18
Сыԥса-ҵла.. 19
Аԥхьарца аирҳәон ахәыцҳы.. 20
Автобус аҿы... 22
«Ахышәҭ аасыртын сҩаԥшызар...»... 23
Акомбаин «Донбасс»... 23
Ашахта кылҵәаҩ... 24
Абџьар палата..25
Ашәа «ҩызак» изын..26
«Са банызба уи уажәакәым...»... 27
«Бхы-бҿы агәылԥхаауа бхахәеиларҳә...».................................... 28
«Иқәандашьшьыраӡа сыкәа иҭалоз...»..29
«Ашҳам сылоуп, ашҳам...»..29
«Ихарамызт – астол амгәаҿ иҵәахын»..29
Мап...30
Аӡсара лсырҵон..30
Акәукәу ашәа... 31
Аџьи али.. 32
Иахьа сыгәгәоуп ҳәа унагыла... 33
«Сыжәбома, снеиуеит аидара ду саҵала...» 33
Акәтрыхьшьи ажәҵыси.. 34
Иаҳхьымӡар Оқтиабр..34
Ахьча амзаҿы...36
Аԥсҭазаара ҵыхәаԥҵәара амам..38
Шьыбжьышьҭахь уи абахә..40
Сымхы...41
Сқыҭа ҭагалан...43
Афидаҭраҿы...46
Арҵаҩы..47

Аҟәа азы ашәа.. 49
Сфонар...51
Агиолог изы ашәа...51
Хара дыҟам аҩыза...53
Бзыԥ... 54
Бзыԥ ацҳаҿ...54
Амыштӷықә..56
Иасуан ацәқәырԥа ачаԥара...57
Уааи, аҩыза, усыцхраа,... 58
«– Хырзаман, каамеҭ ҟалоит адунеи!...»........................59
Сан бабҟоу?..60
Санду бахь.. 62
«Иабаҟоу, сҭыԥ иабаҟоу?..» 64
Ашьха ӡыхь ахықәан аԥхын...64
Суазыруеит, снаҳәы-ааҳәуеит.. 65
Баангылшь, уаҵәы ибымбари!...66
Шаҟа исылымшаз сымҳәаахра..66
Ахаҭа хәыҷны 66
Саҭабымҵан... 67
Ажәҩан ахь сара сцарыма...67
Ашьхаҟа.. 67
Амчымхара иананиа...69
Саб сахьымҵәыжәҩадоу ихараӡам.....................................70
«Амреи Кремльтәи аиаҵәеи»..71
Аҭаҳмада Гыд иабжьагажәа... 73
Амҩа сыҭ...73
Конго апатриот ибжьы.. 75
Лӡаатәи аԥса.. 78
Д. Гәлиа игәалашәара иазкны...80
Апоет апрозаики... 82
Апоет иажәа.. 83
Ауауҩы дыԥсит аха... 87
«Бымҵәуан сыԥшӡа-хәыҷ, бымҵәуан...».............................90
«Сыблақәа лӡара-па ишԥадхала?...».................................91
«Бааи ара ашьшьыҳәа бсыватәа...».................................. 91
«О, сбыҳәоит сабмырган аҽԥныҳәа...»............................. 92
«Ԥхыӡҵас иниас ишԥаца...»...93
«Аӡӷабцәа арахь иԥшуан, схангалт,»...............................93
«Ӡыхьушәа икәеикәеиуа...».. 94
«Бзиа избоит уаха санышьҭалаша...».............................. 95
«Иаазыхәхәашәа бхы бҿы асахьа...»................................ 97

«Бӷышәырччара шаҟа игәкузеи!..» 97
«Ибдыруазар исыхь, Лиалиа…» 98
«Шьыри суада иҩнаҷҷонда!..» 98
«Еҳ, бара аҭыԥҳа бышԥагаӡоу…» 99
«Умгәырҩан сҩыза, умгәырҩан…» 100
«Абри, уареи сареи бызшәак ауп иаҳҳәо…» 101
«Исклак ҳәа иқәушәа иҟьалаха…» 103
«Ҳаи шьыри абри сгәы аҵәа…» 104
Амаҭ 105
Ашәа 106
Анхамҩа аразҟы 106
Расим Ажьиба игәалашәара иазкны 107
Маитәи адемонстрациахь 107
Ҽаанызбзиала шәгәырӷьо шәнеилааит 108
Лыхнытәи абаахыжәжәара 111
Ҳашьцәа абазацәа шәахь 112
Ажәлар рҵеи 115
Камаҷыҷи Ҭаҭласҭани 116
«Аҟәраанқәа аԥша иахагьалан…» 117
Сышә аԥхьа наҟтәирахь…» 117
Сыдәҳәыԥш 118
«Москва аҿуп ажәылара…» 120
Аҳаирплан ахышәаҿ 121
«Раԥхьаӡа акәны ба банызба…» 123
Сгәыӷра 123
«Изурызеи, сабацари…» 124
«Зегь акоуп иахьоу, уахоу…» 124
Ажәеиԥшьаа рҭыԥҳа 125
Ашәарыцараҿы 129
Удырҩатә еиӷьхааит 130
Сгәы ԥшқашәа сҟалазаап 134
Дырмит Гәлиа арккаҩ ду 136
1.Дырмит Ленин диацәажәон 136
2.Ахәшҭаарамца 138
3.Амшын аҿықәын 140
4.Дырмит Гәлиа ирккамҩа 141
5.Дырмит ибжьы 144
Амза 146
Ауаа рзыҳәа 148
Абаллада аҿаразы 149
Абаллада аԥсымҭәразы 150

Ашьха.. 152
Абнацә.. 153
Ажәҵарақәа.. 153
«Зегь хатә ҷыда ӄазшьак рымоуп...»...154
Ацгәи аҵыси... 154
Аҧина.. 155

АБАЛЛАДАҚӘА

Гәында... 157
Аҧҳәыс хьанҭа дахьаҿагылоу..162
Маҭа иуацәа дыхдырҵәеит...172
Ҳаҵьым.. 176
Аҽы аҵыхәа аума изхароу?... 186
Аҧхьарца... 190
Зыҧсы ҭоу аҧсцәа... 197
Ӄаидыхә лбаа... 200
Хьшьыцбак аҭоурых.. 208
Ашәуа иеҵәа... 213
Абаллада ачеиџьыказы... 224
Ан лзы абаллада... 229

ƅɣƓƊƑƅǩȥƅ ƅ ł ȥƠȅǩȥƅ ɰđƠ

Ашьабсҭа аӡын... 233
Кәынта хәыч илакә.. 239

ƅɣƓƊƑƅǩȥƅ

Цгәырҧа акәара... 247
Акаска... 254
Бзиа избоит сара Аҧсны... 267
Мышәқьар..272
Асхыс.. 282

Владимир Платон-иҧа Анҟәаб

ИҨЫМҬАҞӘА РЕИЗГА
X-томкны
Актәи атом

Ажәеинраалаҟәа
Абалладаҟәа
Апоемаҟәа

Владимир Платонович Анкваб

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
В трех томах
Том первый
Стихи
Баллады
Поэмы
На абхазском языке

ɸtɕʝнΘɣʪʦʦtɕ ɷˡʫвʝɗ ɼвɥˡʥʦʫ
ɸʢʦʦtɕtɕʝɣʪʦʦtɕ ɼʤʤΘ ɸнʥʝɗвΘ
ɸʩΘ⨯ˡΘo ʳ ⨯o ʳ ʈʫʩʥΘʥ ʇΘвʥɗΘ
ɸʪʝ⨯tɕʝнΘɣʪʦʦtɕ ʃɗнɗΘ ɸʥʬɗʤʦɘΘ
ʂʦʤʧɗʫʪʝtɕʥΘ ɗʝɗɣᴅʥ ʳ tɕ ʰ ᴅʝɗʪ ɸʩoΘʥнΘ ɸ˅ˡ ʳ ʥ˅ˡΘʥ

ɸʬʦtɕʤΘʪ 84⨯108 $^{1}/_{32}$. ɸʪɗtɕɥ 300.
ʀκΘɷᴅ. Θʢˡ. вɪˡ. 10,50. ʀʥʳɣᴅ. Θʢˡ. вɪˡ. 17,64.
ɸяΘɷΘмкΘ ⁻

ʅʪʧʝɥΘʪΘʥʦ ɘ ʅ ʅ ʅ ç ʌ ʥʝtɕ-1è
350058, ɠ. ʂ tɕΘʩʥʦнΘtɕ, ʫʥ. ʋ tɕΘʥˡʩʢΘʷ, 98/2